

Mündəricat

2018/2019-cu TƏDRİS İLİ ÜÇÜN

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ

ALİ TƏHSİL MÜƏSSİSƏLƏRİNƏ

TƏLƏBƏ QƏBULU ELANI 2

- ✓ Balların hesablanması qaydası 11
- ✓ Ali təhsil müəssisələrinə tələbə qəbulu ilə bağlı göstərilən xidmətlərin ödəmə sxemi haqqında məlumat 12
- ✓ “ŞƏXSİ KABİNET”in yaradılması və istifadə qaydası 13
- ✓ Ali təhsil müəssisələrinə və tam orta təhsil bazasında orta ixtisas təhsili müəssisələrinə qəbul olmaq üçün elektron ərizə verən abituriyentin təlimatı 14
- ✓ “ABİTURIYENTİN ELEKTRON ƏRİZƏSİ” formasının doldurulma qaydası və nümunəsi 15
- ✓ Ali təhsil müəssisələrinin xüsusi qabiliyyət tələb edən ixtisasları üzrə müsabiqə şərtləri 18

BƏZİ TEST TAPŞIRIQLARININ İZAHİ VƏ TÖVSIYƏLƏR

- ✓ Azərbaycan dili 33
- ✓ Ədəbiyyat 39
- ✓ Tarix 44
- ✓ Coğrafiya 48
- ✓ Riyaziyyat 52
- ✓ Fizika 59
- ✓ Kimya 64
- ✓ Biologiya 70
- ✓ İngilis dili 73
- ✓ Alman dili 77
- ✓ Fransız dili 81
- ✓ Rus dili 86

ABİTURIYENTLƏR ÜÇÜN ELMİ-METODİKİ MƏQALƏ

- ✓ Kimya (Məhlullar. Həllolmanın mexanizmi) 89

Xəyal qurmaq və həyatın planlaşdırılması92

2017-ci ilin tələbə qəbulu müsabiqəsində

ali təhsil müəssisələrinin ixtisasları üzrə

formalaşmış keçid balları95

REDAKSİYA ŞURASI

M.M.Abbasadə, N.Ə.Babayev,
K.R.Aydazadə, F.Ş.Bədəlbəyli,
G.Ç.Gəraybəyli, A.M.Məhərrəmov,
A.M.Paşayev, V.R.Misirov.

REDAKSİYA HEYƏTİ

M.Ə.Bədəlov (baş redaktor),
İ.M.Allahverdiyev,
A.H.Bağirov, G.M.Balacanova,
A.H.Batıyeva, N.N.Bayramova,
T.A.Bədəlov, M.Ə.Əkbərli,
V.O.Əkbərov, N.L.Əliyev,
X.S.Əzimova, A.E.Həbibov,
N.Z.Hüseynova, Ç.C.Xəlilov,
X.Z.Kərimova, A.Ə.Qasımov,
S.S.Mərdanov, C.F.Orucov,
O.Y.Şelaginov, H.R.Zeynalov.

Dil və üslub üzrə redaktorlar:

N.M.Musayev, Ç.İ.Rüstəmov.

Kompüter və dizayn:

İ.İ.Cəfərov, X.S.Mirzəyev,
L.M.Ağayeva, A.Ə.Axundova,
A.R.Hümbətova.

Redaksiyanın ünvanı:

Az1025, Bakı şəhəri, Y.Səfərov
küçəsi, 27.

Telefon:

1653 (DİM-in çağrı mərkəzi),
(+99412) 489-02-59 (Redaksiya).

Elektron poçt:

abiturient.journal@gmail.com

Web sahifə: www.abiturient.az

Jurnal Azərbaycan Respublikasının
Mətbuat və İnformasiya
Nazirliyində qeydə alınmışdır.
(Lisensiya B 171, 18 fevral 1999).

© DİM - «Abituriyent»-2018

Dövlət İmtahan Mərkəzinin rəsmi
razılığı olmadan jurnalın və ya onun
hər hansı hissəsinin təkrar çapı,
yayılması,
elektron və ya mexaniki üsulla
surətinin çıxarılması
QADAGANDIR!

Jurnal Dövlət İmtahan Mərkəzinin
rəsmi materialları əsasında
hazırlanmışdır.

Çapa imzalanmışdır 29.03.2018.
Tiraj 2000.

Reklam materiallarının məzmununa
görə redaksiya cavabdeh deyil.

DÖVLƏT İMTAHAN MƏRKƏZİ 2018/2019-cu TƏDRİS İLİ ÜÇÜN AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ ALİ TƏHSİL MÜƏSSİSƏLƏRİNƏ TƏLƏBƏ QƏBULU ELAN EDİR

1. Ali təhsil müəssisələrinə qəbul olmaq hüququna tam orta, orta ixtisas və ya ali təhsili başa vurmağı haqqında müvafiq dövlət nümunəli sənəd almış şəxslər malikdirlər.

Ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrinin tələbələri (buraxılış kurslarında təhsil alanlar istisna olmaqla) ali təhsil müəssisələrinə qəbul olmaq üçün müsabiqədə iştirak edə bilməzlər.

Bakalavriat səviyyəsində təhsil dövlət sifarişi əsasında (dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına) və ya ödənişli əsaslarla həyata keçirilir. Dövlət ali təhsilin hər bir səviyyəsində təhsilalanların yalnız bir dəfə pulsuz təhsil almaq hüququnu təmin edir.

Ali təhsil müəssisələrinə tələbə qəbulu ilə bağlı ərizələrin qəbulu 2018-ci il martın 29-dan aprelin 30-dək internet vasitəsilə aşağıdakı qaydada aparılır. Abituriyentlər Dövlət İmtahan Mərkəzinin (bundan sonra - DİM) internet saytının ekabinet.dim.gov.az sahifəsində “Şəxsi kabinet” yaratdıqdan sonra şəxsi kabinetinin istifadəçi adı və parolundan istifadə etməklə DİM-in müvafiq internet sahifəsinə (eservices.dim.gov.az/erizebak/erize) daxil olub, “Abituriyentin elektron ərizəsi” formasını doldurur (bax: səh. 15-17, “Abituriyentin elektron ərizəsi” formasının doldurulma qaydası və nümunəsi) və təsdiq edirlər (etdirirlər).

Müsabiqədə iştirak ödənişlidir. Ali təhsil müəssisələrinin I-IV ixtisas qrupları üzrə qəbul imtahanı iki dəfə (yaz və yay sessiyaları) keçirilir və abituriyentlər hər iki imtahanda (hər sessiyada bir dəfə olmaqla) iştirak edə bilərlər*. “Azərbaycan Respublikasında ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrinə tələbə qəbulu imtahanlarının təşkilinin tənzimlənməsi ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamına əsasən, ali təhsil müəssisələrinə tələbə qəbulu ilə bağlı imtahanda iştirak üçün **ilk dəfə müraciət edən Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarının** (ümumi təhsil müəssisələrini bitirən) cari ildə keçirilən iki imtahandan birində iştirakı dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına (pulsuz) olacaq (bax: səh. 12, “Ali təhsil müəssisələrinə tələbə qəbulu ilə bağlı göstərilən xidmətlərin ödəmə sxemi haqqında məlumat”). Digər abituriyentlər isə ərizəni təsdiq etmək (etdirmək) üçün tələb olunan məbləği kabinetlərindəki hesablarına əlavə edirlər (bax: səh. 13, “Şəxsi kabinet”in yaradılması və istifadə qaydası) və həmin məbləğ ərizə təsdiq olunduqdan sonra onların şəxsi kabinetlərindəki hesablarından çıxılır.

* I-IV ixtisas qrupları üzrə hər iki imtahanda iştirak edən abituriyent ikinci imtahanı birincidəkindən fərqli ixtisas qrupu üzrə də verə bilər.

Ərizələrində I-IV ixtisas qrupları üzrə keçirilən qəbul imtahanlarının birincisində iştirak etmək istədiyini qeyd edən abituriyentlər, ikinci imtahanda da iştirak etmək istədikləri halda 2018-ci il mayın 17-dən iyunun 14-dək şəxsi kabinetinin istifadəçi adı və parolundan istifadə etməklə eservices.dim.gov.az/erizebak/erize internet sahifəsində qeydiyyatdan keçməlidirlər. Qeydiyyatdan keçmək üçün onlar tələb olunan məbləği şəxsi kabinetlərinin hesabına əlavə etməli, imtahan verəcəkləri ixtisas qrupu və xarici dili seçməlidirlər. Ərizələrində birinci imtahanda iştirak etmək istədiklərini **qeyd etməyən** abituriyentlər isə qeydiyyatdan keçmədən ikinci imtahanda iştirak edirlər.

Abituriyentlər eyni zamanda ali təhsil müəssisələrinin I-IV ixtisas qruplarına aid olan ixtisaslar, V ixtisas qrupuna aid olan ixtisaslar və tam orta təhsil bazasında orta ixtisas təhsili müəssisələrinin ixtisasları üzrə müsabiqədə iştirak edə bilərlər. Bunun üçün onlar ərizələrində müvafiq istəklərini bildirməlidirlər.

Ərizənin təsdiqi DİM-in məlumat bazasında abituriyent barədə olan məlumatların yetərli olub-olmamasından asılı olaraq iki üsulla (bax: 1.1 və 1.2-ci bəndlər) həyata keçirilir (ərizənin hansı üsulla təsdiq ediləcəyi barədə məlumat proqram tərəfindən “Abituriyentin elektron ərizəsi” forması təsdiq ediləndə ərizəyə hər dəfə daxil olarkən ekranda göstərilir):

1.1. Aşağıda göstərilən kateqoriyalardan olan abituriyentlər elektron ərizələrini **Sənəd Qəbulu Komissiyalarına (SQK) müraciət etmədən 1-ci bənddə göstərilən müddətdə özləri təsdiq edirlər** (bax: səh. 15-17, “Abituriyentin elektron ərizəsi” formasının doldurulma qaydası və nümunəsi):

- Azərbaycan Respublikasının ümumi təhsil müəssisələrini cari ildə bitirən abituriyentlər;
- Azərbaycan Respublikasının ümumi təhsil müəssisələrini 2012-ci və ondan sonrakı illərdə bitirən **qadın cinsli** abituriyentlər;
- Azərbaycan Respublikasının ilk peşə-ixtisas təhsili müəssisələrini 2013-cü və ondan sonrakı illərdə bitirən **qadın cinsli** abituriyentlər;
- 2012-ci və ondan sonrakı illərdə Azərbaycan Respublikasının ali təhsil müəssisələrinin bakalavriat səviyyəsinə və tam orta təhsil bazasında orta ixtisas təhsili müəssisələrinə qəbul olmaq üçün ərizə verib onu təsdiq etdirmiş **qadın cinsli** abituriyentlər.

1.2. Digər abituriyentlər tələb olunan sənədləri (bax: 2-ci bənd) təqdim etməklə elektron ərizələrini **müvafiq SQK-larda** təsdiq etdirirlər. SQK-lar hər gün (şənbə, bazar və bayram günləri istisna olmaqla) saat 9-dan 17-dək fəaliyyət göstərirlər:

- *Azərbaycanda təhsil almış Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları (1.1-ci bənddə göstərilən kateqoriyalara daxil olan abituriyentlər istisna olmaqla) ərizələrini aşağıdakı ünvanlarda yaradılmış SQK-larda təsdiq etdirirlər:*
 - DİM-in Naxçıvan MR Regional Bölməsi (Naxçıvan ş., Nizami küçəsi, 10);*
 - DİM-in Gəncə Regional Bölməsi (Gəncə ş., H.Əliyev meydanı, İnzibati bina);*
 - DİM-in Lənkəran Regional Bölməsi (Lənkəran ş., H.Aslanov xiyabanı, 52);*
 - DİM-in Xaçmaz Regional Bölməsi (Xaçmaz ş., M.Ə.Rəsulzadə küç., 7b);*
 - DİM-in Şəki Regional Bölməsi (Şəki ş., M.Rəsulzadə prospekti, 182);*
 - DİM-in Şirvan Regional Bölməsi (Şirvan ş., M.Rəsulzadə küçəsi, 19);*
 - DİM-in Göyçay Regional Bölməsi (Göyçay ş., Rauf İsayev küçəsi, 43);*
 - DİM-in Bərdə Regional Bölməsi (Bərdə ş., H. Əliyev prospekti, 88);*
 - Bakı Dövlət Universiteti (Bakı ş., Z.Xəlilov küçəsi, 23);*
 - Azərbaycan Texniki Universiteti (Bakı ş., H.Cavid prospekti, 25);*
 - Azərbaycan Universiteti (Bakı ş., C.Hacıbəyli küçəsi, 71);*
 - Sumqayıt Dövlət Universiteti (Sumqayıt ş., 43-cü məhəllə);*
 - Bakı Dövlət Universitetinin Qazax filiali (Qazax ş., H.Əliyev prospekti, 150);*
- *əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər (1.1-ci bənddə göstərilən kateqoriyalara daxil olan abituriyentlər istisna olmaqla), həmçinin xaricdə təhsil almış Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları ərizələrini DİM-də və onun regional bölmələrində yaradılmış SQK-larda təsdiq etdirirlər;*
- *Gürcüstan Respublikasında yaşayan azərbaycanlılar ərizələrini Bakı Dövlət Universitetinin Qazax filialında (Qazax ş., H.Əliyev prospekti, 150) yaradılmış SQK-da təsdiq etdirə bilərlər.*

2. Elektron ərizələrini SQK-larda təsdiq etdirəməli olan abituriyentlər SQK-ya aşağıdakı sənədləri təqdim edirlər:

- *elektron ərizəsinin iş nömrəsi və şəxsi kabinetinin istifadəçi adını (şəxsiyyəti təsdiq edən sənəddə göstərilən Fərdi İdentifikasiya Nömrəsini (FİN));*

- *tam orta, orta ixtisas və ya ali təhsil haqqında sənədin əslini** (orta ixtisas və ya ali təhsil haqqında sənədin əslini təqdim edən abituriyentlər, həmçinin məzunu olduqları ümumi təhsil müəssisəsi tərəfindən verilən, müəyyən olunmuş formada attestat qiymətləri göstərilən arayışı - "Azərbaycan Respublikasının ali təhsil müəssisələrinə tələbə qəbulu Qaydaları"na 2 nömrəli əlavə**);
- *şəxsiyyətlərini təsdiq edən sənədin əslini:*
 - *Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları (16 yaşı tamam olmayan vətəndaşlar da daxil olmaqla) şəxsiyyət vəsiqələrini;*
 - *əcnəbilər icazə vəsiqələrini və (və ya) pasportlarını;*
 - *vətəndaşlığı olmayan şəxslər icazə vəsiqələrini və ya yaşadıqları ölkənin hüdüdlərindən kənara getmək üçün onlara verilən sənədlərini;*
 - *Azərbaycan Respublikasında daimi yaşayan vətəndaşlığı olmayan şəxslər şəxsiyyət vəsiqələrini;*
 - *qaçqın statusu almış şəxslər və onların ailə üzvləri qaçqın vəsiqələrini, onlara verilmiş yol sənədlərini, beynəlxalq müqavilələrdə nəzərdə tutulmuş hallarda, digər sənədləri və ya icazə vəsiqələrini;*
- *Azərbaycan Respublikasında ali təhsil müəssisələrini bitirən abituriyentlər (2012 və ondan sonrakı illərdə ali təhsil müəssisələrini bitirənlər istisna olmaqla) həmin təhsil müəssisələri tərəfindən verilən və ali təhsilinin dövlət hesabına (ödənişsiz) olub-olmamasını təsdiq edən arayışı* ("Azərbaycan Respublikasının ali təhsil müəssisələrinə tələbə qəbulu Qaydaları"na 3 nömrəli əlavə**);
- *hərbi билет və ya çağırışçı şəhadətnaməsini;*
- *əcnəbilər və xarici ölkələrdə təhsil almış şəxslər yuxarıda qeyd olunan sənədlərlə yanaşı, həmin sənədlərin notarial qaydada təsdiq edilməsi Azərbaycan dilinə tərcüməsini.*

* Aşağıda göstərilən kateqoriyalardan olan abituriyentlər tam orta təhsil haqqında sənədi və ya attestat qiymətləri göstərilən arayışı təqdim etmirlər:

- Azərbaycan Respublikasının ümumi təhsil müəssisələrini 2012-ci və ondan sonrakı illərdə bitirən abituriyentlər;
- Azərbaycan Respublikasının ilk peşə-ixtisas təhsili müəssisələrini 2013-cü və ondan sonrakı illərdə bitirən abituriyentlər;
- 2012-ci və ondan sonrakı illərdə Azərbaycan Respublikasının ali təhsil müəssisələrinin bakalavriat səviyyəsinə və tam orta təhsil bazasında orta ixtisas təhsili müəssisələrinə qəbul olmaq üçün ərizə verib, onu təsdiq etdirmiş abituriyentlər.

** "Azərbaycan Respublikasının ali təhsil müəssisələrinə tələbə qəbulu Qaydaları"na 2 və 3 nömrəli əlavələri eservices.dim.gov.az/erizebak/erize internet ünvanından əldə etmək olar.

3. 1983-2000-ci il təvəllüdü (2000-ci il iyulun 30-na qədər anadan olmuş) 35 yaşınadək olan çağırışçıların ali təhsil müəssisələrinə sənəd vermək üçün möhlət haqqında arayışı və hərbi sənədlərində bu barədə Azərbaycan Respublikasının Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağırış üzrə Dövlət Xidmətinin qeydiyyatı olmalıdır. Hərbi qeydiyyatın aparılması Azərbaycan Respublikasının Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağırış üzrə Dövlət Xidməti tərəfindən təsdiq edilən qaydalarla tənzimlənir.

Müstəqil Dövlətlər Birliyinə daxil olan dövlətlərin çağırış yaşlı vətəndaşlarının hərbi sənədlərində müvafiq qeydiyyat onların daimi yaşayış yerlərinin hərbi komissarlıqları tərəfindən aparılır.

4. Xüsusi qabiliyyət tələb edən ixtisaslar üzrə təhsil almaq istəyən və imtahanda topladıqları ümumi balları müvafiq müsabiqə şərtlərini (*bax: səh. 24-26*) ödəyən abituriyentlər imtahanların nəticəsi elan olunduqdan sonra V qrup üzrə 2018-ci il iyulun 6-dan 16-dək, I qrup üzrə isə iyulun 21-dən 24-dək eservices.dim.gov.az/erizebak/qabiliyyet internet səhifəsinə daxil olaraq seçdikləri xüsusi qabiliyyət tələb edən ixtisasın aid olduğu komissiya üzrə qeydiyyatdan keçməlidirlər. Qeydiyyatdan keçmək üçün abituriyent şəxsi kabinetinin istifadəçi adı və parolundan istifadə etməli və tələb olunan məbləği (qeydiyyatdan keçmək istədiyi komissiyaların sayından asılı olaraq) şəxsi kabinetindəki hesabına əlavə etməlidir (*bax: səh. 13, "Şəxsi kabinet" in yaradılması və istifadə qaydası*). "Azərbaycan Respublikasında ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrinə tələbə qəbulu imtahanlarının təşkilinin tənzimlənməsi ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamına əsasən, ali təhsil müəssisələrinə tələbə qəbulu ilə bağlı imtahanda iştirak üçün **ilk dəfə müraciət edən Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarının** (ümumi təhsil müəssisələrini bitirən) cari ildə ilk seçdiyi (qeydiyyatdan keçdiyi) komissiya üzrə qabiliyyət imtahanında iştirakı dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına (pulsuz) olacaq (*bax: səh. 12, "Ali təhsil müəssisələrinə tələbə qəbulu ilə bağlı göstərilən xidmətlərin ödəmə sxemi haqqında məlumat"*).

Qeydiyyatdan keçmiş abituriyentlər müəyyən edilmiş cədvəl üzrə qabiliyyət imtahanında (V qrup üzrə 2018-ci il iyulun 23-dən avqustun 9-dək, I qrup üzrə 2018-ci il iyulun 30-dan avqustun 3-dək) iştirak edirlər. Qabiliyyət imtahanları DİM tərəfindən mərkəzləşdirilmiş qaydada keçirilir (*bax səh. 18-26, "Ali təhsil müəssisələrinin xüsusi qabiliyyət tələb edən ixtisasları üzrə müsabiqə şərtləri"*) və imtahanların nəticəsi balla və ya "məqbul/qeyri-məqbul"la qiymətləndirilir. Xüsusi qabiliyyət tələb edən ixtisasları yalnız bu ixtisaslar üzrə qabiliyyət imtahanlarında iştirak edən və müsabiqə şərtlərini ödəyən (*bax: səh. 24-26-də I və V qruplar üçün qabiliyyət imtahanı komissiyaları üzrə müsabiqə şərtləri təqdim edilən cədvəllərə*) abituriyentlər seçə bilirlər.

I qrupda abituriyentlər xüsusi qabiliyyət tələb edən ixtisasla yanaşı, digər ixtisasları da seçə bilirlər.

5. "Jurnalistika" ixtisasına qəbul olmaq istəyən III qrupun abituriyentləri müvafiq müsabiqə şərtlərini ödədikləri halda, III ixtisas qrupu üzrə imtahan nəticələri elan olunduqdan sonra 2018-ci il iyulun 29-dan avqustun 1-dək eservices.dim.gov.az/erizebak/erize internet səhifəsində "Jurnalistika" ixtisasına qəbul olmaq istəyən abituriyentlərin qeydiyyatı üçün nəzərdə tutulmuş bölməyə daxil olaraq qeydiyyatdan keçməlidirlər. Qeydiyyatdan keçmək üçün abituriyent şəxsi kabinetinin istifadəçi adı və parolundan istifadə etməli və tələb olunan məbləği şəxsi kabinetindəki hesabına əlavə etməlidir (*bax: səh. 13, "Şəxsi kabinet" in yaradılması və istifadə qaydası*). Ali təhsil müəssisələrinə tələbə qəbulu ilə bağlı imtahanda iştirak üçün **ilk dəfə müraciət edən və xüsusi qabiliyyət tələb edən ixtisaslar üzrə qeydiyyatdan keçməyən Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarının** (ümumi təhsil müəssisələrini bitirən) cari ildə "Jurnalistika" ixtisası üzrə yazı işində iştirakı dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına (pulsuz) olacaq.

Qeydiyyatdan keçən abituriyentlər qabiliyyət imtahanında iştirak edirlər. Abituriyentlər imtahanda təqdim olunan mövzu üzrə yazı işi (inşa) yerinə yetirirlər. Qabiliyyət imtahanından uğurla keçən abituriyentlər ixtisas seçimi zamanı digər ixtisaslarla yanaşı, "Jurnalistika" ixtisasını da seçə bilirlər.

6. Xüsusi təyinatlı ali təhsil müəssisələrində təhsil almaq istəyən abituriyentlər 1-ci bənddə göstərilən müddətdə və qaydada elektron ərizələrini təsdiq etməklə (etdirməklə) yanaşı, müvafiq ali təhsil müəssisələrinin müəyyən etdikləri xüsusi prosedurlardan keçməlidirlər (*bax: Xüsusi təyinatlı ali təhsil müəssisələrinə qəbul elanları, "Abituriyent" jurnalının 2018-ci il tarixli 1-ci nömrəsi, səh. 161-172*).

7. Dövlət Gömrük Komitəsinin Akademiyasında təhsil almaq istəyən abituriyentlər ərizələrində imtahan verəcəyi xarici dil kimi ingilis dilini seçməlidirlər.

8. Milli Aviasiya Akademiyasının I qrup ixtisasları üzrə təhsil almaq istəyən abituriyentlər ərizələrində imtahan verəcəyi xarici dil kimi ingilis dilini seçməlidirlər.

Milli Aviasiya Akademiyasının "Uçuş mühəndisliyi" ixtisasına 23 yaşına çatmamış kişi cinsli abituriyentlər, "Hava nəqliyyatının hərəkətinin idarə olunması mühəndisliyi" ixtisasına isə 23 yaşına çatmamış həm kişi, həm də qadın cinsli abituriyentlər ərizə verə bilirlər.

Milli Aviasiya Akademiyasının "Uçuş mühəndisliyi" və "Hava nəqliyyatının hərəkətinin idarə olunması mühəndisliyi" ixtisasları üzrə təhsil almaq istəyən abituriyentlər 1-ci bənddə göstərilən müddətdə və qaydada elektron ərizələrini təsdiq etdikdən sonra Milli Aviasiya Akademiyasında xüsusi tibbi müayinədən keçməlidirlər. Bu ixtisaslarda təhsil almaq istəyən abituriyentlər xüsusi tibbi müayinədən əlavə, "Psixofizioloji peşə seçimi", "Fiziki hazırlıq" üzrə xüsusi qabiliyyət müsabiqələrindən keçməlidirlər.

9. “ADA” Universitetində təhsil almaq istəyən abituriyentlər “Abituriyentin elektron ərizəsi” forması ilə yanaşı, “ADA” Universitetinin də elektron ərizə formasını universitet tərəfindən müəyyən olunmuş qaydada doldurmalıdırlar.

“ADA” Universitetinin I qrupa daxil olan ixtisasları üzrə müsabiqəyə ümumi balı 300-dən, II və III qruplara daxil olan ixtisasları üzrə müsabiqəyə isə 400-dən az olmayan abituriyentlər buraxılırlar.

“ADA” Universitetinin ixtisaslarının müsabiqəsinə beynəlxalq SAT imtahanı üzrə ən azı 1200 bal toplayan (esse tələb olunmur) və IELTS Academic üzrə minimum 6.0 və ya IBT üzrə minimum 75 balı olan abituriyentlər də buraxılacaqlar. “**Biznesin idarə edilməsi**”, “**İqtisadiyyat**”, “**Kompüter elmləri**”, “**Kompüter mühəndisliyi**” və “**İnformasiya texnologiyaları**” ixtisaslarına müraciət edən abituriyentlərin SAT imtahanından “Riyaziyyat” bölməsi üzrə ən azı 600 bal toplamaları tələb olunur. Qeyd olunan şərtləri ödəyən abituriyentlər 1-ci bənddə göstərilən müddətdə və qaydada “Abituriyentin elektron ərizəsi” formasını təsdiq etməklə yanaşı, 2018-ci il iyunun 15-dək SAT və IELTS Academic (və yaxud IBT) imtahanlarının nəticələrini DİM-ə (elektron və kağız formada) və “ADA” Universitetinə (elektron formada) təqdim etməlidirlər.

10. Azərbaycan Dövlət Dəniz Akademiyasının “Gəmi energetik qurğularının istismarı mühəndisliyi”, “Dəniz naviqasiyası mühəndisliyi” və “Elektrik mühəndisliyi” ixtisasları üzrə təhsil almaq istəyən abituriyentlər 1-ci bənddə göstərilən müddətdə və qaydada elektron ərizələrini təsdiq etdikdən sonra 2018-ci il aprelin 1-dən avqustun 3-dək “Azərbaycan Xəzər Dəniz Gəmiçiliyi” QSC-nin “Dənizçilər poliklinikası”nda xüsusi tibbi müayinədən keçməlidirlər.

11. Azərbaycan Tibb Universitetinin “Hərbi həkim işi” ixtisası üzrə 15.09.2018-ci il tarixinədək 16 yaş tamam olan, lakin 19 yaş tamam olmayan Azərbaycan Respublikasının kişi cinsli vətəndaşları təhsil ala bilərlər. Bu ixtisas üzrə təhsil almaq istəyən abituriyentlər 1-ci bənddə göstərilən müddətdə və qaydada elektron ərizələrini təsdiq etdikdən (etdirdikdən) sonra 2018-ci il aprelin 1-dən etibarən Azərbaycan Tibb Universitetinin Hərbi Tibb Fakültəsi rəisinin adına ərizə ilə müraciət etməli, sonra hərbi tibb fakültəsində hərbi həkim komissiyasından keçməlidirlər.

Naxçıvan Muxtar Respublikasında yaşayanlar ərizələrini Naxçıvan şəhərində yerləşən Heydər Əliyev adına Hərbi Liseyə təqdim edib, həmin təhsil müəssisəsində hərbi həkim komissiyasından keçməlidirlər.

12. Bakı İslam Universitetinin “Dinşünaslıq” və Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunun “İslamşünaslıq” ixtisaslarına qəbul olmaq istəyən abituriyentlər III ixtisas qrupu üzrə qəbul imtahanında ən azı müvafiq olaraq, 100 və 200 bal topladıqları halda, imtahan nəticələri elan olunduqdan sonra 2018-ci il iyulun 29-dan 31-dək eservices.dim.gov.az/erizebak/erize internet

səhifəsində müvafiq bölməyə daxil olaraq qeydiyyata daxil olmaq istəyən abituriyentlərin qeydiyyatdan keçməlidirlər. Qeydiyyatdan keçmək üçün abituriyent şəxsi kabinetinin istifadəçi adı və parolundan istifadə etməli və tələb olunan məbləği şəxsi kabinetindəki hesabına əlavə etməlidir (*bax: səh. 13, “Şəxsi kabinet”in yaradılması və istifadə qaydası*). Ali təhsil müəssisələrinə tələbə qəbulu ilə bağlı imtahanda iştirak üçün **ilk dəfə müraciət edən və digər xüsusi qabiliyyət tələb edən ixtisaslar üzrə qeydiyyatdan keçməyən Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarının** (ümumi təhsil müəssisələrini bitirən) cari ildə Bakı İslam Universitetinin “Dinşünaslıq” və Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunun “İslamşünaslıq” ixtisaslarının biri üzrə qabiliyyət imtahanında iştirakı dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına (pulsuz) olacaq.

Qeydiyyatdan keçən abituriyentlər qeydiyyatdan keçdiyi ixtisasa uyğun olaraq, Bakı İslam Universiteti və (və ya) Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunda yaradılan dini-psixoloji komissiyalar tərəfindən aparılan qabiliyyət imtahanında iştirak edirlər. Qabiliyyət imtahanının proqramı jurnalın 21-ci səhifəsində verilmişdir. Qabiliyyət imtahanından uğurla keçən abituriyentlər ixtisas seçimi zamanı digər ixtisaslarla yanaşı, uğurla keçdiyi qabiliyyət imtahanına uyğun olaraq, Bakı İslam Universitetinin “Dinşünaslıq” və (və ya) Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunun “İslamşünaslıq” ixtisaslarını da seçə bilərlər.

13. Azərbaycan Dillər Universitetində təhsil almaq istəyən abituriyentlərin imtahan verəcəyi xarici dil seçiminə müəyyən məhdudiyyətlər qoyulur. Aşağıdakı cədvəldə hər bir ixtisas üzrə müsabiqədə iştirak etmək üçün abituriyentin hansı xarici dildən imtahan verəcəyi göstərilir:

İxtisasların adları	Xarici dillər
Filologiya (<i>Azərbaycan dili və ədəbiyyatı</i>) Beynəlxalq münasibətlər	xarici dil seçiminə heç bir məhdudiyyət qoyulmur
Xarici dil müəllimliyi (<i>alman dili</i>) Dil və ədəbiyyat müəllimliyi (<i>alman dili və ədəbiyyatı müəllimliyi</i>) Regionşünaslıq (<i>Almaniya üzrə</i>) Filologiya (<i>alman dili və ədəbiyyatı</i>)	alman və ya ingilis dili
Xarici dil müəllimliyi (<i>fransız dili</i>) Dil və ədəbiyyat müəllimliyi (<i>fransız dili və ədəbiyyatı müəllimliyi</i>) Regionşünaslıq (<i>Fransa üzrə</i>) Filologiya (<i>fransız dili və ədəbiyyatı</i>)	fransız və ya ingilis dili
Regionşünaslıq (<i>ərəb ölkələri üzrə</i>)	ərəb və ya ingilis dili
Tərcümə (<i>alman dili</i>)	alman dili
Tərcümə (<i>fransız dili</i>)	fransız dili
digər ixtisaslar	ingilis dili

14. Xəzər Universitetinin “Xarici dil müəllimliyi (ingilis dili)”, “Filologiya (ingilis dili və ədəbiyyatı)” və “Tərcümə (ingilis dili)” ixtisasları üzrə təhsil almaq istəyən abituriyentlər ərizələrində imtahan verəcəyi xarici dil kimi ingilis dilini seçməlidirlər.

15. Qəbul imtahanları Bakı, Sumqayıt, Naxçıvan, Gəncə, Lənkəran, Şəki, Xaçmaz, Şirvan, Göyçay, Mingəçevir və Bərdə şəhərlərində keçirilir.

Cari ilin məzunları (peşə liseylərinin məzunları istisna olmaqla) bitirdikləri təhsil müəssisələrinin yerləşdiyi bölgəyə uyğun şəhərdə imtahan verirlər. Əvvəlki illərin məzunları və peşə liseylərinin cari il məzunları ərizələrində faktiki yaşadıkları ünvanı qeyd etdikləri halda, yaşadıkları ünvanın aid olduğu bölgəyə uyğun, əks halda, şəxsiyyət vəsiqəsində qeyd olunmuş ünvanın aid olduğu bölgəyə uyğun şəhərdə imtahan verirlər.

I-IV ixtisas qrupları üzrə qəbul imtahanı iki dəfə - 2018-ci ilin may və iyul aylarında keçirilir. Abituriyentlər hər iki imtahanda iştirak edə bilərlər. Hər iki imtahanda iştirak edən abituriyent ikinci imtahanı birincidəkindən fərqli ixtisas qrupu üzrə də verə bilər.

V ixtisas qrupu üzrə ali təhsil müəssisələrinə qəbul imtahanı (tam orta təhsilini əvvəlki illərdə və ya Azərbaycan Respublikasının hüduqları kənarında başa vuran abituriyentlər üçün) 2018-ci ilin iyul ayında keçirilir. Azərbaycan Respublikasının tam orta təhsil müəssisələrini cari ildə bitirib V ixtisas qrupu üzrə ali təhsil müəssisələrinə qəbul olmaq istəyən abituriyentlər müvafiq qəbul imtahanı vermirlər və müsabiqədə cari ilin buraxılış imtahanındakı nəticələri əsasında iştirak edirlər.

16. Qəbul imtahanını Azərbaycan dilindən fərqli dildə verən abituriyentlər “Azərbaycan Respublikasında dövlət dili haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanununa əsasən, Azərbaycan dili fənnindən test imtahanı verirlər. Azərbaycan dili fənni üzrə imtahanın nəticələri iki il qüvvədə olduğundan, 2017-ci ildə bu imtahandan “məqbul” alan abituriyentlər cari ildə bu imtahanda iştirak etmirlər.

İmtahanın nəticəsi “məqbul” və ya “qeyri-məqbul”la qiymətləndirilir. Bu imtahanda abituriyentlərə 30 test tapşırığı təqdim edilir. Hər düzgün cavab bir balla qiymətləndirilir. Səhv cavablar yekun bala təsir göstərmir. Abituriyentin “məqbul” alması üçün onun topladığı bal 15-dən az olmamalıdır.

“Azərbaycan dili” fənnindən test imtahanı iki dəfə – 2018-ci il aprelin 22-də Bakı şəhərində və digər bölgə mərkəzlərində, iyunun 10-da isə yalnız Bakı və Naxçıvan şəhərlərində keçirilir. Aprelin 22-də keçiriləcək imtahanda iştirak etmək istəyən abituriyentlər aprelin 10-u saat 23:59-dək elektron ərizələrini təsdiq etməlidirlər. Ərizələrini aprelin 11-dən 30-dək təsdiq

edən abituriyentlər iyunun 10-da keçirilən imtahanda iştirak edirlər.

Ümumi orta (9 illik) təhsil bazasında orta ixtisas təhsili müəssisələrinə qəbul olmaq üçün də ərizə verən abituriyentlər 2018-ci il aprelin 22-də ümumi orta (9 illik) təhsil bazasında orta ixtisas təhsili müəssisələrinə, iyunun 10-da isə ali təhsil müəssisələri və tam orta (11 illik) təhsil bazasında orta ixtisas təhsili müəssisələrinə qəbul üzrə Azərbaycan dilindən imtahanda iştirak edirlər. Birinci imtahanın nəticəsi yalnız ümumi orta (9 illik) təhsil bazasında orta ixtisas təhsili müəssisələrinə qəbul zamanı, ikinci imtahanın nəticəsi isə yalnız ali təhsil müəssisələri və tam orta (11 illik) təhsil bazasında orta ixtisas təhsili müəssisələrinə qəbul zamanı nəzərə alınır.

2018-ci il aprelin 10-u saat 23:59-dək ərizələrini təsdiq edən abituriyentlər ilk imtahanda iştirak edə bilmədikləri və yaxud “qeyri-məqbul” aldıkları halda, təkrar imtahanda iştirak etmək üçün 2018-ci il mayın 18-dən 29-dək eservices.dim.gov.az/erizebak/azdili internet sahifəsində qeydiyyatdan keçməlidirlər. Qeydiyyatdan keçmək üçün abituriyent şəxsi kabinetinin istifadəçi adı və parolundan istifadə etməli və tələb olunan məbləği şəxsi kabinetindəki hesabına əlavə etməlidir (bax: səh. 13, “Şəxsi kabinet”in yaradılması və istifadə qaydası).

“Azərbaycan dili” fənni imtahanından “məqbul” ala bilməyən abituriyentlər müsabiqəyə buraxılmırlar.

17. İmtahanlarda iştirak etmək üçün abituriyent müəyyən olunmuş tarixlərdə internetdən hər bir imtahan üçün ayrıca «İmtahana buraxılış vərəqəsi»ni çap edir.

Abituriyent imtahana gələrkən aşağıdakı sənədləri özü ilə mütləq gətirməlidir:

- İmtahana buraxılış vərəqəsini;

- Şəxsiyyətini təsdiq edən sənədin əslini:

- Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları (16 yaşı tamam olmayan vətəndaşlar da daxil olmaqla) şəxsiyyət vəsiqələrini;
- əcnəbilər icazə vəsiqələrini və (və ya) pasportlarını;
- vətəndaşlığı olmayan şəxslər icazə vəsiqələrini və ya yaşadıkları ölkənin hüduqlarından kənarə getmək üçün onlara verilən sənədlərini;
- Azərbaycan Respublikasında daimi yaşayan vətəndaşlığı olmayan şəxslər şəxsiyyət vəsiqələrini;
- qaçqın statusu almış şəxslər və onların ailə üzvləri qaçqın vəsiqələrini, onlara verilmiş yol sənədini, beynəlxalq müqavilələrdə nəzərdə tutulmuş hallarda digər sənədləri və ya icazə vəsiqələrini.

18. I-IV ixtisas qrupları üzrə imtahanda abituriyentlərə ixtisas qrupları üzrə hər bir fəndən 25 test tapşırığı təqdim olunur. İmtahan fənlərinin siyahısı və balların hesablanma qaydası 11-ci səhifədə təqdim olunub. Hər ixtisas qrupunda üç fənn üzrə son 4 sual açıq formalı test tapşırıqlarıdır. İxtisas qrupları üzrə açıq formalı test tapşırıqları təqdim olunan fənlər aşağıdakılardır:

- I – riyaziyyat, fizika, kimya;
- II – riyaziyyat, coğrafiya, qəbul imtahanı dilinə uyğun olaraq Azərbaycan və ya rus dili;
- III – riyaziyyat, tarix, qəbul imtahanı dilinə uyğun olaraq Azərbaycan və ya rus dili;
- IV – riyaziyyat, kimya, biologiya.

Test tapşırıqlarının cavablandırılmasına ümumilikdə 3 saat vaxt ayrılır.

V ixtisas qrupu üzrə ali təhsil müəssisələrinə qəbul imtahanında abituriyentlər Azərbaycan və ya rus dili (qəbul imtahanının dilinə uyğun olaraq), riyaziyyat və xarici dil fənlərindən test imtahanı verirlər. İmtahanda abituriyentlərə hər fəndən 30 test tapşırığı təqdim olunur. Test tapşırıqlarının cavablandırılmasına ümumilikdə 2 saat 15 dəqiqə vaxt ayrılır.

Buraxılış imtahanında tədris dili fənni üzrə imtahan verməyən cari ilin məzunları (*tədris dili Azərbaycan dili və ya rus dili olmayan məktəblərin məzunları*) V ixtisas qrupu üzrə ali təhsil müəssisələrinə qəbul olmaq üçün ərizə təqdim etdikləri halda, buraxılış imtahanında digər fənlərlə yanaşı, ərizədə qeyd etdikləri qəbul imtahanı dilinə uyğun olaraq Azərbaycan və ya rus dili fənnindən imtahan verirlər. Rus dili fənnindən imtahan verən abituriyentlər “Azərbaycan Respublikasında Dövlət dili haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanununa əsasən, 2018-ci il aprelin 22-də və ya iyunun 10-da Azərbaycan dili fənnindən test imtahanı verməlidirlər.

19. Abituriyentlərin ixtisas qrupları üzrə qəbul imtahanlarında topladıqları ballar elan olunduqdan sonra ali təhsil müəssisələrinə qəbul aparılan ixtisaslar üzrə internet vasitəsilə ixtisas seçimi aparılır.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 11 aprel tarixli 860 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Dövlət İmtahan Mərkəzi publik hüquqi şəxsin Nizamnaməsi”nin 2.1.3-cü bəndinə uyğun olaraq, müsabiqə şərtləri DİM tərəfindən Təhsil Nazirliyi ilə razılaşdırmaqla müəyyən edilir.

Ali təhsil müəssisələrinin I-IV ixtisas qruplarına daxil olan ixtisasları üzrə müsabiqə abituriyentin müvafiq ixtisas qrupu üzrə qəbul imtahanında topladığı ümumi bal əsasında aparılır.

Cari ildə **I-IV ixtisas qruplarından iki müxtəlif ixtisas qrupu üzrə imtahan verən** abituriyent müvafiq müsabiqə şərtlərini ödədiyi halda, hər iki ixtisas qrupu üzrə müsabiqədə iştirak edə bilər. **Yalnız bir ixtisas qrupu üzrə iki dəfə imtahan verən** abituriyent isə bu ixtisas qrupu üzrə müsabiqədə hansı imtahanın nəticəsi ilə iştirak edəcəyini özü müəyyən edir.

Müsabiqədə iştirak etmək üçün abituriyentlərin nəticələri aşağıdakı tələbləri ödəməlidir:

I ixtisas qrupu üzrə:

- Müsabiqəyə ümumi balı 200-dən, hər hansı bir imtahan fənni istisna olmaqla qalan dörd imtahan fənninin hər biri üzrə ayrılıqda topladığı nisbi balı 10-dan az olmayan (**dövlət sifarişi** əsasında ayrılan yerlər üzrə ümumi balı 250-dən və hər bir imtahan fənni üzrə ayrılıqda topladığı nisbi balı 10-dan az olmayan) abituriyentlər buraxılır;
- **“Riyaziyyat”, “Fizika”, “Kompüter elmləri”, “Nəqliyyat tikintisi mühəndisliyi”, “İnşaat mühəndisliyi”, “İnformasiya texnologiyaları”, “Geologiya”, “Elektronika, telekommunikasiya və radiotexnika mühəndisliyi”** ixtisasları üzrə müsabiqəyə ümumi balı 250-dən və hər hansı bir imtahan fənni istisna olmaqla qalan dörd imtahan fənninin hər biri üzrə ayrılıqda topladığı nisbi balı 10-dan az olmayan (**dövlət sifarişi** əsasında ayrılan yerlər üzrə ümumi balı 300-dən və hər bir imtahan fənni üzrə ayrılıqda topladığı nisbi balı 10-dan az olmayan) abituriyentlər buraxılır;
- **Dövlət ali təhsil müəssisələrinin (“ADA” Universiteti, Birgə Azərbaycan-Fransız Universiteti (UFAZ), Bakı Mühəndislik Universiteti və Bakı Ali Neft Məktəbi istisna olmaqla) tədrisi ingilis dilində olan ixtisaslarının** müsabiqəsinə attestatında xarici dil fənni kimi ingilis dili göstərilən və qəbul imtahanında ingilis dili fənni üzrə nisbi balı 60-dan az olmayan abituriyentlər buraxılır;
- **“Memarlıq”** ixtisasının müsabiqəsində test imtahanına daxil olan fənlər üzrə cavablara nisbi bal məhdudiyyəti tətbiq edilmir;
- Aşağıdakı cədvəldə qeyd olunan ixtisaslar və ali təhsil müəssisələri üzrə ödənişli əsaslarla ayrılmiş yerlərin müsabiqəsinə ümumi balı 150-dən az olmayan abituriyentlər buraxılır (fənlər üzrə nisbi bal məhdudiyyəti tətbiq olunmur):

Torpaqsünəşlik və aqrokimya	Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti Lənkəran Dövlət Universiteti
Meşəçilik	Lənkəran Dövlət Universiteti Qərbi Kaspi Universiteti
Aqronomluq	Lənkəran Dövlət Universiteti
Meliorsiya və su təsərrüfatı tikintisi mühəndisliyi	Naxçıvan Dövlət Universiteti
Texnologiya müəllimliyi	Naxçıvan Dövlət Universiteti Gəncə Dövlət Universiteti Lənkəran Dövlət Universiteti
Nəqliyyatda daşımaların və idarəetmənin təşkili mühəndisliyi	Azərbaycan Texnologiya Universiteti

Meşə materiallarının və ağac emalının texnologiyası mühəndisliyi	<i>Qərbi Kaspi Universiteti</i>
Çoxişlənən malların texnologiyası mühəndisliyi	<i>Azərbaycan Texnologiya Universiteti Azərbaycan Kooperasiya Universiteti Mingəçevir Dövlət Universiteti</i>
İstehlak mallarının ekspertizası və marketinqi	<i>Azərbaycan Texnologiya Universiteti Azərbaycan Kooperasiya Universiteti Qərbi Kaspi Universiteti Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti</i>
Poliqrafiya mühəndisliyi	<i>Qərbi Kaspi Universiteti</i>

- **Azərbaycan Dövlət Aqrar Universitetinin** "Aqromühəndislik", "Balıqçılıq və balıqçılıq təsərrüfatı işi", "Meşəçilik", "Aqronomluq", "Zootexniklik", "Meliorasiya və su təsərrüfatı tikintisi mühəndisliyi" ixtisaslarının və **Naxçıvan Dövlət Universitetinin** "Torpaqşünaslıq və aqrokimya" ixtisasının həm dövlət sifarişi üzrə, həm də ödənişli əsaslarla ayrılmış yerlərinin müsabiqəsində ümumi balı 150-dən az olmayan abituriyentlər iştirak edə bilərlər (fənlər üzrə cavablara nisbi bal məhdudiyyəti tətbiq olunmur).

II ixtisas qrupu üzrə:

- Müsabiqəyə ümumi balı 200-dən, hər hansı bir imtahan fənni istisna olmaqla qalan dörd imtahan fənninin hər biri üzrə ayrılıqda topladığı nisbi balı 10-dan az olmayan (**dövlət sifarişi** əsasında ayrılan yerlər üzrə ümumi balı 300-dən və hər bir imtahan fənni üzrə ayrılıqda topladığı nisbi balı 10-dan az olmayan) abituriyentlər buraxılır;
- **Dövlət ali təhsil müəssisələrinin ("ADA" universiteti istisna olmaqla) "Beynəlxalq münasibətlər" və "Regionşünaslıq (regionlar üzrə)"** ixtisaslarının müsabiqəsinə xarici dil fənni üzrə nisbi balı 40-dan az olmayan abituriyentlər buraxılır;
- **Dövlət ali təhsil müəssisələrinin ("ADA" Universiteti və Bakı Mühəndislik Universiteti istisna olmaqla) tədrisi ingilis dilində olan ixtisaslarının** müsabiqəsinə attestatında xarici dil fənni kimi ingilis dili göstərilən və qəbul imtahanında ingilis dili fənni üzrə nisbi balı 60-dan az olmayan abituriyentlər buraxılır;

- Aşağıdakı cədvəldə qeyd olunan ixtisaslar və ali təhsil müəssisələri üzrə ödənişli əsaslarla ayrılmış yerlərin müsabiqəsinə ümumi balı 150-dən az olmayan abituriyentlər buraxılır (fənlər üzrə nisbi bal məhdudiyyəti tətbiq olunmur):

Marketinq	<i>Gəncə Dövlət Universiteti Lənkəran Dövlət Universiteti Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin Zaqatala filialı Azərbaycan Texnologiya Universiteti Mingəçevir Dövlət Universiteti Azərbaycan Kooperasiya Universiteti Azərbaycan Universiteti Xəzər Universiteti "Odlar Yurdu" Universiteti Bakı Biznes Universiteti Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti Qərbi Kaspi Universiteti Bakı Avrasiya Universiteti</i>
Biznesin idarə edilməsi	<i>Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin Zaqatala filialı Gəncə Dövlət Universiteti Azərbaycan Texnologiya Universiteti Mingəçevir Dövlət Universiteti Lənkəran Dövlət Universiteti Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti Azərbaycan Universiteti "Odlar Yurdu" Universiteti Qərbi Kaspi Universiteti Bakı Biznes Universiteti Xəzər Universiteti Azərbaycan Kooperasiya Universiteti Bakı Avrasiya Universiteti</i>
Kommersiya	<i>Azərbaycan Texnologiya Universiteti Azərbaycan Universiteti Azərbaycan Kooperasiya Universiteti</i>
Regionşünaslıq (regionlar üzrə)	<i>Qərbi Kaspi Universiteti Xəzər Universiteti Bakı Avrasiya Universiteti</i>
Turizm və otelçilik	<i>Naxçıvan Dövlət Universiteti Gəncə Dövlət Universiteti Mingəçevir Dövlət Universiteti Lənkəran Dövlət Universiteti Bakı Dövlət Universitetinin Qazax filialı Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin Zaqatala filialı Azərbaycan Texnologiya Universiteti Azərbaycan Kooperasiya Universiteti Qərbi Kaspi Universiteti Xəzər Universiteti "Odlar Yurdu" Universiteti Naxçıvan Universiteti</i>

III ixtisas qrupu üzrə:

- Müsabiqəyə ümumi balı 200-dən, hər hansı bir imtahan fənni istisna olmaqla qalan dörd imtahan fənninin hər biri üzrə ayrılıqda topladığı nisbi balı 10-dan az olmayan (**dövlət sifarişi** əsasında ayrılan yerlər üzrə ümumi balı 300-dən və hər bir imtahan fənni üzrə ayrılıqda topladığı nisbi balı 10-dan az olmayan) abituriyentlər buraxılır;
- **Dövlət ali təhsil müəssisələrinin “Tərcümə (dillər üzrə)”** ixtisasının müsabiqəsinə xarici dil fənni üzrə nisbi balı 40-dan az olmayan abituriyentlər buraxılır;
- **Dövlət ali təhsil müəssisələrinin (“ADA” Universiteti istisna olmaqla) tədrisi ingilis dilində olan ixtisaslarının** müsabiqəsinə attestatında xarici dil fənni kimi ingilis dili göstərilən və qəbul imtahanında ingilis dili fənni üzrə nisbi balı 60-dan az olmayan abituriyentlər buraxılır;
- **Bakı İslam Universitetinin “Dinşünaslıq”** ixtisası üzrə müsabiqəyə ümumi balı 100, **Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunun “İslamşünaslıq”** ixtisası üzrə isə müsabiqəyə ümumi balı 200-dən az olmayan abituriyentlər buraxılır (fənlər üzrə nisbi bal məhdudiyəti tətbiq olunmur);
- Aşağıdakı cədvəldə qeyd olunan ixtisaslar və ali təhsil müəssisələri üzrə ödənişli əsaslarla ayrılmış yerlərin müsabiqəsinə ümumi balı 150-dən az olmayan abituriyentlər buraxılır (fənlər üzrə nisbi bal məhdudiyəti tətbiq olunmur):

Muzeşünaslıq, arxiv işi və abidələrin qorunması	<i>Naxçıvan Dövlət Universiteti Lənkəran Dövlət Universiteti</i>
Sosial iş	<i>Naxçıvan Dövlət Universiteti Gəncə Dövlət Universiteti Bakı Dövlət Universitetinin Qazax filialı Azərbaycan Universiteti Azərbaycan Əmək və Sosial Münasibətlər Akademiyası Azərbaycan Kooperasiya Universiteti</i>

IV ixtisas qrupu üzrə:

- Müsabiqəyə ümumi balı 200-dən, hər hansı bir imtahan fənni istisna olmaqla qalan dörd imtahan fənninin hər biri üzrə ayrılıqda topladığı nisbi balı 10-dan az olmayan (**dövlət sifarişi** əsasında ayrılan yerlər üzrə ümumi balı 250-dən və hər bir imtahan fənni üzrə ayrılıqda topladığı nisbi balı 10-dan az olmayan) abituriyentlər buraxılır;
- **Dövlət ali təhsil müəssisələrinin tədrisi ingilis dilində olan ixtisaslarının** müsabiqəsinə ingilis dili fənni üzrə attestat qiyməti “4” və ya “5” olan abituriyentlər buraxılır;

- Aşağıdakı cədvəldə qeyd olunan ixtisaslar və ali təhsil müəssisələri üzrə ödənişli əsaslarla ayrılmış yerlərin müsabiqəsinə ümumi balı 150-dən az olmayan abituriyentlər buraxılır (fənlər üzrə nisbi bal məhdudiyəti tətbiq olunmur):

Baytarlıq	<i>Lənkəran Dövlət Universiteti</i>
Ekologiya	<i>Lənkəran Dövlət Universiteti Azərbaycan Kooperasiya Universiteti Qərbi Kaspi Universiteti</i>

- **Azərbaycan Dövlət Aqrar Universitetinin “Baytarlıq”, “Su bioehtiyatları və akvabitkilər”, “Ekologiya”, “Əczaçılıq”** ixtisaslarının və **Naxçıvan Dövlət Universitetinin “Baytarlıq”** ixtisasının həm dövlət sifarişi üzrə, həm də ödənişli əsaslarla ayrılmış yerlərinin müsabiqəsinə ümumi balı 150-dən az olmayan abituriyentlər iştirak edə bilərlər (fənlər üzrə nisbi bal məhdudiyəti tətbiq olunmur).

I–IV ixtisas qrupları üzrə ümumi balı 350 və daha çox olan abituriyentlərin ixtisas seçiminə buraxılmaları üçün onların fənlər üzrə cavablarına nisbi bal məhdudiyəti tətbiq olunmur (dövlət ali təhsil müəssisələrində tədrisi ingilis dilində olan, “Beynəlxalq münasibətlər”, “Regionşünaslıq (regionlar üzrə)” və “Tərcümə (dillər üzrə)” ixtisasları üzrə xarici dil fənni istisna olmaqla). Bu şərt dövlət sifarişi əsasında ayrılan yerlər üzrə müsabiqəyə **səmil olunmur**.

Ali təhsil müəssisələrinin V ixtisas qrupunda qabiliyyət imtahanlarının nəticələri **balla qiymətləndirilən** xüsusi qabiliyyət tələb edən ixtisaslar üzrə müsabiqə abituriyentin qabiliyyət imtahanlarında topladığı yekun balı, qabiliyyət imtahanlarının nəticələri **məqbullu qiymətləndirilən** xüsusi qabiliyyət tələb edən ixtisaslar üzrə müsabiqə abituriyentin qəbul (cari ilin məzunları üçün buraxılış) imtahanında topladığı ümumi balı əsasında aparılır. Xüsusi qabiliyyət tələb edən ixtisaslar üzrə müsabiqə şərtləri “Ali təhsil müəssisələrinin Qabiliyyət İmtahanı Komissiyaları üzrə müsabiqə şərtləri” adlı cədvəldə verilmişdir (bax: səh. 24–26).

Xüsusi təyinatlı ali təhsil müəssisələrinə sənəd verən abituriyentlər, ilk növbədə həmin ali təhsil müəssisələrinin müvafiq ixtisasları üzrə müsabiqədə iştirak edirlər. Abituriyent yalnız bir xüsusi təyinatlı ali təhsil müəssisəsinin ixtisasları üzrə müsabiqədə iştirak edə bilər. Müsabiqədən keçməyən abituriyentlərə həmin ixtisas qrupuna daxil olan digər ixtisaslar üzrə keçirilən müsabiqədə ümumi qaydada iştirak etmək imkanı verilir.

Azərbaycan Respublikasında fəaliyyət göstərən ümumi təhsil müəssisələrində beynəlxalq təhsil proqramları (International Baccalaureate®, A-level, SABİS® və s.) üzrə təhsilini müvəffəqiyyətlə başa vurmış və müvafiq sənəd almış Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları aşağıdakı müsabiqə şərtlərini ödədikləri halda ali təhsil müəssisələrinin tədrisi ingilis

dilində olan ixtisasları üzrə müsabiqədə DİM tərəfindən keçirilən qəbul imtahanlarında müvafiq nəticələr əldə etmiş abituriyentlərlə yanaşı iştirak edə bilirlər:

- SAT imtahanından ən azı 1000 bal (riyaziyyat fənni üzrə ən azı 560 bal) və IELTS imtahanından ən azı 6.0 bal nəticə əldə etdikləri halda;
- SAT imtahanından ən azı 1000 bal (riyaziyyat fənni üzrə ən azı 560 bal) və TOEFL İBT imtahanından ən azı 75 bal nəticə əldə etdikləri halda.
- SAT imtahanından ən azı 1000 bal (riyaziyyat fənni üzrə ən azı 560 bal) və PTE Academic imtahanından ən azı 50 bal nəticə əldə etdikləri halda.

20. Ali təhsil müəssisələrinin I-IV ixtisas qruplarına daxil olan ixtisasları üzrə müsabiqə zamanı ümumi balı eyni olan iki və daha çox abituriyenti bir-birindən fərqləndirmək məqsədilə aşağıda qeyd edilən ardıcılıqla əlavə göstəricilərdən istifadə edilir:

- *təhsil haqqında sənədə (attestata) "Tədris dili", "Ədəbiyyat", "Xarici dil", "Riyaziyyat", "Azərbaycan tarixi", "Ümumi tarix", "Fizika", "Kimya", "Biologiya", "Coğrafiya" fənləri üzrə yazılmış yekun qiymətlərin ədədi ortası;*
- *xüsusi qabiliyyət tələb edən ixtisaslar üzrə qabiliyyət imtahanının yekun nəticəsi (bal);*
- *qəbul imtahanının əsas fənləri (səh. 9-dakı cədvələ bax) üzrə nisbi balların cəmi;*
- *qəbul imtahanının əsas fənləri üzrə düzgün cavabların sayının cəmi;*
- *qəbul imtahanı fənlərinin üstünlük dərəcəsini (səh. 9-dakı cədvələ bax) nəzərə almaqla həmin fənlərdən ayrılıqda toplanılan nisbi balların miqdarı;*
- *qəbul imtahanının bütün fənləri üzrə bütövlükdə düzgün cavabların sayı;*
- *qəbul imtahanı fənlərinin üstünlük dərəcəsini nəzərə almaqla ayrılıqda həmin fənlər üzrə düzgün cavabların sayı.*

Ali təhsil müəssisələrinin V ixtisas qrupunda qabiliyyət imtahanlarının nəticələri balla qiymətləndirilən ixtisasları üzrə müsabiqə abituriyentin qabiliyyət imtahanlarında topladığı yekun bal əsasında aparılır. Yekun balı eyni olan iki və daha çox abituriyenti bir-birindən fərqləndirmək məqsədilə aşağıda qeyd edilən ardıcılıqla əlavə göstəricilərdən istifadə edilir:

- *abituriyentin qəbul (cari ilin abituriyentləri üçün buraxılış) imtahanında topladığı ümumi bal;*
- *təhsil haqqında sənədə (attestata) "Tədris dili", "Ədəbiyyat", "Xarici dil", "Riyaziyyat", "Azərbaycan tarixi", "Ümumi tarix", "Fizika", "Kimya", "Biologiya", "Coğrafiya" fənləri üzrə yazılmış yekun qiymətlərin ədədi ortası;*
- *riyaziyyat fənni üzrə balın miqdarı;*
- *Azərbaycan dili və ya rus dili fənni üzrə balın miqdarı.*

Ali təhsil müəssisələrinin V ixtisas qrupunda qabiliyyət imtahanlarının nəticələri məqbullu qiymətləndirilən ixtisasları üzrə müsabiqə abituriyentin qəbul (cari ilin abituriyentləri üçün buraxılış) imtahanında topladığı ümumi balı əsasında aparılır. Ümumi balı eyni olan iki və daha çox abituriyenti bir-birindən fərqləndirmək məqsədilə aşağıda qeyd edilən ardıcılıqla əlavə göstəricilərdən istifadə edilir:

- *təhsil haqqında sənədə (attestata) "Tədris dili", "Ədəbiyyat", "Xarici dil", "Riyaziyyat", "Azərbaycan tarixi", "Ümumi tarix", "Fizika", "Kimya", "Biologiya", "Coğrafiya" fənləri üzrə yazılmış yekun qiymətlərin ədədi ortası;*
- *riyaziyyat fənni üzrə balın miqdarı;*
- *Azərbaycan dili və ya rus dili fənni üzrə balın miqdarı.*

21. Abituriyentlər müəyyən olunmuş müddətdə imtahan nəticələri ilə əlaqədar DİM tərəfindən yaradılan Apelyasiya Komissiyasına müraciət edə bilirlər. Apelyasiya Komissiyasına abituriyent şəxsiyyətini təsdiq edən sənədi təqdim etməklə şəxsən müraciət etməlidir.

22. Qəbul kampaniyası dövründə abituriyentin aşağıdakı hərəkətlərə yol verməsi qadağandır:

- saxta və ya başqasına aid sənəd təqdim etmək, imtahana öz yerinə başqasını göndərmək;
- imtahana mobil telefon və digər rabitə vasitələri, xarici yaddaş qurğusu, kalkulyator və digər elektron cihazlar, konspekt, lüğət, cədvəl, məlumat kitabçası və digər yardımçı vasitələr gətirmək və onlardan istifadə etmək;
- yandırıcı, partlayıcı, kəsici, deşici, atıcı və digər bu kimi əşyalarla imtahan binasına girmək, özü ilə siqaret gətirmək;
- səbəbindən asılı olmayaraq, imtahan zalında yerini dəyişmək, gəzişmək, yerindən durmaq və digər hərəkətlərlə imtahanın gedişinə mane olmaq, "İmtahan başlandı!" elan olunan andan 2 saat müddət keçənədək və imtahanın son 15 dəqiqəsi ərzində zaldan çıxmaq;
- başqasının nəticəsinə təsir göstərmək, o cümlədən başqasının cavab kartına, sual kitabçasına baxmaq və ya öz cavab kartına, sual kitabçasına başqasının baxmasına şərait yaratmaq, sualın cavabını soruşmaq və ya bildirmək;
- nəzarətçiyə və ya digər şəxslərə tapşırıqların həllində kömək üçün müraciət etmək;
- cavab kartını və sual kitabçasını zədələmək, onları nəzarətçiyə təhvil vermədən imtahan zalından çıxmaq.

Abituriyentin 22-ci bənddə göstərilən hərəkətlərə yol verməsi halları DİM tərəfindən aşkar edildikdə, onun müsabiqə (imtahan) nəticələri ləğv edilir. Bu qərardan inzibati qaydada və ya məhkəməyə şikayət verilə bilər.

Balların hesablanması qaydası

I-IV ixtisas qrupları üzrə

abituriyentin ümumi balı hesablanarkən hər bir fənn üzrə topladığı nisbi ballar aşağıdakı cədvəldə verilmiş müvafiq çəki əmsallarına vurulmaqla cəmlənir. Hər bir fənn üzrə nisbi bal aşağıdakı qaydada hesablanır:

$$NB = NB_q + NB_a$$

NB – fənn üzrə nisbi bal, NB_q – qapalı formalı test tapşırıqları üzrə nisbi bal,

NB_a – açıq formalı test tapşırıqları üzrə nisbi baldır.

$$NB_q = 4 \times D_q - Y_q \text{ (hesablamamanın nəticəsi mənfi alınarsa, } NB_q = 0 \text{ götürülür),}$$

D_q – qapalı formalı test tapşırıqları üzrə doğru cavabların, Y_q – qapalı formalı test tapşırıqları üzrə yanlış cavabların sayıdır.

$$NB_a = 4 \times D_a \text{ (açıq formalı test tapşırıqları tətbiq olunmayan fənlər üzrə } NB_a = 0 \text{ götürülür),}$$

D_a – açıq formalı test tapşırıqları üzrə doğru cavabların sayıdır.

Abituriyentin hər hansı bir ixtisas qrupu üzrə imtahan balı hesablanarkən fənlər üzrə toplanmış nisbi ballar həmin fənnin əhəmiyyətlik dərəcəsi asılı olaraq müəyyən çəki əmsallarına vurulmaqla cəmlənir. Bunun üçün iki növ çəki əmsalından (“2” və “1”) istifadə edilir. Aşağıdakı cədvəldə ixtisas qrupları üzrə imtahan fənlərinin çəki əmsalları göstərilir:

İMTAHAN FƏNLƏRİ VƏ ONLARIN İXTİSAS QRUPLARI ÜZRƏ ÇƏKİ ƏMSALLARI

İMTAHAN FƏNLƏRİ	İXTİSAS QRUPLARI VƏ MÜVAFİQ ÇƏKİ ƏMSALLARI			
	I QRUP	II QRUP	III QRUP	IV QRUP
Azərbaycan və ya rus dili	1 (4)	1 (3)	2 (1)	1 (4)
Ədəbiyyat			1 (3)	
Riyaziyyat	2 (1)	2 (1)	1 (5)	1 (5)
Fizika	2 (2)			1 (3)
Kimya	1 (3)			2 (2)
Biologiya				2 (1)
Tarix			2 (2)	
Azərbaycan tarixi		1 (5)		
Coğrafiya		2 (2)		
Xarici dil	1 (5)	1 (4)	1 (4)	

QEYD: Cədvəldə mötərizədə göstərilmiş rəqəm fənnin üstünlük dərəcəsinə göstərir. Hər bir ixtisas qrupunda çəki əmsalı “2”-yə bərabər olan imtahan fənləri əsas fənlər hesab olunur.

İxtisas qrupları: I – riyaziyyat, fizika, mühəndislik, memarlıq və aqrar ixtisasları;
 II – iqtisadiyyat və idarəetmə, beynəlxalq münasibətlər, sosiologiya, regionşünaslıq (regionlar üzrə) və coğrafiya ixtisasları;
 III – humanitar və pedaqogika ixtisasları;
 IV – tibb, kimya, biologiya, psixologiya və aqrar ixtisasları.

V ixtisas qrupu* üzrə

abituriyentin ümumi balı onun buraxılış imtahanı fənləri üzrə doğru cavabların sayının cəminə bərabər götürülür.

Ali təhsil müəssisələrinin ixtisaslarının qruplar üzrə siyahısı “Abituriyent” jurnalının 2018-ci il 1-ci nömrəsinin 8-9-cu səhifələrində və DİM-in eservices.dim.gov.az/erizebak/erize internet ünvanında verilmişdir.

* xüsusi qabiliyyət tələb edən mədəniyyət və incəsənət, bədən tərbiyəsi və idman, dizayn ixtisasları

Ali təhsil müəssisələrinə tələbə qəbulu ilə bağlı göstərilən xidmətlərin ödəmə sxemi haqqında məlumat

İmtahan (müsabiqə) Kontingent	V ixtisas qrupu üzrə qəbul imtahanı	Bir komissiya üzrə qabiliyyət imtahanı (ixtisas qrupundan asılı olmayaraq)	I-IV ixtisas qruplarından biri üzrə ilk imtahan	Rus bölməsi üçün Azərbaycan dili fənni üzrə ilk imtahan
Cari ilin məzunları və cari ildə eksternat qaydasında tam orta təhsil səviyyəsi üzrə yekun attestasiyada iştirak edənlər	dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına	dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına	dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına	dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına
Ali təhsil müəssisələrinə qəbul imtahanında iştirak etmək üçün cari ilə kimi heç vaxt müraciət etməyən (və ya müraciəti müəyyən edilməyən) əvvəlki illərin məzunları	dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına	dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına	a) V ixtisas qrupu üzrə imtahanda iştirak etmək üçün müraciət etmədiyi halda dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına b) V ixtisas qrupu üzrə imtahanda iştirak etmək üçün müraciət etdiyi halda öz hesabına	dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına
Ali təhsil müəssisələrinə qəbul imtahanında iştirak etmək üçün cari ilə kimi ən azı bir dəfə müraciət edən əvvəlki illərin məzunları	öz hesabına	öz hesabına	öz hesabına	öz hesabına

QEYD 1: Cari ildə I-IV ixtisas qrupları üzrə keçirilən qəbul imtahanının birincisində iştirak edən bütün abituriyentlər üçün istisnasız olaraq ikinci imtahan həmin abituriyentlərin hesabına həyata keçirilir.

QEYD 2: Ali təhsil müəssisələrinə tələbə qəbulu ilə bağlı ilk dəfə müraciət edən və cari ildə qəbul imtahanını Azərbaycan dilindən fərqli dildə verən abituriyentlər ərizələrini aprelin 10-u saat 23:59-dək təsdiq edib Azərbaycan dili fənni üzrə ilk imtahanda iştirak etmədiyi və yaxud "qeyri-məqbul" aldığı halda, Azərbaycan dili fənni üzrə 10 iyundakı ikinci imtahan həmin abituriyentlərin hesabına həyata keçirilir.

QEYD 3: "Şəxsi kabinet"inizin hesabına vəsait köçürərkən iştirak edəcəyiniz imtahanların və bu imtahanlar üçün müəyyən edilmiş qiymətləri nəzərə alın. "Şəxsi kabinet"inizin hesabına köçürdüyünüz istifadə edilməmiş vəsait qəbul kampaniyası bitdikdən sonra geri qaytarılacaq, lakin bu zaman həmin vəsaitdən ödəmə sistemləri tərəfindən pul köçürmələri ilə bağlı göstərilən xidmətlərin haqqı tutulacaq.

QEYD 4: Ali təhsil və orta ixtisas təhsili müəssisələrini bitirən bütün abituriyentlər üçün ali təhsil müəssisələrinə qəbul imtahanları həmin abituriyentlərin hesabına həyata keçirilir.

Ali təhsil müəssisələrinə tələbə qəbulu ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Dövlət İmtahan Mərkəzinin göstərdiyi xidmətlərin haqqı aşağıdakı kimi müəyyən edilmişdir:

Xidmətlərin adı	Ölçü vahidi	Tarif* (ƏDV-siz, manat)
Ali təhsil müəssisələrinin bakalavriat (təhsil üzrə əsas təhsil) səviyyəsinə tələbə qəbulu ilə bağlı test imtahanı	1 iştirak üçün	40
Ali təhsil müəssisələrinin xüsusi qabiliyyət tələb edən (o cümlədən "Jurnalistika" və Bakı İslam Universitetinin "Dinşünaslıq", Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunun "İslamşünaslıq") ixtisaslarına tələbə qəbulu ilə bağlı qabiliyyət imtahanı	1 iştirak üçün	30
Qəbul imtahanını Azərbaycan dilindən fərqli dildə verən abituriyentlər üçün Azərbaycan dili üzrə test imtahanı	1 iştirak üçün	10

*** Bu qiymətlərdən ƏDV tutulmur.**

"ŞƏXSİ KABİNET"İN YARADILMASI VƏ İSTİFADƏ QAYDASI

Dövlət İmtahan Mərkəzinin (DİM) elektron xidmətlərindən faydalanmaq istəyən hər bir istifadəçinin (abituriyentin, bakalavrın, namizədin) elektron "Şəxsi kabinet"i olmalıdır. "Şəxsi kabinet" bir dəfə yaradılır və daim istifadə edilə bilər. İstifadə edilmiş xidmətlər, imtahan nəticələri və digər məlumatlar istifadəçinin "Şəxsi kabinet"ində öz əksini tapacaq. Kabinet yaradılan zaman onun pul hesabı da açılır. Hesaba lazımi miqdarda vəsait əlavə etmək üçün müxtəlif ödəniş üsullarından (ətraflı məlumat payment.dim.gov.az saytında verilmişdir) yararlanmaq olar. "Şəxsi kabinet"in pul hesabında olan vəsait DİM tərəfindən göstərilən xidmətlər üçün sərf olunur.

"Şəxsi kabinet" yaratmaq üçün istifadəçi:

1. ekabinet.dim.gov.az internet ünvanına daxil olur, şəxsiyyətini təsdiq edən sənədin seriyasını siyahıdan seçir, nömrəsini və şəxsiyyətini təsdiq edən sənəddə göstərilən Fərdi İdentifikasiya Nömrəsini (FIN) müvafiq sahələrə daxil edib "Şəxsi kabinet yarat" düyməsini basır. Qeyd olunan məlumatlar düzgün daxil edildikdə, ekranda istifadəçinin soyadı, adı, atasının adı və digər məlumatları əks olunur;
2. İstifadəçiyə müvafiq sahələrə mobil telefon nömrəsini və elektron poçt ünvanını daxil etmək təklif olunur. Bu məlumatların bildirilməsi məcburi deyil, lakin zəruri hallarda (istifadəçi ilə əlaqə saxlamaq, parolu bərpa etmək və s. üçün) istifadə oluna bilər;
3. Gələcəkdə "Şəxsi kabinet"ə daxil olmaq üçün istifadəçi müəyyən tələblərə riayət edərək parol (parolu unutmayın və məxfi saxlayın) təyin etməli və onu müvafiq sahələrə daxil edib "Yadda saxla" düyməsini basmalıdır. Nəticədə, sistem tərəfindən kabinetə unikal nömrə təyin edilir. Kabinetin nömrəsi xidmətlərdən istifadə edilən zaman tələb oluna bilər;

İstifadəçi "Şəxsi kabinet"ini menyudan aşağıdakı elementləri seçməklə idarə edə bilər:

Şəxsi məlumatlar. Menyudan bu elementi seçdikdə istifadəçinin şəxsiyyətini təsdiq edən sənəddə əks edilmiş məlumatlar ekrana ötürülür. Kabinet yaradıldıqdan sonra istifadəçi şəxsiyyəti təsdiq edən yeni sənəd alıbsa, o, "Sənədim yenilənib" düyməsindən istifadə edib məlumatları yeniləməlidir;

Əlaqə məlumatları. Bu səhifədə istifadəçi ev telefonunu, mobil telefon nömrələrini və elektron poçt ünvanını daxil edir. Bu məlumatların bildirilməsi məcburi deyil, lakin zəruri hallarda (istifadəçi ilə əlaqə saxlamaq, parolu bərpa etmək və s. üçün) onlardan istifadə oluna bilər;

Parolu dəyiş. İstifadəçi bu elementi seçib parolunu yenisi ilə əvəz edə bilər;

Hesab. Bu səhifəyə daxil olaraq istifadəçi aşağıdakı əməliyyatları həyata keçirə bilər:

- **Məbləğin hesaba əlavə edilməsi.** "Şəxsi kabinet"in sahibinin şəxsiyyət vəsiqəsinin nömrəsi göstərilməklə elektron üsulla əldə edilmiş, lakin onun hesabına əlavə edilməmiş məbləğin hesaba əlavə edilməsi iki müxtəlif üsulla həyata keçirilə bilər.

Birinci üsul. "Şəxsi kabinet"in hesabına əlavə edilməmiş məbləğlər, müvafiq ödəniş kodları və digər məlumatlar ekranda siyahı şəklində öz əksini tapır. Cədvəlin hər bir sətirində "Məbləği hesabıma əlavə et" düyməsi göstərilir. Bu düymədən istifadə etməklə müvafiq məbləği hesaba əlavə etmək olur.

İkinci üsul. Elektron üsulla əldə edilmiş istənilən ödəniş kodu müvafiq sahəyə daxil edilir və "Məbləği hesabıma əlavə et" düyməsindən istifadə edilir;

- **Hesaba əlavə edilmiş məbləğlər.** Menyunun bu elementi seçildikdə indiyədək hesaba əlavə etmə əməliyyatlarına dair məlumatlar (ödənişin kodu, məbləğ, tarix və saat) səhifədəki siyahıda öz əksini tapır;
- **Hesabdan istifadələr.** Hesabdakı vəsait DİM tərəfindən göstərilən müxtəlif xidmətlərin haqqının ödənilməsi üçün istifadə edilir. Bu funksiya seçildikdə hesaba əlavə edilmiş vəsaitin nə zaman və hansı təyinatla istifadə edildiyini əks etdirən məlumatlar siyahı şəklində təqdim olunur;
- **Digər şəxsin hesabına vəsait köçürmə.** İstifadəçi öz hesabından başqa "Şəxsi kabinet" istifadəçisinin hesabına vəsait köçürmək üçün həmin "Şəxsi kabinet"in nömrəsini, köçürmək istədiyi məbləği və öz parolunu müvafiq sahələrə daxil edib "Davam et" düyməsini basmalıdır;
- **Sınaq imtahanı üçün ödəmə kartlarının alınması.** Sınaq imtahanına yazılmaq üçün nəzərdə tutulmuş ödəmə kartını (seriya nömrəsi və parol) əldə etmək üçün istifadəçi sınaq imtahanının növünü ("Bakalavriat səviyyəsi üzrə sınaq imtahanı", "Magistratura səviyyəsi üzrə sınaq imtahanı" və s.) seçir, öz parolunu müvafiq sahəyə daxil edir və "Kartı al" düyməsini basır. Nəticədə, hesabdakı müvafiq məbləğdə vəsait silinir və istifadəçiyə ödəmə kartının məlumatları (seriya nömrəsi və parol) təqdim olunur.

ALİ TƏHSİL MÜƏSSİSƏLƏRİNƏ VƏ TAM ORTA TƏHSİL BAZASINDA ORTA İXTİSAS TƏHSİLİ MÜƏSSİSƏLƏRİNƏ QƏBUL OLMAQ ÜÇÜN ELEKTRON ƏRİZƏ VERƏN ABİTURIYENTİN TƏLİMATI

Abituriyent:

- ekabinet.dim.gov.az internet sahifəsində “Şəxsi kabinet” yaradır (bax: səh. 13 “Şəxsi kabinet”in yaradılması və istifadə qaydası);
- eservices.dim.gov.az/erizebak/erize internet sahifəsinə daxil olur, “Abituriyent üçün giriş” bölməsində “Şəxsi kabinet”in istifadəçi adı və parolunu müvafiq sahələrə daxil edib “Daxil ol” düyməsini basır;
- ekranda abituriyentə aid məlumatlar “Şəxsi məlumatları”, “Əlaqə məlumatları”, “Təhsil məlumatları” və “Elektron ərizə” bölmələri altında göstərilir. “Şəxsi məlumatları”, “Əlaqə məlumatları” bölmələrində abituriyentin şəxsi kabinetindəki məlumatlar əks olunur.

Abituriyent elektron ərizəsini təsdiq etdirmək üçün SQK-ya iki halda müraciət edir:

- DİM-in məlumat bazasında abituriyent barədə kifayət qədər məlumatlar olmamada;
- oğlan abituriyentlərin hərbi xidmətdən möhlət hüquqlarının olması barədə məlumatları informasiya sistemləri vasitəsilə əldə etmək mümkün olmadıqda.

Digər abituriyentlər elektron ərizələrini özləri onlayn şəkildə təsdiq etməlidirlər. Abituriyentə elektron ərizəyə daxil olarkən elektron ərizənin hansı üsulla təsdiq oluna bilməsi haqqında məlumat verilir.

Ərizənin hər bir bölməsindəki məlumatların təsdiq olub-olmaması, bölmə başlığında qeyd işarəsinin yaşıl və ya qırmızı olması ilə seçilir. Abituriyent məlumatları təsdiq olunmayan bölmələri doldurmalı və yadda saxlamalı, məlumatların doğruluğuna əmin olduqdan sonra “Təsdiq et” düyməsini basmaqla onları təsdiq etməlidir.

Diqqət tələb edən əsas bölmələrdən biri də test imtahanı haqqında məlumatlar bölməsidir. Bu bölmədə abituriyent üç istiqamət üzrə müsabiqədən (test imtahanından) birini və ya bir neçəsini seçə bilər:

1. Ali təhsil müəssisəsinin I-IV ixtisas qrupu üzrə test imtahanında iştirak etmək istəyirəm;
 - “Yaz / Yay imtahanının məlumatları” böləsində abituriyent yaz və ya yay sessiyasında keçiriləcək test imtahanında iştirak etmək istəyirdiyini seçirəm, (yazda keçiriləcək test imtahanında iştirak etmək istəyini bildirən abituriyentlər yay imtahanında iştirak etmək üçün əlavə ödəniş etməklə 17 may – 14 iyun tarixlərində qeydiyyatdan keçməlidirlər.)
2. Ali təhsil müəssisəsinin V ixtisas qrupu üzrə müsabiqədə (test imtahanında) iştirak etmək istəyirəm;
3. Tam orta təhsil bazasında orta ixtisas stəhsili müəssisələri üzrə müsabiqədə (test imtahanında) iştirak etmək istəyirəm.

Abituriyentin ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrinə tələbə qəbulu ilə bağlı müsabiqədə iştirak üçün müraciətinin ilk dəfə olub-olmamasından, iştirak etmək istədiyi müsabiqələrin (imtahanların) növündən və sayından asılı olaraq, tələb olunan xidmət haqqının məbləği barədə məlumat elektron ərizədə göstərilir. Ərizəni təsdiq edərkən tariflər və onların ayrı-ayrılıqda dövlət və ya abituriyent tərəfindən ödənilməsi haqqında məlumat bir daha abituriyentə çatdırılır. Abituriyent “Razıyam, ərizəni təsdiq et” düyməsini basmaqla ərizəni təsdiq edə və ya “İmtina” düyməsini basmaqla elektron ərizənin təsdiq olunmasını sonraya saxlaya bilər. Şəxsi kabinetinin hesabında təsdiq üçün kifayət qədər vəsait olmayan abituriyentlər ilk olaraq hesablarını artırmalıdırlar. Təsdiq etdikdən sonra elektron ərizəni çap etmək lazımdır. **Əgər “Çap et” düyməsi passiv olarsa, deməli elektron ərizə təsdiq olunmayıb.**

Diqqət! Elektron ərizənin doldurulması və təsdiqi ilə bağlı abituriyentlərin aşağıdakı məsələlərə xüsusi diqqət yetirmələri tövsiyə olunur:

Abituriyent “Şəxsi kabinet”in hesabına vəsait qoymazdan əvvəl elektron ərizədə onun təsdiq edilməsi üçün hansı məbləğdə vəsaitin tələb olunmasını müəyyən etməli, yalnız bundan sonra tələb olunan məbləği “Şəxsi kabinet”in hesabına əlavə etməlidir.

Ərizəni doldurduqdan sonra məxfiliyi təmin etmək və kənar müdaxilənin qarşısını almaq məqsədilə “Çıx” düyməsini basmaq lazımdır.

Elektron ərizəsinin təsdiq edilməsini təmin etməyən şəxslər imtahana buraxılmırlar.

"ABİTURIYENTİN ELEKTRON ƏRİZƏSİ" FORMASININ DOLDURULMA QAYDASI VƏ NÜMUNƏSİ

1. Abituriyent eservices.dim.gov.az/erizebak/erize internet səhifəsində "Abituriyent üçün giriş" bölməsinə daxil olur.

Dövlət İmtahan Mərkəzi
Ali təhsil müəssisələrinin bakalavriat səviyyəsinə və tam orta təhsil bazasında orta ixtisas təhsili müəssisələrinə qəbul

Abituriyent üçün giriş

Qaydalar, sənədlər

- Tələbə qəbulu qaydaları (Ali TM)
- Tələbə qəbulu qaydaları (Orta İxtisas TM)
- Tələbə qəbulu haqqında elan (Ali TM)
- Tələbə qəbulu haqqında elan (Orta İxtisas TM)
- Abituriyentlər üçün təlimat
- Elektron ərizənin doldurulma qaydaları
- Araşdırma formaları

Qabiliyyət tələb edən ixtisaslara qəbul olmaq istəyən abituriyentlər üçün

- Qabiliyyət imtahanlarına qeydiyyat

"Jurnalistika" ixtisasına qəbul olmaq istəyən abituriyentlər üçün

- Qeydiyyat

Ödəmə, statistika

- DİM-in xidmətlərini ödəmə üsulları
- Statistika

1. Ümumi müddəalar

1.1. Bu Qaydalar "Təhsil haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 26.2-ci və 26.4-cü maddələrinə əsasən hazırlanmışdır və Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericiliyinə uyğun fəaliyyət göstərən dövlət, bələdiyyə və özəl ali təhsil müəssisələrinə, eləcə də xüsusi təyinatlı təhsil müəssisələrinə tələbə qəbulu qaydalarını müəyyən edir.

1.2. Ali təhsil müəssisələrinə qəbul olmaq hüququna tam orta, orta ixtisas və ya ali təhsili başa vurmaq haqqında müvafiq dövlət nümunəli sənəd almış şəxslər malikdirlər.

1.3. Ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrinin tələbələri (buraxılış kurslarında təhsil alanlar istisna olmaqla) ali təhsil müəssisələrinə qəbul olmaq üçün müsabiqədə iştirak edə bilməzlər.

1.4. Bakalavriat səviyyəsində təhsil dövlət sifarişi əsasında (dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına) və ya ödənişli əsaslarla həyata keçirilir.

1.5. "Təhsil haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 5.4-cü maddəsinə əsasən, dövlət ali təhsilin hər bir səviyyəsində təhsilənlərin yalnız bir dəfə pulsuz təhsil almaq hüququnu təmin edir.

2. Abituriyent "Şəxsi kabinet"inin istifadəçi adını və parolunu müvafiq sahələrə daxil edib "Daxil ol" düyməsini basır.

Dövlət İmtahan Mərkəzi
Ali təhsil müəssisələrinin bakalavriat səviyyəsinə və tam orta təhsil bazasında orta ixtisas təhsili müəssisələrinə qəbul

Abituriyent üçün sistemə giriş

Abituriyent "Abituriyent elektron ərizəsi"ne daxil olmaq üçün şəxsi kabinetinin istifadəçi adı (FIN) və parolunu aşağıdakı müvafiq sahələrə daxil edib "Daxil ol" düyməsini basmalıdır

İstifadəçi adı:

Parol:

Daxil ol

Giriş

- Abituriyent üçün
- SQK üçün

Qaydalar, sənədlər

- Tələbə qəbulu qaydaları (Ali TM)
- Tələbə qəbulu qaydaları (Orta İxtisas TM)
- Tələbə qəbulu haqqında elan (Ali TM)
- Tələbə qəbulu haqqında elan (Orta İxtisas TM)
- Abituriyentlər üçün təlimat
- Elektron ərizənin doldurulma qaydaları
- Araşdırma formaları

Qabiliyyət tələb edən ixtisaslara qəbul olmaq istəyən abituriyentlər üçün

- Qabiliyyət imtahanlarına qeydiyyat

"Jurnalistika" ixtisasına qəbul olmaq istəyən abituriyentlər üçün

- Qeydiyyat

Ödəmə, statistika

- DİM-in xidmətlərini ödəmə üsulları
- Statistika

3. Abituriyentə aid məlumatlar “Şəxsi məlumatları”, “Əlaqə məlumatları”, “Təhsil məlumatları” və “Elektron ərizə” bölmələrində göstərilir. Abituriyent aşağıda göstərilən müsabiqələrdən (test imtahanından) hansında (birində və ya bir neçəsində) iştirak etmək istədiyini qeyd edir:
- Ali təhsil müəssisələrinin I-IV ixtisas qruplarının biri üzrə test imtahanında iştirak etmək istəyirəm;
 - Ali təhsil müəssisələrinin V ixtisas qrupu üzrə müsabiqədə (test imtahanında) iştirak etmək istəyirəm;
 - Tam orta təhsil bazasında orta ixtisas təhsili müəssisələri üzrə müsabiqədə (test imtahanında) iştirak etmək istəyirəm.

Dövlət İmtahan Mərkəzi
Ali təhsil müəssisələrinin bakalavriat səviyyəsinə və tam orta təhsil bazasında orta ixtisas təhsili müəssisələrinə qəbul

Elektron ərizə

Şəxsi kabinet № 1000023

Ərizə təsdiq olunmayıb

İş nömrəsi : 229009

Ali təhsil müəssisələrinin I-IV ixtisas qruplarının biri üzrə test yay imtahanında iştirak etmək istəyirəm

Ali təhsil müəssisələrinin V ixtisas qrupu üzrə müsabiqədə (test imtahanında) iştirak etmək istəyirəm

Tam orta təhsil (11-illik) bazasında orta ixtisas təhsili müəssisələri (kolleclər) üzrə müsabiqədə (test imtahanında) iştirak etmək istəyirəm

Yadda saxla Elektron ərizəni təsdiq et

Elektron ərizə - 2018

ƏLƏMƏTÇİLİK MƏBLƏĞİ (cari seçim üçün hesablanıb) - **40 AZN**
Elektron ərizənin təsdiq edilməsi üçün **110 AZN** tələb olunur. Sizin bu xidmətlərin bəzilərini ödənişindən azad olursunuz.
Elektron xidmətlərin siyahısı:
- IV ixtisas qrupu üzrə test imtahanı (yaz sessiyası) üçün: **40 AZN. Siz bu ödənişdən azad olursunuz.**
- orta ixtisas təhsili müəssisələrinə test imtahanı üçün: **20 AZN. Siz bu ödənişdən azad olursunuz.**
- rus bölməsi üçün "Azərbaycan dili" fənni üzrə test imtahanı (22.04.2018) üçün: **10 AZN. Siz bu ödənişdən azad olursunuz.**
- I ixtisas qrupu üzrə test imtahanı (yaz sessiyası) üçün: **40 AZN.** Sizin "Şəxsi kabinet"-inizin hesabından silinəcək məbləğ **40 AZN** təşkil edir.

4. Abituriyent açılan siyahılardan yaz və yay sessiyasında keçiriləcək test imtahanında iştirak etmək istədiyini, test imtahanı verəcəyi dili, seçdiyi ixtisas qrupunu və imtahan verəcəyi xarici dili seçir.

Dövlət İmtahan Mərkəzi
Ali təhsil müəssisələrinin bakalavriat səviyyəsinə və tam orta təhsil bazasında orta ixtisas təhsili müəssisələrinə qəbul

Elektron ərizə

Şəxsi kabinet № 1000023

Ərizə təsdiq olunmayıb

İş nömrəsi : 229009

Ali təhsil müəssisələrinin I-IV ixtisas qruplarının biri üzrə test yay imtahanında iştirak etmək istəyirəm

Yaz / Yay imtahanının məlumatları
Yazda keçiriləcək test imtahanında iştirak etmək istəyirəm
(yazda keçiriləcək test imtahanında iştirak etmək istəyini bildirən abituriyentlər yaz imtahanında iştirak etmək üçün əlavə ödəniş etməli və may ayında qeydiyyatdan keçməlidirlər)

Yaz imtahanının (sessiyasının) məlumatları
Test imtahanı verəcəyi dili : Azərbaycan
İxtisas qrupu : 3-cü qrup
Xarici dili : İngilis dili

Ali təhsil müəssisələrinin V ixtisas qrupu üzrə müsabiqədə (test imtahanında) iştirak etmək istəyirəm

Tam orta təhsil (11-illik) bazasında orta ixtisas təhsili müəssisələri (kolleclər) üzrə müsabiqədə (test imtahanında) iştirak etmək istəyirəm

Test imtahanı verəcəyi dili : Azərbaycan

Elektron ərizə - 2018

ƏLƏMƏTÇİLİK MƏBLƏĞİ (cari seçim üçün hesablanıb) - **40 AZN**
Elektron ərizənin təsdiq edilməsi üçün **100 AZN** tələb olunur. Sizin bu xidmətlərin bəzilərini ödənişindən azad olursunuz.
Elektron xidmətlərin siyahısı:
- III ixtisas qrupu üzrə test imtahanı (yaz sessiyası) üçün: **40 AZN.**
- V ixtisas qrupu və orta ixtisas təhsili müəssisələrinə test imtahanı üçün: **40 AZN. Siz bu ödənişdən azad olursunuz.**
- orta ixtisas təhsili müəssisələrinə test imtahanı üçün: **20 AZN. Ali TM-nin V ixtisas qrupu ilə eyni imtahan olduğu üçün ödəniş tələb olunmur.**
Sizin "Şəxsi kabinet"-inizin hesabından silinəcək məbləğ **40 AZN** təşkil edir.

5. Sonda “ABİTURİYENTİN ELEKTRON ƏRİZƏSİ” təsdiq edilir.

The screenshot displays a web browser window with the URL `localhost:51397/PageEƏrizə.aspx?plD=27`. The page title is "Elektron ƏRİZƏ". The user's personal cabinet number is "Şəxsi kabinet № 1000023". The application was confirmed on "Ərizə 22.3.2018 saat 13:39-da təsdiq olunub [775/1]". The user's ID number is "İş nömrəsi : 229009".

The main section is titled "Ali təhsil müəssisələrinin I-IV ixtisas qruplarının biri üzrə test yaz imtahanında iştirak etmək istəyirəm". Below this, there is a section for "Yaz / Yaz imtahanının məlumatları". A dropdown menu is set to "Yazda keçiriləcək test imtahanında iştirak etmək istəyirəm". A note states: "(yazda keçiriləcək test imtahanında iştirak etmək istəyini bildirən abituriyentlər yaz imtahanında iştirak etmək üçün əlavə ödəniş etməli və may ayında qeydiyyatdan keçməlidirlər)".

The "Yaz imtahanının (sessiyasının) məlumatları" section includes the following details:

- Test imtahanı verəcəyi dil : Azərbaycan
- İxtisas qrupu : 3-cü qrup
- Xarici dil : İngilis dili
- 22/03/2018 13:39

There are two additional checkboxes for participation in other types of exams:

- Ali təhsil müəssisələrinin V ixtisas qrupu üzrə müsabiqədə (test imtahanında) iştirak etmək istəyirəm
- Tam orta təhsil (11-illik) bazasında orta ixtisas təhsili müəssisələri (kolejlər) üzrə müsabiqədə (test imtahanında) iştirak etmək istəyirəm

The bottom section, "Test imtahanı verəcəyi dil :", shows "Azərbaycan" and "İngilis dili" as options.

A "Çap et" (Print) button is located on the right side of the page. The browser's address bar shows the URL and the page title. The browser's address bar shows the URL and the page title.

Elektron ərizə - 2018

ALİ TƏHSİL MÜƏSSİSƏLƏRİNİN XÜSUSİ QABİLİYYƏT TƏLƏB EDƏN İXTİSASLARI ÜZRƏ MÜSABİQƏ ŞƏRTLƏRİ

ÜMUMİ ŞƏRTLƏR

1. Ali təhsil müəssisələrinin xüsusi qabiliyyət tələb edən ixtisasları aşağıdakı istiqamətlərə daxildir:

- Təsviri sənət
- Musiqi sənəti
- Memarlıq və dizayn
- Teatr, kino və xoreoqrafiya sənəti
- Bədən tərbiyəsi və idman

2. Xüsusi qabiliyyət tələb edən ixtisaslara qəbul olmaq istəyən abituriyentlər qəbul (V ixtisas qrupunda cari ilin abituriyentləri buraxılış) imtahanından əlavə, qabiliyyət imtahanı da verməlidirlər.

3. Xüsusi qabiliyyət tələb edən ixtisaslar üzrə təhsil almaq istəyən və imtahanda topladıqları ümumi balları müvafiq müsabiqə şərtlərini ödəyən abituriyentlər (Əlavə 2, 3) V qrup üzrə **iyulun 6-dan 16-dək**, I qrup üzrə **iyulun 21-dən 24-dək Dövlət İmtahan Mərkəzinin (DİM-in) internet sahifəsinə eservices.dim.gov.az/erizebak/qabiliyyet** daxil olaraq seçdikləri xüsusi qabiliyyət tələb edən ixtisasın aid olduğu komissiya üzrə (Əlavə 1) qeydiyyatdan keçməlidirlər. Qeydiyyatdan keçmək üçün abituriyent şəxsi kabinetinin istifadəçi adı və parolundan istifadə etməli və tələb olunan məbləği (qeydiyyatdan keçmək istədiyi komissiyaların sayından asılı olaraq) şəxsi kabinetindəki hesabına əlavə etməlidir (*bax: səh. 13, "Şəxsi kabinet" in yaradılması və istifadə qaydası*). "Azərbaycan Respublikasında ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrinə tələbə qəbulu imtahanlarının təşkilinin tənzimlənməsi ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamına əsasən, **ali təhsil müəssisələrinə tələbə qəbulu ilə bağlı imtahanda iştirak üçün ilk dəfə müraciət edən Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarının cari ildə ilk seçdiyi (qeydiyyatdan keçdiyi) komissiya üzrə qabiliyyət imtahanında iştirakı dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına (pulsuz) olacaq (bax: səh. 12 "Ali təhsil müəssisələrinə tələbə qəbulu ilə bağlı göstərilən xidmətlərin ödəmə sxemi haqqında məlumat")**.

Musiqi sənəti istiqamətinin komissiyaları üzrə qeydiyyatdan keçmək istəyən abituriyentlər (25, 26, 28, 68-ci komissiyalar istisna olmaqla) musiqi təhsili haqqında sənədə malik olmalıdırlar. Abituriyentlərin musiqi təhsili haqqında məlumatı (təhsil haqqında sənədin seriya və nömrəsi, bitirdiyi təhsil müəssisəsinin

adı, bitirdiyi ixtisas və ya təhsil aldığı musiqi aləti) DİM tərəfindən yaradılan "Musiqi məktəbi - məzun" sistemindən götürülür. Əgər abituriyent haqqında məlumat bu sistemdə yoxdursa, həmin abituriyent musiqi ixtisası üzrə bitirdiyi təhsil müəssisəsinə və ya DİM-ə müraciət etməlidir;

Qeyd: Musiqi üzrə xaricdə təhsil almış vətəndaşlar DİM-ə müraciət etməlidir. Bunun üçün həmin abituriyentlər musiqi təhsili haqqında sənədin əslini və surətini, şəxsiyyəti təsdiq edən sənədi DİM-ə şəxsən təqdim etməlidirlər.

- 20 (fortepiano aləti), 21 (violin aləti) 22 (saz və balaban alətləri istisna olmaqla), 27, 29, 30-cu komissiyalarda musiqi üzrə orta ixtisas təhsili müəssisəsinə bitirməsi və ya 11 illik təhsilinin olması haqqında müvafiq sənədi olan abituriyentlər qeydiyyatdan keçə bilirlər;

- 21 və 24-cü komissiyalar üzrə ən azı 7 illik musiqi təhsilinin olması haqqında müvafiq sənədi olan abituriyentlər qeydiyyatdan keçə bilirlər;

- 32, 76, 83-cü komissiyalar üzrə istənilən alət və ya ixtisas üzrə ən azı 5 illik musiqi təhsili almış və bu haqda müvafiq sənədi olan abituriyentlər qeydiyyatdan keçə bilirlər.

- 60, 61 və 78-ci komissiyalar üzrə 2018-ci il iyulun 1-dək 16 yaşı tamam olan abituriyentlər qeydiyyatdan keçə bilirlər;

- 50-ci və 80-ci komissiyalar üzrə 2018-ci il iyulun 1-dək 25 yaşı tamam olmayan abituriyentlər qeydiyyatdan keçə bilirlər.

- 53-cü komissiya üzrə abituriyentlər yalnız 1 ixtisas üzrə qeydiyyatdan keçə bilirlər.

Qeydiyyatdan keçən abituriyentlər müəyyən edilmiş vaxtlarda "Qabiliyyət imtahanına buraxılış vəərəqəsi"ni çap edirlər (Əlavə 4).

Qeyd: "Qabiliyyət imtahanına buraxılış vəərəqəsi"nin çap edilməsi tarixləri ilə bağlı əlavə məlumat DİM-in internet sahifəsində veriləcəkdir.

*Abituriyentlər üçün DİM-in internet saytında **proqram formaları** (musiqi sənəti istiqaməti üzrə əlavə 5, 6; teatr, kino və xoreoqrafiya sənətləri istiqaməti üzrə əlavə 7, 8, 9) yerləşdirilmişdir. "Qabiliyyət imtahanına buraxılış vəərəqəsi"ni çap edən zaman abituriyent ixtisasına uyğun olan **proqram formasını** da çap etməli, ifa edəcəyi proqramı həmin formaya yazmalı və qabiliyyət imtahanına gələrkən komissiyaya təqdim etməlidir.*

Qabiliyyət imtahanları **iyulun 23-dən avqustun 9-dək** keçirilir.

Diqqət: *Abituriyent "Qabiliyyət imtahanına buraxılış vərəqəsi"ndə göstərilmiş tarixdə, vaxtda və ünvanda qabiliyyət imtahanında iştirak etməlidir.*

4. Qabiliyyət imtahanları Dövlət İmtahan Mərkəzinin (DİM) təşkil etdiyi Qabiliyyət İmtahanı Komissiyaları (QİK) tərəfindən mərkəzləşdirilmiş qaydada keçirilir.

5. Hər bir istiqamətə daxil olan ixtisaslar müvafiq QİK-lər üzrə bölünür (Əlavə 1). QİK-lər Bakı, Naxçıvan və Gəncə şəhərlərində fəaliyyət göstərir.

6. QİK-lərin tərkibinə ali təhsil və orta ixtisas təhsili müəssisələrinin mütəxəssisləri, yaradıcılıq ittifaqlarının üzvləri, Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin müvafiq strukturlarının, digər təşkilat və birliklərin nümayəndələri, DİM-in əməkdaşları daxil edirlər.

7. İxtisasın xüsusiyyətindən asılı olaraq QİK-lərdə qabiliyyət imtahanı bir və ya bir neçə fənn üzrə keçirilir (Əlavə 1).

8. Qabiliyyət imtahanlarının nəticəsi bal, məqbul, və ya qeyri-məqbullu qiymətləndirilir (Əlavə 2, 3).

Qiymətləndirmədən asılı olaraq müsabiqənin keçirilməsi qaydası "Abituriyent" jurnalının 2018-ci il 1-ci nömrəsində "Azərbaycan Respublikasının ali təhsil müəssisələrinə tələbə qəbulu qaydaları"nın 5-ci bəndində (*Müsabiqənin keçirilməsi*) qeyd edilmişdir.

Xüsusi qabiliyyət tələb edən memarlıq ixtisasına müsabiqə zamanı test imtahanı fənləri üzrə cavablara nisbi bal məhdudiyəti tətbiq edilmir.

9. Qəbul (V ixtisas qrupunda cari ilin abituriyentləri buraxılış) və qabiliyyət imtahanından əldə etdiyi nəticə əlavə 2 və 3-də verilmiş müsabiqə şərtlərinə uyğun olan abituriyent seçdiyi ixtisaslar üzrə müsabiqəyə buraxılır.

İxtisas seçimi mərhələsində abituriyent müvafiq ixtisasların kodlarını öz elektron ərizəsinə daxil edib təsdiq etməlidir (bax: "Abituriyent" jurnalının 2018-ci il 1-ci nömrəsi: "Azərbaycan Respublikasının ali təhsil müəssisələrinə tələbə qəbulu qaydaları", bənd 4. İxtisas seçimi).

Seçdiyi ixtisasların kodlarını elektron ərizə formasına daxil etməyən və müəyyən edilmiş müddətdə onu təsdiq etməyən abituriyent müsabiqəyə buraxılmır.

10. Abituriyentlər DİM tərəfindən yaradılan Apeyasiya Komissiyalarına qabiliyyət imtahanlarının nəticələri ilə əlaqədar həmin nəticələr elan olunduğu gün ərizə ilə müraciət edə bilərlər. Qabiliyyət imtahanının təkrar keçirilməsi ilə bağlı müraciətlərə baxılmır.

Qeyd: Oxşar imtahanları olan müxtəlif komissiyalar üzrə qabiliyyət imtahanında iştirak edib fərqli qiymətlər almış abituriyentlərin nəticələri DİM tərəfindən araşdırılacaqdır. Qeyri obyektivlik aşkarlanarsa həmin abituriyentin nəticəsi ləğv ediləcəkdir.

QABİLİYYƏT İMTAHANLARININ KEÇİRİLMƏSİ ŞƏRTLƏRİ

Təsviri sənət istiqaməti

Komissiyalar üzrə qabiliyyət imtahanı fənləri **Əlavə 1-də** göstərilmişdir.

Qabiliyyət imtahanlarının hər bir fənni ixtisas fənni hesab edilir.

Qabiliyyət imtahanları DİM-in cari ildə hazırladığı "Təsviri sənət" metodiki vəsaitində verilmiş proqramlar əsasında keçirilir. Qabiliyyət imtahanlarında qiymətləndirmə də bu metodiki vəsaitdə verilmiş qiymətləndirmə meyarları əsasında, 10 ballıq şkala üzrə aparılır.

Əlavə 3-də komissiyalar üzrə qabiliyyət imtahanlarının nəticəsinin qiymətləndirilməsi (bal və ya məqbul) göstərilmişdir. Komissiyalarda qabiliyyət imtahanının hər bir fənni üzrə toplanılmış 5 və daha yüksək bal müsbət (və ya məqbul) qiymət hesab edilir. Hər hansı fənn üzrə imtahandan müsbət (və ya məqbul) qiymət ala bilməyən abituriyent növbəti fənn üzrə imtahana buraxılmır və ixtisas seçimi zamanı həmin ixtisası seçmək hüququnu itirir.

Nəticəsi balla qiymətləndirilən qabiliyyət imtahanlarında fənnlər üzrə toplanılan balların orta qiyməti hesablanaraq tam ədədə qədər yuvarlaqlaşdırılır və qabiliyyət imtahanı üzrə yekun bal çıxarılır.

Musiqi sənəti istiqaməti

Komissiyalar üzrə qabiliyyət imtahanı fənləri **Əlavə 1-də** göstərilmişdir.

Bu istiqamətin 68, 25, 28 və 26-cı komissiyaların ixtisaslarını seçən abituriyentlərin musiqi təhsili haqqında sənədi olmasa belə, musiqi məktəbi proqramı səviyyəsində hazırlığa malik olmalıdırlar.

Qabiliyyət imtahanları DİM-in cari ildə hazırladığı "Musiqi sənəti" metodiki vəsaitində verilmiş proqramlar əsasında keçirilir. Qabiliyyət imtahanlarında qiymətləndirilmə də bu metodiki vəsaitdə verilmiş qiymətləndirmə meyarları əsasında, 10 ballıq şkala üzrə aparılır.

Əlavə 3-də komissiyalar üzrə qabiliyyət imtahanlarının nəticəsinin qiymətləndirilməsi (bal və ya məqbul) göstərilmişdir. Komissiyalarda qabiliyyət imtahanının hər bir fənni üzrə toplanılmış 5 və daha yüksək bal müsbət (və ya məqbul*) qiymət hesab edilir. Hər hansı fənn imtahanından müsbət (və ya məqbul) qiymət ala bilməyən abituriyent növbəti fənn imtahanına buraxılmır və ixtisas seçimi zamanı bu komissiyanın ixtisasını seçmək hüququnu itirir.

Nəticəsi balla qiymətləndirilən qabiliyyət imtahanlarında fənnlər üzrə toplanılan balların orta qiyməti hesablanaraq tam ədədə qədər yuvarlaqlaşdırılır və qabiliyyət imtahanı üzrə yekun bal çıxarılır.

* Harmoniya (yazılı) və ümumi fortepiano imtahanı istisna olmaqla

Bəstəkarlıq, Musiqişünaslıq komissiyalarında ümumi fortepiano və harmoniya (yazılı) imtahanlarının, Dirijorluq komissiyasında isə ümumi fortepiano imtahanının nəticəsi məqbul və ya qeyri-məqbullu qiymətləndirilir. Qabiliyyət imtahanı üzrə yekun balın hesablanmasında bu fənlərin məqbul qiyməti nəzərə alınmır.

Bəstəkarlıq və Musiqişünaslıq komissiyalarında harmoniya (yazılı) imtahanından məqbul qiymət ala bilməyən abituriyent harmoniya (şifahi) imtahanına buraxılmır və ixtisas seçimi zamanı bu komissiyaların ixtisaslarını seçmək hüququnu itirir.

Bəstəkarlıq, Musiqişünaslıq və Dirijorluq komissiyalarında ümumi fortepiano imtahanından məqbul qiymət ala bilməyən abituriyent ixtisas seçimi zamanı bu komissiyaların ixtisaslarını seçmək hüququnu itirir.

"Bəstəkarlıq" ixtisasını seçən abituriyentlər qabiliyyət imtahanına gələrkən ixtisas fənnindən özlərinin bəstələdiyi musiqi əsərini komissiyaya təqdim etməlidirlər. Təqdim olunmuş musiqi əsəri imtahan sənədi kimi komissiyada saxlanılır.

Memarlıq və dizayn istiqaməti

Komissiyalar üzrə qabiliyyət imtahanı fənləri **əlavə 1-də** göstərilmişdir.

Qabiliyyət imtahanının hər iki fənni ixtisas fənni hesab edilir.

Qabiliyyət imtahanları DİM-in cari ildə hazırladığı "Memarlıq və dizayn" metodiki vəsaitində verilmiş proqramlar əsasında keçirilir. Qabiliyyət imtahanlarında abituriyentin qiymətləndirilməsi meyarları metodiki vəsaitdə verilmiş qiymətləndirmə meyarları əsasında, 10 ballıq şkala üzrə aparılır.

Memarlıq ixtisası üzrə qabiliyyət imtahanlarının yekun nəticəsi məqbul və ya qeyri-məqbullu qiymətləndirilir (əlavə 2). Qabiliyyət imtahanının hər bir fənni üzrə abituriyentin tapşırığı 10 ballıq qiymətləndirmə şkalası üzrə qiymətləndirilir. 5 və daha yüksək bal müsbət qiymət hesab edilir. Fənlər üzrə toplanmış ballar əsasında orta qiymət hesablanır. İmtahandan məqbul qiymət almaq üçün abituriyentin orta qiyməti 7 və ya daha çox olmalıdır.

Dizayn ixtisası üzrə qabiliyyət imtahanının yekun nəticəsi balla qiymətləndirilir (əlavə 3). Hər bir fənn üzrə toplanılmış 5 və ya daha yüksək bal müsbət qiymət hesab edilir. Qabiliyyət imtahanlarında fənlər üzrə toplanılan balların orta qiyməti hesablanaraq tam ədədə qədər yuvarlaqlaşdırılır və qabiliyyət imtahanı üzrə yekun bal çıxarılır.

Hər iki ixtisas üzrə rəsmxət imtahanından müsbət qiymət ala bilməyən abituriyent rəsm imtahanına buraxılmır və ixtisas seçimi zamanı bu ixtisasları seçmək hüququnu itirir.

Teatr, kino və xoreoqrafiya sənəti istiqaməti

Komissiyalar üzrə qabiliyyət imtahanı fənləri **əlavə 1-də** göstərilmişdir.

Qabiliyyət imtahanları DİM-in cari ildə hazırladığı "Teatr, kino və xoreoqrafiya sənəti" metodiki vəsaitində verilmiş proqramlar əsasında keçirilir. Qabiliyyət imtahanlarında abituriyentin qiymətləndirilməsi də həmin metodiki vəsaitdə verilmiş qiymətləndirmə meyarları əsasında, 10 ballıq şkala üzrə aparılır.

Aktyor sənəti, Rejissorluq, Operator sənəti komissiyalarında qabiliyyət imtahanının hər bir hissəsi üzrə toplanılan balların orta qiyməti hesablanaraq tam ədədə qədər yuvarlaqlaşdırılır və qabiliyyət imtahanı üzrə yekun bal çıxarılır.

Rejissorluq komissiyası üzrə imtahan zamanı abituriyentlərdən onların bədii təxəyyülünün, dünyagörüşünün, rejissorluq sənətinin sadə elementlərinə yiyələnmə səviyyəsinin üzə çıxarılması məqsədi ilə yazı işi yazmaq tələb olunur. Yazı işində verilmiş mövzunun açılması və təhlili zamanı abituriyentin bədii təxəyyülü, müstəqil fikiryürütmə qabiliyyəti, orijinal yozum bacarığı, obrazlı düşüncə tərz, əsas ideyanı və dramaturji başlanğıcı müəyyənləşdirmək potensialı qiymətləndirilir. Yazı işinin nəticəsi məqbul və ya qeyri-məqbullu qiymətləndirilir. Yazı işinə 2 saat vaxt verilir. **Yazı işindən "məqbul" ala bilməyən abituriyentlər imtahanın növbəti hissəsinə buraxılmırlar.**

Xoreoqrafiya sənəti (baletmeyster) ixtisasını seçən abituriyentlər qabiliyyət imtahanına gələrkən komissiyaya sərbəst mövzuda və ya bədii əsərlərin motivləri əsasında hazırlanmış *xoreoqrafik kompozisiyanın librettosunu* təqdim etməlidirlər.

Xoreoqrafiya və rəqs müəllimliyi komissiyaları üzrə qabiliyyət imtahanına gələrkən hər bir abituriyent komissiyaya çəkisi, boyu, onurğa sütunu, ürəyi, ağ ciyəri, görmə qabiliyyəti haqqında tibbi arayış təqdim etməlidir.

Qeyd: İmtahana gələrkən rəqs paltarları gətirməyən abituriyent qabiliyyət imtahanlarına buraxılmır.

Xoreoqrafiya komissiyasında qabiliyyət imtahanının hər iki fənni ixtisas fənni hesab edilir.

Xoreoqrafiya komissiyasında qabiliyyət imtahanının hər bir fənni üzrə toplanılmış 5 və daha yüksək bal müsbət qiymət hesab edilir. 1-ci imtahandan müsbət qiymət ala bilməyən abituriyent 2-ci imtahana buraxılmır və ixtisas seçimi zamanı bu komissiyanın ixtisaslarını seçmək hüququnu itirir. Qabiliyyət imtahanlarında fənlər üzrə toplanılan balların orta qiyməti hesablanaraq tam ədədə qədər yuvarlaqlaşdırılır və qabiliyyət imtahanı üzrə yekun bal çıxarılır.

Rəqs müəllimliyi komissiyasında hər bir fənn üzrə toplanılmış 5 və daha yüksək bal məqbul qiymət hesab edilir. Birinci imtahandan məqbul qiymət ala bilməyən abituriyent ikinci imtahana buraxılmır.

Bədən tərbiyəsi və idman istiqlaməti

Komissiyalar üzrə qabiliyyət imtahanı fənni **Əlavə 1-də** göstərilmişdir.

Qabiliyyət imtahanları DİM-in cari ildə hazırladığı “Bədən tərbiyəsi və idman” metodiki vəsaitində verilmiş proqramlar əsasında keçirilir. Qabiliyyət imtahanlarında qiymətləndirmə də həmin metodiki vəsaitdə verilmiş qiymətləndirmə meyarları əsasında, 10 ballıq şkala üzrə aparılır.

Bədən tərbiyəsi və idman, Məşqçi komissiyalarında ÜFH fənni üzrə imtahandan toplanılan 7 və daha yüksək bal məqbul qiymət hesab edilir.

Fiziki tərbiyə və gənclərin çağırışa qədərki hazırlığı komissiyasında ÜFH fənni üzrə imtahandan toplanılan 6 və daha yüksək bal məqbul qiymət hesab edilir.

ÜFH imtahanının hər bir hərəkəti üzrə toplanılan balların orta qiyməti hesablanaraq tam ədədə qədər yuvarlaqlaşdırılır və qabiliyyət imtahanı üzrə yekun bal çıxarılır.

Qabiliyyət imtahanına gələrkən hər bir abituriyent komissiyaya sağlamlıq haqqında arayış təqdim etməlidir.

Güc nazirliklərində işləyən abituriyentlər qabiliyyət imtahanına gələrkən həmçinin müvafiq nazirlikdən verilmiş icazə-arayışı təqdim etməlidirlər.

Qeyd: İmtahana gələrkən idman forması gətirməyən abituriyentlər qabiliyyət imtahanlarına buraxılmırlar.

Bakı İslam Universitetinin “Dinşünaslıq” ixtisası.

Dinşünaslıq ixtisası üzrə qabiliyyət imtahanlarını keçirmək məqsədi ilə Dövlət İmtahan Mərkəzi (DİM) tərəfindən **Dini-Psixoloji Komissiya (DPK)** yaradılır. DPK-nın tərkibinə ekspertlər, psixoloqlar və DİM-in əməkdaşları daxil edilir. DPK tərəfindən abituriyentlərin bilikləri, düşüncə qabiliyyətləri, yaradıcı təfəkkür imkanları yoxlanılır. Qabiliyyət imtahanının nəticəsi məqbul və ya qeyri-məqbullu qiymətləndirilir. Bu ixtisas üzrə ixtisas seçiminə qabiliyyət imtahanından “məqbul” qiymət alan abituriyentlər buraxılırlar.

Diqqət: qabiliyyət imtahanından “məqbul” qiymət almış abituriyentlər DİM-in müəyyən etdiyi vaxtda ixtisas seçərək ərizələrini təsdiq etməlidirlər. Əks halda həmin abituriyentlər müsabiqəyə buraxılmayacaqlar.

Qabiliyyət imtahanı zamanı abituriyentlərin aşağıdakı bilikləri qiymətləndiriləcəkdir:

1. Ümumi dünyagörüşü və dini biliklərinin səviyyəsi;
2. Dini baxışları və dini elmlərə olan münasibəti;

3. Abituriyentin psixoloji parametrlərinin ilahiyyətçi ixtisasına uyğunluq dərəcəsi;
4. Multikulturalizm anlayışı və davranışı;
5. “Dinşünaslıq” ixtisasını seçməkdə özünün, ailəsinin və yaxud başqa səbəblərin rolu;
6. Gələcəkdə yüksək ixtisaslı ilahiyyətçi kadr olaraq istiqamət fəaliyyəti.

Azərbaycan İlahiyyət İnstitutunun “İslamşünaslıq” ixtisası.

İslamşünaslıq ixtisası üzrə qabiliyyət imtahanlarını keçirmək məqsədi ilə Dövlət İmtahan Mərkəzi (DİM) tərəfindən **Dini-Psixoloji Komissiya (DPK)** yaradılır. DPK-nın tərkibinə ekspertlər, psixoloqlar və DİM-in əməkdaşları daxil edirlər. DPK tərəfindən abituriyentlərin bilikləri, ümumi, o cümlədən dini dünyagörüşləri, psixoloji vəziyyətləri, yaradıcı təfəkkür imkanları müsahibə yolu ilə, xüsusi psixoloji metodika əsasında yoxlanılır. Qabiliyyət imtahanının nəticəsi məqbul və ya qeyri-məqbullu qiymətləndirilir. İslamşünaslıq ixtisası üzrə müsabiqəyə qabiliyyət imtahanından “məqbul” qiymət alan abituriyentlər buraxılırlar.

Diqqət: qabiliyyət imtahanından “məqbul” qiymət almış abituriyentlər DİM-in müəyyən etdiyi vaxtda ixtisas seçərək ərizələrini təsdiq etməlidirlər. Əks halda, həmin abituriyentlər müsabiqəyə buraxılmayacaqlar.

Qabiliyyət imtahanı zamanı abituriyentlərin aşağıdakı bilikləri qiymətləndiriləcəkdir:

1. ümumi və dini dünyagörüşü (o cümlədən: dinlər, habelə İslam dini barəsində bilikləri; dünyanın və Azərbaycanın mövcud dini mənzərəsi barəsində məlumat səviyyəsi; dini radikalizm, dini fanatizm və dini ekstremizm barəsində bilikləri);
2. dini baxışları və dünyəvilik anlayışına münasibəti (o cümlədən: ümumi dünyagörüşündə dinin yeri və rolu; milli-mənəvi, habelə dini dəyərlərə baxışı; müasir cəmiyyətdə dinin yeri və roluna münasibəti);
3. psixoloji parametrlərinin “İslamşünaslıq” ixtisasına uyğunluq səviyyəsi (o cümlədən: gələcəkdə din xadimi kimi fəaliyyət göstərməyə münasibəti; dövlətçilik və vətənpərvərlik mövqeyi; insanlarla ünsiyyət bacarığı; xitabət və natiqlik qabiliyyəti);
4. tolerantlıq və multikulturalizm barəsində bilikləri (o cümlədən: tolerantlıq və multikulturalizm barəsində fikirləri; dini müxtəlifliyə münasibəti; davranışlarının tolerantlıq və multikulturalizm anlayışlarına uyğunluğu).

**Ali təhsil müəssisələrinin xüsusi qabiliyyət tələb edən ixtisaslarının
Qabiliyyət İmtahanı Komissiyaları üzrə bölgüsü və
komissiyalar üzrə qabiliyyət imtahanları**

Əlavə 1

İstiqamətlər üzrə ixtisaslar	Qabiliyyət İmtahanı Komissiyalarının		Qabiliyyət imtahanları
	adı	kodu	
TƏSVİRİ SƏNƏT			
<i>Rəngkarlıq</i>	Rəngkarlıq	10	1-ci imtahan - rəsm
<i>Qrafika</i>	Qrafika	11	2-ci imtahan - rəngkarlıq
<i>Dizayn</i>	Dizayn	14	3-cü imtahan - kompozisiya
<i>Dekorativ sənət</i>	Dekorativ sənət	15	
<i>Rəngkarlıq</i>	Rəngkarlıq (NDU)	67	
<i>Heykəltəraşlıq</i>	Heykəltəraşlıq	12	1-ci imtahan - rəsm 2-ci imtahan - yapma 3-cü imtahan - kompozisiya
<i>Təsviri incəsənət müəllimliyi</i>	Təsviri incəsənət müəllimliyi	13	1-ci imtahan - rəsm
	Təsviri incəsənət müəllimliyi (NDU)	70	2-ci imtahan - rəngkarlıq
	Təsviri incəsənət müəllimliyi (GDU)	81	
MUSİQİ SƏNƏTİ			
<i>İnstrumental ifaçılıq: fortepiano, orqan, klavesin</i>	Fortepiano, orqan, klavesin (BMA)	20	1-ci imtahan – ixtisas 2-ci imtahan – harmoniya və solfecio
<i>İnstrumental ifaçılıq: fortepiano</i>	Fortepiano (NDU)	71	3-cü imtahan – musiqi ədəbiyyatı
<i>İnstrumental ifaçılıq: orkestr alətləri (simli: violin , viola (alt simli), violonçel, kontrabas, arfa; nəfəs: fleyta, klarnet, saksofon)</i>	Orkestr alətləri (BMA)	21	
			1-ci imtahan – ixtisas
<i>nəfəs: truba, trombon, qoboy, faqot, tuba, valtorna və zərb alətləri</i>			
<i>İnstrumental ifaçılıq: orkestr alətləri (simli: violin, viola (alt simli), violonçel, kontrabas; nəfəs: fleyta, klarnet, saksofon)</i>	Orkestr alətləri (NDU)	72	1-ci imtahan – ixtisas 2-ci imtahan – harmoniya və solfecio 3-cü imtahan – musiqi ədəbiyyatı
			1-ci imtahan – ixtisas
<i>nəfəs: truba, trombon, qoboy, valtorna, faqot</i>			
<i>Xalq çalğı alətləri ifaçılığı: tar, kamança, qanun, tütək, ney, zurna, nağara</i>	Xalq çalğı alətləri (AMK)	22	1-ci imtahan – ixtisas 2-ci imtahan – harmoniya və solfecio
			1-ci imtahan – ixtisas 2-ci imtahan – musiqi nəzəriyyəsi və solfecio
<i>saz, balaban</i>			
<i>Xalq çalğı alətləri ifaçılığı: tar, balaban, kamança, qanun, saz, nağara, qarmon</i>	Xalq çalğı alətləri	23	1-ci imtahan – ixtisas 2-ci imtahan – musiqi nəzəriyyəsi və solfecio
<i>Xalq çalğı alətləri ifaçılığı: tar, kamança, qarmon, balaban, qanun, nağara, saz</i>	Xalq çalğı alətləri (NDU)	74	

İstiqamətlər üzrə ixtisaslar	Qabiliyyət İmtahanı Komissiyalarının		Qabiliyyət imtahanları
	adı	kodu	
<i>Solooxuma</i>	Solooxuma (BMA)	24	1-ci imtahan – ixtisas 2-ci imtahan – musiqi nəzəriyyəsi və solfecio 3-cü imtahan – musiqi ədəbiyyatı
	Solooxuma (NDU)	68	
<i>Solooxuma (xanəndə)</i>	Xanəndəlik	25	1-ci imtahan – ixtisas 2-ci imtahan – musiqi nəzəriyyəsi və solfecio
<i>Solooxuma (milli vokal)</i>	Milli vokal	28	
<i>Estrada sənəti (vokal)</i>	Estrada sənəti	26	
<i>Estrada sənəti (fortepiano, akkordion, klarnet, fleyta, gitara, saksofon, truba, qoboy, tar, kamança, qanun, balaban, zurna, tütək, ney)</i>		36	
<i>Dirijorluq</i>	Dirijorluq	27	1-ci imtahan – ixtisas 2-ci imtahan – harmoniya və solfecio 3-cü imtahan – musiqi ədəbiyyatı 4-cü imtahan – ümumi fortepiano
	Dirijorluq (NDU)	75	
<i>Bəstəkarlıq</i>	Bəstəkarlıq	29	1-ci imtahan – ixtisas 2-ci imtahan – musiqi ədəbiyyatı 3-cü imtahan – solfecio 4-cü imtahan – harmoniya (yazılı) 5-ci imtahan – harmoniya (şifahi) 6-cü imtahan – ümumi fortepiano
	Bəstəkarlıq (NDU)	69	
<i>Musiqişünaslıq</i>	Musiqişünaslıq	30	1-ci imtahan – musiqi ədəbiyyatı 2-ci imtahan – solfecio 3-cü imtahan – harmoniya (yazılı) 4-cü imtahan – harmoniya (şifahi) 5-ci imtahan – ümumi fortepiano
	Musiqişünaslıq (NDU)	73	
<i>İnstrumental ifaçılıq: fortepiano, Orkestr alətləri (simli: violin, gitara; nəfəs: klarnet, saksofon; zərb alətləri)</i>	İnstrumental ifa	31	1-ci imtahan – ixtisas 2-ci imtahan – musiqi nəzəriyyəsi və solfecio
<i>Musiqi müəllimliyi</i>	Musiqi təhsili	32	1-ci imtahan – ixtisas 2-ci imtahan – musiqi nəzəriyyəsi və solfecio
	Musiqi təhsili (NDU)	76	
	Musiqi təhsili (GDU)	83	
MEMARLIQ VƏ DİZAYN			
<i>Memarlıq</i>	Memarlıq	40	1-ci imtahan – rəsmxət
	Memarlıq (NDU)	77	2-ci imtahan – rəsm
<i>Dizayn</i>	Dizayn	41	1-ci imtahan – rəsmxət
	Dizayn (Gəncə)	87	2-ci imtahan – rəsm

İstiqamətlər üzrə ixtisaslar	Qabiliyyət İmtahanı Komissiyalarının		Qabiliyyət imtahanları
	adı	kodu	
TEATR, KİNO VƏ XOREOQRAFİYA SƏNƏTLƏRİ			
<i>Aktyor sənəti</i>	Aktyor sənəti	50	imtahan – ixtisas imtahanın hissələri - aktyor sənəti - musiqi duyumu və ritmika
	Aktyor sənəti (NDU)	80	
<i>Rejissorluq</i>	Rejissorluq	51	imtahan – ixtisas imtahanın hissələri - yazı işi - rejissor sənəti - aktyor ifaçılığı
<i>Operator sənəti</i>	Operator sənəti	52	imtahan – ixtisas imtahanın hissələri - təcrübə yaradıcılığı - müsahibə
<i>Xoreoqrafiya sənəti (sahələr üzrə)</i> - baletmeyster - klassik rəqs - milli rəqslər - modern rəqslər	Xoreoqrafiya	53	1-ci imtahan – ifaçılıq 2-ci imtahan – Kompozisiya və improvizasiya
<i>Rəqs müəllimliyi</i>	Rəqs müəllimliyi	54	
BƏDƏN TƏRBIYƏSİ VƏ İDMAN			
<i>Bədən tərbiyəsi və idman</i>	Bədən tərbiyəsi və idman	60	imtahan –ümumi fiziki hazırlıq (ÜFH)
<i>Məşqçi (idman növü üzrə)</i>	Məşqçi	61	
<i>Bədən tərbiyəsi və idman</i>	Bədən tərbiyəsi və idman (NDU)	78	
	Bədən tərbiyəsi və idman (GDU)	84	
<i>Fiziki tərbiyə və çağırışa qədərki hazırlıq (qızlar üçün fiziki tərbiyə) müəllimliyi</i>	Fiziki tərbiyə və gənclərin çağırışa qədərki hazırlığı	62	
	Fiziki tərbiyə və gənclərin çağırışa qədərki hazırlığı (NDU)	79	
	Fiziki tərbiyə və gənclərin çağırışa qədərki hazırlığı (GDU)	85	

**Ali təhsil müəssisələrinin Qabiliyyət İmtahanı Komissiyaları üzrə müsabiqə şərtləri
I qrup "Memarlıq" ixtisası üçün**

Əlavə 2

Qabiliyyət İmtahanı Komissiyalarının		Müsabiqə şərtləri			
		Dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına təhsil		Ödənişli əsaslarla təhsil	
Adı	kodu	minimal qəbul imtahanı balı	qabiliyyət imtahanının yekun nəticəsi	minimal qəbul imtahanı balı	qabiliyyət imtahanının yekun nəticəsi
BAKI ŞƏHƏRİNDƏ					
Memarlıq	40	250	məqbul	200	məqbul
NAXÇIVAN ŞƏHƏRİNDƏ					
Memarlıq	77	200	məqbul	200	məqbul

Memarlıq ixtisasına müsabiqə zamanı test imtahanı fənləri üzrə cavablara nisbi bal məhdudiyəti tətbiq edilmir.

Vqrup ixtisasları üçün

Əlavə 3

Qabiliyyət İmtahanı Komissiyalarının		Müsabiqə şərtləri			
		Dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına təhsil		Ödənişli əsaslarla təhsil	
Adı	kodu	minimal qəbul (buraxılış) imtahanı balı	qabiliyyət imtahanının yekun nəticəsi: minimal bal və ya məqbul	minimal qəbul (buraxılış) imtahanı balı	qabiliyyət imtahanının yekun nəticəsi: minimal bal və ya məqbul
BAKI ŞƏHƏRİNDƏ					
Təsviri sənət istiqaməti					
Rəngkarlıq	10	60	9	50	7
Qrafika	11				
Dizayn	14				
Dekorativ sənət	15				
Heykəltəraşlıq	12				
Təsviri incəsənət müəllimliyi	13	45	məqbul	35	məqbul
Musiqi sənəti istiqaməti					
Fortepiano, orqan, klavesin (BMA)	20	40	9	25	7
Orkestr alətləri (BMA)	21	30	9	30	7
Xalq çalğı alətləri (AMK)	22	35	9		7
Xalq çalğı alətləri	23		9	7	
Solooxuma	24	30	9	25	7
Xanəndəlik	25	35	9	30	7
Milli vokal	28				
Estrada sənəti	26	40	9	30	7
Estrada sənəti	36	35	9	30	7
Dirijorluq	27	30	9	25	7
Bəstəkarlıq	29	30	9	25	7
Musiqişünaslıq	30	40	9	25	7
İnstrumental ifa	31	30	9	25	7
Musiqi təhsili	32	30	məqbul	25	məqbul
Memarlıq və dizayn istiqaməti					
Dizayn	41	70	9	50	7
Teatr, kino və xoreografiya sənəti istiqaməti					
Aktyor sənəti	50	50	9	40	7
Rejissorluq	51	70	9	60	7
Operator sənəti	52	50	9	40	7
Xoreografiya	53	30	9	25	7
Rəqs müəllimliyi	54	30	məqbul	25	məqbul
Bədən tərbiyəsi və idman istiqaməti					
Bədən tərbiyəsi və idman	60	55	məqbul	45	məqbul
Məşqçi	61				
Fiziki tərbiyə və gənclərin çağırışa qədərki hazırlığı	62	50	məqbul	40	məqbul

TƏLƏBƏ QƏBULU – 2018

Qabiliyyət İmtahanı Komissiyalarının		Müsabiqə şərtləri			
		Dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına təhsil		Ödənişli əsaslarla təhsil	
Adı	kodu	minimal qəbul (buraxılış) imtahanı balı	qabiliyyət imtahanının yekun nəticəsi: minimal bal və ya məqbul	minimal qəbul (buraxılış) imtahanı balı	qabiliyyət imtahanının yekun nəticəsi: minimal bal və ya məqbul
NAXÇIVAN ŞƏHƏRİNDƏ					
Təsviri sənət istiqaməti					
Rəngkarlıq	67	50	9	40	7
Təsviri incəsənət müəllimliyi	70		məqbul		məqbul
Musiqi sənəti istiqaməti					
Solooxuma	68	30	9	25	7
Bəstəkarlıq	69		9		7
Fortepiano	71		9		7
Orkestr alətləri	72		9		7
Musiqişünaslıq	73		9		7
Dirijorluq	75		9		7
Xalq çalğı alətləri	74		9		7
Musiqi təhsili	76		məqbul		məqbul
Teatr, kino və xoreografiya sənəti istiqaməti					
Aktyor sənəti	80	50	9	40	7
Bədən tərbiyəsi və idman istiqaməti					
Bədən tərbiyəsi və idman	78	50	məqbul	40	məqbul
Fiziki tərbiyə və gənclərin çağırışa qədərki hazırlığı	79				
GƏNCƏ ŞƏHƏRİNDƏ					
Təsviri sənət istiqaməti					
Təsviri incəsənət müəllimliyi	81	45	məqbul	35	məqbul
Musiqi sənəti istiqaməti					
Musiqi təhsili	83	30	məqbul	25	məqbul
Memarlıq və dizayn istiqaməti					
Dizayn	87	70	9	50	7
Bədən tərbiyəsi və idman istiqaməti					
Bədən tərbiyəsi və idman	84	55	məqbul	45	məqbul
Fiziki tərbiyə və gənclərin çağırışa qədərki hazırlığı	85	50		40	

Qeyd: V qrup ixtisasları üzrə müsabiqəyə *ana dili, riyaziyyat fənlərinin hər biri üzrə balı 8-dən az olmayan abituriyentlər buraxılırlar.*

QABİLİYYƏT İMTAHANINA BURAXILIŞ VƏRƏQƏSİ (nümunə)

Abituriyentin iş nömrəsi

Soyadı

Adı

Atasının adı

Komissiyanın kodu

3 0

Şəkil yeri

Qabiliyyət imtahanının keçirildiyi

Müəssisənin adı

Bakı Musiqi Akademiyası

Ünvanı

Ş.Bədəlbəyli küçəsi, 98

İxtisasın adı

musiqişünaslıq

Qrup

1

№	Qabiliyyət imtahanı fənlərinin adı	fənlər üzrə imtahanların keçiriləcəyi			fənlər üzrə abituriyentin qiyməti bal/məqbul	Qabiliyyət imtahanı komissiyasının üzvləri	
		tarix gün, ay, il	vaxt saat	otaq №		soyadı, adı, atasının adı	imzası
1	Musiqi ədəbiyyatı					1. 2.	
2	Solfecio					1. 2.	
3	Harmoniya (yazılı)					1. 2.	
4	Harmoniya (şifahi)					1. 2.	
5	Ümumi fortepiano					1. 2.	

Məsul katibin imzası:

Tarix: _____ 2018-ci il
gün ay

**MUSİQİ SƏNƏTİ İSTİQAMƏTİ ÜZRƏ
İFAÇILIQ
ixtisasları**

QİK-in adı və kodu _____

Abituriyentin iş nömrəsi _____

Abituriyentin S.A.A. _____

İxtisas imtahanının proqramı (nümunə)

<i>Nö</i>	<i>İfa edilən əsərlər</i>	<i>Qeyd</i>
1		
2		
3		
4		
5		

DİRİJORLUQ, MUSIQİŞÜNASLIQ, BƏSTƏKARLIQ**ixtisasları**

QİK-in adı və kodu _____

Abituriyentin iş nömrəsi _____

Abituriyentin S.A.A. _____

Ümumi fortepiano imtahanının proqramı (nümunə)

<i>Nö</i>	<i>İfa edilən əsərlər</i>	<i>Qeyd</i>
1		
2		
3		
4		
5		

AKTYOR SƏNƏTİ İxtisası

QİK-in adı və kodu _____

Abituriyentin iş nömrəsi _____

Abituriyentin S.A.A. _____

İxtisas imtahanının proqramı (nümunə)

<i>İxtisas imtahanının məzmunu</i>		<i>İfa edilən əsərin adı</i>	<i>Qeyd</i>
<i>Aktyor sənəti hissəsi üzrə</i>			
1	Şeir		
2	Təmsil		
3	Monoloq		
4	Nəsr əsərlərindən parça		
5	Etüd		

REJİSSORLUQ İxtisası

QİK-in adı və kodu _____

Abituriyentin iş nömrəsi _____

Abituriyentin S.A.A. _____

İxtisas imtahanının proqramı (nümunə)

<i>İxtisas imtahanının məzmunu</i>		<i>İfa və təhlil edilən əsərin adı</i>	<i>Qeyd</i>
<i>Rejissor sənəti hissəsi üzrə</i>			
1	Ədəbi materialların təhlili, rejissor duyumu		
<i>Aktyor ifaçılığı hissəsi üzrə</i>			
1	Şeir		
2	Təmsil		
3	Monoloq		
4	Nəsr əsərlərindən parça		
5	Etüd		

XOREOQRAFIYA SƏNƏTİ
ixtisası

QİK-in adı və kodu _____

Abituriyentin iş nömrəsi _____

Abituriyentin S.A.A. _____

İmtahan proqramı (nümunə)

<i>Nö</i>	<i>İmtahanının məzmunu</i>	<i>İfa edilən və libretto yazılan əsərin adı</i>	<i>Qeyd</i>
1	İfaçılıq		
2	Libretto		

BƏZİ TEST TAPŞIRIQLARININ İZAHİ VƏ TÖVSIYƏLƏR

AZƏRBAYCAN DİLİ

*✎ Filologiya elmləri doktoru, professor T.M.Hacıyev,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru F.İ.Osmanova,
R.K.Əliyeva, S.Ə.Hacıyeva*

Ali təhsil müəssisələrinə qəbul imtahanlarında *Azərbaycan dili* fənnindən istifadə edilmiş test tapşırıqları ümumtəhsil məktəblərində qüvvədə olan tədris proqramı və dərsliklər əsasında hazırlanmış qəbul proqramına uyğun olmuşdur.

Test tapşırıqlarının modeli fənlər üzrə elmi-metodiki seminarlarda müzakirə edilərək qəbul olunmuş və ilin əvvəlində modelə dair nümunələr “Abituriyent” jurnalında dərc edilmişdir.

Test tapşırıqlarının bölmələr üzrə paylanması mövzuların əhəmiyyətli dərəcəsi, bölmələrə ayrılan vaxt və ixtisas qruplarının peşə xüsusiyyətləri nəzərə alınmışdır.

Qəbul imtahanlarında I və IV ixtisas qrupları üzrə test bloklarında 25 qapalı (verilənlərdən bir doğru cavabın seçilməsi) tapşırıqdan istifadə edilmişdir. Bunların içərisində abituriyentin oxuyub-anlama, tətbiqetmə bacarıqlarını yoxlayan 5 tapşırıqlı mətn də vardır. II və III ixtisas qrupları üzrə 25 test tapşırıqından 16-sı qapalı, 4-ü açıq tipli (seçim, uyğunluğu müəyyən etmək), 5-i isə verilmiş mətnlə bağlı olmuşdur.

Abituriyentlərin hazırlıq səviyyəsini hərtərəfli yoxlamaq məqsədilə test bloklarında məntiqi düşüncəyə əsaslanan, nəzəri biliklərin tətbiqini tələb edən tapşırıqlara üstünlük verilmişdir.

Ekspertlərin rəyinə əsasən, qeyd etmək olar ki, imtahanda istifadə edilmiş test tapşırıqları abituriyentlərin orta məktəbdə qazandıqları bilik və bacarıqlarını aşkara çıxarmağa və qiymətləndirməyə imkan vermişdir.

Ötən illərdə olduğu kimi, imtahan nəticələrinin statistik göstəriciləri əsasında hər bir test tapşırığı fənn üzrə elmi-metodik seminarlarda müzakirə olunmuş, çətinlik dərəcələrinə (sadə, orta, mürəkkəb), relevantlıq kateqoriyalarına və məzmununa görə təhlil edilmişdir.

İmtahan nəticələrinin təhlili abituriyentlərin fənn üzrə hazırlıq səviyyəsinin getdikcə yüksəldiyini söyləməyə əsas verir. Lakin əvvəlki illərdə olduğu kimi, builki qəbulda da III və IV qrup

abituriyentlərinin göstəriciləri I və II qrup abituriyentlərinin göstəricilərindən yüksəkdir.

Abituriyentlərin cavablandırmaqda daha çox çətinlik çəkdikləri mövzulara tabeli və tabesiz mürəkkəb cümlə, sintaktik təhlil, üslubiyyat bölmələrini, mövzulararası əlaqə, mətn üzrə test tapşırıqlarını aid etmək olar. Bu mövzulara dair bəzi test tapşırıqlarının izahlı şərhini təqdim edirik.

7 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, A variantı, 88 sayılı test tapşırığı.

Nümunədə hansı durğu işarələri buraxılmışdır?

Gülnaz Azada yaxınlaşdı

Yazıq uşaq deməli səhərdən bir şey yeməyib dedi.

(M. İbrahimov)

- A) nöqtəli vergül, 1 tire, 3 vergül, sual işarəsi
- B) qoşa nöqtə, 2 tire, 2 vergül
- C) nöqtəli vergül, 2 tire, 2 vergül, nida işarəsi
- D) qoşa nöqtə, 2 tire, 1 vergül, sual işarəsi
- E) qoşa nöqtə, 2 tire, 3 vergül

“Durğu işarələri” bölməsinə aid bu tapşırıq abituriyentin öyrənmiş olduğu nəzəri bilikləri tətbiq edə bilmək bacarığını yoxlayır. Əvvəlki illərdə bu bölmədən olan test tapşırıqlarının cavablandırılması üzrə abituriyentlər daha yüksək nəticə göstərsələr də, bu test tapşırığını abituriyentlərin yalnız 16,77%-i bu il düzgün cavablandıraraq B cavab bəndini seçmiş, 28,65%-i tapşırığa cavab verməkdən imtina etmişdir. Abituriyentlərin 17,73%-i A, 25,03%-i C, 6,44%-i D, 5,39%-i E bəndini doğru cavab kimi seçmişdir. Halbuki dərslikdə mövzu ətraflı şəkildə izah olunmuş, nəzəri biliklər praktiki tapşırıqlarla möhkəmləndirilmişdir.

Tapşırıqda verilmiş nümunədə müəllifin sözü (“Gülnaz Azada yaxınlaşdı”) əvvəl işləndiyindən ondan sonra qoşa nöqtə qoyulmalıdır. Nümunədəki vasitəsiz nitq dialoq şəklində verildiyindən onun qarşısında dırnaq işarəsindən deyil, tiredən istifadə edilməlidir. Habelə vasitəsiz nitqdən sonra müəllifin sözü işləndiyindən ondan (“dedi” sözündən) əvvəl də tire qoyulmalıdır. Vasitəsiz nitq nəqli cümlə olduğundan ondan sonra bir vergül və burada işlənən ara sözün tələbinə görə də iki vergül işarəsi qoyulmalı-

dır. Beləliklə, nümunədə qoşa nöqtə, iki tire, üç vergül işarəsi buraxılmışdır. Müəllifin sözü vasitəsilə nitqdən əvvəl işlənərkən ondan sonra qoşa nöqtənin qoyulması, vergül işarəsi, cümlənin məqsəd və intonasiyaya görə növünə diqqət yetirilməməsi səbəbindən abituriyentlərin 17,73%-i A bəndini, 25,03%-i C bəndini düzgün cavab kimi qəbul etmişdir.

Doğru cavab: E.

7 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, A variantı, 94 sayılı test tapşırığı.

Feildən düzəlmiş isim hansı cümlədədir?

- A) Bilikli şagirdlər ikinci tura buraxıldılar.
B) Hərbi təlim uğurla başa çatdı.
C) Tutqun hava yavaş-yavaş açılırdı.
D) Qorxaq hər şeyi dörd görür.
E) Ölçü vahidləri düzgün təyin edilmişdir.

Tapşırığın məqsədi dil qaydaları əsasında şagirdin fərqləndirmə bacarığını yoxlamaqdır. 6-cı sinif proqramı əsasında hazırlanmış, “İsim” bölməsinə aid test tapşırığıdır. Tapşırığı düzgün cavablandırmaq üçün söz yaradıcılığı, düzəltmə isimlər mövzuları haqqında əldə edilmiş biliklərin tətbiqi tələb olunur. Tapşırığa abituriyentlərin 27,23%-i doğru cavab vermiş, 23,21% abituriyent isə cavab verməkdən imtina etmişdir. “Tutqun”, “qorxaq” sözləri feildən düzəlmiş sifət, “bilikli” sözü isə kökü feil olsa da, isimdən düzəlmiş sifətdir. Abituriyentlərin 32,10%-i yanlış olaraq D bəndini düzgün cavab kimi qəbul etmişdir. Bu bənddə “qorxaq” sözü isimləşmiş sifət olduğundan *kim?* sualına cavab versə də, morfoloji cəhətdən sifət olaraq qalır. Lakin abituriyentlər “qorxaq” sözünü isim kimi qəbul etmişlər, yaxud sadəcə tapşırığın şərtinə diqqət yetirməmişlər. E bəndindəki cümlədə “ölçmək” feilinə *-ü* leksik şəkilçisi artırmaqla feildən isim düzəlmişdir.

Doğru cavab: E.

7 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, A variantı, 99 sayılı test tapşırığı.

Mətni oxuyun və 96-100-cü tapşırıqları yerinə yetirin.

M.F. Axundzadə Azərbaycan tarixinin mürekkəbi(1) ziddiyətli dövrdə fəaliyyətə başlamışdır. O(2) əski Şərq feodal-patriarxal həyat tərzinin dağılmağa, müasir Qərb münasibətlərinin yaranmağa başladığı Azərbaycan mühütlə islahatçı kimi formalaşmışdır. Onun qarşısında orta əsr geriliyindən xilas olma bilməyən həmvətənlərinin(3) yeni dövrdə inkışaf yollarını müəyyənləşdirmək vəzifəsi dururdu. Məktublarının birində yazırdı ki, ...

Məqsədini həyata keçirmək üçün Axundzadə maarifçilik fəlsəfəsinə əsaslanırdı. Lakin(4) o, əlifbanın dəyişdirilməsini bütün işlərin bünövrəsi sayırdı. Onun fikrincə(5) xalqın ruhani azadlığını yalançı din xadimləri, cismani azadlığını isə(6) despot hökmdarlar əllərindən almışlar.

Mətnin birinci abzası hansı fikirlə tamamlanmalıdır?

- A) islam xalqlarını sarsıdan cəhəli aradan qaldırmaılıq.
B) Azərbaycan dilində qəzet nəşrinə başlamalıq.
C) respublika tipli dövlət qurmaq uğrunda çalışmalıq.
D) türkləşmək, islamlaşmaq və müasirləşmək ideyalarını öne çəkməliyik.
E) ordu quruculuğuna diqqəti artırmalıq.

Mətnin məzmunu üzərində işə aid məntiqi-izah edici xarakterli tapşırıqdır. Tapşırığı abituriyentlərin 18,39%-i düzgün cavablandırmış, 35,11%-i cavab verməkdən imtina etmişdir.

Mətn üzərində bu tipli tapşırığın cavablandırılması üçün məzmunu diqqətlə mənimsəmək lazımdır. Mətnin birinci abzasının sonuna diqqətlə nəzər salınsa, Axundzadənin qarşısında duran ümdə vəzifələrdən birinin həmvətənlərini orta əsr geriliyindən xilas etmək, onları maarifləndirmək olduğu aydın görünür. Mədəni gerilikdən, savadsızlıqdan söhbət gedirsə, fikrin məntiqi davamı olaraq, təbii ki, M.F.Axundzadə bu mövzudakı məktublarının birində cəhəli aradan qaldırılmasından bəhs etməlidir. Deməli, abzas “məktublarının birində yazırdı ki, islam xalqlarını sarsıdan cəhəli aradan qaldırmaılıq” fikri ilə tamamlanmalıdır.

Abituriyentlərin 20,39%-i isə D bəndini düzgün cavab kimi qəbul etmişdir. Lakin məndə bu bənddəki ideyaların verilməsi üçün heç bir əsas yoxdur, habelə türkləşmək, islamlaşmaq, müasirləşmək ideyası Axundzadəyə deyil, Əli bəy Hüseynzadəyə aiddir.

Doğru cavab: A.

7 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, B variantı, 100 sayılı test tapşırığı.

Mətni oxuyun və 96-100-cü tapşırıqları yerinə yetirin.

Zaman Atatürkün nə qədər dahi şəxsiyyət(1) uzaqgörən diplomat olduğunu sübut etdi. Onun yaratdığı Türkiyə cümhuriyyəti yaşadı(2) qüdrətli dövlətə çevrildi. Azərbaycan xalqı da(3) Atatürkün başçılıq etdiyi istiqlal savaşına böyük rəğbət və ümid bəsləyir(4) qardaş xalqa əlindən gələn maddi və mənəvi köməyi əsirgəmir.

Azərbaycan-Türkiyə münasibətləri genişlənməkdə idi. Atatürkün istiqlal ordusuna(5) Azərbaycan yanacaq və maliyyə vəsaiti ilə(6) təmənnəsiz yardım edirdi. Qardaş xalqın dövlət xadimi N. Nərimanov Atatürkün borc pul almaq üçün yazdığı məktuba belə cavab vermişdi: – ...

İşarələnmiş sözlərin birində fonetik norma pozulmuşdur.

- A) uzaqgörən B) diplomat C) maliyyə
D) cümhuriyyəti E) ümid

5-ci və 10-cu siniflərin “Azərbaycan dili” dərsləkləri əsasında hazırlanmış, “Ədəbi dilin normaları” bölməsinə aid tapşırıqdır.

Tapşırığa abituriyentlərin 20,97%-i doğru cavab vermiş, 31,78%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Bu tapşırıqla abituriyentlər 5-ci sinifdə öyrəndikləri orfoqrafiya qaydalarını ədəbi dil normalarına uyğun tətbiq etmə bacarıqlarını nümayiş etdirmişlər.

Abituriyentlərin tapşırığı cavablandırmaqdan imtina etməyinin başlıca səbəbi onların bəndlərdə verilmiş sözlərə mətn daxilində diqqət yetirməmələridir. Belə ki, bəndlərdə verilən sözlərin hamısı: *cümhuriyyəti, uzaqgörən, diplomat, ümid, maliyyə* düzgün yazılmışdır. Mətnə aid tapşırıqlardan əvvəl

qeyd edilir: “Mətni oxuyun və 96-100-cü tapşırıqları yerinə yetirin”. Deməli, sözlərin yazılışına məhz mətn daxilində diqqət yetirmək lazım idi. Azərbaycan dilinin orfoqrafiya qaydalarına əsasən, mürəkkəb adların: ölkələrin, muxtar respublikaların, vilayət və diyarların rəsmi adlarının tərkibindəki bütün sözlərin ilk hərfi böyük yazılmalıdır. Mətdə “Türkiyə cümhuriyyəti” ifadəsi dövlətin rəsmi adı olduğundan “cümhuriyyəti” sözü böyük hərfə yazılmalıdır.

Doğru cavab: D.

30 aprel tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, A variantı, 22 sayılı test tapşırığı.

Nümunədəki isimlərin təhlilinə aid düzgün fikirləri müəyyənləşdirin.

Koroğluyam, gəzdiyimi tapardım,

Qayalar başında qala yapardım,

Ağ sürüdən əmlək quzu qapardım,

Yeyib qurdlarla ulaşıım, dağlar. (“Koroğlu” dastanı)

1. Adlıq halda olan isimlərin hamısı xəbər və tamamlıq yerində işlənilib.
2. Adlıq halda olan isimlərdən ikisi IV misradadır.
3. İsimlərin hamısında vurğu son hecadadır və onlardan yalnız biri mürəkkəbdir.
4. Altından xətt çəkilmiş isimlərin tərkibində omonim şəkilçi vardır.
5. İsimlərdən üçü vasitəsiz tamamlıq yerində işlənilib.

6-8-ci sinif proqramı əsasında hazırlanmış, “İsim” bölməsinə aid açıq tipli test tapşırığıdır. Tapşırığı düzgün cavablandırmaq üçün bu bölməyə aid öyrənilmiş nəzəri biliklərin digər mövzularla əlaqəli şəkildə tətbiqi tələb olunur. Tapşırığı abituriyentlərin 9,33%-i doğru cavablandırmış, 42,19% abituriyent tapşırığa yanlış cavab vermiş, 48,48%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir.

Şeirdə adlıq halda olan isimlərin biri xəbər (Koroğluyam), biri vasitəli tamamlıq (*qurdlarla*), digəri isə (*dağlar*) xitab kimi işlənmişdir. IV misrada adlıq halda olan iki isim (*qurdlarla* və *dağlar*) var. İsimlərdən birində vurğu 3-cü hecada (*Koroğluyam*), digərində isə (*dağlar*) xitab olduğundan I-ci hecadadır. Altından xətt çəkilmiş isimlərin tərkibində omonim şəkilçilər (*-in*, *-da*, *-ü*, *-dən*) işlənmişdir. İsimlərdən ikisi (“*qala*” və “*quzu*”) vasitəsiz tamamlıq yerində işlənilib.

Doğru cavab: 2,4.

30 aprel tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, B variantı, 25 sayılı test tapşırığı.

Uyğunluğu müəyyən edin.

1. Fikri
2. Əşyevi
3. Hərfi
- a. “Qara vəzir” nağılında hind padşahının Mələk xanıma bir qarpız, bir bıçaq göndərməsi
- b. Qədim türk əlifbası
- c. İşıqforlar
- d. Məişət malları mağazasının şüşəsinə çəkilmiş çəngəl-bıçaq şəkli
- e. Azərbaycan dili dərslərində cümlə üzvlərinin işarələri

10-cu sinif “Azərbaycan dili” dərsləri əsasında hazırlanmış, “Dil və dilçilik” bölməsinə aid uyğunluğu müəyyən etmək tapşırığıdır. Tapşırığa abituriyentlərin 19,75%-i düzgün cavab vermişdir.

Məlumdur ki, bizim təsəvvürümüzə olan hazırkı yazı birdən-birə yaranmamışdır, yəni ilk yazı hərf-lərdən ibarət olmamış, hərfi yazıya qədər müxtəlif mərhələlərdən keçmişdir. “Qara vəzir” nağılında Hind padşahı öz fikrini Mələk xanıma bildirmək üçün bir qarpız və bir bıçaq göndərir. Deməli, burada əşyalar vasitəsilə fikir bildirilir. Qədim türk əlifbası hərf-lərdən ibarətdir. Məişət malları mağazasının üzünə çəkilmiş çəngəl-bıçaq şəkli piktoqrafik (şekli) yazıya, işıqforlardakı rənglər və Azərbaycan dili qrammatikasında cümlə üzvlərinin işarələri isə fikri yazıya aid misallardır.

Doğru cavab: 1-c,e; 2-a,d; 3-b.

30 aprel tarixli imtahan, III ixtisas qrupu, B variantı, 21 sayılı test tapşırığı.

Mətni oxuyun və 17-21-ci tapşırıqları yerinə yetirin.

1. Deyilənə görə, xarıbülül Yer kürəsində yalnız Qarabağda bitir. 2. Heyratamiz və kövrək olan xarıbülül gülü haqqında çoxlu rəvayətlər var. 3. İran şahı Ağa Məhəmməd şah Qacar Şuşada öldürüldükdən sonra İbrahimxəlil xan İran və Qarabağ arasındakı münasibətləri yaxşılaşdırmaq üçün öz sevimli qızı Ağabəyim ağanı Tehrana – Fətəli şahın sarayına girov göndərir.

4. “Ağabacı” təxəllüsü ilə ayrılıq mövzusunda şeirlər yazan Ağabəyim ağa əri Fətəli şahdan xahiş edir ki, bağ tikdirdirsin Tehranda. 5. Şuşanın dilbər guşəsində yetişən bütün ağaclardan və gül kollarından bu bağda əkdirdirsin. 6. Fətəli Şah onun xahişini yerinə yetirir. 7. Bu bağda əkilər Şuşada bitən bütün ağacları, gülləri. 8. Xarıbülüldən başqa, hamısı bitirlər. 9. Öz taleini bu gülə bənzədən şairə qəm dəryasına batır, kədərli şeirlər yazır. 10. Belə yaranır “Vətən bağı” mahnısı.

Mətnlə bağlı **yanlış** fikir hansıdır?

- A) 5-ci cümlədə sintaktik əlaqənin bütün növlərindən istifadə olunmuşdur.
- B) Mətdəki bütün təsriflənən feillər indiki və gələcək zamandır.
- C) 7-ci cümlə qeyri-müəyyən şəxsi cümlədir.
- D) Məqsəd və intonasiyaya görə cümlənin müxtəlif növlərindən istifadə olunub.
- E) 4-cü cümlədə mücərrəd mənalı düzəltmə isim işlənmişdir.

6-8-ci sinif proqramı əsasında hazırlanmış, “Morfologiya” və “Sintaksis” bölmələrinə aid mətnin qrammatik təhlili ilə bağlı test tapşırığıdır.

Tapşırığı abituriyentlərin 27,49%-i doğru cavablandırmış, 35,97%-i cavab verməkdən imtina etmişdir.

5-ci cümlədə sintaktik əlaqənin bütün növlərindən (*ağaclardan* və *gül kollarından* – tabesizlik əlaqəsi; *bağda əkdirdirsin* – idarə əlaqəsi; *Şuşanın dilbər guşəsində* – həm uzlaşma, həm idarə, həm də yanaşma əlaqəsi və s.) istifadə olunmuşdur.

Mətdə işlənən təsriflənən feillər həm xəbər (*bitir*, *yazır* və s.), həm də əmr (*tikdirdirsin*, *əkdirdirsin*) şəklində-

dir. Mətnə məqsəd və intonasiyaya görə cümlənin iki müxtəlif növündən istifadə olunub. “*Ağabacı*” *təxəllüsü ilə ayrılıq mövzusunda şeirlər yazan Ağabəyim ağa əri Fətəli şahdan xahiş edir ki, bağ tikdirsin Tehrandan*” və “*Şuşanın dilbər guşəsində yetişən bütün ağaclardan və gül kollarından bu bağda əkdirsən*” cümlələri əmr cümləsi, digər cümlələr isə nəqli cümlələrdir. Lakin abituriyentlərin 16,01%-i mətnəki əmr cümlələrinə diqqət yetirməmiş, burada cümlənin məqsəd və intonasiyasına görə yalnız bir növünün işləndiyini düşünmüş və D bəndini düzgün cavab kimi qəbul etmişlər, yaxud məqsəd və intonasiyaya görə cümlənin müxtəlif növləri dedikdə bütün növləri axtarmışlar. 4-cü cümlədə mücərrəd mənalı düzəltmə isim (ayrılıq) işlənmişdir. 7-ci cümlədə mübtəda işlənmədiyindən və hərəkət qeyri-müəyyən şəxsə aid olduğundan bu cümlə qeyri-müəyyən şəxslə cümlədir.

Doğru cavab: B.

7 may tarixli imtahan, IV ixtisas qrupu, A variantı, 86 sayılı test tapşırığı.

“Aşırım”, “uçurum” sözlərinin təhlili ilə bağlı fikirlərdən biri **yanlıştır**:

- Tərkibinə görə həm □□△△, həm də □□△□ sxemlərə ayırmaq olar.
- Hər bir söz fərqli suallara cavab verə bilər.
- İkinci sözün kökü eyni nitq hissəsinə aid olan omonim kimi götürülə bilər.
- Birinci sözün kökü müxtəlif nitq hissələrinə aid omonim kimi götürülə bilər.
- Həm isim, həm də xəbər şəklində olan feil kimi düşünülə bilər.

5-7-ci sinif proqramı əsasında hazırlanmış, “Söz yaradıcılığı” bölməsinə aid test tapşırığıdır. Tapşırığa abituriyentlərin 16,03%-i düzgün cavab vermiş, 26,41%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. 26,51% abituriyent isə “uçurum” sözünün kökünün – “uçmaq” feilinin eyni nitq hissəsinə aid olan omonim kimi götürülə biləcəyini nəzərə almamış, C bəndini doğru cavab kimi qəbul etmişdir. Verilən sözlər həm feildən düzələn isim (*aşırım, uçurum – nə?*), həm də “aşırmaq” və “uçurmaq” feillərinin əmr şəklində olan forması kimi (*aşırım, uçurum – nə edim?*) götürülə bilər.

Doğru cavab: E.

22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, A variantı, 83 sayılı test tapşırığı.

İkinci dərəcəli üzvü ortaq olan tabesiz mürəkkəb cümləni göstərin.

- Bundan sonra xalq deyəcəkdi ki, padşahımız yaxşı adamdır.
- Sənəm içəri girəndə məclis onu maraqla süzdü, hamı pıçıl-daşmağa başladı.
- Qardaşım cəbhədən qayıdanda boynuna sarıldım, üz-gözündən öpdüm.
- Yaz gələndə gecə və gündüz bərabərleşir.
- Səhərə az qalırdı, əsgərlər eməliyyata hazır idilər.

9-cu sinif proqramı əsasında hazırlanmış, “Tabesiz mürəkkəb cümlə” bölməsinə aid test tapşırığıdır. Tapşırığı abituriyentlərin 13,93%-i doğru cavablandırmış, 60,30%-i cavab verməkdən imtina etmişdir.

A bəndindəki “Bundan sonra xalq deyəcəkdi ki, padşahımız yaxşı adamdır” cümləsi tabeli mürəkkəb cümlədir, eyni zamanda ikinci dərəcəli üzv ortaq deyil. C bəndindəki “Qardaşım cəbhədən qayıdanda boynuna sarıldım, üz-gözündən öpdüm” və D bəndindəki “Yaz gələndə gecə və gündüz bərabərleşir” sadə geniş cümlələrdir. E bəndindəki “Səhərə az qalırdı, əsgərlər eməliyyata hazır idilər” tabesiz mürəkkəb cümləsində isə ikinci dərəcəli üzv ortaq deyil. B bəndindəki “Sənəm içəri girəndə məclis onu maraqla süzdü, hamı pıçıl-daşmağa başladı” tabesiz mürəkkəb cümləsində zaman zərfliyi (Sənəm içəri girəndə) hər iki cümlə üçün ortaqdır. Belə ki, *Sənəm içəri girəndə* – zaman zərfliyi məzmunca tabesiz mürəkkəb cümlənin tərkibindəki sadə cümlələrin hər ikisinə aiddir (Sənəm içəri girəndə məclis onu maraqla süzdü; Sənəm içəri girəndə hamı pıçıl-daşmağa başladı).

Doğru cavab: B.

22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, A variantı, 84 sayılı test tapşırığı.

Üslubların inkişaf səviyyələri haqqında fikirlərdən biri doğru **deyildir**:

- Rəsmi-işgüzar üslubun imkanlarının genişlənməsi dövlət müstəqilliyimizin bərpası ilə bağlıdır.
- Elmi üslubda fikri daha yığcam şəkildə ifadə etmək üçün qrafik vasitələrdən də istifadə olunur.
- Bədii üslub milli-ictimai təfəkkürü əks etdirir, digər üslubların yaranması və inkişafı üçün təkanverici qüvvə olmuşdur.
- Məişət üslubu ədəbi dilin sərbəst və şifahi nümunəsidir.
- Məişət üslubu yazılı ədəbi dildən sonra bir zəruri nitq forması olaraq yaranmışdır.

11-ci sinif “Azərbaycan dili” dərsliyi əsasında hazırlanmış, “Üslubiyyat” bölməsinə aid test tapşırığıdır. Tapşırığa abituriyentlərin 9,67%-i düzgün cavab vermiş, 45,05%-i cavab verməkdən imtina etmişdir.

Tapşırıq Azərbaycan ədəbi dilinin funksional üslubları ilə bağlıdır. Məlumdur ki, hər bir üslubun özünəməxsus dil vasitələri, vahidləri, ümumən əlamətləri tarixi inkişaf prosesində müəyyənleşir.

Azərbaycan dövlətinin müstəqillik əldə etməsi, idarə və müəssisələrdə Azərbaycan dilinin nüfuzunun güclənməsi rəsmi-işgüzar üslubun funksional imkanlarını genişləndirmişdir. Bu baxımdan A bəndindəki fikir doğrudur. Hazırda elmi üslubda müxtəlif xalqlardan olan mütəxəssislər üçün anlaşılıq olan və fikri daha yığcam, daha konkret ifadə edən qrafiklərə, formullara, şərti işarələrə daha çox meyil edilir. Deməli, B bəndindəki fikir də doğrudur.

Ədəbi dilin normaları çərçivəsində nitqin təbiiliyi və sərbəstliyi ilə səciyyələnən məişət üslubu, əsasən, şifahi şəkildə təzahür edir. Beləliklə, D bəndindəki fikir də doğrudur. Abituriyentlərin 29,50%-i E bəndini doğru cavab kimi qəbul etmiş, məişət üslubunun yazılı ədəbi dildən sonra bir zəruri nitq forması olaraq yaranması fikrini yanlış hesab etmişlər. Halbuki məişət üslubu yazılı dil formalaşdıqdan sonra ədəbi dili, xüsusən ədəbi dilin şifahi formasını qəliblərdən, şablonlardan azad etmək və xalq danışığı dili ilə ədəbi dil arasında balans yaratmaq üçün zəruri nitq forması olaraq meydana gəlmişdir. Bədii üslub qədimliyi, mükəmməlliyi, funksional imkanlarının genişliyi ilə digər üslubların yaranması və inkişafı üçün təkanverici qüvvə olsa da, milli-ictimai təfəkkürü deyil, milli-bədii təfəkkürü əks etdirir.

Doğru cavab: C.

22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, B variantı, 100 sayılı test tapşırığı.

Mətni oxuyun və 96-100-cü tapşırıqları yerinə yetirin.

Dahi alim olan Qaliley "Ulduz müjdəçisi" adlı qeyri-adi kitabında müasirlərini özünün qərribə kəşflərindən xəbərdar etdi. Bundan soraq düşən kəşiflər alimi allahsızlıqda təqsirləndirir və dəhşətli kilsə məhkəməsinə – inkvizisiyaya çağırır hədələdilər. Həqiqətən də (1) Qaliley dindar idi (2) amma o belə hesab edirdi ki, Allah sevə-sevə yaratdığı insana hissiyyat, nitq bacarığı və zəka verib (3) bunlardan hər zaman faydalı şəkildə istifadə olunmalıdır. Qaliley inanırdı ki, doğrudan da, həqiqət kilsə kitablarında deyil. O (4) deyirdi ki, əsl həqiqət həmişə bizim gözlərimiz qarşısında olan böyük bir kitabda yazılmışdır. Bu (5) kitab kainatın özüdür.

Qaliley nə gördü, nə düşündü, hamısını yeni kitabında yazdı. Təəssüf ki, kilsə həmin kitabı qadağan etdi.

Mətnə hansı suala cavab **yoxdur**?

- A) Dindar adam elmlə məşğul ola bilermi?
- B) Elmi kəşflərə necə qiymət verilir?
- C) Qaliley ən faydalı şəkildə nədən istifadə olunmasını düşünürdü?
- D) Niyə insanların yeni kitabdan xəbəri olmadı?
- E) "Ulduz müjdəçisi" kitabının taleyi necə oldu?

Mətnin məzmununa aid tapşırıqdır. Tapşırığı abituriyentlərin 13,63%-i doğru cavablandırmışdır. Verilən sualları dəqiq cavablandırmaq üçün mətnin məzmununa diqqət yetirmək lazımdır. E bəndindən başqa, digər bəndlərin cavabları mətnə öz əksini tapmışdır. Belə ki, Qaliley dinə inansa da, elmlə məşğul olmuş, kəşflər etmişdir. Deməli, dinə inanan adam elmlə məşğul ola bilər. Qaliley elmi kəşflərinə görə cəzalandırıldığı üçün o dövrdə elmi kəşflərə lazımı qiymətin verilməməsi, hətta qadağan olunması qənaətinə gəlmək olur. O, insanın hissiyyat, nitq bacarığı və zəkəsindən faydalı şəkildə istifadə olunmasını tövsiyə edirdi. Kilsə Qalileyin

yeni kitabını qadağan etdiyindən insanların ondan xəbəri olmamışdır. Mətni diqqətlə, anlayaraq oxuduqda məlum olur ki, burada iki kitabdan bəhs edilir. Qalileyin yeni kitabının taleyi bəlli olsa da, "Ulduz müjdəçisi" kitabının taleyi haqqında heç bir məlumat verilmir.

Doğru cavab: E.

14 iyul tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, A variantı, 4 sayılı test tapşırığı.

"Etinasız" sözünün leksik təhlili ilə bağlı **səhv** fikir hansıdır?

- A) Omonimiyə yoxdur.
- B) Antonimi var.
- C) Ümumişlək sözdür.
- D) "Biganəlik", "diqqətsizlik" sözləri ilə sinonimlik yaradır.
- E) Mənşəyinə görə alınma sözdür.

5-ci sinif "Azərbaycan dili" dərsləri əsasında hazırlanmış, "Leksikologiya" bölməsinə aid test tapşırığıdır. Tapşırığa abituriyentlərin 22,19%-i düzgün cavab vermişdir. "Etinasız" sözünün omonimiyə olmasa da, antonimi var, məsələn: *diqqətli, məsuliyyətli*. Abituriyentlərin 28,06%-i sözün ümumişlək olduğuna diqqət yetirməmiş, C bəndini doğru cavab kimi qəbul etmişlər. Məlumdur ki, terminlər, dialekt sözlər, arxaizm və neologizmlər ümumişlək olmayan sözlər qrupuna daxildir, bu söz isə bunların heç birinə aid deyil. Tələffüz zamanı uzanan sait olduğundan [e:ti:na:sız] mənşəyinə görə bu sözün ərəb-fars mənşəli olduğunu müəyyən etmək olar. "Etinasız" sözü sifət olduğundan "diqqətsizlik", "biganəlik" isimləri ilə sinonimlik təşkil edə bilməz.

Doğru cavab: D.

14 iyul tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, B variantı, 8 sayılı test tapşırığı.

Şərt budaq cümləsi ilə bağlı düzgün fikri göstərin.

- A) Şərt budaq cümləsində bəzən *nə qədər, hər nə qədər* bağlayıcı sözlərdən də istifadə olunur.
- B) Şərt budaq cümləsi baş cümləyə yalnız şərt bağlayıcıları və *-sa, -sə* şəkilçiləri ilə bağlanır.
- C) Şərt budaq cümləsinə sual vermək mümkün deyil.
- D) *Əgər, hərəgah* bağlayıcılarını işlətmədən şərt budaq cümləli mürəkkəb cümle yaratmaq olmaz.
- E) Şərt budaq cümləsi baş cümlədən həm əvvəl, həm də sonra işləyə bilər.

9-cu sinif "Azərbaycan dili" dərsləri əsasında hazırlanmış, "Tabeli mürəkkəb cümlə" bölməsinə aid test tapşırığıdır. Tapşırığı abituriyentlərin 23,77%-i doğru cavablandırmış, 25,45%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Şərt budaq cümləsində *nə qədər, hər nə qədər* bağlayıcı sözlərdən də istifadə oluna bilməz, belə ki, şərt budaq cümləsi baş cümlənin bütövlükdə ümumi məzmununa aid olur. Abituriyentlərin 26,53%-i isə B bəndini düzgün

cavab kimi qəbul etmişlər. Lakin şərt budaq cümləsi baş cümləyə intonasiya ilə də bağlana bilər (*Diş ağrıyır, çək qurtar, qonşun pisdir, köç qurtar*). Şərt budaq cümləsi hansı şərtlə? nə şərtlə? suallarından birinə cavab verir. Şərt budaq cümləsi daha çox baş cümlədən əvvəl gəlsə də, onun baş cümlədən sonra gəldiyi nümunələr də var. Beləliklə, şərt budaq cümləsi baş cümlədən həm əvvəl (*Əgər vaxtında gəlsə, bizə kömək etmiş olar*), həm də sonra işləyə bilər (*Bu şərtlə sizinlə gedərəm ki, məni sonadək müdafiə edəsiniz*).

Doğru cavab: E.

14 iyul tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, B variantı, 21 sayılı test tapşırığı.

Mətni oxuyun və 17-21-ci tapşırıqları yerinə yetirin.

(1) Dünyanın ən böyük muzeylərindən biri olan Ermitaj muzeyi 1764-cü ildə yaradılıb. (2) Peterburq şəhərində yerləşən bu muzeyə hər il beş milyondan artıq adam baş çəkir nadir kalleksiyalara baxır. (3) Muzey beş binadan Qış sarayı, Kiçik Ermitaj, Köhnə Ermitaj, Yeni Ermitaj, Ermitaj teatrından ibarətdir. (4) Əvvəllər muzey rus çarlarına məxsus olduğundan yalnız xüsusi adamlar buradakı əsərləri görə bilirdilər.

(5) Ermitajda Azərbaycan xalqının da əsrlər boyu yaratdığı bir çox zərgərlik və müxtəlif cür toxuculuq nümunələri, eləcə də saxsı, daş, taxta üzərində oyulmuş unikal sənət əsərləri nümayiş etdirilir. (6) Dahi Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin "Xəmsə"sinin 1430-cu illərdə üzə çıxürülmüş nadir nüsxəsi də bu muzeydə mühafizə olunur. (7) 1941-ci ildə məhz bu muzeydə qeyd olunmuşdur yüksək şairimizin anadan olmasının 800 illik yubileyi.

Mətnlə bağlı fikirlərdən biri **yanlıştır**.

- A) Mətnə feili bağlama tərkibi işlənməyib.
- B) Sintaktik əlaqələrin hər iki növünə aid nümunələr işlənib.
- C) İsmi xəbərlə cümlə işlənmişdir.
- D) Mətnin hər iki abzasında həm sadə, həm də mürəkkəb cümlə işlənmişdir.
- E) Əsas nitq hissələrinin hamısına aid nümunə var.

6-9-cu sinif proqramı əsasında hazırlanmış, mətnin qrammatik (morfoloji və sintaktik) təhlili ilə bağlı tapşırıqdır.

Tapşırığa abituriyentlərin 22,77%-i doğru cavab vermiş, 52,49%-i cavab verməkdən imtina etmişdir.

Mətnə *-ib* şəkilçili söz (*yaradılıb*) işlənsə də, cümlənin xəbəri olduğu üçün feili bağlama ola bilməz. Sintaktik əlaqənin hər iki növünə aid: həm tabelilik, həm də həmcins üzvlər işləndiyi üçün tabesizlik əlaqəsinə aid xeyli nümunə var. Cümlələrdən biri (3-cü cümlə) ismi xəbərlə bitir. Bütün əsas nitq hissələrinə aid nümunə var: *həmin* – əvəzlilik, *dünya* – isim, *məşhur* – sifət, *beş milyondan* – say, *əvvəllər* – zərf, *yaradılmışdır* – feil və s. Mətnə işlənmiş bütün cümlələr quruluşca sadədir.

Doğru cavab: D.

14 iyul tarixli imtahan, III ixtisas qrupu, A variantı, 25 sayılı test tapşırığı.

Verilmiş sözlərdə vurğunun hansı hecədə olması ilə bağlı uyğunluğu müəyyən edin.

- 1. simfoniya
- 2. atlas
- 3. nümunə
- a. adil
- b. monitor
- c. illərlə
- d. fədakarlıqla
- e. obrazlı

5-ci sinif "Azərbaycan dili" dərsləri əsasında hazırlanmış, "Vurğu" bölməsinə aid uyğunluğu müəyyən etmək tapşırığıdır. Tapşırığı abituriyentlərin 23,93%-i düzgün cavablandırmış, 30,04%-i cavab verməkdən imtina etmişdir.

Vurğu "simfoniya", "adil", "illərlə" sözlərində ikinci, "atlas", "obrazlı" sözlərində birinci, "nümunə", "monitor" sözlərində üçüncü hecaya düşür. "Fədakarlıqla" sözündə vurğu dördüncü hecaya düşdüyü üçün heç bir bəndə aid deyil.

Doğru cavab: 1- a,c; 2-e; 3-b.

Əziz abituriyentlər!

Sizin imtahana ciddi və əhatəli hazırlaşmağınız, mövzuları yaxşı mənimsəməyiniz üçün Dövlət İmtahan Mərkəzi tərəfindən müxtəlif vəsaitlər, lüğətlər, siniflər üzrə test tapşırıqları topluları nəşr olunmuşdur. Əminik ki, məktəb kursundan əldə etdiyiniz bilik və bacarıqları bu vəsaitlərlə sistemli şəkildə təkrarlamağınız imtahanda uğur qazanmağınıza zəmin yaradacaqdır.

ƏDƏBİYYAT

AMEA-nın həqiqi üzvü, f.e.d. M.K.İmanov,
f.e.d. A.B.Mirzəyev, fil. üzrə fəls. d., dos. T.H.Həsənov,
N.Ş.Abdulov, Ş.Q.Nəbiyeva, R.K.Əliyeva

Ali təhsil müəssisələrinə III ixtisas qrupu üzrə həm yaz, həm də yayda keçirilmiş qəbul imtahanlarında ədəbiyyat fənnindən istifadə edilmiş test tapşırıqları ümumtəhsil məktəblərində qüvvədə olan təhsil proqramı və dərsliklər əsasında hazırlanmış qəbul proqramına tam uyğun olmuşdur. Test tapşırıqları şifahi xalq ədəbiyyatı, qədim dövr ədəbiyyatı, orta dövr ədəbiyyatı, yeni dövr ədəbiyyatı, ən yeni dövr ədəbiyyatı, ədəbiyyat nəzəriyyəsi, mövzulararası əlaqə və xronoloji ardıcılıq bölmələrini əhatə etmişdir.

Abituriyentlərin məktəbdə qazandıqları bilik, bacarıq və vərdislərinin aşkara çıxarılması və daha obyektiv qiymətləndirmə aparılması üçün test bloklarına çətinlik baxımından üç səviyyədə (sadə, orta, mürəkkəb) və müxtəlif relevantlıq kateqoriyalarında (terminoloji, faktoloji, ümumiləşdirmə, məntiqi-izahedici) test tapşırıqları daxil edilmişdir.

Həm yaz, həm də yay imtahanlarının statistik təhlili göstərir ki, bir sıra abituriyentlər ümumiləşdirmə səciyyəli test tapşırıqlarına yaxşı cavab vermişlər. Buna misal kimi şifahi xalq ədəbiyyatı və onun janrları ilə bağlı test tapşırıqlarını (yaz imtahanı: A variantı 92, B variantı 96; yay imtahanı: A variantı 93, B variantı 100 sayılı) göstərmək olar. Yay imtahanında mövzulararası əlaqə ilə bağlı testlərdə də belə vəziyyət müşahidə edilir (A variantı 100, B variantı 76 sayılı test tapşırıqları).

İmtahan nəticələrindən məlum olur ki, son illərdə abituriyentlər ədəbiyyat nəzəriyyəsi ilə bağlı mövzuların öyrənilməsinə də diqqət yetirirlər. Onların istər şeir şəkilləri, eləcə də şeir vahidləri, istər ədəbi növlər və janrlar, istərsə də bədii təsvir və ifadə vasitələri ilə bağlı həm terminoloji, həm də məntiqi-izahedici səciyyəli test tapşırıqlarına verdikləri cavablar onu göstərir ki, ədəbiyyat nəzəriyyəsinin öyrənilməsinə maraq ildən-ildən artmaqdadır (yaz imtahanı: A variantı 83, B variantı 82; yay imtahanı: A variantı 83, 95, B variantı 83, 87 sayılı test tapşırıqları).

Əvvəlki illərdən fərqli olaraq, abituriyentlərin “Ədəbiyyat müntəxəbatı”nda verilən bədii əsərləri,

yaxud bədii parçaları mənimsəməsində müəyyən qədər irəliləyiş özünü göstərir. Belə ki, yay imtahanında İ.Nəsiminin “Yanaram” qəzəlinin məzmunu ilə bağlı test tapşırıqlarında (A variantı 84, B variantı 79 sayılı) nəticələr yüksək olmuşdur (73,95%, 64,24%). Eyni fikri yaz imtahanında həm “Dədə Qorqud” eposundan verilən nümunənin müəyyənləşdirilməsi (A variantı 91, B variantı 88 sayılı), həm də C.Cabbarlının “Oqtay Eloğlu” faciəsi ilə bağlı test tapşırıqlarına (A variantı 80, B variantı 87 sayılı) da aid etmək mümkündür. Həmin test tapşırıqlarına abituriyentlərin cavabları müvafiq olaraq belə olmuşdur: 71,39%, 54,24% və 59,63%, 59,39%. Yay imtahanında Mir Cəlalın “Bir gəncin manifesti” romanının məzmunu ilə test tapşırığında da eyni vəziyyət müşahidə edilir (A variantı 99, B variantı 96 sayılı). Abituriyentlərin test tapşırıqlarına verdiyi düzgün cavablar müvafiq olaraq belədir: 56,84%, 57,48%.

Yaz imtahanında Nizami yaradıcılığı ilə bağlı verilən test tapşırıqlarına (A variantı 94, B variantı 98 sayılı) düzgün cavab verənlərin 55,06% və 52,45% təşkil etməsi Nizami irsinin öyrənilməsi sahəsində müəyyən irəliləyişin olduğunu göstərir. Yay imtahanında isə “İsgəndərnamə” poemasının məzmunu ilə bağlı test tapşırığında fərqli nəticə özünü göstərir (A variantı 76, B variantı 88 sayılı). Belə ki, abituriyentlərin bu test tapşırıqlarına düzgün cavabı 47,99%, 65,61% nisbətində olmuşdur.

Eləcə də, abituriyentlər yaz imtahanında S.Vurğun və M.F.Axundzadənin yaradıcılığı ilə bağlı ümumiləşdirmə səciyyəli (A variantı 90, 99; B variantı 89, 93 sayılı) test tapşırıqlarını yaxşı cavablandırmışlar. Həmin test tapşırıqlarına müvafiq olaraq abituriyentlərin 53,25% (63,23%) və 62,12% (63,38%)-i düzgün cavab vermişlər. Yay imtahanında abituriyentlərin C.Məmmədquluzadənin “Anamın kitabı” əsəri ilə bağlı test tapşırıqlarına (A variantı 77, B variantı 80 sayılı) düzgün cavabı müəyyənləşdirməsində də nəticə yaxşı olmuşdur: 67,56%, 60,75%.

Yaz imtahanı ilə müqayisədə (A variantı 76, B variantı 100 sayılı test tapşırıqları), yay imtahanında (A variantı 81, B variantı 77 sayılı test tapşırıqları) bədii əsərlərin xronoloji ardıcılığı ilə bağlı test tapşırıqlarına düzgün cavab verənlərin üstünlük təşkil etməsi abituriyentlərin bədii əsərlərlə bağlı xronoloji ardıcılığa xüsusi diqqət yetirdiklərinin əyani göstəricisidir. Həmin test tapşırıqlarına abituriyentlərin cavabları müvafiq olaraq belədir: yaz imtahanında 25,73%, 20,79%, yay imtahanında isə 51,32%, 58,16%.

Bütün bunlarla yanaşı, test tapşırıqlarının statistik təhlili göstərir ki, abituriyentlərin müəyyən hissəsi bəzi test tapşırıqlarının cavablandırılmasında çətinlik çəkmişdir.

30 aprel tarixli imtahan, III ixtisas qrupu, A variantı, 76 sayılı test tapşırığı.

Verilənlərdən birini seçməklə xronoloji ardıcılığı davam etdirin.

1. "Təzə şəhər" (Mir Cəlal)
2. "Böyük dayaq" (M. İbrahimov)
3. "Gülüstən" (B. Vahabzadə)
4. ...
- A) "Körpüsəlanlar" (İ. Əfəndiyev)
- B) "İnsan" (S. Vurğun)
- C) "Ayrılan yollar" (İ. Şıxlı)
- D) "Heydərbabaya salam" (M. Şəhriyar)
- E) "Min dörd yüz on səkkiz" (R. Rza)

11-ci sinfin "Ədəbiyyat" dərsləri əsasında hazırlanmış ümumiləşdirmə xarakterli test tapşırığıdır. Xronoloji ardıcılıqla bağlı bu testin statistik təhlili göstərir ki, düzgün cavab olan A bəndini abituriyentlərin 25,73%-i seçmiş, 42,04%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Düzgün cavabın az faizli, imtina dərəcəsinin çox faizli olması bir daha onu göstərir ki, abituriyentlər ən yeni dövr ədəbiyyatına o qədər də diqqət yetirmirlər. Belə ki, tapşırıqda verilən ayrı-ayrı bədii əsərlərin yazılma tarixi eyni dövrə aiddir. Xronoloji ardıcılığı müəyyənləşdirmək üçün sıralanmaya daxil olan sonuncu əsər B.Vahabzadənin 1959-cu ildə qələmə aldığı "Gülüstən" poemasıdır. Bəllidir ki, bu poema ayrılıqda ümumtəhsil məktəblərində tədris edilir, dərslərdə onun haqqında geniş məlumat və dolğun fikirlər vardır. Eyni zamanda cavab variantı kimi ayrı-ayrı bəndlərdə verilən S. Vurğunun "İnsan" (1945) dramı, İ.Şıxlının "Ayrılan yollar" (1957) romanı, M.Şəhriyarın "Heydərbabaya salam" (1954) poeması, "Gülüstən" əsərindən əvvəlki illərə aiddir. E variantındakı R.Rzanın "Min doqquz yüz on səkkiz" poeması isə 1975-ci ildə qələmə alınmışdır.

A variantında verilən İ.Əfəndiyevin "Körpüsəlanlar" romanı 1960-cı ildə yazıldığı üçün xronoloji ardıcılığa və məntiqi nəticəyə əsasən həmin cavab düzgündür.

Doğru cavab: A.

30 aprel tarixli imtahan, III ixtisas qrupu, B variantı, 80 sayılı test tapşırığı.

M. İbrahimovun əsərlərində əks olunan məsələlər baxımından bəndlərin birində uyğunluq pozulub:

- A) "Pərvizin həyatı" – Cənubi Azərbaycan gənclərinin inqilabi hərəkata münasibəti
- B) "Məhəbbət" – insanları sədaqətə və birliyə çağırış
- C) "Pərvanə" – maarifçilik ideyalarının təcridən ictimai hərəkət səviyyəsinə yüksəlməsi
- D) "Közərə ocaqlar" – şəxsiyyət və cəmiyyət problemi
- E) "Madrid" – bəşəriyyəti gözləyən müharibə təhlükəsi

11-ci sinfin "Ədəbiyyat" dərsləri əsasında hazırlanmış məntiqi-izahedici səciyyəli test tapşırığıdır. Dərslərdə M.İbrahimovun yaradıcılığı ilə bağlı müfəssəl məlumat verilmiş, onun ayrı-ayrı ədəbi növlərdə və janrlarda yazılmış əsərlərinin mövzu və məzmunu ilə bağlı elmi-nəzəri fikirlər söylənmişdir. Bütün bunlara baxmayaraq, əvvəlki illərdə olduğu kimi, bu il də abituriyentlərin M.İbrahimovun yaradıcılığı ilə bağlı test tapşırıqlarına cavabı qənaətbəxş deyildir. Konkret olaraq, bu test tapşırığına gəldikdə isə deyə bilərik ki, abituriyentlərin cəmi 27,28%-i bu testi doğru cavablandırmış, 46,89%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Halbuki M.İbrahimovun əsərlərinin mövzusu ilə bağlı verilən bütün bəndlərdə uyğunluq gözlənilsə də, bu uyğunluq A variantında pozulmuşdur. Çünki "Cənubi Azərbaycan gənclərinin inqilabi hərəkata münasibəti" fikri "Pərvizin həyatı" povestinə aid deyil, müəllifin cənub mövzusunda yazdığı əsərlərə aiddir. "Pərvizin həyatı" povestində şimali Azərbaycanda yaşayan gənclərin həyatı və təlim-tərbiyəsi ilə bağlı məsələlərdən bəhs edilir.

Eyni vəziyyət A variantının 95 sayılı test tapşırığında da müşahidə edilir (doğru cavab 22,72%, imtina isə 52,29%).

Doğru cavab: A.

30 aprel tarixli imtahan, III ixtisas qrupu, A variantı, 81 sayılı test tapşırığı.

S. Ə. Şirvaninin satira yaradıcılığı ilə bağlı **səhv** fikri göstərin.

- A) "Şirvanın təzə bəyləri" satirasında çar memurlarının rüşvətxorluğu ifşa edilir.
- B) Satirik şeirlərinin dili xalq danışığı dilinə çox yaxındır.
- C) "Riyakar abid", "Dəli şeytan" adlı satirik şeirlərində tipik ruhani surətləri yaradılmışdır.
- D) Bəzi satiralarını C.Ruminin "Məsnəvi"sindən iqtibas etmişdir.
- E) "Fəqih ilə oğlu", "Tələbənin hadisəsi" satiralarında müctəhidlərin yalançılığı, fırıldaqçılığı tənqid hədəfi kimi seçilmişdir.

Bu test tapşırığı 10-cu sinfin ədəbiyyat dərslisi əsasında hazırlanmış ümumiləşdirmə xarakterlidir. Test tapşırığına abituriyentlərin 24,32%-i doğru cavab vermiş, 39,38%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Məlumdur ki, S.Ə.Şirvani yaradıcılığı mövzu, janr, üslub xüsusiyyətləri baxımından olduqca geniş və əhatəlidir. Onun ədəbi irsində məhəbbət lirikası, ictimai məzmunlu şeirlər, mənzum hekayə və təmsillərlə yanaşı, satirik şeirlər mühüm yer tutur. Şairin satira yaradıcılığı haqqında ədəbiyyat dərslisində kifayət qədər məlumat vardır. Test tapşırığında S.Ə.Şirvaninin satira yaradıcılığı ilə bağlı verilən doğru fikirlər dərsləkdə sistemli şəkildə, abituriyentlərin dərk edəcəkləri səviyyədə izah edilmişdir. Eləcə də dərsləkdə şairin mənzum hekayələri haqqında verilən məlumatdan bəlli olur ki, ədib C.Ruminin “Məsnəvi”sindən iqtibas kimi satiralarında deyil, mənzum hekayələrində istifadə etmişdir. Odur ki, test tapşırığında doğru cavab kimi D variantı götürülməlidir.

Doğru cavab: D.

30 aprel tarixli imtahan, III ixtisas qrupu, A variantı, 87 sayılı test tapşırığı.

Bədii ifadə vasitəsini nəzərə alaraq, məntiqi ardıcılığı tamamlayın.

*Ölüm var ki, həyat qədər dəyərlidir,
Həyat var ki, ölüm qədər zəhərli.*

-
- A) Yolun qırağında aclar, əlillər.
B) Ağılaram, göz yaşım çaylara döner.
C) Şirindir şairə sözün qüdrəti.
D) Ağlayır Cənubdan əsən küləklər.
E) Tutuşdu qəm oduna şad gördüyün könlüm.

“Ədəbiyyat nəzəriyyəsi” dərslisi vəsaiti əsasında hazırlanmış məntiqi-izahedici səciyyəli bu test tapşırığı nəzərdə tutulan sıranın məntiqi baxımdan tamamlanmasını tələb edir. Belə ki, cavab variantlarından eləsini seçmək lazımdır ki, tapşırığın şərti ilə uyğunluq təşkil etsin. Bunun üçün bədii ifadə vasitələrini (sintaktik fiqurları) lazımcına mənimsəmək və onlardan bacarıqla istifadə etmək vərdişinə yiyələnmək lazımdır. Əvvəlki illərin qəbul imtahanlarında da istifadə olunan bu test tapşırığına abituriyentlərin 22,62%-i doğru cavab vermiş, 35,05%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. İmtina faizinin çox olması abituriyentlərin əksəriyyətinin həm tədris, həm də imtahanlara hazırlıq zamanı bədii ifadə vasitələrinə elmi cəhətdən düzgün yanaşmamasından irəli gəlir. Belə ki, əslində o qədər də çətin olmayan test tapşırığında təqdim olunan hər iki nümunə bədii təzad aiddir.

Abituriyentlər test tapşırığının şərtinə əsasən, verilən nümunələrin bədii təzad olduğunu müəyyənləşdirməli, doğru cavab kimi E variantını seçməli idi.

Eyni vəziyyət B variantının 92 sayılı test tapşırığında da müşahidə edilir (doğru cavab 25,17%, imtina isə 49,65%).

Doğru cavab: E.

30 aprel tarixli imtahan, III ixtisas qrupu, B variantı, 90 sayılı test tapşırığı.

Cəlil Məmmədquluzadənin nəsr yaradıcılığı ilə bağlı **səhv** fikirləri müəyyənləşdirin.

1. “Danabaş kəndinin əhvalatları” povesti Danabaş kəndinin timsalında bütövlükdə Azərbaycan kəndinin əhvalatıdır.
 2. “Danabaş kəndinin məktəbi” povesti müəllifin eyniadlı pyesinin materialı əsasında yazılmışdır.
 3. C. Məmmədquluzadə povestlərini həyatının Nehrəm dövründə qələmə almışdır.
 4. “Şəhər və kənd” və “Zırrama” hekayələri XX əsrin birinci onilliyinə aid sosial problemləri realistcəsinə əks etdirir.
 5. “Xoşbəxtlik” hekayəsində Sovet dövründə baş verən proseslər əks etdirilmişdir.
- A) 2, 3, 4 B) 1, 4, 5 C) 1, 2, 3
D) 1, 3, 5 E) 2, 4, 5

11-ci sinfin “Ədəbiyyat” dərslisi əsasında hazırlanmış ümumiləşdirmə tipli test tapşırığıdır. Test tapşırığına abituriyentlərin 26,33%-i doğru cavab vermiş, 35,00%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Eyni zamanda 15,52% abituriyent isə yanlış olaraq A variantını cavablandırmışdır. A bəndini düzgün cavab kimi seçənlərin, eləcə də imtina faizinin çox olması göstərir ki, abituriyentlər C.Məmmədquluzadənin nəsr yaradıcılığına o qədər də diqqət yetirmirlər. Halbuki dərsləkdə test tapşırığının bütün doğru bəndləri ilə bağlı kifayət qədər material verilmişdir.

Test tapşırığında C.Məmmədquluzadənin nəsr yaradıcılığı ilə bağlı 1-ci və 3-cü bəndlərdə verilən fikirlər doğrudur. Çünki dərsləkdən də məlumdur ki, C.Məmmədquluzadənin povest yaradıcılığı onun həyatının Nehrəm dövrünə aiddir. Eləcə də “Danabaş kəndinin əhvalatları” povestində baş verən hadisələr həmin kəndin timsalında bütövlükdə Azərbaycan kəndinin əhvalatıdır. Digər bəndlərdə verilən fikirlər isə səhvdir. Belə ki, “Danabaş kəndinin məktəbi” povesti müəllifin eyniadlı pyesinin materialları əsasında deyil, əksinə, “Danabaş kəndinin məktəbi” pyesi ədibin eyniadlı povestinin materialları əsasında yazılmışdır (2-ci bənd). Eləcə də müəllifin “Şəhər və kənd”, “Zırrama” hekayələri XX yüzilliyin birinci onilliyinə aid deyil, Sovet hakimiyyəti dövründə baş verən prosesləri əks etdirir (4-cü bənd). 5-ci bənddə adı verilən “Xoşbəxtlik” isə hekayə deyil, məqalə olduğundan düzgün fikir sayıla bilməz.

Doğru cavab: E.

14 iyul tarixli imtahan, III ixtisas qrupu, A variantı, 85 sayılı test tapşırığı.

Hansı bəndlərdə Yeni dövr Azərbaycan ədəbiyyatının III mərhələsi ilə bağlı uyğunluq **pozulmuşdur**?

1. “Vəfalı Səriyyə” (C. Cabbarlı) – Azərbaycan xalqının milli taleyi problemini əks etdirən əsər
 2. “Pəri Cadu” (Ə. Haqverdiyev) – cəmiyyətdə baş verən müəkkəb hadisələr və bənzərsiz insan taleləri
 3. “Ölülər” (C. Məmmədquluzadə) – Azərbaycandakı milli istiqlal mücadiləsinin faciəli aqibəti
 4. “Ruhum” (M.Ə. Sabir) – Azadlıq duyğularının satirik planda ifadəsi
 5. “Mara” (H. Cavid) – Pulun cəmiyyətdə törədə biləcəyi faciələrin əks etdirilməsi
- A) 2, 4, 5 B) 1, 3, 5 C) 1, 3, 4
D) 1, 2, 4 E) 2, 3, 5

Yeni dövr Azərbaycan ədəbiyyatının III mərhələsinə aid olan ümumiləşdirmə tipli bu test tapşırığına abituriyentlərin 31,64%-i doğru cavab vermiş, 29,93%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. C.Cabbarlının “Vəfalı Səriyyə” pyesində avamlıq, cəhalət və tamahkarlığın bir-birini saf məhəbbətlə sevən gənclərin qarşısında necə böyük bir maneə olmasından bəhs olunur. Ona görə də 1-ci bənddəki fikir (Azərbaycan xalqının milli taleyi problemini əks etdirən əsər) yanlıştır.

C.Məmmədquluzadənin “Ölülər” tragikomediyasında qatı fanatizmin hökm sürdüyü bir mühitdə ölü şüurlarla, yaxud diri ölülərlə üz-üzə dayanan, həm də tək-tənha dayanan saf düşüncənin tragizmindən bəhs olunur. O zaman aydın olacaqdır ki, 3-cü bənddəki fikir (Azərbaycandakı milli istiqlal mücadiləsinin faciəli aqibəti) səhvdir. 4-cü bənddə verilən fikir də (Azadlıq duyğularının satirik planda ifadəsi) doğru hesab oluna bilməz. Çünki M.Ə.Sabirin “Ruhum” şeiri satira yox, lirik şeirdir. “Ruhum” şeirində şair həyatının ən sıxıntılı vaxtlarında belə özünün azadlıq idealını tərənnüm edərək millətinin oyanmasına xidmət etmişdir. Deməli, 1-ci, 3-cü və 4-cü bəndlərdəki fikirlər uyğunluğu pozur.

Doğru cavab: C.

14 iyul tarixli imtahan, III ixtisas qrupu, A variantı, 97 sayılı test tapşırığı.

M.P. Vaqifin “Görmədim” müxəmməsi ilə bağlı doğru fikir hansıdır?

- A) Hər bəndi dörd misradan ibarətdir.
- B) Sözlər, ifadələr həqiqi mənadan çox məcazi mənada işlənib.
- C) Lirik növdə olsa da, tərənnümə yer verilməmişdir.
- D) Şair yalnız başına gələn hadisələrdən bəhs edərək öz mövqeyini bildirir.
- E) Mövcud problemləri aradan qaldırmağın mümkün olduğunu gören şair hamını mübarizəyə səsləyir.

M.P.Vaqifin “Görmədim” müxəmməsi üzrə ümumiləşdirmə tipli bu test tapşırığına abituriyentlərin 30,04%-i doğru cavab vermiş, 29,02%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir.

Test tapşırığına düzgün cavab vermək üçün abituriyent öncə bilməlidir ki, lirik şeir janrı olan müxəmməs hər biri beş misradan ibarət beş-altı bəndlik şeirdir. Yaradıcılığında xalq danışq dilinin bütün gözəllik və rəngarəngliyindən böyük ustalıqla bəhrələnən şair “Görmədim” müxəmməsində bunu etməmişdir. Dərin ictimai-fəlsəfi məzmun daşıyan bu şeirdə sözlər məcazi mənadan daha çox həqiqi mənada işlənmişdir. Şair yalnız başına gələn bir hadisədən, yəni öz şəxsi kədərindən danışır, bütün cəmiyyət həyatına nəzər salır, şəxsi kədərlə ictimai kədəri vəhdətdə verir. Zəmanəsini, mühiti kəskin ittiham edən sənətkar problemin həlli yolunu tapa bilmədiyini üçün Allahdan kömək istəyir.

Faciələrlə dolu bir dövr realist sənətkar qələmi ilə kəskin ittiham olunduğu üçün “Görmədim” müxəmməsində tərənnümə yer verilməmişdir. Deməli, testin düzgün cavabı C variantıdır.

Doğru cavab: C.

14 iyul tarixli imtahan, III ixtisas qrupu, B variantı, 82 sayılı test tapşırığı.

Aşıq yaradıcılığı ilə bağlı doğru fikirləri göstərin.

1. Aşıq yaradıcılığının tarixi XVII əsrdən başlanmış və geniş inkişaf yolu keçmişdir.
 2. Aşıq yaradıcılığının dini elmlərlə və sufiliklə bağlılığı var.
 3. Aşıq yaradıcılığında geniş epik təsvirlərə yer verilmir.
 4. Aşıq yaradıcılığında xüsusi yer tutan dodaqdeyməz təcnis, ciğalı təcnis kimi şeir formaları Yeni dövr ədəbiyyatının ikinci mərhələsində meydana gəlmişdir.
 5. Aşıq yaradıcılığı müəllifi ədəbiyyatdır.
- A) 1, 3 B) 3, 4
C) 2, 3, 5 D) 2, 4, 5 E) 1, 4, 5

10-cu sinif ədəbiyyat dərslisi əsasında hazırlanmış ümumiləşdirmə tipli bu test tapşırığına abituriyentlərin 33,84%-i doğru cavab vermiş, 19,42%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir.

Məlumdur ki, aşıq yaradıcılığı aşıqların babası kimi tanınan Qurbaninin adı ilə bağlıdır. O da Şah İsmayıl Xətəinin müasiri olmuş və XVI əsrdə yaşamışdır. Buna görə də 1-ci bənddəki fikir (Aşıq yaradıcılığının tarixi XVII əsrdən başlamış və geniş inkişaf yolu keçmişdir) düzgün cavab kimi götürülə bilməz. Hadisələrin əhatəli epik təsviri ilə səciyyələnən dastanlar da məhz aşıq yaradıcılığının məhsuludur. O səbəbdən 3-cü bənddəki fikir də (Aşıq yaradıcılığında geniş epik təsvirlərə yer verilmir) yanlıştır.

2-ci, 4-cü və 5-ci bəndlərdə verilən fikirlər isə doğrudur. Çünki Aşıq Ələsgər tənisin dodaqdəyməz tənisi, cıgılı tənisi, ayaqlı tənisi kimi yeni şəkillərini yaratmaqla onu sənətin ən uca zirvəsinə yüksəltmişdir. Bu da yeni dövr Azərbaycan ədəbiyyatının ikinci mərhələsinə təsadüf edir.

Dərslikdə də qeyd olunduğu kimi, aşıq yaradıcılığı dini elmlərlə, sufiliklə, dövrün tarixi maraqları ilə və yazılı ədəbiyyatla sıx bağlıdır. Həmçinin aşıq yaradıcılığını şifahi ədəbiyyatdan fərqləndirən bir cəhət də onun müəllifinin məlum olmasıdır.

Doğru cavab: D.

14 iyul tarixli imtahan, III ixtisas qrupu, B variantı, 94 sayılı test tapşırığı.

M. İbrahimovun “Böyük dayaq” romanı ilə bağlı **yanlış** fikirləri seçin.

Rüstəm kişi:

1. Əsasən, müsbət obraz kimi təqdim edilmişdir.
2. Şəxsiyyətə pərəstişin əsas əlamətlərini özündə əks etdirir.
3. Hər zaman “Xalqdan böyük arxa yoxdur” fikri ilə hərəkət edir.
4. Yastı Salman, Lal Hüseyn, Yarməmməd kimi yenilikçi gənclərə inkişaf üçün şərait yaradır.
5. Ağıllı sözlərə əhəmiyyət verir, fərqli düşüncəyə sağlam münasibət bəsləyir.

- A) 1, 3, 4 B) 2, 4, 5 C) 3, 4, 5
D) 1, 2, 5 E) 1, 2, 3

Bu test tapşırığı 10-cu sinif ədəbiyyat dərsləri əsasında hazırlanmışdır və əsərin məzmunu ilə bağlı biliklərin yoxlanılmasını nəzərdə tutur. Test tapşırığına abituriyentlərin 33,48%-i doğru cavab vermiş, 35,07%-i isə imtina etmişdir. Nəticəni belə olması, təbii ki, əsərin ideyasını, obrazların xarakterini dəqiq qiymətləndirə bilməməkdən irəli gəlir. “Böyük dayaq” romanının baş qəhrəmanı Rüstəm kişi daxili dinamikada verilən bir obrazdır. Bəzən böyük bir kollektivlə, ailə üzvləri ilə üz-üzə gəlir. Haqqın, ədalətin səsinə eşitmək istəmir, yeniliyə qarşı çıxır. Lakin o, mənfəət obrazı deyildir. Ən əsası odur ki, el malına göz dikmir. Rüstəm kişi milli koloritli bir obraz kimi oxucuların yaddaşında qalır. Əsərin sonuna yaxın böyük səhvlərə yol verdiyini anlayır, xalqın gücünü, elin böyük dayaq olduğunu dərk edir. Bu obraz həmçinin oxucuda şəxsiyyətə pərəstiş haqqında tam təsəvvür yaradır. Onun qarşısında alçalan Yastı Salman, Lal Hüseyn, Yarməmməd kimi əliyərilərə, yaltaqlara etimad göstərir, ağıllı fikir bildirən yenilik tərəfdarları ilə kobud rəftar edir. Ona görə də 1-ci və 2-ci bəndlərdə verilənlər doğru, 3-cü, 4-cü və 5-ci bəndlərdə verilənlər isə yanlış fikirlərdir.

Doğru cavab: C.

Əziz abituriyentlər! Təqdim olunan bu təhlil və şərhlərin sizin üçün faydalı olacağına ümid edirik. Qəbul imtahanlarında test tapşırıqlarına daha yaxşı cavab vermək üçün aşağıdakı tövsiyələri nəzərə almağınız məsləhət görülür:

1. *Qüvvədə olan dərslik və dərs vəsaitlərinə daha çox əsaslanın və onlardan yetərincə faydalanın.*
2. *Dərsliklərlə yanaşı, DİM-in ədəbiyyat fənni üzrə vəsaitindən də istifadə edin.*
3. *Mövzuların daha yaxşı mənimsənilməsi, testlərlə işləmək vərdislərinin möhkəmləndirilməsi işinə kömək məqsədilə həm DİM-in nəşr etdiyi siniflər üzrə test tapşırığı toplularından, həm də “Ədəbiyyat” (1994-2015) test tapşırığı toplularından yararlanın.*
4. *Əlavə olaraq, DİM-in internet layihələrindən biri olan video-mühazirələrdən də faydalanın.*
5. *“Abituriyent” jurnalının əvvəlki illərdəki 2-ci sayında və xüsusi buraxılışlarında çətin mövzuların izahı ilə bağlı çap olunan materiallara xüsusi diqqət edin.*
6. *Ədəbiyyat nəzəriyyəsi ilə bağlı terminlərin düzgün dərk edilməsinə ayrıca önəm verin.*
7. *Ayrı-ayrı ədəbi dövrlərə aid olan icmal mövzularına xüsusi diqqət yetirin.*
8. *Müxtəlif dövrlərə aid ən mühüm ədəbi faktlara diqqət yetirərək onları yadda saxlayın.*
9. *Ayrı-ayrı sənətkarların yaradıcılığında ümumi və fərqli cəhətləri nəzərə alıb müqayisələr aparmağa və nəticələr çıxarmağa çalışın.*
10. *Ədəbi növlərin və janrların, üslub və cərəyanların ədəbiyyatımızda təşəkkül və inkişafını izləməyi bacarın.*
11. *Məktəbdə xüsusi tədris olunan və qəbul proqramında ayrıca qeyd edilən şeir nümunələrinin məzmunca mənimsənilməsinə və bir çoxlarının əzbərlənməsinə çalışın.*
12. *Ədəbi əsərlərin mövzu və ideya cəhətdən dərk edilməsinə, məzmununun qavranılmasına xüsusi önəm verin.*

Sizə uğurlar arzu edirik!

TARİX

*tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent K.H.Məmmədov,
N.Z.Mustafayev, C.F.Orucov, R.E.Qulusoy*

Ali təhsil müəssisələrinə qəbul imtahanlarında II və III ixtisas qrupları üzrə tarix fənnindən istifadə edilmiş test tapşırıqları ümumtəhsil məktəblərində qüvvədə olan tədris proqramı və dərslilər əsasında hazırlanmış qəbul proqramına tam uyğundur. Test bloklarının formalaşdırılmasında ümumtəhsil məktəblərinin tədris proqramında mövzulara ayrılan saatlar nəzərə alınmış, bölmələr və onların əhatə etdiyi mövzular arasında mütənəsnəlik gözlənilmişdir.

Tarix fənnindən III ixtisas qrupu üzrə təqdim edilən 25 test tapşırığından 21-i qapalı tipli (verilənlərdən bir doğru cavabın seçilməsi), 4-ü isə açıq tipli (cavab bəndləri verilməyən) olmuşdur. Açıq tipli test tapşırıqlarından 2-si seçim, 1-i xronologiya, 1-i isə uyğunluqla bağlı olmuşdur.

Hər iki ixtisas qrupu üzrə istifadə edilmiş test bloklarında tarixi proses və hadisələr arasında səbəb-nəticə və məkan-zaman əlaqələri, tarixi proses və hadisələrin ümumiləşdirilməsi, müqayisəsi, qanunauyğunluqları, izahat, nəzəri biliklərin tətbiqi və təhlili ilə bağlı test tapşırıqları üstünlük təşkil etmişdir.

Statistik göstəricilər test tapşırıqlarının abituriyentlərin bilik və bacarıqlarını qiymətləndirməyə imkan verdiyini, yüksək seçim qabiliyyətinə malik olduğunu söyləməyə əsas verir.

Hər iki ixtisas qrupu üzrə istifadə edilmiş test tapşırıqları aşağıdakı istiqamətlər üzrə bilik və bacarıqları yoxlamağa imkan vermişdir:

1. Tarixi termin və anlayışların izahı, fərqləndirilməsi və zaman-məkan əlaqələrinin dəyərləndirilməsi;
2. Hadisələrin xronoloji ardıcılığının müəyyən edilməsi;
3. Tarixin ayrı-ayrı dövrlərində baş vermiş hadisələrin xəritə və cədvəl formasında verilməsi;
4. Azərbaycan və dünya tarixində mühüm rol oynamış dövlət və elm xadimlərinin fəaliyyətlərinin səciyyəvi xüsusiyyətlərinin müəyyən edilməsi;
5. Həm Azərbaycan, həm də dünya tarixində mədəniyyətin tarixi şərait, sosial-iqtisadi inkişaf baxımından xarakterik cəhətlərinin müqayisəli şəkildə öyrənilməsi;
6. Hadisələrin təbii-coğrafi şəraitlə əlaqələndirilməsi;
7. Tarixi proseslərin gedişatını və ictimai həyatın müxtəlif cəhətlərini səciyyəvləndirən faktların seçilməsi və mənimsənilməsi;

8. Hadisələrin bir-biri ilə oxşar və fərqli cəhətlərinin müəyyən edilməsi;

9. Tarixdə ayrı-ayrı dövlətlərin yaranması, inkişafı, tənəzzülü ilə bağlı bilik və bacarıqların nümayiş etdirilməsi;

10. Tarix fənni ilə bağlı nəzəri biliklərin praktiki tətbiq edilməsi.

İmtahan nəticələrinin statistik göstəricilərinin təhlili göstərir ki, abituriyentlərin əksəriyyəti “Azərbaycan IX əsrin II yarısı – XI əsrin I yarısında”, “Azərbaycan Səfəvilər dövlətinin yaranması. Səfəvilər dövləti XVI əsr – XVII əsrin I yarısında” bölmələrinə aid test tapşırıqlarına yaxşı cavab verib. Lakin onların bir qismi məntiqi düşüncə və nəzəri biliklərin tətbiqini tələb edən test tapşırıqlarına həm II, həm də III ixtisas qruplarında müəyyən qədər zəif cavab veriblər.

30 aprel tarixli imtahan, III ixtisas qrupu A variantı 58 saylı test tapşırığı

1943-cü ilə aiddir.

- A) “Antikomintern paktı”nın imzalanması
- B) Müttəfiq qoşunlarının Şimali Fransaya çıxarılması
- C) Müttəfiq qoşunlarının Siciliya adasına çıxması
- D) İtaliyanın Həbəşistanı işğal etməsi
- E) Alman qoşunlarının Qərb cəbhəsində təslim olması

11-ci sinif “Ən yeni tarix” dərslində tədris edilən “İkinci Dünya müharibəsi” bölməsinə aid test tapşırığına abituriyentlərin 17,54%-i doğru cavab verə bilib, 57,9%-i isə cavab verməkdən imtina edib. Bu test tapşırığına cavab vermək üçün müharibə ərəfəsində və müharibə illərində baş vermiş siyasi proseslərə dərin bələd olmaq lazımdır. Müttəfiq qoşunlarının Şimali Fransaya çıxarılması 1944-cü ildə, İtaliyanın Həbəşistanı işğal etməsi 1935-1936-cı illərdə, “Antikomintern paktı”nın imzalanması 1936-cı ildə baş vermişdi. 1943-cü ildə Almaniya heç bir cəbhədə təslim olmağa hazırlaşmırdı. Müttəfiq qoşunlarının İtaliyanın cənubundakı Siciliyaya çıxarılması isə 1943-cü ildə olmuşdur. Bu hadisə İkinci Dünya müharibəsi dövründə baş verən əhəmiyyətli əməliyyatlardandır. Bu hadisə ilə İtaliyadakı faşist rejimi böhrana düşmüş, ölkədə Badolyonun başçılığı ilə yeni hökumət qurulmuş, İtaliya Almaniya müharibə elan etmişdi. Buna cavab olaraq Hitler Almaniya diqqətini bu istiqamətə də yönəltməli oldu.

Doğru cavab: C

14 iyul tarixli imtahan, III ixtisas qrupu A variantı 69 sayılı test tapşırığı

Böyük Moğol imperatorluğunun ictimai-iqtisadi münasibətlərinin səciyyəvi cəhəti:

- A) cagir sahiblərinin onlara verilmiş torpaqlarda kəndlilərdən vergi toplamaq hüququna malik olmaması
- B) feodalizmdən əvvəlki kənd icmasının saxlanılması
- C) torpaq üzərində dövlət mülkiyyətinin ləğv edilməsi
- D) Mancur sülaləsi tərəfindən kəndlilərə torpaqların paylanması
- E) kəndlilərin vergi və mükəlləfiyyətlərdən tamamilə azad edilməsi

Bu test tapşırığı 8-ci sinif “Orta əsrlər tarixi” dərslində tədris edilən “Şərq ölkələri (son orta əsrlər)” fəslinə aiddir. Tapşırığın təhlili göstərir ki, abituriyentlər dövlətlərin idarəetmə sistemi və ümumiyyətlə, ictimai-iqtisadi münasibətlərlə bağlı suallara cavab verməkdə çətinlik çəkiblər. Belə ki, abituriyentlərin cəmi 18,11%-i bu test tapşırığına doğru cavab vermiş, 44,72 %-i isə cavab verməkdən imtina edib. Dərslərdə izah edildiyi kimi, Böyük Moğol imperatorluğunda aqrar quruluşun ən mühüm xüsusiyyətlərindən biri feodalizmdən əvvəlki kənd icmasının saxlanması idi. Cagir sahibləri onlara verilmiş torpaqlarda kəndlilərdən vergi toplamaq hüququna malik idilər. Kəndlilər vergi və mükəlləfiyyətlərdən tamamilə azad edilməmişdilər. Mancur sülaləsi Çin tarixinə aiddir. Torpaq üzərində dövlət mülkiyyəti qalırdı.

Doğru cavab: B**30 aprel tarixli imtahan, II ixtisas qrupu A variantı 78 sayılı test tapşırığı**

Uyğunluq gözlənilməlidir:

- A) Albaniya Parfiyanın Arşakilər sülaləsinin hakimiyyəti altına düşmüşdür – padşah Ariovastın ölümündən sonra
- B) Albaniya padşahı Oroys sülh bağlamışdır – Roma sərkərdəsi Pompeylə
- C) Atropatena hökmdarı II Ariobarzan mübarizə aparmışdır – Selevki hökmdarı III Antioxla
- D) Kür sahilindəki döyüşdə albanlarla mübarizə aparmışdır – Roma sərkərdəsi Antoni
- E) Maqnezziya döyüşündə romalılara qalib gəlmişdir – selevkilərin qoşunları

Azərbaycan ərazisində qədim dövlətlərə aid faktların uyğunluğunun soruşulduğu bu test tapşırığına abituriyentlərin 21,08%-i doğru cavab verib, 35,58%-i imtina edib. Atropatena və Albaniya dövlətlərinin eyni tarixi şəraitdə yaranması, müxtəlif vaxtlarda Romanın müxtəlif sərkərdələri tərəfindən yürüşə məruz qalması, habelə hökmdar adlarının az işlənməsi test tapşırığının çətinliklə cavablandırılmasına səbəb olub. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün bu dövlətlərin tarixinə dair əsas faktları bilmək lazımdır. Ariovast Albaniyanın deyil, Atropatenanın hökmdarı olmuşdu. Selevki hökmdarı III Antioxla Atropatena hökmdarı Artabazan mübarizə aparmışdı. Kür sahilindəki döyüşdə albanlarla mübarizə aparmış Roma sərkərdəsi Pompey olub. Maqnezziya döyüşündə romalılar selevkilərə qalib gəlmişdilər. Roma sərkərdəsi Pompeylə Albaniya padşahı Oroys sülh bağlamışdı.

Doğru cavab: B**14 iyul tarixli imtahan, II ixtisas qrupu A variantı 83 sayılı test tapşırığı (III ixtisas qrupu B variantı 56 sayılı test tapşırığı)**

Zaqafqaziya (Cənubi Qafqaz) Seymi üçün xarakterik cəhət:

- A) Cənubi Qafqazı müstəqil federativ respublika elan etməsi
- B) Cənubi Qafqazda müstəqil milli respublikaların yaradılması haqqında qərar qəbul etməsi
- C) Osmanlı dövləti ilə sülh müqaviləsinin bağlanması
- D) Sovet Rusiyası ilə sülh danışıqlarına başlanması
- E) Şəmkir stansiyasında rus polkunun tərkisiləh edilməsi

Bu test tapşırığı 11-ci sinif “Azərbaycan tarixi” dərslindəki “Şimali Azərbaycan istiqlal ərafəsində” bölməsində tədris edilən mövzulara aiddir. Tapşırığın təhlili göstərir ki, abituriyentlər müəyyən qədər çətinlik çəkiblər. Abituriyentlərin 22,42%-i düzgün cavabı müəyyən edə bilməmiş, 32,35% isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Bu test tapşırığının düzgün cavabını müəyyən etmək üçün Zaqafqaziya (Cənubi Qafqaz) Seyminin fəaliyyəti dövrünü (10 fevral-26 may 1918-ci il) bilmək və həmin dövrdə siyasi şəraiti düzgün təhlil etmək lazımdır. Abituriyentlərin 28,55%-i C bəndinə üstünlük verib, halbuki, Zaqafqaziya Seymi Osmanlı dövləti ilə sülh müqaviləsi imzalamayıb. Osmanlı dövləti sülh müqaviləsini Zaqafqaziya (Cənubi Qafqaz) Komissarlığı ilə imzalamışdı. Həmçinin Seym Sovet Rusiyası ilə də sülh danışıqları aparmayıb. Şəmkir stansiyasında rus polkunun tərkisiləh edilməsi Komissarlığa aiddir. Seym Cənubi Qafqazda müstəqil milli respublikaların yaradılması haqqında qərar qəbul etməyib.

Doğru cavab: A (III ixtisas qrupunda doğru cavab: E)**14 iyul tarixli imtahan, II ixtisas qrupu A variant 91 sayılı test tapşırığı**

Quba xanlığına aid hadisələrin xronoloji ardıcılığını müəyyən edin.

1. Yerli bəylərdən ibarət əyalət şurasının təşkil olunması
 2. Şeyxəli xanın Rusiya müstəmləkəçilərinə qarşı mübarizəyə başlaması
 3. İrənin Quba ərazisinin Rusiyaya ilhaq edilməsini tanıması
 4. Hakimiyyətin bütünlüklə komendantaya verilməsi
- A) 1, 3, 4, 2 B) 2, 1, 3, 4 C) 4, 1, 3, 2
D) 1, 2, 4, 3 E) 2, 1, 4, 3

Bu test tapşırığının həlli abituriyentlərdən Quba xanlığının Rusiya işğalına qarşı müqavimətini və mübarizəsini ümumiləşdirmək qabiliyyəti tələb edir. Test tapşırığına abituriyentlərin 20,77%-i düzgün cavab verə bilib, 44,09%-i isə cavab verməkdən imtina edib. Yerli bəylərdən ibarət əyalət şurası Qubada 1806-cı ildə xanlığın işğalından sonra yaradılmışdı. Şeyxəli xanın Rusiya müstəmləkəçilərinə qarşı mübarizəsi isə hələ XVIII əsrin 90-cı illərindən başlamışdı. 1796-cı ildə Alpan döyüşündə Şeyxəli xanın rus qoşunlarını məğlub etməsi həmin mübarizənin tərkib hissəsi idi. Xanlıq 1806-cı ildə işğal edilsə də, İran Quba ərazisinin Rusiyaya ilhaq edilməsini 1813-cü il Gülüstən müqaviləsi ilə tanımışdı. Hakimiyyətin bütünlüklə komendantaya verilməsi isə Qubada 1810-cu ildə Rusiya

müstəmləkəçiliyi əleyhinə üsyan yatırıldıqdan sonra olmuşdur. Əyalət şurası ləğv edilərək bütün hakimiyyət rus zabiti komendanta verilmişdi.

Doğru cavab: E

14 iyul tarixli imtahan, II ixtisas qrupu A variantı 98 sayılı test tapşırığı

XIX əsrin 80-ci illərində Şimali Azərbaycanda həyata keçirilmiş sosial-iqtisadi tədbir:

- A) ilk rus – Azərbaycan məktəbinin təsis edilməsi
- B) ilk dəfə Balaxanıda neft quyusunun fontan vurması
- C) ilk teatr binasının tikilməsi
- D) Qalakənd misəritmə-missaflaşdırma zavodunun inşa edilməsi
- E) Bakı-Tiflis teleqraf xəttinin çəkilməsi

Bu test tapşırığı 10-cu sinif “Azərbaycan tarixi”ndə tədris edilən Şimali Azərbaycanın XIX əsrin ikinci yarısı tarixində baş vermiş sosial-iqtisadi yeniliklərlə əlaqədardır. Abituriyentlərin 19,94%-i düzgün cavabı müəyyənləşdirə bilsə də, 41,22%-i suala cavab verməkdən imtina edib. Bu test tapşırığında əvvəlcə sosial-iqtisadi hadisənin baş verdiyi tarix bilinməli, sonra isə verilən dövrə uyğun cavab müəyyən edilməli idi. İlk rus-azərbaycan məktəbinin açılması, eləcə də ilk teatr binasının tikilməsi XIX əsrin 80-ci illərinə aid olsa da onlar mədəni yeniliklərdir. İlk dəfə Balaxanıda neft quyusunun fontan vurması 1873, Bakı-Tiflis teleqraf xəttinin çəkilməsi 1868-ci ilə aiddir.

Doğru cavab: D

30 aprel tarixli imtahan, II ixtisas qrupu B variantı 77 sayılı test tapşırığı (III ixtisas qrupu B variantı 52 sayılı test tapşırığı)

Daha əvvəl olmuşdur:

- A) Naxçıvan MSSR-in yaradılması
- B) Azərbaycan İnqilab Komitəsinin ləğv edilməsi
- C) Zaqafqaziya Sovet Federativ Sosialist Respublikasının yaradılması
- D) Sovet Azərbaycanında kollektivləşdirmə siyasətinin həyata keçirilməsinə başlanması
- E) Zaqafqaziya Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin yaradılması

Bu test tapşırığına II və III ixtisas qrupları üzrə müvafiq olaraq, 11,52% və 14,99% abituriyent doğru cavab verib. Abituriyentlərin böyük bir hissəsi Azərbaycanda Sovet hakimiyyətinin qurulmasından sonra hansı hadisənin daha əvvəl baş verdiyinin soruşduğu tapşırığın cavablandırılmasında çətinlik çəkiblər. Bu test tapşırığını cavablandırmaq üçün bəndlərdə verilmiş 1921-1929-cu illər arasında baş vermiş hadisələr arasından seçim etmək lazımdır. Naxçıvan MSSR-in yaradılması 1924-cü il 9 fevral, Zaqafqaziya Sovet Federativ Sosialist Respublikasının yaradılması 1922-ci il 10 mart, Zaqafqaziya Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin yaradılması 1922-ci il 10 dekabr, Sovet Azərbaycanında kollektivləşdirmə siyasətinin həyata keçirilməsinə başlanması 1929-cu il, Azərbaycan İnqilab Komitəsinin ləğv edilməsi 1921-ci il 6 mayda baş vermişdir.

Doğru cavab: B (III ixtisas qrupunda doğru cavab: E)

14 iyul tarixli imtahan, II ixtisas qrupu B variantı 82 sayılı test tapşırığı

Daha əvvəl olmuşdur:

- A) Naxçıvan MSSR-in adından “Sovet sosialist” sözünün götürülməsi
- B) Heydər Əliyevin Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin sədri seçilməsi
- C) “Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında Konstitusiyaya Akti”nin qəbul edilməsi
- D) Yeni Azərbaycan Partiyasının (YAP) yaradılması
- E) Azərbaycanda Prezident vəzifəsinin təsis edilməsi

Bu test tapşırığında Azərbaycanın müasir dövr tarixində baş vermiş siyasi proseslərin hansının daha əvvəl olduğunu müəyyənləşdirmək tələb olunur. Çətin tipli test tapşırığıdır, çünki proseslərin bəzilərinin eyni ildə baş verməsi abituriyentdən daha dərin təhlil qabiliyyəti tələb edir. Abituriyentlərin cəmi 15,45%-i düzgün cavabı müəyyən edə bilib, 39,88%-i isə cavab verməkdən imtina edib. Naxçıvan MSSR-in adından “Sovet Sosialist” sözünün götürülməsi 1990-cı ilin noyabr, Heydər Əliyevin Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin sədri seçilməsi 1993-cü ilin iyun, “Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında Konstitusiyaya Akti”nin qəbul edilməsi 1991-ci ilin oktyabr, Yeni Azərbaycan Partiyasının (YAP) yaradılması 1992-ci ilin noyabr, Azərbaycanda Prezident vəzifəsinin təsis edilməsi 1990-cı ilin may ayına aiddir.

Doğru cavab: E

14 iyul tarixli imtahan, II ixtisas qrupu B variantı 91 sayılı test tapşırığı

Uyğunluq gözlənilmişdir:

- A) “Azərbaycan səhnəsinin zینəti” adlandırılırdı – Hüseyn Ərəblinski
- B) ilk Azərbaycan baletini yazmışdır – Üzeyir Hacıbəyov
- C) “Leyli və Məcnun” operasını yazmışdır – Qara Qarayev
- D) ilk azərbaycanlı aktrisalardan biri olmuşdur – Şövkət Məmmədova
- E) “Koroğlu” operasını yazmışdır – Müslüm Maqomayev

Bu test tapşırığı XX əsrin birinci yarısında Azərbaycan mədəniyyəti mövzusunda aiddir. Tapşırığın həlli abituriyentlərdən bu dövrdə Azərbaycan mədəniyyəti və incəsənətində baş vermiş ən mühüm yeniliklərə təfəssilatı ilə bələd olmaq tələb edir. Abituriyentlərin 20,26 %-i bu suala düzgün cavab verə bilib, 32,98% isə cavab verməkdən imtina edib. İlk Azərbaycan baletini Əfrasiyab Bədəlbəyli, “Koroğlu”, “Leyli və Məcnun” operalarını Üzeyir Hacıbəyov yazmışdır. Hüseynqulu Sarabski “Azərbaycan səhnəsinin zینəti” adlandırılırdı.

Doğru cavab: D

Əvvəlki illərdə olduğu kimi, abituriyentlər bu il də açıq tipli test tapşırıqlarına cavab verməkdə çətinlik çəkiblər. Açıq tipli test tapşırıqlarını cavablandırmaq üçün tarixi dövrləri bir-birilə əlaqələndirməyi, hadisələri bir-birilə müqayisə etməyi, tarixi şəxsiyyətlərin dövrlərində baş vermiş mühüm hadisələri və prosesləri dərinlən təhlil etməyi, həm də bu tarixi hadisələri ümumiləşdirməyi bacarmaq lazımdır.

**14 iyul tarixli imtahan, III ixtisas qrupu A variantı
74 sayılı test tapşırığı**

Azərbaycan Respublikasının XX əsrin 90-cı illəri və XXI əsrin ilk onilliyi tarixinə aid ümumi cəhətləri müəyyən edin.

1. Avropa Şurasının üzvlüyünə qəbul olunması
2. Beynəlxalq təşkilatlara üzv olması
3. "Azərbaycan Respublikasının Milli Ensiklopediyasının nəşri haqqında" sərəncamın verilməsi
4. Konstitusiyaya əlavə və düzəlişlərin edilməsi
5. Türkiyə ilə iqtisadi sahədə sazişlərin imzalanması

Açıq tipli bu test tapşırığı Azərbaycanın müstəqilliyi illərində həyata keçirilmiş hadisələrin müqayisəli təhlili əsasında tərtib edilib. Burada XX əsrin 90-cı illərində və XXI əsrin əvvəllərində baş verən oxşar hadisələr müəyyən edilməlidir. Abituriyentlərin 14,22%-i doğru cavabı müəyyən edə bilib, 31,78%-i isə cavab verməkdən imtina edib. Azərbaycanın Avropa Şurasının üzvlüyünə qəbul olunması 2001-ci ilə, beynəlxalq təşkilatlara üzv olması həm 90-cı illərə, həm də XXI əsrin ilk onilliyinə aiddir. "Azərbaycan Respublikasının Milli Ensiklopediyasının nəşri haqqında" sərəncamın verilməsi 2004-cü ilə, Konstitusiyaya əlavə və düzəlişlərin edilməsi 2002, 2009 və 2016-cı illərə aiddir. Türkiyə ilə iqtisadi sahədə sazişlərin imzalanması 1999-cu və 2001-ci illərə aiddir.

Doğru cavab: 2,5

**30 aprel tarixli imtahan, III ixtisas qrupu A variantı
75 sayılı test tapşırığı**

Uyğunluğu müəyyən edin.
Səfəvi dövlətinin hökmdarları:

1. Şah Səfi
2. Şah II Təhmasib
 - a. Rəştdə rus konsulluğunun açılması
 - b. Rusiya dövlətinə qarşı Car-Balakən bölgəsində kütləvi xalq çıxışlarının başlanması
 - c. Qəsri-Şirin sülh müqaviləsinin imzalanması
 - d. I Pyotrun qoşunlarının Bakını işğal etməsi
 - e. Rusiya ilə imzalanmış Peterburq müqaviləsinin təsdiq etməsi

Test tapşırığına abituriyentlərin 8,91 %-i doğru cavab verib. Şərtə adları verilmiş Səfəvi hökmdarlarının hakimiyyəti illərində Rusiyaya qarşı Car-Balakəndə kütləvi xalq çıxışları olmamışdı. Peterburq müqaviləsinin təsdiqlənməsi bu hökmdarların heç birinə aid deyil. Qəsri-Şirin müqaviləsi 1639-cu ildə Şah Səfinin hakimiyyəti dövründə imzalanmışdı. Səfəvilərin etirazlarına baxmayaraq, Rəştdə rus konsulluğunun açılması və Rusiyanın Bakını işğal etməsi isə II Təhmasibin dövrünə aiddir.

Doğru cavab: 1 – c; 2 – a, d

**14 iyul tarixli imtahan, III ixtisas qrupu A variantı
75 sayılı test tapşırığı**

Uyğunluğu müəyyən edin.
Səfəvi dövlətinin hökmdarları:

1. Şah I Abbas
2. Şah II Təhmasib
 - a. I Pyotrun qoşunları ilə mübarizə aparması
 - b. Paytaxtın Qəzvin şəhərindən köçürülməsi
 - c. ordunun ilk dəfə tayfa müxtəlifliyi prinsipi əsasında qurulması
 - d. Amasya müqaviləsinin imzalanması
 - e. Kirmanşah müqaviləsinin imzalanması

Açıq tipli bu test tapşırığında Səfəvilər dövlətinin hökmdarları Şah I Abbasın (1587-1629) və Şah II Təhmasibin (1722-1732) hakimiyyəti illərində baş vermiş hadisələrin uyğunluğunu müəyyən etmək lazımdır. Abituriyentlərin 21,61 %-i doğru cavabı müəyyən edə bilib, 23,29 %-i cavab verməkdən imtina edib. I Pyotrun qoşunları ilə mübarizə 1722-1723-cü illərə, paytaxtın Qəzvin şəhərindən köçürülməsi 1598-ci ilə aiddir. Ordunun ilk dəfə tayfa müxtəlifliyi prinsipi əsasında qurulması Şah I Abbasın dövründə, Amasya müqaviləsinin imzalanması 1555-ci ildə, Kirmanşah müqaviləsinin imzalanması 1732-ci ildə baş vermişdir.

Doğru cavab: 1-b,c, 2-a,e

Əziz abituriyentlər, imtahanda uğur qazanmaq üçün:

- *Qəbul proqramına daxil olan bütün bölmə və mövzuların öyrənilməsinə eyni diqqət və məsuliyyətlə yanaşın;*
- *"Ümumi tarix" və "Azərbaycan tarixi"ni əlaqəli şəkildə öyrənmək, fəndaxili və fənlərarası və mövzulararası integrasiyaya xüsusi diqqət yetirin;*
- *Tarixi anlayış və terminlərin mahiyyətini öyrənin;*
- *Bütövlükdə tarixi proses və inkişafın müxtəlif mərhələlərində ictimai həyatın müxtəlif tərəflərini xarakterizə edən mühüm faktlarla bağlı bilik və bacarıqlara mükəmməl yiyələnin;*
- *Test tapşırıqlarında müxtəlif sxem, qrafik və xəritələrdən istifadə edildiyinə görə bu tipli materialların öyrənilməsinə, təhlilinə xüsusi diqqət yetirin;*
- *Tarixi zaman və məkan dəyişikliklərinin, siyasi inkişafın xüsusiyyətlərinin, ölkənin və dövlətin təbii-coğrafi amillərinin və s. müəyyən edilməsində xəritələrin rolu əvəzəlməz olduğundan xəritələrdən istifadə etmək, onları hərtərəfli təhlil etmək bacarığına sahib olun;*
- *Azərbaycan mədəniyyətini və Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasını dərinləndirərək öyrənin;*
- *Azərbaycan mədəniyyətinin tarixi şərait, sosial-iqtisadi baxımdan inkişafını və mədəniyyət abidələrini bir-biri ilə müqayisə etməyi, əlaqələndirməyi öyrənin;*
- *Müxtəlif tarix kurslarında əldə edilən bilikləri müqayisə edərək ümumiləşdirməyi, onların oxşar və fərqli cəhətlərini aşkara çıxarmağı, öyrənilən proses və hadisələri, tarixi məlumatları təhlil etməyə, konkret nəticələr çıxarmağa, onları müxtəlif siniflərdə öyrənilən tarixi fakt və hadisələrlə müqayisə etməyə, hadisələrin xronoloji ardıcılığını, sinxronluğunu müəyyən etməyə çalışın.*

COĞRAFIYA

Coğrafiya üzrə elmlər doktoru, professor F.Ə.İmanov,
coğrafiya üzrə elmlər doktoru Z.N.Eminov, DİM-in sektor
müdiri X.S. Əzimova

Ali təhsil müəssisələrinə II ixtisas qrupu üzrə qəbul imtahanlarında (30 aprel, 14 iyul 2017-ci il) istifadə edilmiş test tapşırıqları coğrafi hadisə və proseslərin mahiyyətinin dərk olunmasına, abituriyentlərin coğrafi hadisələri müqayisə etmək, nəticə çıxarmaq, məntiqi təhlil aparmaq qabiliyyətini aşkar etməyə yönəlmişdir.

Test bloklarında məntiqi düşünmə tələb edən, qazanılmış biliklərin tətbiqinə əsaslanan xəritə-sxem, qrafik, diaqram və hesablama xarakterli tapşırıqlara üstünlük verilmişdir.

Qəbul imtahanlarında istifadə edilmiş 25 test tapşırığından 21-i qapalı (verilənlərdən bir doğru cavabın seçilməsi) və 4-ü açıq tipli olmuşdur. Bunlardan 2-si seçim, 1-i hesablama, 1-i isə uyğunluğu müəyyən etmək tapşırıqlarıdır.

İmtahan nəticələrinin statistik göstəricilər əsasında elmi-metodiki təhlili göstərmişdir ki, abituriyentlərin müəyyən hissəsi “Dünyanın kənd təsərrüfatı”, “Azərbaycanın relyefi, tektonik quruluşu”, “Azərbaycanın daxili suları”, “Azərbaycanın iqtisadi-coğrafi rayonları”, “Dünyanın təbii ehtiyatlarının yerləşməsi” və s. mövzulara aid test tapşırıqlarına yaxşı cavab vermişdir. Bununla yanaşı, onlar xəritə-sxemə əsaslanan, nəzəri bilikləri tətbiq etmək, nəticə çıxarmaq bacarığı tələb edilən, konkret ərazilərin fiziki-coğrafi və iqtisadi-coğrafi səciyəsini əks etdirən test tapşırıqlarına cavab verməkdə çətinlik çəkmişlər.

Təhlil həm də onu göstərmişdir ki, hesablama xarakterli, diaqramlar və xəritə-sxemlərin qarşılıqlı əlaqəsinə aid olan test tapşırıqlarının yerinə yetirilməsi çətinlik törətmişdir.

Aşağıda abituriyentlərin cavab verməkdə çətinlik çəkdiyi bəzi test tapşırıqlarının izahlı şərh təqdim edilir.

30 aprel tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, A variantı, 60 sayılı test tapşırığı

Qanıx-Əyriçay fiziki-coğrafi rayonunun torpaqlarına aid xüsusiyyətləri seçin.

1. Yay quraq keçən mülayim-isti iqlim şəraitində formalaşır.
2. Qışı quraq keçən mülayim-isti iqlim şəraitində formalaşır.
3. Allüvial-çəmən, çəmən-meşə landşaftları geniş yayılmışdır.
4. Mineral qrunt suları şoranlaşmaya səbəb olur.
5. Dağ-çəmən landşaftları geniş yayılmışdır.
6. Tütün becərilməsi üçün əlverişlidir.

- A) 1, 4, 5 B) 1, 3, 6 C) 2, 3, 6
D) 2, 4, 6 E) 2, 3, 5

8-ci sinifdə tədris olunan “Azərbaycanın fiziki coğrafiyası” kursunda fiziki-coğrafi vilayətlər və rayonlar mövzusunda, Qanıx-Əyriçay fiziki-coğrafi rayonunda torpaqların xüsusiyyətlərinin seçilməsi tələb olunan bu test tapşırığına abituriyentlərin 35,01%-i doğru cavab vermiş, 22,62%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün Qanıx-Əyriçay fiziki-coğrafi rayonunda yağıntılar ilin yay dövründə düşdüyündən, ərazinin qışı quraq keçən mülayim-isti iqlim şəraitinə malik olduğunu, torpaqların da bu iqlim şəraitinə uyğun olaraq formalaşdığını bilmək lazımdır.

Doğru cavab: C.

30 aprel tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, A variantı, 71 sayılı test tapşırığı

Həqiqi sahəsi 7942 km² olan adanın xəritədəki sahəsi 22 sm²-dir. Xəritədə adanın şimal ucqar nöqtəsi ilə cənub ucqar nöqtəsi arasındakı məsafə 6 sm-dir. Həqiqi məsafəni km ilə hesablayın.

- A) 132 km B) 114 km C) 902 km
D) 361 km E) 1110 km

10-cu sinifdə tədris olunan “Yerşünaslıq” kursunun “Miqyas”, “Xəritələr və onların təsnifatı” bölmələrinə aid, xəritə üzərində hesablama aparılması tələb olunan bu test tapşırığına abituriyentlərin 29,48%-i doğru cavab vermiş, 41,9%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir.

Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün miqyasdan istifadə etməklə hesablama aparmaq bacarığı tələb olunur. Verilən xəritədəki adanın sahəsi (22 sm²) və onun Yer üzərində nə qədər əraziyə uyğun gəldiyini göstərən ədəddən (7942 km²) istifadə etməklə xəritənin miqyasını hesablamaq mümkündür:

$$\text{Miqyas}^2 = 7942 : 22 = 361$$

Deməli, xəritənin miqyası 1 sm-də 19 km-dir. Alınan miqyasın bu kəmiyyətini (19 km), xəritə üzərində həmin adanın şimalından cənubuna qədər olan məsafəyə vurmaqla (19 x 6 = 114 km) adanın Yer üzərindəki həqiqi uzunluğu müəyyən edilir.

Doğru cavab: B.

30 aprel tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, A variantı, 75 sayılı test tapşırığı

Uyğunluğu müəyyən edin.

1. Qazaxıstan
2. Türkiyə
3. Özbəkistan

- a. Xromit ehtiyatı ilə zəngindir
- b. Çöl təbii zonası geniş sahə tutur
- c. Tərkibində Muxtar Respublika mövcuddur
- d. "Kamaz" yük avtomobilləri istehsal edir
- e. Pakistan respublikası ilə sərhədə malikdir

11-ci sinifdə tədris olunan "Türk dünyası ölkələrinin coğrafiyası" kursuna aid bu test tapşırığına abituriyentlərin 8,74%-i doğru cavab vermiş, 33,2%-i isə cavab verməkdən imtina etmiş, 58,1%-i isə ölkələrə aid uyğunluğu düzgün müəyyən edə bilməmişdir.

Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün aşağıdakı faktları bilmək tələb olunur:

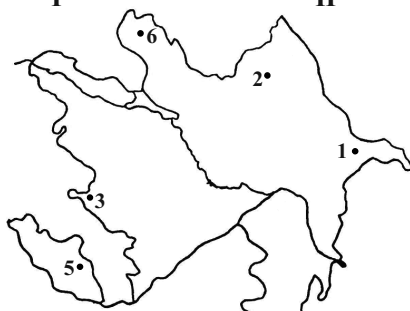
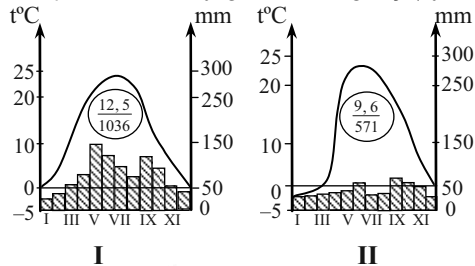
Qazaxıstan Respublikasının ərazisinin xeyli hissəsi şimalda mülayim coğrafi qurşağının çöl təbii zonasında yerləşir; Türkiyə Respublikası xromit ehtiyatları ilə zəngindir; Özbəkistan Respublikasının tərkibində Qaraqalpaq Muxtar Respublikası yerləşir.

Doğru cavab: 1 – b; 2 – a; 3 – c

30 aprel tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, B variantı, 69 sayılı test tapşırığı

Diaqramlara uyğun gələn məntəqələr:

Hava temperaturunun və yağıntıların illik gedişi (aylar üzrə)

- A) I – 6, II – 5 B) I – 5, II – 4 C) I – 2, II – 1
D) I – 6, II – 2 E) I – 3, II – 6

8-ci sinifdə tədris olunan "Azərbaycanın fiziki coğrafiyası" kursuna aid, diaqrama uyğun gələn məntəqələrin xəritədə müəyyən edilməsi soruşulan bu test tapşırığına abituriyentlərin 19,12%-i doğru cavab vermiş, 33,67%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Nəticənin aşağı olması göstərir ki, abituriyentlərin əksəriyyəti hələ də diaqramda verilən əlamətin hansı coğrafi obyektlərə, o

cümlədən hansı ayrı-ayrı regionlara aid olduğunu müəyyən etməkdə çətinlik çəkmiş, deməli, konkret ərazilərə aid olan coğrafi xüsusiyyətləri tam olaraq mənimsəyə bilməmişdir.

Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün uyğunluğu müəyyən etmək lazımdır:

1) Birinci diaqramın yayı əsasən yağıntılı keçən mülayim-isti iqlim tipinə aid olduğu müəyyən edilir. Bu da Qanıx-Əyriçay fiziki-coğrafi rayonuna aiddir (6);

2) İkinci diaqramda yağıntıları bərabər paylanan mülayim-isti iqlim tipi göstərilir, bu da Böyük Qafqazın şimal-şərq yamaclarına uyğun gəlir (2).

Doğru cavab:D

30 aprel tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, B variantı 72 sayılı test tapşırığı

Çayın mənbəyi ilə mənsəbi arasında atmosfer təzyiqi fərqi 280 mm c.st. təşkil edir. Çayın meyliyi $0,8 \frac{m}{km}$ olarsa, onun uzunluğunu km-lə hesablayın.

10-cu siniflərdə tədris olunan "Yerşünaslıq" dərslindəki "Hidrosfer" bölməsinə aid bu test tapşırığına abituriyentlərin 21,06%-i doğru cavab vermiş, 39,14%-i cavab verməkdən imtina etmişdir.

Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün çayın mənbəyi ilə mənsəbi arasındakı atmosfer təzyiqi fərqi 280 mm c.st. olduqda, onlar arasındakı hündürlük fərqi 2800 m olduğunu bilmək lazımdır. Çayın meyliyi 0,8 m/km olarsa, onun uzunluğunu müəyyən etmək üçün aşağıdakı hesablamadan istifadə edilir:

$$2800 : 0,8 = 3500 \text{ km}$$

Doğru cavab:3500.

30 aprel tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, B variantı, 73 sayılı test tapşırığı

Xəritə-sxemdə ştrixlə verilmiş ölkələrə xas olan ümumi xüsusiyyətləri müəyyən edin.

1. Federativ ərazi quruluşuna malikdirlər
2. Çəltik, çay və pambıq üzrə ixtisaslaşmışlar
3. İspandilli dövlətlərdir
4. Akkumulyativ düzənliklər mövcuddur
5. Əraziləri üç yarımkürədə yerləşir
6. Çöl və yarımsəhra landsaftları geniş yayılmışdır

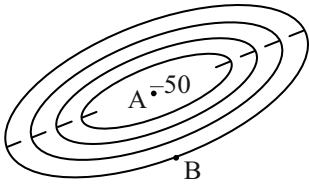
9-cu sinifdə tədris olunan “Dünyanın iqtisadi və sosial coğrafiyası” kursunda “Latin Amerikasının coğrafiyası” mövzusunda “Latin Amerikasının coğrafiyası” mövzusunda, xəritə-sxemdə ştrixlərlə verilmiş ölkələrə xas olan ümumi xüsusiyyətlərin müəyyən edilməsi soruşulan açıq tipli bu test tapşırığına abituriyentlərin 24,11%-i doğru cavab vermiş, 26,43%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Abituriyentlərin 49,46%-i isə tapşırığa yanlış cavab vermişlər.

Xəritə-sxemdən aydın olur ki, burada Argentina və Venesuela ölkələri göstərilib. Bu ölkələrə aid ümumi əlamətlər aşağıdakılardır: 1) Federativ inzibati-ərazi quruluşuna malikdirlər; 2) İspanidilli dövlətlərdir; 3) İspanidilli dövlətlərdir; 4) Akkumulyativ düzənliklər mövcuddur.

Doğru cavab: 1, 3, 4

14 iyul tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, A variantı, 61 sayılı test tapşırığı

Kəsmə yüksəklik 100 m-dir. B nöqtəsində temperatur 10°C olarsa, A nöqtəsində havanın temperaturunu və B nöqtəsinin mütləq hündürlüyünü hesablayın.

- A) $12,1^{\circ}\text{C}$; 300 m B) $12,1^{\circ}\text{C}$; 350 m
C) $11,8^{\circ}\text{C}$; 350 m D) $7,9^{\circ}\text{C}$; 300 m
E) $9,3^{\circ}\text{C}$; 200 m

10-cu sinifdə tədris olunan “Yerşünaslıq” dərslindəki “Atmosfer” bölməsinə aid, horizontallara əsasən hesablama aparılması tələb edilən bu test tapşırığına abituriyentlərin 30,02%-i doğru cavab vermiş, 19,52%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün kəsmə yüksəkliyinin 100 m olduğunu nəzərə alaraq, A və B məntəqələri arasındakı hündürlük fərqi müəyyən etmək, B məntəqəsində mütləq hündürlüyü hesablamaq lazımdır. Hesablama göstərir ki, B məntəqəsində mütləq hündürlük 300 m-ə bərabərdir. Əgər A nöqtəsində mütləq hündürlük -50 metrdirsə, A və B məntəqələri arasındakı hündürlük fərqi 350 m-ə, temperatur fərqi isə $2,1^{\circ}\text{C}$ -ə bərabər olar. Deməli, B nöqtəsində havanın temperaturu $12,1^{\circ}\text{C}$ -dir.

Doğru cavab: A.

14 iyul tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, A variantı, 73 sayılı test tapşırığı

Türkiyə Respublikasına aid olan xüsusiyyətlər:

1. Mərmərə, Qara və Egey dənizlərinin sahilləri əhalinin daha sıx məskunlaşdığı ərazilərdir
2. Ərazisinə görə müstəqil türk dövlətləri arasında birinci yeri tutur
3. Ərazisində formalaşan çaylar iki okean və daxili hövzəyə aiddir
4. Qədim platformada yerləşir
5. İran, Suriya və Səudiyyə Ərəbistanı ilə həmsərhəddir
6. Avropa Şurası və NATO-nun üzvüdür

11-ci sinifdə tədris olunan “Türk dünyası ölkələrinin coğrafiyası” kursuna aid, Türkiyə Respublikası ilə bağlı xüsusiyyətlərin təyin edilməsi tələb edilən açıq tipli bu test tapşırığına abituriyentlərin 19,08%-i doğru cavab vermiş, 16,01%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir.

Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün Türkiyənin ətrafında yerləşən dənizləri, həmsərhəd ölkələri və ölkənin siyasi təşkilatlarda iştirakı haqqında məlumatları bilmək lazımdır.

Tapşırıqda qeyd edilmiş: 1) Mərmərə, Qara və Egey dənizlərinin sahilləri əhalinin sıx məskunlaşdığı sahələrdir; 2) Ərazisində formalaşan çaylar iki okean və daxili hövzəyə aiddir; 6) Avropa Şurası və NATO-nun üzvüdür - bəndləri doğrudur.

Doğru cavab: 1, 3, 6.

14 iyul tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, A variantı, 74 sayılı test tapşırığı

56° şimal enliyində günorta vaxtı günəş şüalarının düşmə bucağı 54° olarsa, 52° cənub enliyinə bu vaxt günəş şüalarının düşmə bucağını hesablayın.

10-cu sinifdə tədris olunan “Yerşünaslıq” kursunun “Yerin Günəş və öz oxu ətrafında hərəkəti” bölməsinə aid, Günəş şüalarının düşmə bucağının hesablanması tələb edilən bu test tapşırığına abituriyentlərin 21,08%-i doğru cavab vermiş, 27,46%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün aşağıdakı hesablamaların aparılması lazımdır:

$$54 = 90 - 56 + A.$$

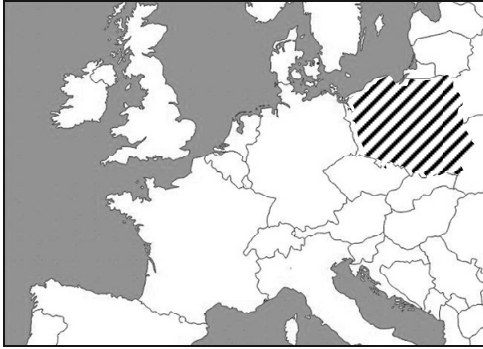
Burada, A Günəşin zenitdə olduğu enlikdir. Hesablamadan görünür ki, Günəş 20° şimal enliyində zenitdə durur. Buna əsasən tapşırığın şərtində tələb olunan 52° cənub enliyinə Günəş şüalarının düşmə bucağını hesablamaq mümkündür:

$$x = 90 - 52 - 20, x = 18$$

Doğru cavab: 18.

**14 iyul tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, B variantı
67 sayılı test tapşırığı**

Xəritə-sxemədə ştrixlənmiş ölkəyə xas olan xüsusiyyətlər:

1. Yuxarı Sileziya kömür hövzəsi burada yerləşir
 2. Mis istehsalında dünya liderinə çevrilmişdir
 3. Şəkər çuğunduru əkinlərinə və kartof yığılmasına görə fərqlənir
 4. Avtomobil yollarının sıxlığına görə Avropada qabaqcıldır
 5. Əhalisi slavyan dil qrupuna aiddir
 6. Federativ inzibati ərazi quruluşuna malikdir
- A) 2, 4, 5 B) 3, 4, 6 C) 1, 3, 6
D) 2, 4, 6 E) 1, 3, 5

9-cu sinifdə tədris olunan “Dünyanın iqtisadi və sosial coğrafiyası” kursunda “Avropa ölkələrinin iqtisadi coğrafiyası” mövzusunda, Polşa ilə bağlı xüsusiyyətlər soruşulan bu test tapşırığına abituriyentlərin 36,94% doğru cavab vermiş, 32,41%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün Şərqi Avropada yerləşən Polşada Yuxarı Sileziya kömür hövzəsi yerləşdiyini, ölkənin kənd təsərrüfatında kartof və şəkər çuğunduru becərilməsinin mühüm yer tutduğunu, həmçinin ölkənin əhalisi olan polyakların Hind-Avropa dil ailəsinin slavyan dil qrupuna daxil olmalarını bilmək lazımdır.

Doğru cavab:E

**14 iyul tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, B variantı,
75 sayılı test tapşırığı**

Uyğunluğu müəyyən edin:

Fiziki-coğrafi rayonlar:

1. Acınohur-Ceyrançöl
2. Qazax-Qarabağ
3. Qonaqkənd

Əlamətlər:

- a. Ərazisində müalicəvi neft ehtiyatı var
- b. Ərazisində neogen dövrünün süxurları geniş yayılmışdır və arid meşə-kolluqların qorunduğu qoruqlar var
- c. Daha böyük hündürlük amplitudasına malikdir və ərazisində sürüşmələr geniş yayılıb
- d. Yay quraq keçən soyuq iqlim tipində dağ-çəmən və dağ-çöl landşaftı üstünlük təşkil edir
- e. Torpaqlarının suvarılmasında Bəhrəmtəpə su qovşağından istifadə olunur

8-ci sinifdə tədris olunan “Azərbaycanın fiziki coğrafiyası” kursunun “Fiziki-coğrafi vilayətlər və rayonlar” mövzusunda aid, bu test tapşırığına abituriyentlərin 13,81%-i doğru cavab vermiş, 59,38%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir.

Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün aşağıdakı faktları bilmək lazımdır:

- 1) Acınohur-Ceyrançöl fiziki-coğrafi rayonunda Neogen dövrünə aid süxurlar geniş yayılmış, arid meşə-kolluqların qorunduğu qoruq vardır;
- 2) Qazax-Qarabağ fiziki-coğrafi rayonunda müalicə əhəmiyyətli neft yataqları vardır;
- 3) Qonaqkənd fiziki-coğrafi rayonu daha böyük hündürlük amplituduna malikdir, ərazisində sürüşmələr yayılıb.

Aparılan təhlillərin nəticəsi kimi qeyd etmək lazımdır ki, abituriyentlər qəbul imtahanlarına hazırlaşarkən dərsləklərlə yanaşı, “Abituriyent” jurnalında dərc olunan yeni test tapşırığı nümunələrinə, çətin test tapşırıqlarının təhlilinə dair materiallara ciddi diqqət yetirməlidirlər. Eyni zamanda coğrafi hadisə və proseslərin mahiyyətini dərinlən mənimsəməli, hesablama xarakterli test tapşırıqlarının həllinə fikir verməli, bu sahədə lazımi əlavə biliklər əldə etməli və riyazi bacarıqları inkişaf etdirməlidirlər. Həmçinin xəritə-sxem, cədvəl və qrafik tipli test tapşırıqlarının mahiyyətini dərk etmək, onların təhlilinə diqqət yetirmək, məntiqi düşünmə və nəzəri biliklərin tətbiqi tələb olunan ümumiləşdirmə tipli test tapşırıqlarına ciddi fikir vermək lazımdır. Qəbul imtahanlarına hazırlaşarkən dərsləklərdə verilən sxemlər, xəritələr, diaqramlar və onlar arasındakı qarşılıqlı əlaqələrin mənimsənilməsi vacib olan amillərdən biridir.

RİYAZIYYAT

☞ Fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, prof. M.H.Yaqubov,
fizika-riyaziyyat elmləri namizədi, dosent İ.M. Abdullayev,
P.A. Bayramov, F.S.Mustafayeva, F.Z. Vəliyev

Qəbul imtahanlarında bütün ixtisas qrupları üzrə istifadə olunmuş test tapşırıqları ümumtəhsil məktəblərində qüvvədə olan tədris proqramı əsasında tərtib edilmiş qəbul proqramını və dərslikləri əhatə etmişdir.

I və II ixtisas qruplarında test tapşırıqlarının 17-si cəbr, 8-i həndəsə, III və IV ixtisas qruplarında isə 18-i cəbr, 7-si həndəsə fənninə aid olmuşdur. Test bloklarındakı 25 test tapşırığının 21-i qapalı, 4-ü açıq tipli (3-ü hesablama, 1-i uyğunluğu müəyyən etmək) olmuş, nəzəri biliklərin tətbiqinə əsaslanan və məntiqi düşüncə, təhliletmə qabiliyyəti tələb edən tapşırıqlara üstünlük verilmişdir.

Qəbul imtahanlarının nəticələrinin statistik göstəriciləri əsasında hər bir test tapşırığı məzmun baxımından və mürəkkəblik dərəcəsinə görə təhlil edilmişdir.

Təhlil göstərmişdir ki, bütün ixtisas qrupları üzrə abituriyentlərin həqiqi ədədlər, tənəsüb, faiz, çoxhədlinin vuruqlara ayrılması, rasional kəsrlər, kvadrat köklər, tənliklər sistemi, silsilələr, bərabərsizliklər, üstlü funksiya, üstlü və loqarifmik tənliklər, sadə həndəsi fiqurlar, dördbucaqlılar, vektorlar mövzularından olan test tapşırıqları üzrə doğru cavab faizləri yüksəkdir. Bununla yanaşı, təhlil onu da göstərmişdir ki, abituriyentlərin bir çoxu nəzəri biliklərin tətbiqinə əsaslanan, müəyyən qədər məntiqi düşüncə tələb edən test tapşırıqlarına cavab verməkdə çətinlik çəkmişdir.

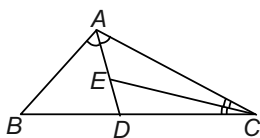
Aşağıda abituriyentlərin cavab verməkdə çətinlik çəkdiyi bəzi test tapşırıqlarının həlli və şərhli təqdim edilmişdir.

07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu A variantı, 23 sayılı test tapşırığı

ABC üçbucağında A və C bucaqlarının tən bölənləri uyğun olaraq AD və CE-dir. AB=6, AC=12 və

BC=15 olarsa, $\frac{S_{\Delta AEC}}{S_{\Delta EDC}}$

nisbətini tapın.

Üçbucaqlar bölməsinə aid açıq tipli test tapşırığına abituriyentlərin 3,96%-i doğru cavab vermiş, 70,51%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir.

Test tapşırığını həll etmək üçün tən bölənin xassəsini bilmək lazımdır. Tən bölənin xassəsinə görə

$$\frac{AB}{BD} = \frac{AC}{DC}, \text{ yəni } \frac{6}{BD} = \frac{12}{15 - BD} \Rightarrow BD = 5 \quad \text{və}$$

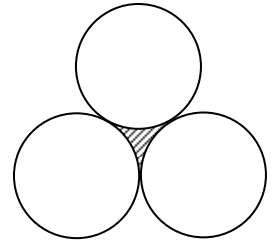
$$DC = 10. \text{ Məlumdur ki, } \frac{S_{\Delta AEC}}{S_{\Delta EDC}} = \frac{AC}{DC} = \frac{12}{10} = 1,2.$$

Doğru cavab: 1,2.

Zəif nəticənin səbəbini abituriyentlərin üçbucaq tən böləninin əsas xassəsini bilməməkləri ilə əsaslandırmaq olar.

07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu B variantı, 5 sayılı test tapşırığı

Radiusları $6\sqrt{3}$ olan üç çevrənin hər biri digər ikisinə xaricdən toxunur. Ştrixlənmiş hissənin sahəsini tapın.

A) $72(3\sqrt{3} - \pi)$

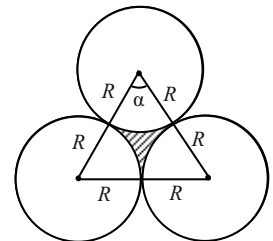
B) $45(3\sqrt{2} - \pi)$

C) $27(2\sqrt{3} - \pi)$

D) $54(2\sqrt{3} - \pi)$

E) $36(3\sqrt{2} - \pi)$

Fiqurların sahəsi bölməsinə aid olan bu test tapşırığına abituriyentlərin 12,60%-i doğru cavab vermiş, 57%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir.

Tapşırığın həlli bərabərtərəfli üçbucağın və daire sektorunun sahəsinin tapılmasına əsaslanır. Çevrələrin mərkəzlərini birləşdirməklə alınan bərabərtərəfli üçbucağın (tərəfi $2R$ -ə bərabər) sahəsi

$$S_{\Delta} = \frac{(2R)^2 \cdot \sqrt{3}}{4} = \sqrt{3}R^2 = 108\sqrt{3} \quad \text{və mərkəzi bucağı}$$

$\alpha = 60^\circ$ olan daire sektorunun sahəsi

$S_{sek} = \frac{\pi R^2 \cdot \alpha}{360^\circ} = \frac{\pi R^2 \cdot 60^\circ}{360^\circ} = 18\pi$ olar. Onda, ştrixlənmiş sahə

$$S_{ştrix} = S_{\Delta} - 3 \cdot S_{sek} = 108\sqrt{3} - 54\pi = 54(2\sqrt{3} - \pi)$$

kimi tapılır.

Doğru cavab: D.

Doğru cavabların faizinin aşağı olmasını abituriyentlərin ştrixlənmiş hissənin sahəsinin bərabərtərəfli üçbucağın sahəsi ilə üç dairə sektorunun sahəsi fərqi bərabər olmasını bilməməkləri ilə əlaqələndirmək olar.

07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu B variantı, 18 sayılı test tapşırığı

n parametrinin hansı qiymətlərində $y = nx^2 + (n-2)x + n - 2$ funksiyası x -in istənilən həqiqi qiymətlərində mənfidir?

- A) $n < -\frac{2}{3}$ B) $-\frac{1}{3} < n < 1$ C) $0 < n < 1$
D) $-\frac{2}{3} < n < 0$ E) $n > 2$

Funksiyalar və qrafiklər bölməsinə aid olan bu test tapşırığına abituriyentlərin 11,32%-i doğru cavab vermiş, 57,75%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir.

Məlumdur ki, istənilən həqiqi x -lər üçün $a < 0$ və $D = b^2 - 4ac < 0$ şərtləri ödənildikdə $f(x) = ax^2 + bx + c$ funksiyası mənfi qiymətlər alır. Onda,

$$\begin{cases} n < 0 \\ D = (n-2)^2 - 4n(n-2) < 0 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} n < 0 \\ (n-2)(-3n-2) < 0 \end{cases}$$

bərabərsizliklər sisteminin həlli $n < -\frac{2}{3}$ olar.

Doğru cavab: A.

Doğru cavab faizinin aşağı olmasını abituriyentlərin parametr daxil olan funksiyanın xassələrinin araşdırılmasında çətinlik çəkmələri ilə əlaqələndirmək olar.

30 aprel tarixli imtahan, II ixtisas qrupu A variantı, 47 sayılı test tapşırığı

$5x - 4$ və $3y + 2$ qarşılıqlı sadə ədədləri üçün

$58(5x - 4) = 22(3y + 2)$ olarsa, xy hasilini tapın

($x \in N, y \in N$).

Natural ədədlər bölməsinə aid açıq tipli test tapşırığına abituriyentlərin 6,64%-i doğru, 23,97%-i səhv cavab vermiş, 69,39%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir.

Tapşırığın şərtində verilmiş bərabərliyi $\frac{5x-4}{3y+2} = \frac{11}{29}$ şəklində yazmaq olar. İxtisar olunmayan

kəsrin surət və məxrəci qarşılıqlı sadə ədədlər olduğundan, alınır ki,

$$\begin{cases} 5x - 4 = 11 \\ 3y + 2 = 29 \end{cases} \Rightarrow x = 3; y = 9 \Rightarrow xy = 27.$$

Doğru cavab: 27.

Doğru cavabın faizinin aşağı olmasının əsas səbəbi abituriyentlərin ixtisar olunmayan kəsrin surət və məxrəcinin qarşılıqlı sadə ədədlər olduğunu bilməmələri ilə əlaqədardır.

30 aprel tarixli imtahan, II ixtisas qrupu A variantı, 50 sayılı test tapşırığı

Uyğunluğu müəyyən edin.

1. $x^2 + y^2 = 25$ a. çevrənin radiusu 0,5-dir
2. $x^2 + (y-5)^2 = 1$ b. $M\left(-\frac{1}{2}; 0\right)$ nöqtəsi çevrənin mərkəzidir
3. $x^2 + x + y^2 = 0$ c. çevrənin mərkəzi koordinat başlanğıcıdadır
d. $N(0; 6)$ nöqtəsindən keçir
e. $P(1; 4)$ nöqtəsindən keçir

Vektorlar, koordinatlar üsulu bölməsinə aid olan uyğunluğu müəyyən etmək tipli bu test tapşırığına abituriyentlərin 3,82%-i doğru cavab vermiş, 32,57%-i səhv cavab vermiş, 63,61%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir.

1-ci bənddə verilmiş $x^2 + y^2 = 25$ çevrəsinin mərkəzi koordinat başlanğıcıdadır. Bu bəndə c uyğundur. 2-ci bənddə verilmiş $x^2 + (y-5)^2 = 1$ çevrəsi $N(0; 6)$ nöqtəsindən keçir. Bu bəndə d uyğundur. 3-cü bənddə verilmiş $x^2 + x + y^2 = 0$

tənliyini $x^2 + x + \frac{1}{4} - \frac{1}{4} + y^2 = 0 \Rightarrow \left(x + \frac{1}{2}\right)^2 + y^2 = \frac{1}{4}$ şəklində yazmaq olar. Buradan aydın olur ki, çevrənin mərkəzi $M\left(-\frac{1}{2}; 0\right)$ nöqtəsi və radiusu 0,5-dir.

Ona görə də bu bəndə a və b uyğundur.

Doğru cavab: 1 - c; 2 - d; 3 - a, b.

Doğru cavab faizinin aşağı olmasının səbəbi abituriyentlərin çevrə tənliyi haqqında biliklərinin zəif olmasıdır.

**30 aprel tarixli imtahan, II ixtisas qrupu B variantı,
26 sayılı test tapşırığı**

Yan səthinin sahəsi 30, apofemi 5 olan düzgün dördbucaqlı piramidanın tam səthinin sahəsini tapın.

- A) 35 B) 36 C) 39 D) 55 E) 45

Çoxüzlülər, onların səthi və həcmi bölməsinə aid olan bu test tapşırığına abituriyentlərin 10,65%-i doğru cavab vermiş, 60,86%-i cavab verməkdən imtina etmişdir.

Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün piramidanın yan səthinin və tam səthinin sahəsinin tapılması düsturlarını tətbiq etmək lazımdır.

$$S_{yan} = \frac{1}{2} P_{ot} \cdot l \Rightarrow 30 = \frac{1}{2} \cdot 4a \cdot 5 \Rightarrow a = 3$$

və $S_{tam} = S_{yan} + S_{ot} = 30 + 9 = 39$ olar (l -apofem, a -oturacağıın tərəfidir).

Doğru cavab: C

Abituriyentlərin zəif nəticə göstərmələrinin əsas səbəbi onların fəza fiqurlarına aid mövzuları çətin qavramalarıdır.

**30 aprel tarixli imtahan, III ixtisas qrupu A variantı,
41 sayılı test tapşırığı**

$f(x) = \cos^4 3x - \sin^4 3x$ funksiyasının $x = \frac{\pi}{36}$ nöqtəsində

törəməsinin qiymətini tapın.

- A) -3 B) 4 C) -12 D) 0,5 E) 6

Funksiyanın törəməsi bölməsinə aid olan bu test tapşırığına abituriyentlərin 4,95%-i doğru cavab vermiş, 80,31%-i cavab verməkdən imtina etmişdir.

Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün əvvəlcə müxtəsər vurma, $\cos^2 \alpha - \sin^2 \alpha = \cos 2\alpha$ və $\cos^2 \alpha + \sin^2 \alpha = 1$ düsturlarına əsasən çevirmələr aparmaq daha əlverişlidir:

$$\begin{aligned} f(x) &= \cos^4 3x - \sin^4 3x = \\ &= (\cos^2 3x - \sin^2 3x)(\cos^2 3x + \sin^2 3x) = \\ &= \cos 6x \cdot 1 = \cos 6x \end{aligned}$$

Deməli, $f'(x) = -\sin 6x \cdot (6x)' = -6 \sin 6x$.

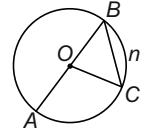
Buradan, $f'\left(\frac{\pi}{36}\right) = -6 \sin\left(6 \cdot \frac{\pi}{36}\right) = -3$.

Doğru cavab: A

Abituriyentlərin doğru cavab faizlərinin aşağı olmasını verilmiş funksiyada çevirmə aparmaq üçün lazım olan düsturları bilməməkləri ilə izah etmək olar.

**30 aprel tarixli imtahan, III ixtisas qrupu A variantı,
49 sayılı test tapşırığı**

O nöqtəsi diametri AB olan çevrənin mərkəzidir. $\angle AOC + \angle OCB = 150^\circ$ olarsa, BnC qövsünün dərəcə ölçüsünü tapın.

Çevrə və dairə bölməsinə aid açıq tipli test tapşırığına abituriyentlərin 3,49%-i doğru cavab vermiş, 35,68%-i səhv cavab vermiş, 60,83%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir.

Tapşırığın şərtinə görə $OB = OC$ olduğundan, $\triangle OBC$ bərabəryanlıdır. $\angle OCB = \angle B = \alpha$ işarə edilərsə, üçbucağın xarici bucağının xassəsinə görə $\angle AOC = 2\alpha$ olar.

$$\begin{aligned} \angle AOC + \angle OCB = 150^\circ &\Rightarrow 2\alpha + \alpha = 150^\circ \Rightarrow \alpha = 50^\circ \\ &\Rightarrow \angle AOC = 2\alpha = 100^\circ. \end{aligned}$$

Onda,

$$\cup BnC = 180^\circ - \cup AC = 180^\circ - \angle AOC = 180^\circ - 100^\circ = 80^\circ$$

alınar.

Doğru cavab: 80

Nəticənin aşağı olmasını tapşırığın həndəsədən açıq tipli olması və abituriyentlərin qeyd edilən faktları bilməməsi ilə əlaqələndirmək olar.

**30 aprel tarixli imtahan, III ixtisas qrupu B variantı,
50 sayılı test tapşırığı**

Koordinat başlanğıcına nəzərən simmetrik olan M və N nöqtələri üçün uyğunluğu müəyyən edin.

1. $M(3; y), N(x; 9)$	a. $xy = 27$
2. $M(x; 5), N(-11; y)$	b. $xy = 16$
3. $M(-2; y), N(x; 8)$	c. $x + y = 6$
	d. $x + y = -12$
	e. $x + y = -6$

Hərəkət, oxşarlıq bölməsinə aid, uyğunluğu müəyyən etmək tipli bu test tapşırığına abituriyentlərin 6,12%-i doğru, 40,85%-i səhv cavab vermiş, 53,03%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir.

Məlumdur ki, koordinat başlanğıcına nəzərən simmetriyada ixtiyari $A(x; y)$ nöqtəsi $A_1(-x; -y)$ nöqtəsinə keçir. Hər bənd üçün araşdırma aparılsa:

1. $M(3; y), N(x; 9) \Rightarrow x = -3; y = -9$ olduğundan, $x + y = -12; xy = 27$ olar.

2. $M(x; 5), N(-11; y) \Rightarrow x = 11; y = -5$ olduğundan, $x + y = 6; xy = -55$ olar.

3. $M(-2; y), N(x; 8) \Rightarrow x = 2; y = -8$ olduğundan, $x + y = -6; xy = -16$ olar.

Onda 1-ci bəndə a və d, 2-ci bəndə c, 3-cü bəndə e uyğun olur.

Doğru cavab: 1 – a, d; 2 – c; 3 – e.

Abituriyentlərin zəif nəticə göstərmələrinin səbəbi koordinat başlanğıcına nəzərən simmetrik olan nöqtələrin koordinatları arasında əlaqəni bilməmələri ilə əlaqədardır.

07 may tarixli imtahan, IV ixtisas qrupu A variantı, 20 sayılı test tapşırığı

$f(x) = \ln((2a+3)x) + 6x^2 - 4ax + 7$ funksiyası üçün

$f'\left(\frac{1}{6}\right) = -8$ olarsa, a parametrinin qiymətini tapın.

A) 7 B) $-\frac{3}{2}$ C) $\frac{1}{4}$ D) 4 E) -4

Funksiyanın törəməsi bölməsinə aid olan bu test tapşırığına abituriyentlərin 15,02%-i test tapşırığına doğru cavab vermiş, 73,19%-i cavab verməkdən imtina etmişdir.

Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün əvvəlcə verilmiş funksiyanın törəməsi tapılır:

$f'(x) = \frac{1}{x} + 12x - 4a$. $f'\left(\frac{1}{6}\right) = -8$ şərtinə əsasən

$f'\left(\frac{1}{6}\right) = 6 + 2 - 4a = -8$, $4a = 16$, $a = 4$ olur.

Doğru cavab: D

Abituriyentlərin zəif nəticə göstərmələrinin səbəbi kimi, parametr daxil olan funksiyanın törəməsinin tapılmasında çətinlik çəkmələrini göstərmək olar.

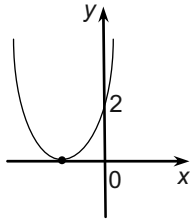
07 may tarixli imtahan, IV ixtisas qrupu A variantı, 22 sayılı test tapşırığı

Təsvir olunmuş parabola

$f(x) = a(x+1)^2$ funksiyasının

qrafiki olarsa, $f(4)$ -ü

hesablayın.

Funksiyalar və qrafiklər bölməsinə aid açıq tipli test tapşırığına abituriyentlərin 24,80%-i doğru, 27,42%-i səhv cavab vermiş, 47,78%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir.

Şəkildə qrafiki verilmiş funksiya (0;2) nöqtəsindən keçir, yəni

$f(0) = a(0+1)^2 = 2 \Rightarrow a = 2 \Rightarrow f(x) = 2(x+1)^2$.

Onda, $f(4) = 2(4+1)^2 = 50$ olar.

Doğru cavab: 50

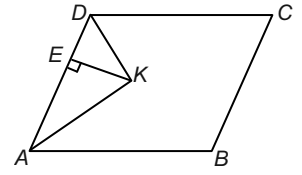
Abituriyentlərin nisbətən zəif nəticə göstərmələrinin səbəbi, onların qrafiklə verilmiş funksiyanın tədqiqində çətinlik çəkmələri olmuşdur.

07 may tarixli imtahan, IV ixtisas qrupu B variantı, 16 sayılı test tapşırığı

$ABCD$ paraleloqramında A və D bucaqlarının tənbönləri K nöqtəsində kəsişirlər.

$KE \perp AD$, $AE=8$, $ED=2$ və

$S_{ABCD} = 120$ olarsa, AB tərəfinin uzunluğunu tapın.

A) 19 B) 15 C) 13 D) 30 E) 12

Fiqurların sahəsi bölməsinə aid olan bu test tapşırığına abituriyentlərin 9,09%-i doğru cavab vermiş, 51,52%-i cavab verməkdən imtina etmişdir.

$ABCD$ paraleloqramında A və D bucaqlarının tənbönləri çəkildiyindən, $\angle AKD = 90^\circ$ olar. Düzbucaqlı AKD üçbucağında tərəflər arasında metrik münasibətlərə görə $EK = \sqrt{AE \cdot ED} = \sqrt{8 \cdot 2} = 4$ olar. K nöqtəsi tənbönlərin kəsişmə nöqtəsi olduğundan bu nöqtədən AB və DC tərəflərinə qədər olan məsafələr EK parçasının uzunluğuna bərabərdir, başqa sözlə, $ABCD$ paraleloqramının hündürlüyü $h=8$ olar. Odur ki, $S_{ABCD} = AB \cdot h = AB \cdot 8 = 120 \Rightarrow AB = 15$.

Doğru cavab: B.

Abituriyentlərin zəif nəticə göstərmələrini onların qeyd edilən faktları bilməməsi, hesablamalarda, yaxud təhlil etməkdə çətinlik çəkməsi ilə izah etmək olar. Test tapşırığında etalon müəyyən edilməmişdir. Belə ki, E) 12 distraktorunu 29,70% abituriyent seçmişdir. Bu distraktoru seçmənin bir səbəbi tapşırığın şərtində verilmiş 120, 8 və 2 ədədlərindən istifadə edərək $120:(8+2)=12$ nəticəsini yazmaqları ola bilər.

22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu A variantı, 24 sayılı test tapşırığı

Tərəfinin uzunluğunun xaricinə çəkilmiş çevrəsinin uzunluğuna nisbəti $\frac{\sqrt{3}}{2\pi}$ olan düzgün çoxbucaqlının neçə

tərəfi var?

Çevrə və dairə bölməsinə aid açıq tipli test tapşırığına abituriyentlərin 11,45%-i doğru, 28,01%-i səhv cavab vermiş, 60,54%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir.

Düzgün n -bucaqlının tərəfinin xaricinə çəkilmiş çevrənin R radiusundan asılılıq $a_n = 2 \cdot R \cdot \sin \frac{\pi}{n}$

düsturu ilə verilir. Deməli, $\frac{a_n}{C} = \frac{2R \sin(\pi/n)}{2\pi R} = \frac{\sqrt{3}}{2\pi}$.

Buradan, $\sin \frac{\pi}{n} = \frac{\sqrt{3}}{2} \Rightarrow \frac{\pi}{n} = \frac{\pi}{3} \Rightarrow n = 3$ alınır.

Doğru cavab: 3

Nəticənin aşağı olmasının səbəbini abituriyentlərin qeyd edilən düsturu bilməməkləri ilə əlaqələndirmək olar.

22 iyul tarixli, I ixtisas qrupu B variantı, 4 saylı test tapşırığı

Tam səthinin sahəsi $48\pi \text{ sm}^2$ olan ən böyük həcmli silindrin oturacağıının sahəsini tapın.

- A) $12\pi \text{ sm}^2$ B) $6\pi \text{ sm}^2$ C) $4\pi \text{ sm}^2$
D) $9\pi \text{ sm}^2$ E) $8\pi \text{ sm}^2$

Törəmə və tətbiqləri bölməsinə aid olan bu test tapşırığına abituriyentlərin 12,57%-i doğru cavab vermiş, 48,50%-i cavab verməkdən imtina etmişdir.

Test tapşırığının həll edilməsi üçün əvvəlcə silindrin tam səthinin sahəsi düsturundan hündürlük radius ilə ifadə edilir:

$$S_{tam} = 2\pi R^2 + 2\pi RH = 48\pi \Rightarrow R^2 + RH = 24 \Rightarrow H = \frac{24 - R^2}{R}$$

Onda, silindrin həcm düsturuna əsasən $V = \pi R^2 H = \pi R^2 \cdot \frac{24 - R^2}{R} = \pi \cdot (24R - R^3)$ alınır.

Tapşırığın şərtinə görə silindrin həcmi ən böyük olmalıdır ($V = \pi R^2 H \rightarrow \max$). Ekstremum üçün zəruri şərtə görə

$$V'(R) = \pi \cdot (24 - 3R^2); V'(R) = 0 \Leftrightarrow R^2 = 8, R > 0$$

olduğundan, $R = 2\sqrt{2}$ nöqtəsi $V(R)$ funksiyasının stasionar nöqtəsidir.

$$0 < R < 2\sqrt{2}$$

olduqda, $V'(R) > 0$, $V'(R): \begin{array}{c} + \\ \curvearrowright \\ 0 \quad 2\sqrt{2} \end{array} \rightarrow R$

$$R > 2\sqrt{2} \text{ olduqda}$$

isə $V'(R) < 0$ olur.

Onda həcmi ən böyük olması üçün $R = 2\sqrt{2}$ olmalıdır. Buradan ən böyük həcmli silindrin oturacağıının sahəsi $S = \pi R^2 = 8\pi$ olar.

Doğru cavab: E

Bu test tapşırığında etalon müəyyən edilməmişdir. Belə ki, A) 12π distraktorunu 20,15% abituriyent seçmişdir. Abituriyentlərin zəif cavabını, onların törəmənin tətbiqi ilə bağlı məsələlərin həllini zəif bilmələridir.

22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu B variantı, 22 saylı test tapşırığı

Yan səthinin sahəsi 6-ya bərabər olan düzgün altıbucaqlı prizmanın böyük diaqonal kəsiyinin sahəsini tapın.

Çoxüzlülər, onların səthi və həcmi bölməsinə aid açıq tipli test tapşırığına abituriyentlərin 6,89%-i doğru, 36,15%-i səhv cavab vermiş, 56,96%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir.

Oturacağıının tərəfi a , hündürlüyü H olan düzgün altıbucaqlı prizmanın yan səthi $S_{yan} = 6aH$ düsturu ilə hesablanır. Şərtə görə $S_{yan} = 6aH = 6$ olduğundan, $aH=1$ alınır. Tərəfi a olan düzgün altıbucaqlının böyük diaqonalı $2a$ olduğundan belə prizmanın böyük diaqonal kəsiyi ölçüləri $2a$ və H olan düzbucaqlıdır. Ona görə də onun sahəsi $S_{kəs} = 2aH = 2 \cdot 1 = 2$ olar.

Doğru cavab: 2

Abituriyentlərin zəif nəticə göstərmələrinin əsas səbəbi onların fəza təsəvvürlərinin zəif olması və düzgün altıbucaqlının böyük diaqonalının $2a$ olduğunu bilməmələridir.

14 iyul tarixli imtahan, II ixtisas qrupu A variantı, 49 saylı test tapşırığı

a -nın hansı qiymətində $y = x \ln 3 + 2a$ düz xətti $y = 3^x + 7$ funksiyasının qrafikinə toxunur?

Törəmə və tətbiqləri bölməsinə aid açıq tipli test tapşırığına abituriyentlərin 4,71%-i doğru, 33,23%-i səhv cavab vermiş, 62,06%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir.

Verilmiş düz xəttin bucaq əmsalı $k = \ln 3$ olduğundan, toxunma nöqtəsinin absisi $(3^x + 7)' = \ln 3$ şərtindən, yəni $3^x \ln 3 = \ln 3$ tənliyindən $x = 0$ kimi tapılır. a -nın qiyməti isə toxunma nöqtəsində toxunanla funksiyanın ordinatının bərabərliyi faktına əsasən $0 \cdot \ln 3 + 2a = 3^0 + 7 \Rightarrow 2a = 8 \Rightarrow a = 4$ olur.

Doğru cavab: 4

Nəticənin aşağı olması abituriyentlərin düz xəttin bucaq əmsalının tərifini və törəmənin həndəsi mənasını bilməmələri ilə izah oluna bilər.

14 iyul tarixli imtahan, II ixtisas qrupu A variantı, 50 saylı test tapşırığı

Kompleks ədədlər üçün uyğunluğu müəyyən edin ($\varphi - z$ kompleks ədədinin arqumentidir).

1. $\varphi = \frac{\pi}{2}$	a. $z = 5i$
2. $\varphi = \pi$	b. $z = -2i$
	c. $z = -7$
	d. $z = 6$
3. $\varphi = \frac{3\pi}{2}$	e. $z = -5i$

Kompleks ədədlər bölməsinə aid uyğunluğun müəyyən edilməsi tipli test tapşırığına abituriyentlərin 9,39%-i doğru, 32,12%-i səhv cavab vermiş, 58,49%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir.

$z = a + bi$ kompleks ədədinin həndəsi təsviri nəzərə alınarsa, müsbət əmsallı sırf xəyali ədədin

$(a=0, b>0)$ arqumenti $\varphi = \frac{\pi}{2}$, mənfi əmsallı sırf xəyali ədədin $(a=0, b<0)$ arqumenti $\varphi = \frac{3\pi}{2}$, müsbət həqiqi ədədin $(a>0, b=0)$ arqumenti $\varphi = 0$, mənfi həqiqi ədədin $(a<0, b=0)$ arqumenti isə $\varphi = \pi$ olur. Bunlara görə uyğunlaşdırma aparılırsa, 1-ci bəndə a , 2-ci bəndə c , 3-cü bəndə isə b, e uyğun olur.

Doğru cavab: 1 – a; 2 – c; 3 – b, e.

Abituriyentlərin zəif nəticə göstərmələrini onların kompleks ədədlər üçün sırf xəyali və həqiqi ədədin arqumentinin necə tapılmasını bilməmələri ilə əlaqələndirmək olar.

14 iyul tarixli imtahan, II ixtisas qrupu B variantı, 26 sayılı test tapşırığı

Düzbucaqlı üçbucağın düz bucaq təpəsindən onun hipotenuzuna paralel müstəvi keçirilmişdir. Hipotenuzun müstəvidən məsafəsi 2 m, katetlərin bu müstəvi üzərindəki proyeksiyaları isə 4 m və 5 m olarsa, hipotenuzu tapın.

A) 7 m B) 6 m C) $\sqrt{2}$ m D) 8 m E) $\sqrt{10}$ m

Fəzada düz xətlərin və müstəvilərin qarşılıqlı vəziyyəti bölməsinə aid olan bu test tapşırığına abituriyentlərin 15,68%-i doğru cavab vermiş, 64,85%-i cavab verməkdən imtina etmişdir.

Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün əvvəlcə şərtə uyğun şəkil çəkilir. Şəkildə ACB verilmiş düzbucaqlı üçbucaq, A_1C və B_1C , uyğun olaraq, AC və BC katetlərinin bu üçbucağın düz bucaq təpəsindən onun hipotenuzuna paralel keçirilmiş müstəviyə proyeksiyaları, AA_1 (və ya BB_1) hipotenuzdan bu müstəviyə qədər məsafədir. Onda, Pifaqor teoreminə əsasən,

$$AB^2 = AC^2 + BC^2 = (AA_1^2 + A_1C^2) + (BB_1^2 + B_1C^2) = 2^2 + 4^2 + 2^2 + 5^2 = 49 \Rightarrow AB = 7 \text{ (m) alınır.}$$

Doğru cavab: A

Abituriyentlərin zəif nəticə göstərmələrini onların tapşırığın şərtinə uyğun şəkil qura bilməmələri və tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün lazım olan faktları bilməmələri ilə izah etmək olar.

14 iyul tarixli imtahan, III ixtisas qrupu A variantı, 34 sayılı test tapşırığı

$F(x)$ funksiyası $f(x)$ -in ibtidai funksiyasıdır. $f(x) = 3x^2 - 5x - 5$ və $F(-2) = 5$ olarsa, $F(-1)$ -i tapın.
A) 14,5 B) -10 C) 9,5 D) -14,5 E) -9,5

İbtidai funksiya və integral bölməsinə aid bu test tapşırığına abituriyentlərin 7,91%-i doğru cavab vermiş, 79,05%-i cavab verməkdən imtina etmişdir.

Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün əvvəlcə verilmiş funksiyanın ibtidai funksiyalarının ümumi şəkli tapılır:

$$F(x) = \frac{3x^3}{3} - \frac{5x^2}{2} - 5x + C = x^3 - 2,5x^2 - 5x + C.$$

Burada, $F(-2) = 5$ şərti nəzərə alınarsa, $-8 - 10 + 10 + C = 5 \Rightarrow C = 13$ olar. Deməli,

$$F(x) = x^3 - 2,5x^2 - 5x + 13.$$

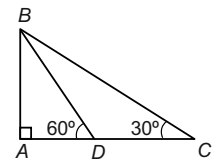
Onda, $F(-1) = -1 - 2,5 + 5 + 13 = 14,5$ alınır.

Doğru cavab: A

Abituriyentlərin zəif nəticə göstərmələrini ibtidai funksiyanın araşdırılmasını düzgün apara bilməmələri ilə əsaslandırmaq olar.

14 iyul tarixli imtahan, III ixtisas qrupu A variantı, 49 sayılı test tapşırığı

ABC üçbucağında $\angle A = 90^\circ$, $\angle ACB = 30^\circ$ və $\angle ADB = 60^\circ$ olarsa, $\frac{AD}{DC}$ -ni tapın.

Üçbucaqlar bölməsinə aid açıq tipli test tapşırığına abituriyentlərin 8,13%-i doğru, 35,01%-i səhv cavab vermiş, 56,86%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir.

Xarici bucağın xassəsinə görə $\angle CBD = \angle ADB - \angle BCD = 60^\circ - 30^\circ = 30^\circ$.

Deməli, $\triangle BDC$ – bərabəryanlıdır, digər tərəfdən $\angle ABD = 30^\circ$. $DC = BD = 2AD$ (30° -li bucaq qarşısındakı katetin xassəsi). Deməli,

$$\frac{AD}{DC} = \frac{AD}{2AD} = \frac{1}{2} = 0,5.$$

Doğru cavab: 0,5

Düzgün cavab faizinin nisbətən aşağı olmasını abituriyentlərin tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün lazım olan faktları bilməmələri ilə izah etmək olar.

14 iyul tarixli imtahan, III ixtisas qrupu B variantı, 49 sayılı test tapşırığı

Ölçüləri 16, 40 və 100 olan düzbucaqlı paralelepipedlə eyni böyüklükdə olan kubun tilini tapın.

Çoxüzlülər, onların səthi və həcmi bölməsinə aid açıq tipli test tapşırığına abituriyentlərin 7,97%-i doğru, 17,89%-i səhv cavab vermiş, 74,13%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir.

Tapşırıq paralelepipedin və kubun həcmələrinin bərabər olması şərtinə əsasən həll edilir. Yəni, eyni böyüklükdə olan fiqurların həcmələri bərabər olduğundan, $V_{\text{kub}} = V_{\text{par.}} \Rightarrow a^3 = 16 \cdot 40 \cdot 100 \Rightarrow a = 40$. Deməli, kubun tili 40 olur.

Doğru cavab: 40

Doğru cavab faizinin nisbətən aşağı olmasını abituriyentlərin eyni böyüklükdə olan fiqurların həcmələrinin bərabər olmasını bilməmələri ilə izah etmək olar.

22 iyul tarixli imtahan, IV ixtisas qrupu A variantı, 25 sayılı test tapşırığı

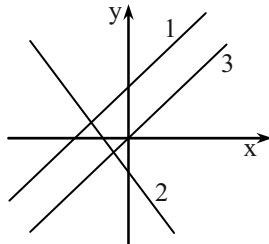
$y = kx + b$ funksiyasının qrafiki üçün uyğunluğu müəyyən edin.

1. $k > 0, b > 0$	a. I və III rüblərin tən bölənidir
2. $k < 0, b < 0$	b. I, II və III rüblərdən keçir
3. $k = 1, b = 0$	c. II və IV rüblərin tən bölənidir
	d. II, III və IV rüblərdən keçir
	e. absis oxunun müsbət istiqaməti ilə kor bucaq əmələ gətirir

Funksiyalar və qrafiklər bölməsinə aid uyğunluğun müəyyən edilməsi tipli test tapşırığına abituriyentlərin 11,54%-i doğru, 47,74%-i səhv cavab vermiş, 40,71%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir.

Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün $y = kx + b$ funksiyasının hər bənd üzrə qrafiki çəkilir və buna uyğun araşdırma aparılır.

1-ci bəndə uyğun funksiyanın qrafiki I, II və III rüblərdən keçir. Ona görə də bu bəndə b uyğundur.

2-ci bəndə uyğun funksiyanın qrafiki II, III və IV rüblərdən keçir və absis oxunun müsbət istiqaməti ilə kor bucaq əmələ gətirir. Ona görə də bu bəndə d və e uyğundur.

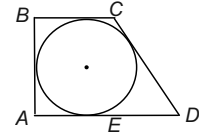
3-cü bəndə uyğun funksiyanın qrafiki I və III rüblərin tən bölənidir. Ona görə də bu bəndə a uyğundur.

Doğru cavab: 1 – b; 2 – d, e; 3 – a.

Zəif nəticə abituriyentlərin xətti funksiyanın qrafikinə rüblər üzrə yerləşməsini düzgün araşdırma bilməmələri ilə izah oluna bilər.

22 iyul tarixli imtahan, IV ixtisas qrupu B variantı, 6 sayılı test tapşırığı

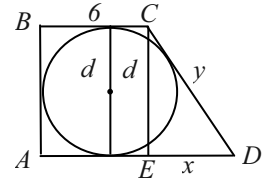
Daxilinə çəkilmiş çevrəsinin uzunluğu 9π , kiçik oturacağı $BC=6$ olan düzbucaqlı $ABCD$ trapesiyasının böyük oturacağı tapın.

- A) 20 B) 18 C) 14 D) 12 E) 16

Dördbucaqlılar bölməsinə aid olan bu test tapşırığına abituriyentlərin 17,86%-i doğru cavab vermiş, 46,42%-i cavab verməkdən imtina etmişdir.

Daxilə çəkilmiş çevrənin uzunluğu 9π olduğundan, $C = \pi d = 9\pi \Rightarrow d = 9 = CE = AB$ olur.

$CD = y, ED = x$ işarə

edilərsə, daxilinə çevrə çəkilmiş dördbucaqlının xassəsinə görə $AD + BC = AB + CD$ olur. Buradan,

$$6 + x + 6 = d + y \Rightarrow 12 + x = 9 + y, \quad y - x = 3 \quad \text{alınır.}$$

$\triangle CED$ – dən Pifaqor teoreminə görə $y^2 - x^2 = 9^2$ olur. Beləliklə,
$$\begin{cases} y - x = 3 \\ y + x = 27 \end{cases} \Rightarrow 2x = 24 \Rightarrow x = 12 .$$

Onda, $AD = 18$ alınır.

Doğru cavab: B

Abituriyentlərin zəif nəticə göstərmələri daxilinə çevrə çəkilmiş dördbucaqlının tərəflərinin xassəsinə bilməmələri ilə izah oluna bilər.

FİZİKA

✎ Fizika üzrə elmlər doktoru, professor M.A. Musayev,
fizika üzrə fəlsəfə doktoru Ə.Ə. Rəcəbli,
fizika-riyaziyyat elmləri namizədi K.M. Sultanov.

Ali təhsil müəssisələrinə qəbul imtahanlarında (07 may, 22 iyul 2017-ci il) I və IV ixtisas qrupları üzrə fizika fənnindən istifadə edilmiş test bloklarına tam orta məktəb kursu üzrə vahidlər, düsturlar, cihazlar, təriflər, qrafiklər, keyfiyyət və hesablama nominasiyaları üzrə test tapşırıqları daxil edilmişdir. Bu tapşırıqlar abituriyentlərin fiziki hadisə, anlayış, model və kəmiyyətlərin, fiziki qanunların, prinsiplərin dərk edilməsinin və mahiyyətinin mənimsənilməsinin, müxtəlif tip və müxtəlif çətinlik səviyyələrində olan məsələləri həll etmək qabiliyyətinin, fiziki kəmiyyətlərin arasındakı asılılıqların qrafiki təsvirinin mənimsənilməsi səviyyəsinin aşkara çıxarılması üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Test tapşırıqları ümumtəhsil məktəblərinin fizika kursunun “Mexanika”, “Molekulyar fizika və termodinamika”, “Elektrodinamika”, “Optika”, “Kvant fizikası”, “Atom və nüvə fizikası” bölmələrini əhatə etmişdir. I ixtisas qrupu üzrə test bloklarında 25 test tapşırığından 21-i qapalı (verilənlərdən bir doğru cavabın seçilməsi), 4-ü açıq tipli (hesablama, seçim, uyğunluğu müəyyən etmək) olmuşdur. IV ixtisas qrupunda isə bütün tapşırıqlar qapalı tipli təqdim edilmişdir.

Test bloklarında fiziki proses və hadisələrin mahiyyətinin dərkinə yönəlmiş hesablama, qrafik və keyfiyyət nominasiyalı tapşırıqlara üstünlük verilmişdir. Qəbul imtahanları eyni gündə keçirildiyi üçün I və IV ixtisas qrupları üzrə test bloklarında 15 test tapşırığı eyni olmuşdur.

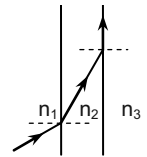
Qəbul imtahanlarının nəticələrinin statistik göstəricilər əsasında təhlili göstərmişdir ki, I ixtisas qrupu üzrə abituriyentlərin müəyyən hissəsi “İdeal qaz qanunları”, “Elektrik yükü. Elektrik sahəsi”, “İşıq kvantları” mövzularına aid test tapşırıqlarına yaxşı cavab vermiş, “Aero-hidrostatika. Aero-hidrostatika”, “Maqnit sahəsi. Maqnit induksiyası”, “Maqnit sahəsində yüklü zərrəciklərin hərəkəti”, “Elektromaqnit rəqsləri və dalğaları”, “Bölmələrarası genetik əlaqə” mövzularına aid test tapşırıqlarına ya zəif cavab vermiş, ya da cavab verməkdən imtina etmişlər. IV ixtisas qrupu üzrə isə “Termodinamika”, “Elektromaqnit induksiyası”, “Atom və nüvə fizikası” mövzularına aid bəzi test tapşırıqlarına düzgün cavabların faizi aşağı olmuşdur.

Test tapşırıqlarının nominasiyalar üzrə təhlili göstərmişdir ki, abituriyentlərin müəyyən hissəsi faktoloji materiala əsaslanan düstur, vahid, tərif və cihazlara aid tapşırıqlara daha yaxşı, fiziki hadisə və proseslərin mahiyyətinin açılmasına yönəlmiş, biliklərin tətbiqini tələb edən və məntiqi düşüncəyə əsaslanan qrafik, keyfiyyət, hesablama tipli tapşırıqlara isə nisbətən zəif cavab vermişdir. Buna əsas səbəb tədris prosesində fənlər arasında, eləcə də fizikanın müxtəlif bölmələri arasında əlaqələrin öyrənilməsinə kifayət qədər fikir verilməməsi, digər səbəb isə bəzi hallarda abituriyentlərin riyazi bilik səviyyələrinin zəif olmasıdır.

Aşağıda abituriyentlərin daha zəif nəticə göstərdikləri test tapşırıqlarının izahı təqdim olunur.

07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, A variantı, 29 sayılı test tapşırığı

Üç mühitdə şüaların yolu göstərilmişdir. Mühitlərin sındırma əmsalları n_1, n_2, n_3 arasındakı hansı münasibət doğrudur?

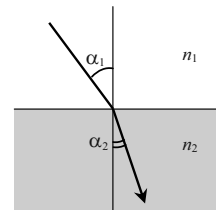

- A) $n_1 < n_2 = n_3$ B) $n_1 > n_2 > n_3$ C) $n_3 > n_1 > n_2$
D) $n_3 > n_2 > n_1$ E) $n_1 > n_2 = n_3$

9-cu sinifdə tədris olunan “Həndəsi optika” bölməsinə aid keyfiyyət nominasiyalı, bu test tapşırığına abituriyentlərin 26,37%-i doğru cavab vermiş, 25,83%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Doğru olmayan D bəndini isə abituriyentlərin 23,64%-i seçmişdir. Test tapşırığı abituriyentlərin sınıma qanununa dair biliklərinin yoxlanmasına yönəlmişdir.

Fizika kursundan məlumdur ki, iki mühit sərhədində sınıma qanununun ifadəsi

$$\frac{\sin \alpha_1}{\sin \alpha_2} = \frac{n_2}{n_1} = \frac{v_1}{v_2}$$

İşığın iki mühit sərhədində sınıması onun müxtəlif mühitlərdə müxtəlif sürətlə yayılmasının nəticəsidir. Işıq şüası optik sıxlığı böyük (sındırma əmsalının böyük) olan mühitdə kiçik sürətlə, optik sıxlığı kiçik (sındırma əmsalının kiçik) olan mühitdə böyük sürətlə yayılır. Onda sınıma qanununa əsasən

sındırma əmsalı böyük olan mühitdə şüanın normala əmələ gətirdiyi bucaq kiçik, sındırma əmsalı kiçik olan mühitdə isə böyük olar. Şəkildən görünür ki, ən kiçik sındırma əmsalı üçüncü mühitdə, ən böyük sındırma əmsalı isə birinci mühitdədir.

Doğru cavab: B

07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, A variantı, 32 sayılı test tapşırığı

Bircins maqnit sahəsinə maqnit induksiyasının qüvvə xətlərinin əksi istiqamətində daxil olan elektron necə hərəkət edər (elektrona göstərilən digər təsirləri nəzərə almayın)?

- A) düzxətli bərabərsürətli
B) düzxətli bərabəryavaşayan
C) spiral üzrə
D) düzxətli bərabəryeyinləşən
E) çevrə üzrə bərabərsürətli

“Bölmələr arasında genetik əlaqə”yə aid bu test tapşırığına abituriyentlərin 21,74%-i doğru cavab vermiş, 23,00%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Doğru olmayan B bəndini isə abituriyentlərin 24,17%-i seçmişdir. 9-cu sinfin tədris materiallarında bircins maqnit sahəsində Lorens qüvvəsinin hansı halda yüklü zərrəciklərə təsir etdiyi geniş izah edilmişdir. Fizika kursundan məlumdur ki, yüklü zərrəcik qüvvə xətlərinə paralel olaraq maqnit sahəsinə daxil olarsa, ona Lorens qüvvəsi təsir etməyəcək və zərrəcik düzxətli bərabərsürətli hərəkət edəcəkdir.

$$F_L = qvB \sin \alpha, \quad \alpha = 180^\circ \text{ olarsa, } F_L = 0$$

Doğru cavab: A

07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, A variantı, 43 sayılı test tapşırığı

Verilmiş sarğacdən keçən maqnit selini 3 dəfə azaldıqda onun induktivliyi necə dəyişər?

- A) dəyişməz B) 3 dəfə azalar C) 9 dəfə azalar
D) 3 dəfə artar E) 9 dəfə artar

“Elektromaqnit induksiyası, maqnit sahəsinin induksiyası” bölməsinə aid, keyfiyyət nominasiyalı bu test tapşırığına abituriyentlərin 25,83%-i doğru cavab vermiş, 21,40%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Doğru olmayan B bəndini abituriyentlərin 33,32%-i seçmişdir. Bu mövzu orta məktəbin 9-cu sinfində, daha ətraflı isə 11-ci sinifdə tədris olunur. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün sarğacın induktivliyinin onun həndəsi ölçülərindən, sarğılardan sayından, sarğac içliyinin və yerləşdiyi mühitin maqnit nüfuzluğundan asılı olmasını bilmək lazımdır. Verilmiş sarğacda bu kəmiyyətlərin heç biri dəyişmədiyindən induktivlik maqnit selindən asılı olmur.

Doğru cavab: A

07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, B variantı, 47 sayılı test tapşırığı

100°C temperaturda götürülmüş 200 q su buxarı kondensasiya olunduqda və alınan suyun temperaturunu 50°C-yə qədər azaldıqda nə qədər istilik miqdarı ayrılır

$$(c_{su} = 4200 \frac{C}{kq \times K}, L_{su} = 2,3 \times 10^6 \frac{C}{kq}, \text{ cavabı kilocoul}la$$

ifadə edin)?

8-ci sinifdə tədris olunan “İstilik miqdarı. Buxarlanma. Xüsusi buxarlanma istiliyi” mövzusunda aid, hesablama nominasiyalı açıq tipli bu test tapşırığına abituriyentlərin 3,50%-i doğru cavab vermiş, 70,81%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün şərtə əsasən qaynama temperaturunda su buxarı kondensasiya olunduqda ayrılan istilik miqdarı $Q=Lm$, alınan suyun 100° C-dən 50°C-yə qədər soyuması zamanı ayrılan istilik miqdarı isə $Q=cm\Delta T$ düsturları ilə hesablanır. Beləliklə, bu prosesdə ayrılan tam istilik miqdarı onların cəminə bərabər olar:

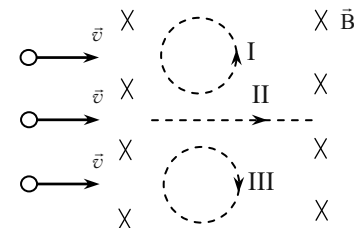
$$Q=Lm+cm\Delta T=2,3 \cdot 10^6 \cdot 0,2+4200 \cdot 0,2 \cdot 50=502(kC)$$

Doğru cavab: 502

07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, B variantı, 50 sayılı test tapşırığı

Uyğunluğu müəyyən edin.

İnduksiya xətlərinə perpendikulyar istiqamətdə bircins maqnit sahəsinə daxil olan zərrəciklərin mümkün hərəkət trayektoriyaları göstərilmişdir. Trayektoriyalar üzrə hansı zərrəcik və ya zərrəciklər hərəkət edə bilər?

1. I a. proton
2. II b. elektron
3. III c. neytron
 d. α-zərrəcik
 e. antiproton

“Yüklü zərrəciklərin maqnit sahəsində hərəkəti” bölməsinə aid, keyfiyyət nominasiyalı, uyğunluğun müəyyən edilməsi açıq tipli bu test tapşırığına abituriyentlərin cəmi 4,46%-i doğru cavab vermiş, 48,06%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Bu mövzu həm 9, həm də 11-ci siniflərdə tədris olunur. Fizika kursundan məlumdur ki, induksiya xətlərinə perpendikulyar istiqamətdə bircins maqnit sahəsinə daxil olan yüklü zərrəciklər Lorens qüvvəsinin təsiri nəticəsində çevrə üzrə hərəkət edir, yüksüz zərrəciklər isə Lorens qüvvəsi təsir etmədiyindən düzxətli

hərəkət edirlər. Şəkildən görünür ki, II trayektoriya yüksüz zərrəcik olan neytrona aiddir. Yüklü zərrəciklərə təsir edən Lorens qüvvəsinin istiqamətinin sol əl qaydası ilə müəyyən edildiyini bilərək müəyyən etmək olar ki, I müsbət yüklü, III isə mənfi yüklü zərrəciklərə aid ola bilər. Burada, müsbət yüklü zərrəciklər proton və α -zərrəcik, mənfi yüklü zərrəcik elektron və antiprotondur.

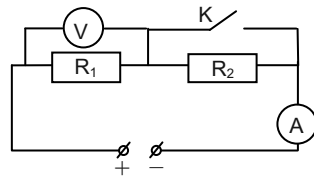
Doğru cavab: 1-a, d; 2-c; 3-b, e

IV ixtisas qrupu abituriyentlərinin də müəyyən hissəsi, ötən illərdə olduğu kimi, bəzi keyfiyyət tipli test tapşırıqlarına cavab verməkdə çətinlik çəkmişdir. Onlardan bəzilərini diqqətinizə çatdırırıq.

07 may tarixli imtahan, IV ixtisas qrupu, A variantı, 107 sayılı test tapşırığı

Müqavimətləri $R_1 = R$

və $R_2 = 2R$ olan rezistorlar sabit cərəyan mənbəyinə qoşulub. K -açarını qapadıqda voltmetrin və ampermetrin göstərişləri:

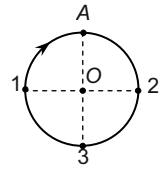
Voltmetr	Ampermetr
A) 3 dəfə azalar	dəyişməz
B) dəyişməz	3 dəfə artar
C) 3 dəfə artar	3 dəfə azalar
D) 3 dəfə azalar	3 dəfə azalar
E) 3 dəfə artar	3 dəfə artar

“Sabit elektrik cərəyanı” mövzusunda aid keyfiyyət nominasiyalı bu test tapşırığına abituriyentlərin 4,54%-i doğru cavab vermiş, 40,73%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Abituriyentlərin müəyyən hissəsi doğru olmayan A (11,19%), B (19,96%) və C (19,05%) bəndlərinə üstünlük vermişlər. Cavabların bəndlər arasında belə paylanması abituriyentlərin hələ də “Naqillərin ardıcıl, paralel birləşməsi” mövzusunda çətinlik çəkdiqlərini göstərir. Bu mövzu həm 8, həm də 11-ci siniflərdə tədris olunur. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün ilk növbədə təklif olunan fəaliyyət nəticəsində dövrədə hansı dəyişikliyin baş verdiyinə diqqət etmək lazımdır. K açarı qapananda R_2 müqaviməti qısa qapanır və dövrənin ümumi müqaviməti üç dəfə azalır. Odur ki, mənbəyin gərginliyi dəyişməz qaldığı üçün dövrədən axan cərəyan şiddəti üç dəfə artır. V voltmetri yalnız R_1 müqavimətində düşən gərginlik düşgüsünü ölçür. Om qanununa görə cərəyan şiddəti üç dəfə artdığı üçün onun göstərişi də üç dəfə artacaqdır.

Doğru cavab: E

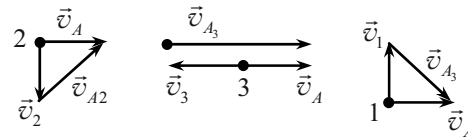
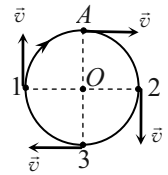
07 may tarixli imtahan, IV ixtisas qrupu, A variantı, 115 sayılı test tapşırığı

O mərkəzindən keçən ox ətrafında fırlanan disk A nöqtəsinin 1, 2 və 3 nöqtələrinə nisbətən v_{A1}, v_{A2}, v_{A3} sürətləri arasındakı hansı münasibət doğrudur?

- A) $v_{A1} = v_{A2} = v_{A3}$
 B) $v_{A1} > v_{A3} = v_{A2}$
 C) $v_{A3} > v_{A1} = v_{A2}$
 D) $v_{A1} > v_{A2} > v_{A3}$
 E) $v_{A3} < v_{A1} = v_{A2}$

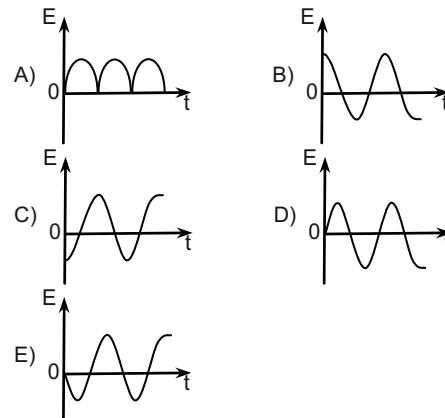
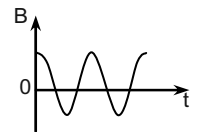
10-cu sinifdə tədris olunan “Çevrə üzrə hərəkət” mövzusunda aid, keyfiyyət nominasiyalı bu test tapşırığına abituriyentlərin 16,73%-i doğru cavab vermiş, 23,79%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Abituriyentlərin müəyyən hissəsi doğru olmayan A (46,98%) bəndinə üstünlük vermişdir. Təhlil göstərir ki, abituriyentlər nisbi sürətləri hesablamaqda çətinlik çəkirlər. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün A nöqtəsinin çevrənin müəyyən nöqtələrinə nəzərən nisbi sürətini hesablamaqla onların arasında münasibəti araşdırmaq tələb olunur. Göstərilən nöqtələrdə ani sürət vektorları çəkilir. Şəklə əsasən A nöqtəsinin 1, 2 və 3 nöqtələrinə nisbətən sürətləri - v_{A1}, v_{A2}, v_{A3} təyin edilərsə, onda $v_{A1}=v_{A2}=\sqrt{2}v, v_{A3}=2v$ alınır.

Doğru cavab: C

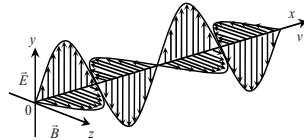
22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, A variantı, 30 sayılı test tapşırığı

Fəzanın müəyyən nöqtəsində elektromaqnit dalğasında maqnit sahəsinin induksiyanının rəqslərinin zamandan asılılıq qrafiki verilmişdir. Bu nöqtədə elektrik sahəsinin intensivliyinin rəqslərinin zamandan asılılıq qrafiki hansıdır?

“Elektromaqnit dalğaları” bölməsinə aid, keyfiyyət nominasiyalı bu test tapşırığına abituriyentlərin 26,29%-i doğru cavab vermiş, 31,14%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Tapşırıqda fəzanın müəyyən nöqtəsində elektromaqnit dalğasının maqnit sahəsinin induksiyasının rəqslərinin zamandan asılılıq qrafiki verilir və həmin nöqtədə elektrik sahəsinin intensivliyinin rəqslərinin zamandan asılılığını müəyyən etmək tələb olunur. Bu mövzu həm 9, həm də 11-ci sinifdə tədris olunur.

Ümumtəhsil məktəblərinin fizika kursundan məlumdur ki, elektromaqnit dalğaları eninə dalğadır və elektrik sahəsinin intensivlik \vec{E}

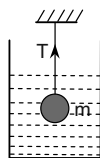

və maqnit sahəsinin induksiya \vec{B} vektorları həm bir-birinə, həm də dalğanın yayılma istiqamətinə perpendikulyar müstəvilərdə dəyişir. \vec{E} və \vec{B} kəmiyyətlərinin rəqsləri zamanı onlar eyni anda maksimum və minimum qiymətlərini alır. Başqa sözlə, elektromaqnit dalğasında bu sahələrin rəqsləri eyni fazada baş verir. Odur ki, fəzanın istənilən nöqtəsində bu kəmiyyətlərin rəqslərinin zamandan asılılıq qrafikləri də eyni olar.

Doğru cavab: B

22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, A variantı, 36 sayılı test tapşırığı

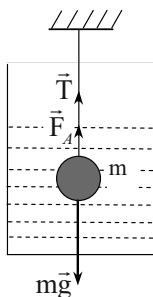
Kütləsi 1,2 kq olan kürəyə təsir edən Arximed qüvvəsi ipin T gərilmə qüvvəsindən 2 dəfə kiçikdir. Arximed qüvvəsi nəyə bərabərdir ($g = 10 \frac{m}{san^2}$)?

- A) 2 N B) 8 N C) 4 N D) 6 N E) 1 N

7-ci sinifdə tədris olunan “Aero-hidrostatika. Aero-hidrodinamika” bölməsinə aid, hesablama nominasiyalı bu test tapşırığına abituriyentlərin 17,07%-i doğru cavab vermiş, 29,81%-i cavab verməkdən imtina etmiş, 42,2%-i isə yanlış olaraq D distraktoruna üstünlük vermişlər.

Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün yalnız aero-hidrostatika və aero-hidrodinamika bəhsinə aid biliklər kifayət deyil. Burada, öncə, cismə təsir edən qüvvələrin istiqaməti nəzərə alınaraq tarazlıq şərti müəyyənləşdirilməlidir. Tapşırığın şərtindən

göründüyü kimi, tarazlıqda olan kürəciyə üç qüvvə təsir edir: ağırlıq qüvvəsi, ipin gərilmə qüvvəsi və Arximed qüvvəsi. Arximed qüvvəsi və ipin gərilmə qüvvəsinin şaquli yuxarı, ağırlıq qüvvəsinin isə aşağı yönəldiyi nəzərə alınaraq tarazlıq şərti yazılır:

$$F_A + T = mg .$$

$$\text{Şərtə görə, } T = 2F_A$$

$$F_A + 2F_A = mg \Rightarrow 3F_A = mg$$

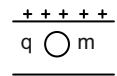
$$\Rightarrow F_A = \frac{mg}{3} = \frac{1,2 \cdot 10}{3} = 4N$$

Abituriyentlərin böyük əksəriyyətinin doğru olmayan D bəndini ($F_A=6N$) qeyd etmələrini tapşırığın şərtini oxuyarkən diqqətsizliyə yol vermələri ilə izah etmək olar. Tapşırıqda Arximed qüvvəsinin təsir edən ağırlıq qüvvəsindən iki dəfə kiçik olması deyil, (məhz buradan səhv olan $F_A = \frac{mg}{2} = \frac{12}{2} = 6N$ cavabı alınır), ipin gərilmə qüvvəsindən iki dəfə kiçik olması şərti verilmişdir.

Doğru cavab: C

22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, A variantı, 47 sayılı test tapşırığı

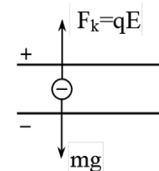
Damcı kondensatorun lövhələri arasında tarazlıqda olarsa:

1. Damcı müsbət yükə malikdir
2. Damcı mənfi yükə malikdir
3. Damcıya kondensatorun elektrik sahəsi tərəfindən təsir edən qüvvə ağırlıq qüvvəsinə bərabərdir
4. Damcıya kondensatorun elektrik sahəsi tərəfindən təsir edən qüvvə ağırlıq qüvvəsindən böyükdür
5. Damcıya kondensatorun elektrik sahəsi tərəfindən təsir edən qüvvə ağırlıq qüvvəsindən kiçikdir
6. Damcı elektrik yükünə malik deyil

“Bölmələrarası genetik əlaqə” bölməsinə aid, keyfiyyət nominasiyalı, açıq tipli bu test tapşırığına abituriyentlərin 3,73%-i doğru cavab vermiş, 35,94%-i isə cavab verməkdən imtina etmişlər. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün lazım olan müvafiq tədris materialı 9-cu sinifdə tədris olunur.

Damcı sükunətdə olduğundan tarazlıq şərtinə əsasən ona aşağı istiqamətdə təsir edən ağırlıq qüvvəsi yuxarı istiqamətdə elektrik sahəsi tərəfindən təsir edən qüvvəyə bərabər olmalıdır.

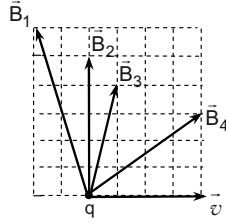

Elektrik sahəsi tərəfindən təsir edən qüvvənin yuxarı yönəlməsi üçün isə damcı mənfi elektrik yükünə malik olmalıdır.

Doğru cavab: 2;3

22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, B variantı, 37 sayılı test tapşırığı

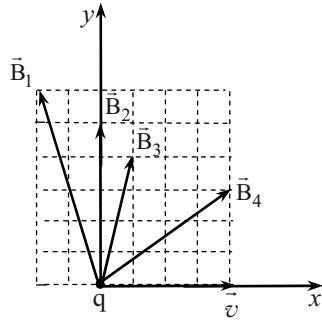
İnduksiya vektorları təsvir olunan müxtəlif biricins maqnit sahələrindən hansı yüklü zərrəciyə ən böyük qüvvə ilə təsir edər (v – zərrəciyin sürətidir)?

- A) B_3 B) B_2 C) B_4 D) B_1
E) hamısı eyni qüvvə ilə təsir edər

“Maqnit sahəsində yüklü zərrəciklərin hərəkəti” bölməsinə aid, keyfiyyət nominasiyalı bu test tapşırığına abituriyentlərin 19,72%-i doğru cavab vermiş, 30,86%-i isə cavab verməkdən imtina etmiş, 27,61%-i yanlış olaraq B distraktoruna üstünlük vermişlər. Tapşırığın şərtinə əsasən eyni sürətə malik, eyni yüklü zərrəciyə hansı maqnit sahəsi tərəfindən təsir edən qüvvənin maksimal olması soruşulur. Bu mövzu da orta məktəb kursunda həm 9, həm də 11-ci siniflərdə tədris olunur. Məlumdur ki, maqnit sahəsində hərəkət edən yüklü zərrəciyə təsir edən Lorens qüvvəsinin modulu $F_L = qvB \cdot \sin \alpha = qvB_{\perp}$ düsturu ilə təyin olunur.

Burada $B_{\perp} = B \cdot \sin \alpha$ maqnit sahəsinin induksiya vektorunun zərrəciyin sürətinə perpendikulyar olan toplananıdır. Deməli, Lorens qüvvəsi o zaman ən böyük olar ki, induksiya vektorunun zərrəciyin sürətinə perpendikulyar toplananı ən böyük olsun. Ona görə şəklə əsasən sürətə perpendikulyar olan y oxu boyunca induksiya vektorlarının proyeksiyalarını (şərti vahidlərlə) təyin edək,

$$B_{1\perp} = 6 \quad B_{2\perp} = 5 \quad B_{3\perp} = 4 \quad B_{4\perp} = 3$$

Deməli, zərrəciyə ən böyük qüvvə induksiya B_1 olan sahə tərəfindən göstərilir.

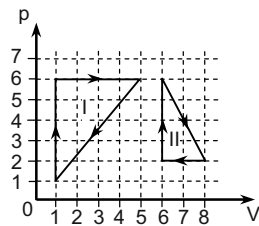
Doğru cavab: D

22 iyul tarixli imtahan, IV ixtisas qrupu, A variantı 106 sayılı test tapşırığı

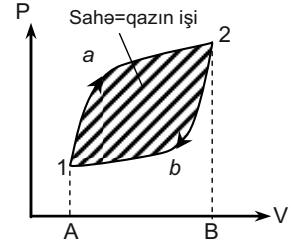
İdeal qaz üzərində görülən iki qapalı proses (p, V) diaqramında göstərilmişdir. Bu proseslərdə

qazın gördüyü işlərin $\frac{A_I}{A_{II}}$ nisbətini hesablayın (p – təzyiq, V – həcmdir).

- A) 1,5 B) 2 C) 2,5 D) 3 E) 4

“Termodinamikanın əsasları” bölməsinə aid, hesablama nominasiyalı bu test tapşırığına abituriyentlərin 25,18%-i doğru cavab vermiş, 54,56%-i cavab verməkdən imtina etmişlər. Bu mövzu 10-cu sinifdə tədris olunur.

Dərslərdə qeyd edildiyi kimi, p təzyiqdə qazın həcmnin elementar ΔV dəyişməsi zamanı qazın gördüyü iş $A' = p\Delta V$ düsturu ilə hesablanır. Qrafikdən görünür ki, $p(V)$ diaqramında qazın həcmnin dəyişməsi zamanı qazın gördüyü iş ədədi qiymətçə qrafikin altındakı sahəyə bərabərdir. Qapalı prosesdə isə görülən iş qrafikin hüdudlandırdığı sahəyə bərabərdir. Şəklə əsasən üçbucaqların sahəsi hesablanır:

$$A'_I = S_{\Delta_1} = \frac{ab}{2} = \frac{5 \cdot 4}{2} = 10$$

$$A'_{II} = S_{\Delta_2} = \frac{ab}{2} = \frac{2 \cdot 4}{2} = 4$$

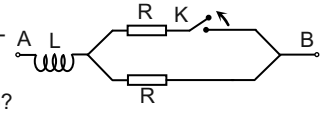
$$\text{Deməli, } \frac{A'_I}{A'_{II}} = \frac{10}{4} = 2,5$$

Doğru cavab: C

22 iyul tarixli imtahan, IV ixtisas qrupu, B variantı 112 sayılı test tapşırığı

K açarını açıqda sarğacın maqnit sahəsinin enerjisi necə dəyişər (A və B nöqtələri arasındakı gərginlik sabitdir, sarğacın müqaviməti nəzərə alınmır)?

- A) 4 dəfə azalar B) dəyişməz C) 2 dəfə artar
D) 4 dəfə artar E) 2 dəfə azalar

“Maqnit sahəsinin enerjisi” bölməsinə aid, keyfiyyət nominasiyalı bu test tapşırığına abituriyentlərin 23,64%-i doğru cavab vermiş, 34,02%-i isə cavab verməkdən imtina etmişlər. Bu mövzu 9-cu sinifdə tədris olunur. K açarını açıqda dövrənin baxılan hissəsinin müqaviməti iki dəfə artır (şərtə görə sarğacın müqaviməti nəzərə alınmır). Bu halda sarğac dövrəsində cərəyan şiddəti 2 dəfə azalır.

Sarğacın maqnit sahəsinin enerjisi üçün $W = \frac{LI^2}{2}$ düsturuna əsasən cərəyan şiddəti 2 dəfə azaldığından onun maqnit sahəsinin enerjisi 4 dəfə azalar.

Doğru cavab: A

Təhlillərin nəticəsinə əsasən, demək olar ki, hər iki ixtisas qrupunda abituriyentlərin bir çoxu məntiqi yanaşma, hesablama tələb olunan və keyfiyyət tipli tapşırıqlara cavab verməkdə çətinlik çəkmişdir. Ona görə də qəbul imtahanlarına hazırlaşanlara bu yönümdə öz üzərlərində daha çox işləmək tövsiyə olunur.

KİMYA

kimya üzrə fəlsəfə doktoru V.S. Əliyev,
DİM-in şöbə müdiri A.H. Batiyeva

Ali təhsil müəssisələrinə qəbul imtahanlarında (07 may, 22 iyul 2017-ci il) I və IV ixtisas qrupları üzrə kimya fənnindən istifadə edilmiş test tapşırıqları abituriyentlərin kimyanın qanun və qanunauyğunluqları, maddə quruluşu, maddələrin təsnifatı, adlandırılması, alınması, xassələri və tətbiqi ilə əlaqədar bilik və bacarıqlarını, eyni zamanda bunlar əsasında hesablamalar, ümumiləşdirmələr aparmaq qabiliyyətini yoxlamaq və aşkara çıxarmağa əsaslanan tapşırıqlardan ibarət olmuşdur.

Test tapşırıqları “Ümumi kimya”, “Qeyri-üzvi kimya” və “Üzvi kimya” bölmələrinə aid olmaqla, orta məktəb kursunu tam əhatə etmişdir.

Hər iki ixtisas qrupu üzrə istifadə edilmiş test bloklarındakı 25 test tapşırığından 21-i qapalı (verilənlərdən bir doğru cavabın seçilməsi) və 4-ü açıq tipli olmuşdur. Bunlardan 2-si hesablama, 1-i seçim, 1-i isə uyğunluğu müəyyən etmək tapşırıqlarıdır.

Test bloklarındakı tapşırıqlar qabiliyyət göstəricilərinə görə: terminoloji, faktoloji, ümumiləşdirmə, izahat, hesablama, öncəgörmə və təklif olunan fəaliyyət tipli, çətinlik dərəcəsinə görə isə sadə, orta və çətin olmuşdur.

Hər iki ixtisas qrupu üzrə test bloklarında kimyəvi hadisə və proseslərin mahiyyətinin dərkinə yönəlmiş, məntiqi düşüncəyə əsaslanan, nəzəri biliklərin tətbiqini tələb edən cədvəl, qrafik və sxem formasında verilmiş tapşırıqlar üstünlük təşkil etmişdir.

Qəbul imtahanlarının nəticələrinin statistik göstəriciləri əsasında hər bir test tapşırığı məzmun, mürəkkəblik dərəcəsi və qabiliyyət göstəriciləri baxımından təhlil edilmişdir.

Təhlil göstərmişdir ki, ötən illərlə müqayisədə I ixtisas qrupunda abituriyentlər üzvi kimyanın bir çox bölmələrinə aid test tapşırıqlarına nisbətən yaxşı cavab vermişlər.

Təhlil onu da göstərmişdir ki, həmin qrup abituriyentləri faktoloji materiallar əsasında tərtib edilmiş və eyni zamanda nəzəri biliklərin tətbiqinə əsaslanan, müəyyən qədər məntiqi düşüncə tələb edən bəzi üzvi kimya mövzularına aid test tapşırıqlarına zəif cavab vermişdir. Ekspertlərin fikrinə görə bu onunla əlaqədardır ki, üzvi kimyaya aid karbon turşuları, karbohidratlar, azotlu üzvi birləşmələr və irimolekullu birləşmələr mövzularının tədrisi proqramın sonuna düşdüyü üçün, onlar lazımı dərəcədə öyrənilməmişdir.

Ümumiyyətlə, həm I, həm də IV ixtisas qrupu üzrə abituriyentlərin müəyyən hissəsi məntiqi düşünmə, ümumiləşdirmə və hesablama tələb edilən tapşırıqlara cavab verməkdə çətinlik çəkmişlər.

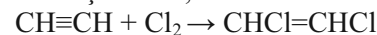
Aşağıda abituriyentlərin cavab verməkdə çətinlik çəkdikləri bəzi test tapşırıqlarının izahlı şərhi təqdim edilir.

07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, A variantı, 52 sayılı test tapşırığı

1 mol etinin 1 mol Cl_2 ilə reaksiyasından hansı birləşmə alınar?

- A) xloreten B) 1,2-dixloreten C) xloreten
D) 1,1-dixloreten E) 1,2-dixloreten

10-cu sinifdə tədris olunan “Alkinlər” mövzusunda aid, alkinlərin kimyəvi xassələri üzrə biliklərin yoxlanılmasına imkan verən bu test tapşırığına abituriyentlərin 25,15 %-i doğru cavab vermiş, 40,01%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün etinin kimyəvi xassələrini bilmək kifayətdir. Etinin 1 moluna 1 mol xlor birləşdikdə 1,2-dixloreten alınar.

Doğru cavab: E

07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, A variantı, 67 sayılı test tapşırığı

Bərabər kütləli 10%-li və 50%-li KOH məhlullarının qarışdırılmasından alınan məhlulda KOH-ın kütlə payını (%-lə) hesablayın.

- A) 30 B) 60 C) 18 D) 20 E) 25

8-ci sinifdə tədris olunan “Məhlullar” mövzusunda aid, iki məhlulun qarışdırılmasından alınan məhlulda həll olan maddənin kütlə payının hesablanması bacarıqlarının yoxlanılmasına imkan verən bu test tapşırığına abituriyentlərin 26,29%-i doğru cavab vermiş, 46,90%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün məhlulların qarışdırma düsturu əsasında hesablama aparmağı bacarmaq lazımdır. Qarışdırılan məhlulların kütlələri bərabər olduqda onların qatılıqları toplanıb 2-yə bölünür.

$$\omega_{(\text{qarışiq})} = (10+50):2 = 30 \%$$

Doğru cavab: A

07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, A variantı, 74 sayılı test tapşırığı

Polimerləşmə dərəcəsi 3000 olan sellüloza makromolekulunun quruluş halqalarında olan hidroksil qruplarının ümumi sayını hesablayın.

11-ci sinifdə tədris olunan “Karbhidratlar” mövzusunun aid, sellülozanın quruluşu ilə bağlı biliklərin yoxlanılmasına imkan verən bu test tapşırığına abituriyentlərin 6,98%-i doğru cavab vermiş, 65,70%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün sellülozanın quruluşunu bilmək lazımdır. Sellülozanın quruluş halqasında 3 ədəd OH qrupu olduğundan, OH qruplarının ümumi sayı = $3000 \cdot 3 = 9000$

Doğru cavab: 9000

**07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, A variantı
75 sayılı test tapşırığı**

Uyğunluğu müəyyən edin.

Reaksiyadan alınan duzun tipi:

1. Normal
2. Əsasi
3. Turş

Reaksiyaya daxil olan maddələr:

- a. 1 mol $Mg(OH)_2$ + 2 mol HCl
- b. 1 mol NaOH + 1 mol KOH + 1 mol H_2SO_4
- c. 1 mol $Al(OH)_3$ + 1 mol H_2SO_4
- d. 1 mol $Mg(OH)Cl$ + 1 mol HBr
- e. 1 mol $Ca(OH)_2$ + 1 mol H_3PO_4

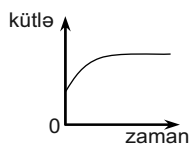
8-ci sinifdə tədris olunan “Duzlar” mövzusunun aid, duzların alınması və təsnifatı ilə bağlı biliklərin yoxlanılmasına imkan verən bu test tapşırığına abituriyentlərin 7,00 %-i doğru cavab vermiş, 49,53%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün müxtəlif növ duzların alınma üsullarını və təsnifatını bilmək lazımdır.

- a. $Mg(OH)_2 + 2HCl \rightarrow MgCl_2 + 2H_2O$ normal duz
- b. $NaOH + KOH + H_2SO_4 \rightarrow Na_2SO_4 + 2H_2O$ ikiqat duz
- c. $Al(OH)_3 + H_2SO_4 \rightarrow Al(OH)SO_4 + 2H_2O$ əsasi duz
- d. $Mg(OH)Cl + HBr \rightarrow MgClBr + H_2O$ qarışıq duz
- e. $Ca(OH)_2 + H_3PO_4 \rightarrow CaHPO_4 + 2H_2O$ turş duz

Doğru cavab: 1-a; 2-c; 3-e

**07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, B variantı,
51 sayılı test tapşırığı**

Hansı reaksiya sxemində bərk maddənin kütləsinin zamandan asılı olaraq dəyişməsi verilmiş qrafikə uyğundur?

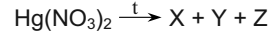
- A) $A(b) + B(b) \xrightarrow{t} C(m)$
- B) $A(b) + B(q) \xrightarrow{t} C(b)$
- C) $A(q) + B(q) \xrightarrow{t} C(q)$
- D) $A(q) + B(b) \xrightarrow{t} C(q)$
- E) $C(b) \xrightarrow{t} A(b) + B(q)$

8-ci sinifdə tədris olunan “Kimyanın ilk anlayışları” mövzusunun aid, reaksiya zamanı bərk maddə kütləsinin dəyişməsi qrafiki ilə işləmək bacarığının yoxlanılmasına imkan verən bu test tapşırığına abituriyentlərin 17,71%-i doğru cavab vermiş, 50,44%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün, reaksiya zamanı bərk maddə kütləsinin dəyişməsi qrafiki ilə işləmək bacarığı tələb olunur. Qrafikdən görünür ki, reaksiya

nəticəsində bərk maddənin kütləsi artır. Birləşmə reaksiyasında bu, yalnız bərk maddə alındıqda mümkün olur.

Doğru cavab: B

**07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, B variantı,
57 sayılı test tapşırığı**

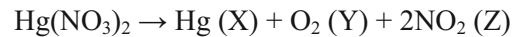

Maddələr	Bir molunda olan atomların mol sayı	Alınan maddələrin mol sayı
X	1	a
Y	2	b
Z	3	c

Əgər 1 mol $Hg(NO_3)_2$ parçalanarsa, a, b və c-ni müəyyən edin.

	a	b	c
A)	2	3	2
B)	1	1	2
C)	3	2	1
D)	1	2	1
E)	2	1	4

9-cu sinifdə tədris olunan “Nitrat turşusu” mövzusunun aid, nitrat duzlarının parçalanması ilə bağlı biliklərin yoxlanılmasına imkan verən bu test tapşırığına abituriyentlərin 18,17%-i doğru cavab vermiş, 54,74%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün metaldan asılı olaraq nitrat duzlarının parçalanma reaksiyalarının tənliklərini bilmək tələb olunur.

Doğru cavab: B

**07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, B variantı,
63 sayılı test tapşırığı**

Maddə	Həcmi, l (n.ş.)	Atomların sayı
CO	22,4	b
NH_3	x	$\frac{b}{2}$

x-i müəyyən edin.

- A) 33,6 B) 44,8 C) 22,4 D) 5,6 E) 11,2

8-ci sinifdə tədris olunan “Maddə miqdarı. Avoqadro qanunu” mövzusunun aid, atomların sayına görə qazların həcmi hesablamaq bacarıqlarının yoxlanılmasına imkan verən bu test tapşırığına abituriyentlərin 15,23%-i doğru cavab vermiş, 24,80%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün Avoqadro qanununun mahiyyətini başa düşmək və onun əsasında hesablama aparmaq lazımdır.

22,4 litr CO-da atomların sayı $b = 2N_A$.

NH_3 -ün 22,4 litrində ----- $4N_A$ sayda atom var

NH_3 -ün x litrində ----- $b/2$, yəni N_A sayda atom var
 $x = 5,6$ l

Doğru cavab: D

**07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, B variantı
65 sayılı test tapşırığı**

Hansı maddənin suda məhlulunda turş mühit yaranar?

A) C₂H₅OHB) NH₂—CH₂—COOHC) HOOC—CH₂— $\underset{\text{NH}_2}{\text{CH}}$ —COOHD) CH₂—CH₂—CH₂—CH₂— $\underset{\text{NH}_2}{\text{CH}}$ —COOHE) CH₃NH₂

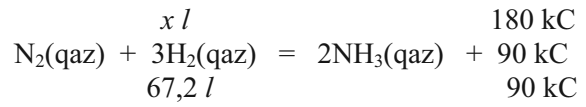
11-ci sinifdə tədris olunan “Azotlu üzvi birləşmələr” mövzusunda, aminturşuların kimyəvi xassələrini müəyyən etmək bacarıqlarının yoxlanılmasına imkan verən bu test tapşırığına abituriyentlərin 26,72 %-i doğru cavab vermiş, 45,82%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün aminturşuların kimyəvi xassələrini bilmək tələb olunur. Kimya kursundan məlumdur ki, aminturşu molekulunda karboksil qruplarının sayı amin qruplarının sayından çox olduqda məhlulda turş mühit yaradır.

Doğru cavab: C**07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, B variantı
69 sayılı test tapşırığı**MgSO₄ məhlulunda olan CuSO₄ qarışığını kənar etmək üçün məhlula hansı maddəni əlavə etmək lazımdır?A) NaCl B) AgCl C) Cu D) Mg(OH)₂ E) Mg

9-cu sinifdə tədris olunan “Metallar” mövzusunda, metalların digər metalları duzlarının məhlulundan sıxışdırması ilə bağlı biliklərin ümumiləşdirilib yoxlanılmasına imkan verən bu test tapşırığına abituriyentlərin 20,53%-i doğru cavab vermiş, 40,13%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün metalların elektrokimyəvi gərginlik sırasını bilmək tələb olunur. Metalların elektrokimyəvi gərginlik sırasında hər bir metal özündən sonrakı metalı duzunun suda məhlulundan sıxışdırıb çıxarır (Mg-a qədərki metallardan başqa).

Doğru cavab: E**07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, B variantı 72 sayılı test tapşırığı**N₂(q) + 3H₂(q) = 2NH₃(q) + 90 kC reaksiyasından 180 kC istilik ayrılıbsa, neçə litr (n.ş.) hidrogen sərf olunmuşdur?

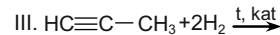
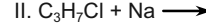
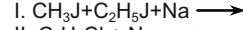
8-ci sinifdə tədris olunan “Reaksiyaların istilik effekti” mövzusunda, termokimyəvi tənliklər üzrə hesablama aparmaq bacarıqlarının yoxlanılmasına imkan verən bu test tapşırığına abituriyentlərin 19,18%-i doğru cavab vermiş, 45,55%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün termokimyəvi tənliklər üzrə hesablama aparmaq tələb olunur.

x = 134,4 l

Doğru cavab: 134,4**22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, A variantı,
59 sayılı test tapşırığı**

Hansı reaksiyalarda propan alınır?

A) yalnız III

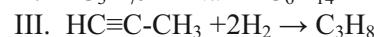
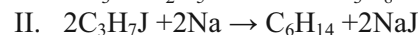
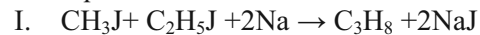
B) I, II

C) yalnız II

D) I, III

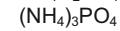
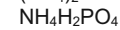
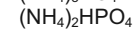
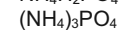
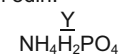
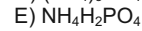
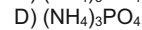
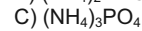
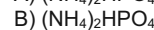
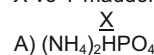
E) II, III

10-cu sinifdə tədris olunan “Alkanlar” mövzusunda, alkanların alınma reaksiyaları ilə bağlı biliklərin yoxlanılmasına imkan verən bu test tapşırığına abituriyentlərin 23,85%-i doğru cavab vermiş, 42,29%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün alkanların alınma reaksiyalarına aid olan Vürs reaksiyasını araşdırmağı bacarmaq lazımdır.

Doğru cavab: D**22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, A variantı,
70 sayılı test tapşırığı**

Reaksiya	Alınan duz	X və Y-lə reaksiyaya daxil olan maddələr	
		NH ₃	H ₃ PO ₄
NH ₃ + H ₃ PO ₄ →	X	+	+
NH ₃ + H ₃ PO ₄ →	Y	+	—

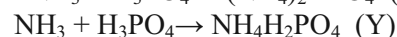
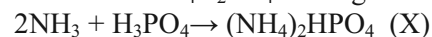
X və Y maddələrini müəyyən edin.

8-ci sinifdə tədris olunan “Qeyri-üzvi birləşmələrin mühüm sinifləri” mövzusunda, duzların alınmasına və xassələri ilə bağlı biliklərin yoxlanılmasına imkan verən bu test tapşırığına abituriyentlərin 16,88%-i doğru cavab vermiş, 56,01%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün duzun alınma üsullarını və xassələrini bilmək lazımdır.

NH₃ ilə reaksiyaya daxil olan duzlar - (NH₄)₂HPO₄ və NH₄H₂PO₄

H₃PO₄ ilə reaksiyaya daxil olur - (NH₄)₂HPO₄, daxil olmur - NH₄H₂PO₄. Ona görə də

Doğru cavab: A

22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, A variantı, 72 sayılı test tapşırığı

Tərkibində hidrogenin kütlə payı 10% olan arenin (benzolonun homoloqu) molekulunda neçə hidrogen atomu var? $A_r(C)=12$, $A_r(H)=1$

10-cu sinifdə tədris olunan “Aromatik karbohidrogenlər” mövzusunda aid, arenlərin tərkibinin hesablanması tələb edilən bu açıq tipli test tapşırığına abituriyentlərin 12,83%-i doğru cavab vermiş, 59,19%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün arenlərin ümumi formulu üzrə hesablama aparmağı bacarmaq lazımdır. Arenlərin ümumi formulu – C_nH_{2n-6} .

$$(2n-6) \text{ ----- } 10 \%$$

$$12n \text{ ----- } 90 \%$$

$$n=9; \text{ Hidrogen atomlarının sayı } 2n-6=18-6=12$$

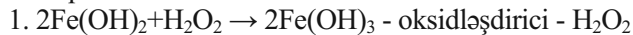
Doğru cavab: 12

22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, A variantı, 75 sayılı test tapşırığı

Uyğunluğu müəyyən edin.

Oksidləşmə-reduksiya reaksiyası	Oksidləşdirici maddə
1. $2Fe(OH)_2 + H_2O_2 \rightarrow 2Fe(OH)_3$	a. $Fe(OH)_2$
2. $NO_2 + SO_2 \rightarrow SO_3 + NO$	b. H_2O_2
3. $4NO_2 + O_2 + 2H_2O \rightarrow 4HNO_3$	c. SO_2
	d. NO_2
	e. O_2

9-cu sinifdə tədris olunan “Oksidləşmə-reduksiya reaksiyaları” mövzusunda aid, oksidləşmə-reduksiya reaksiyalarında oksidləşdirici maddənin müəyyən edilməsi tələb edilən bu açıq tipli test tapşırığına abituriyentlərin 17,80%-i doğru cavab vermiş, 44,34%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün oksidləşmə-reduksiya reaksiyalarının mahiyyətini bilmək və tətbiq etmək lazımdır.

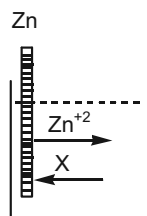

Doğru cavab: 1-b; 2-d; 3-e

22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, B variantı, 57 sayılı test tapşırığı

Sink lövhə $X(NO_3)_2$ -in suda məhluluna salınmışdır. Əvəzetmə reaksiyası baş verirsə X hansı metallar ola bilər?

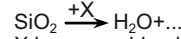
- A) Fe, Cu B) Ca, Cu
C) Mg, Al D) Mg, Fe
E) Ag, Ca

9-cu sinifdə tədris olunan “Metallar” mövzusunda aid, metalların digər metalları duzlarının məhlulunda sıxışdırılması ilə bağlı biliklərin yoxlanılmasına imkan verən bu test tapşırığına abituriyentlərin 17,56 %-i doğru cavab vermiş, 43,82 %-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün metalların elektrokimyəvi gərginlik sırasını bilmək tələb olunur. Metalların elektrokimyəvi

gərginlik sırasında hər bir metal özündən sonrakı metalı duzunun suda məhlulundan sıxışdırıb çıxarır (Mg-a qədərki metallardan başqa).

Doğru cavab: A

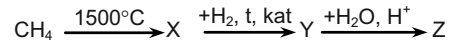
22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, B variantı, 59 sayılı test tapşırığı

X hansı maddə ola bilər?

- A) H_2SO_4 B) HCl C) HF D) HNO_3 E) H_3PO_4

10-cu sinifdə tədris olunan “Karbon, silisium və onların birləşmələri” mövzusunda aid, silisium-dioksidin kimyəvi xassələri soruşulan bu test tapşırığına abituriyentlərin 24,89 %-i doğru cavab vermiş, 39,61 %-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün silisium-dioksidin kimyəvi xassələrini bilmək tələb olunur. Məlumdur ki, silisium-dioksid turşulardan yalnız HF ilə reaksiyaya daxil olur.

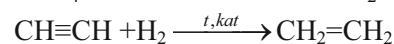
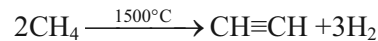
Doğru cavab: C

22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, B variantı, 67 sayılı test tapşırığı

Z maddəsi üçün hansı ifadələr **doğru deyil**?

- “Gümüş güzgü” reaksiyasına daxil olur
 - CuO ilə oksidləşməsindən sirkə aldehidi alınır
 - Molekulunda sp^2 – hibridləşmə vəziyyətində olan karbon atomu var
 - İkili spirttir
 - Molekulları arasında hidrogen rabitəsi yaranır
 - Karbon turşuları ilə mürəkkəb efir əmələ gətirir
- A) 1, 2, 3 B) 2, 4, 6 C) 1, 3, 4 D) 4, 5 E) 3, 5

Spirtlərin alınmasına aid bu test tapşırığına abituriyentlərin 17,98%-i doğru cavab vermiş, 64,58%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün spirtlərin alınması və xassələrini bilmək lazımdır.

$CH_2 = CH_2 + H_2O \rightarrow C_2H_5OH$ Etil spirti üçün: 1, 3, 4 doğru deyil.

Doğru cavab: C

07 may tarixli imtahan, IV ixtisas qrupu, A variantı, 32 sayılı test tapşırığı

Maddələr	Xassələri
X	Turş mühitdə hidrolizindən qlükoza və fruktoza alınır
Y	Qlükozanın izomeridir, molekulunda 3 asimmetrik karbon atomu var (açıq zəncirli formada)
Z	Gümüş(I) oksidin ammoniyakda məhlulu ilə oksidləşərək qlükon turşusu əmələ gətirir

Hansı maddələr $Cu(OH)_2$ -ni Cu_2O -ya qədər reduksiya edir?

- A) X, Y, Z B) yalnız X C) X və Y
D) Y və Z E) yalnız Z

11-ci sinifdə tədris olunan “Mürəkkəb efirlər. Yağlar. Karbohidratlar” mövzularına aid, karbohidratların quruluşu və xassələri soruşulan bu test tapşırığına abituriyentlərin 24,90%-i doğru cavab vermiş, 48,39%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün karbohidratların quruluşu və xassələrini araşdırmağı bacarmaq lazımdır.

Hidrolizindən qlükoza və fruktoza alınan maddə saxarozadır (X).

Molekulunda 3 asimmetrik karbon atomu olan qlükozanın izomeri fruktozadır (Y).

Gümüş-güzgü reaksiyasına daxil olub, qlükon turşusu əmələ gətirən qlükozadır (Z).

Bu maddələrdən yalnız qlükoza $\text{Cu}(\text{OH})_2$ -ni Cu_2O -ya qədər reduksiya edir.

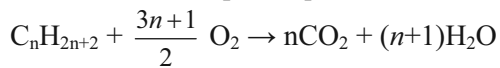
Doğru cavab: E

07 may tarixli imtahan, IV ixtisas qrupu, A variantı 46 sayılı test tapşırığı

1 mol alkanın ($\text{C}_n\text{H}_{2n+2}$) müəyyən hissəsinin tam yanmasına 2 mol O_2 sərf olunmuşdur. Bu alkanın qalan hissəsinin tam yanmasına neçə mol O_2 sərf olunur?

- A) $\frac{3n-3}{2}$ B) $\frac{3n-2}{2}$ C) $\frac{3n-1}{2}$
D) $\frac{3n}{2}$ E) $\frac{3n+1}{2}$

10-cu sinifdə tədris olunan “Alkanlar” mövzusu- na aid, alkanların kimyəvi xassələri ilə bağlı hesablama bacarıqlarının yoxlanılmasına imkan verən bu test tapşırığına abituriyentlərin 30,54%-i doğru cavab vermiş, 31,75%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün alkanların yanma reaksiyasının ümumi tənliyi əsasında hesablama aparmaq lazımdır.

Alkanların yanma reaksiyasının ümumi tənliyindən görünür ki, 1 mol alkanın yanmasına $\frac{3n+1}{2}$ mol O_2 lazımdır. 2 mol O_2 sərf olunduğundan, qalan oksigenin miqdarı:

$$\frac{3n+1}{2} \cdot 2 - 2 = \frac{3n-3}{2} \text{ mol olar.}$$

Doğru cavab: A

07 may tarixli imtahan, IV ixtisas qrupu, A variantı, 49 sayılı test tapşırığı

XS maddəsinin kütləsi, q	Verilmiş kütlənin tam yanması zamanı ayrılan istilik, kC	XS-in yanma istiliyi, $\frac{\text{kC}}{\text{mol}}$	X atomunda neytronların sayı
38,8	80	200	35

X üçün hansı ifadələr doğru **deyil**?

($_{29}\text{Cu}$, $_{30}\text{Zn}$, $_{26}\text{Fe}$, $_{24}\text{Cr}$, $_{25}\text{Mn}$)

- VIII B qrupunda yerləşir
- Amfoter metaldir
- Qələvilərlə reaksiyaya daxil olmur
- II B qrupunda yerləşir
- Xlorid turşusu ilə reaksiyaya daxil olur
- Duru H_2SO_4 ilə reaksiyaya daxil olmur

8-ci sinifdə tədris olunan “Kimyəvi reaksiyaların istilik effekti” mövzusunə aid, açıq tipli termo-kimyəvi tənliklər üzrə hesablama bacarıqlarının yoxlanılmasına imkan verən bu test tapşırığına abituriyentlərin 27,12%-i doğru cavab vermiş, 42,24%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün maddənin yanma istiliyi əsasında metalı və metala aid doğru olmayan ifadələri müəyyən etmək lazımdır.

38,8 q XS yandıqda ----- 80 kC istilik ayrılır

M q XS yandıqda ----- 200 kC istilik ayrılır

$M=97$; $A_r(X)=97-32=65$; Sıra nömrəsi

$Z=65-35=30$ Bu sink metalıdır. $_{30}\text{Zn}$ üçün doğru olmayan ifadələr: 1, 3, 6

Doğru cavab: 1, 3, 6

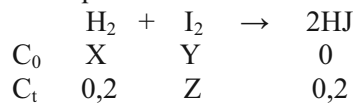
07 may tarixli imtahan, IV ixtisas qrupu, A variantı, 50 sayılı test tapşırığı

Uyğunluğu müəyyən edin.

Maddələr	Başlanğıc qatılığı, $\frac{\text{mol}}{\text{l}}$	Tarazlıq qatılığı, $\frac{\text{mol}}{\text{l}}$	Tarazlıq sabiti, K
$\text{H}_{2(\text{q})}$	X	0,2	0,5
$\text{I}_{2(\text{q})}$	Y	Z	
$\text{HI}_{(\text{q})}$	0	0,2	

- X
 - Y
 - Z
- 0,1
 - 0,2
 - 0,3
 - 0,4
 - 0,5

8-ci sinifdə tədris olunan “Kimyəvi reaksiyaların sürəti. Kimyəvi tarazlıq” mövzularına aid, bu test tapşırığına abituriyentlərin 23,59%-i doğru cavab vermiş, 46,07%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün kimyəvi tarazlıq qatılıqları əsasında hesablama aparmağı bacarmaq lazımdır.

$$\frac{0,2^2}{0,2 \cdot Z} = 0,5; Z=0,1$$

0,2 mol HI əmələ gəldikdə 0,1 mol H_2 və 0,1 mol I_2 reaksiyaya daxil olur. Onda,

$$X = 0,2 + 0,1 = 0,3; Y = 0,1 + 0,1 = 0,2$$

Doğru cavab: 1-c; 2-b; 3-a

07 may tarixli imtahan, IV ixtisas qrupu, B variantı, 47 sayılı test tapşırığı

Polipropilen makromolekulunun nisbi molekül kütləsi 84000-dir. Bu makromolekuldakı sp^3 hibrid orbitalların sayını hesablayın. $M_r(\text{C}_3\text{H}_6)=42$

11-ci sinifdə tədris olunan “İrimolekullu birləşmələr” mövzusunə aid, açıq tipli irimolekullu birləşmələrin tərkibinin hesablanması bacarıqlarının

yoxlanılmasına imkan verən bu test tapşırığına abituriyentlərin 26,87%-i doğru cavab vermiş, 31,72%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün polipropilenin formulunu yazmaq və nisbi molekül kütləsi əsasında hibrid orbitalların sayını hesablamağı bacarmaq lazımdır.

Polipropilenin formulu - $[-CH_2 - CH(CH_3)-]_n$.
 $42n = 84000$; $n = 2000$ Quruluş halqasında 12 ədəd sp^3 hibrid orbitalı olduğundan, makromolekuldakı sp^3 hibrid orbitalların sayı = $12 \cdot 2000 = 24000$

Doğru cavab: 24000

**22 iyul tarixli imtahan, IV ixtisas qrupu, A variantı
39 sayılı test tapşırığı**

Praktiki çıxım 50% olarsa, 2 mol sirkə aldehidinin oksidləşməsindən neçə qram sirkə turşusu alınar?

$M_r(CH_3COOH) = 60$

A) 30 B) 90 C) 60 D) 120 E) 45

11-ci sinifdə tədris olunan “Aldehidlər. Karbon turşuları” mövzularına aid bu test tapşırığına abituriyentlərin 29,17%-i doğru cavab vermiş, 32,21%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün sirkə turşusunun alınma reaksiyası əsasında hesablama aparmağı bacarmaq lazımdır.

$CH_3CHO + [O] \rightarrow CH_3COOH$ Tənləkdən görüldüyü kimi, 2 mol aldehiddən 2 mol turşu alınar. Lakin, çıxım 50% olduğundan, 1 mol, yəni 60 q sirkə turşusu alınacaq.

Doğru cavab: C

**22 iyul tarixli imtahan, IV ixtisas qrupu, B variantı,
47 sayılı test tapşırığı**

Qlisin və alanindən alınmış polipeptiddə 15 peptid rabitəsi var. Reaksiyaya tam girən qlisin və alaninin mol nisbəti uyğun olaraq 5:3 kimidir. Polipeptidin nisbi molekül kütləsini hesablayın. $M_r(\text{qlisin}) = 75$; $M_r(\text{alanin}) = 89$; $M_r(H_2O) = 18$

11-ci sinifdə tədris olunan “Azotlu üzvi birləşmələr” mövzusunə aid, polipeptidin nisbi molekül kütləsinin hesablanması bacarıqlarının yoxlanılmasına imkan verən bu test tapşırığına abituriyentlərin 18,07%-i doğru cavab vermiş, 50,48%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün aminturşuların mol nisbəti və peptid rabitələrin sayı əsasında polipeptidin nisbi molekül kütləsini hesablamağı bacarmaq lazımdır. Peptid rabitələrin sayı 15-dirsə, deməli, polipeptid 16 aminturşu molekulundan əmələ gəlib. Qlisin və alaninin mol nisbəti 5:3 kimi olduğundan, polipeptid molekulunda $16:8 \cdot 5 = 10$ qlisin molekulu, $16:8 \cdot 3 = 6$ alanin molekulu var. Onda, polipeptidin nisbi molekül kütləsi

$M_r = 10 \cdot 75 + 6 \cdot 89 - 15 \cdot 18 = 1014$

Doğru cavab: 1014

22 iyul tarixli imtahan, IV ixtisas qrupu, B variantı, 49 sayılı test tapşırığı

400 q 10%-li NaOH-ın suda məhlulu üçün hansılar doğru

deyir? ($^{23}_{11}\text{Na}$; ^1_1H ; $^{16}_8\text{O}$)

Məhlulda:

1. 20 mol su var
2. 2 mol NaOH var
3. $20N_A$ elektron var
4. $220N_A$ elektron var
5. 80 q NaOH var

8-ci sinifdə tədris olunan “Maddə miqdarı. Avoqadro qanunu”, “Məhlullar” və “Atomun quruluşu” mövzularına aid, açıq tipli məhlulların tərkibini hesablama bacarıqlarının yoxlanılmasına imkan verən bu test tapşırığına abituriyentlərin 28,98%-i doğru cavab vermiş, 28,13%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün məhlulların qatılığı, maddə miqdarı, Avoqadro qanunu və atomun quruluşu əsasında hesablama aparmağı bacarmaq lazımdır.

$m(\text{NaOH}) = 400 \cdot 0,1 = 40$ q; $v(\text{NaOH}) = 1$ mol;
 $m(\text{su}) = 400 - 40 = 360$ q; $v(\text{su}) = 360:18 = 20$ mol;

$N(\text{elektron}) = v(\text{NaOH}) \cdot 20N_A +$

$v(H_2O) \cdot 10N_A = 20N_A + 200N_A = 220N_A$

Doğru cavab: 1, 4

Əziz abituriyentlər!

1. Bütün test tapşırıqları yalnız qəbul proqramı və dərsləklər əsasında tərtib olunur.

2. Qəbul imtahanlarına hazırlıq zamanı hər bir mövzunu öyrəndikdən sonra həmin mövzu üzrə mümkün qədər çoxlu test tapşırıqları ilə işləmək lazımdır.

3. Qəbul imtahanlarına hazırlıq dövründə hesablama xarakterli test tapşırıqları ilə daha çox işləmək və məsələlərin həllini ciddi surətdə araşdırmaq lazımdır. Məsələ həllinə şablon (yəni müəyyən bir həll qaydası ilə) yanaşma imtahanda müəyyən çətinliklərə və çoxlu vaxt sərfinə səbəb olar. Bilməlisiniz ki, məsələləri müxtəlif yollarla həll etmək olur. Siz məsələlərin həllini araşdıraraq ən sadə və optimal həll yollarını seçməlisiniz. Belə olduqda imtahan zamanı bir tərəfdən belə tapşırıqları həll etməkdə çətinlik çəkməzsiniz, digər tərəfdən tapşırığın həllinə daha az vaxt sərf edərsiniz. Hesablama tapşırıqlarının sadə həll üsulları ilə siz “Abituriyent” jurnalında verilmiş tövsiyələrdə və məqalələrdə tanış ola bilərsiniz.

4. Qəbul imtahanlarına hazırlaşarkən üzvi maddələrin quruluşuna, xüsusən üzvi kimyanın axırını (karbohidratlar, azotlu üzvi birləşmələr və irimolekullu birləşmələr) mövzularının dərinə öyrənilməsinə ciddi fikir verməyiniz tövsiyə olunur.

Sizə uğurlar arzulayırıq!

BIOLOGIYA

✎ *biologiya üzrə fəlsəfə doktoru T.Ə. Məmmədخانلی,*
biologiya üzrə fəlsəfə doktoru F.A. Ağayev,
G.İ. Rüstəmzadə

Qəbul imtahanlarında (07 may, 22 iyul 2017-ci il) istifadə edilmiş test tapşırıqları qəbul proqramına uyğun olmaqla, orta məktəb kursunu tam əhatə etmişdir. Test blokuna daxil edilmiş 25 tapşırıqdan 21-i qapalı (verilənlərdən bir doğru cavabın seçilməsi), 4-ü isə açıq (hesablama, seçim, uyğunluğu müəyyən etmək) tipli olmuşdur.

Test bloklarında canlı aləmdə baş verən bioloji hadisə və proseslərin mahiyyətinin dərk olunmasını tələb edən, bitki və heyvanların quruluşu, fizioloji xüsusiyyətləri, habelə onların təsnifatı haqqında bilik və bacarıqları yoxlamağa imkan verən, təhlil etmə, ümumiləşdirmə və məntiqi düşüncəyə istinad edərək, düzgün nəticə əldə etməyə əsaslanan tapşırıqlara üstünlük verilmişdir.

İmtahan nəticələrinin statistik göstəriciləri əsasında test tapşırıqlarının elmi-metodiki təhlili göstərmişdir ki, insanın dayaq-hərəkət aparatı, sinir sistemi, analizatorlar, çoxalma, ontogenez proseslərinin səciyyəvi xüsusiyyətlərinə aid ümumiləşdirmə və izahat yönümlü, habelə terminoloji test tapşırıqlarına abituriyentlər yaxşı cavab vermişlər.

Bununla yanaşı, qəbul imtahanlarında abituriyentlərin əsas çətinliyi K. Linneyin tərtib etdiyi sistematika ilə müasir heyvan və bitki sistematinin müqayisəsi, sürünənlərdə diş heteroqametlik və qametogenezin mexanizmi, təbiətdə fotosintez məhsuldarlığını əks etdirən kəmiyyətlər, insanın qan-damar sistemi, ürək tsiklinin fazaları, orqanizmin böyük və kiçik qan dövranlarında qanın hərəkət ardıcılığı, insanda daxili sekresiya vəzilərinin yerləşdiyi bədən boşluqları, habelə qıjıkimilərin inkişaf dövryyəsi ilə bağlı test tapşırıqlarının cavablandırılmasında olmuşdur. Həmçinin bir sıra abituriyentlər nəzəri biliklərin tətbiqini tələb edən, ümumiləşdirmə və hesablama tipli test tapşırıqlarının yerinə yetirilməsində çətinlik çəkmişdir.

Aşağıda abituriyentlərin cavab verməkdə çətinlik çəkdiyi bəzi test tapşırıqlarının izahlı şərh təqdim edilir.

07 may tarixli imtahan, A variantı, 54 sayılı test tapşırığı

Əgər K. Linneyin mövcud sistematinə fəsilə də olsaydı, onun təsnifat vahidlərinin neçəsini yalnız heyvanlara aid etmək olardı?

A) 1 B) 5 C) 2 D) 4 E) 3

“Təkamül təlimi” və “Makrotəkamül” bölmələrinə aid, bu test tapşırığına abituriyentlərin 22,88 %-i doğru cavab vermiş, 34,17 %-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. 10-cu sinif “Ümumi biologiya” dərslində tədris olunan müvafiq materialdan məlumdur ki, K. Linney orqanizmləri 4 sistematik kateqoriya – növ, cins, dəstə və siniflər üzrə sistemləşdirmişdir. Heyvan sistematinə istifadə olunan 7 əsas sistematik kateqoriyadan 5-i (növlər, cinslər, fəsilələr, siniflər, aləmlər) həm heyvan, həm də bitkilərə, 2-si isə, yəni, dəstə və tip vahidləri yalnız heyvanlara aiddir. Əgər K. Linneyin elmə daxil etdiyi sistematik vahidlər arasında fəsilə də olsaydı, yenə də onlardan yalnız biri – dəstə ancaq heyvanlara aid olardı.

Doğru cavab: A

07 may tarixli imtahan, A variantı, 61 sayılı test tapşırığı

Erkək qıjının inkişaf dövryyəsinə aid prosesləri sporun cücməsindən başlayaraq, ardıcılıqla düzün.

1. mayalanma
2. qametofitin əmələ gəlməsi
3. sporofitin yaranması
4. hərəkət orqanoidi olan hüceyrələrin yaranması
5. sporların formalaşması

A) 4, 3, 1, 2, 5 B) 3, 5, 1, 4, 2 C) 5, 2, 4, 1, 3
 D) 1, 3, 4, 2, 5 E) 2, 4, 1, 3, 5

Test tapşırığı “Yosunlar, mamırlar, qıjılar, çılpax-toxumlular” bölməsinə aiddir. Tapşırığa abituriyentlərin 27,42%-i doğru cavab vermiş, 28,23%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. 7-ci sinifin “Biologiya” dərslində qıjıkimilərin çoxalması həm mətn, həm də sxem şəklində verilmişdir. Erkək qıjının sporu cücmərərk qıjının ilk cücməti olan protalı əmələ gətirir. Protal qıjının qametofit (2) nəslidir, belə ki, onun üzərində qametlər – qamçılıarı

olan spermatozoidlər və yumurta hüceyrə yaranır (4). Mayalanma (1) nəticəsində ziqot əmələ gəlir və onun bölünməsindən rüşeym yaranır ki, ondan da sporofit (3), yəni qeyri-cinsi nəsil inkişaf edir. Qıjının sporofit nəslinin yarpaqlarının alt səthindəki sporangilərdə isə haploid sporelar formalaşır (5).

Doğru cavab: E

07 may tarixli imtahan, A variantı, 64 sayılı test tapşırığı

1 ha yarpaq sahəsində sentyabrın 23-də cənub rayonlarda neçə kq qlükoza sintez olunur?

A) 100 B) 10 C) 480 D) 120 E) 150

“Hüceyrənin biokimyası” bölməsinə aid, hesablama xarakterli bu test tapşırığına abituriyentlərin 38,51 %-i doğru cavab vermiş, 43,15 %-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün 10-cu sinfin “Ümumi biologiya” dərslində bitkilərin fotosintez məhsuldarlığına aid kəmiyyətləri bilmək lazımdır. Müvafiq məlumatda qeyd olunub ki, 1 m² yarpaq sahəsində 1 saat ərzində 1 qram üzvi maddə, yəni qlükoza əmələ gəlir. 1 hektar 10000 m²-ə bərabərdir. Sentyabrın 23-də isə sutkanın işıqlı vaxtı ilə qaranlıq vaxtının müddəti bərabər, yəni 12 saat olur. Beləliklə, 10000 m² x 12saat ifadəsindən 120000 qram – 120 kq cavabı alınır.

Doğru cavab: D

07 may tarixli imtahan, A variantı, 75 sayılı test tapşırığı

Uyğunluğu müəyyən edin.

1.Sürünən	a.salamandra
2. Məməli	b.pavian
3.Amfibi	c.lanqust
	d.gekkon
	e.ibis

Zoologiya kursunun “Mövzulararası əlaqə” bölməsinə aid, açıq tipli (uyğunluğu müəyyən etmək) bu test tapşırığına abituriyentlərin 15,42%-i doğru cavab vermiş, 32,66%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının şərtinə əsasən göstərilən heyvanların sinif mənsubiyyətini müəyyən etmək tələb olunur. Təqdim olunan siyahıda salamandra – suda-quruda yaşayanlara (amfibilərə), pavian primatlar dəstəsinin nümayəndəsi olub – məməlilərə, lanqust – xərçəngkimilərə, gekkon pulcuqlular dəstəsinin nümayəndəsi olaraq – sürünənlərə, ibis isə quşlar sinfinə aiddir.

Doğru cavab: 1-d; 2-b; 3-a

07 may tarixli imtahan, B variantı, 73 sayılı test tapşırığı

İnsanda qanın böyrək venasından başlayaraq arterial qanı bilavasitə ürək boşluğuna qaytaran damara qədər keçdiyi yolun ardıcılığını təyin edin.

1. böyrək venası	4. ürəyin sağ hissəsi
2. ağciyər arteriyası	5. aşağı boş vena
3. ağciyər venası	6. ağciyər kapilyarları

“Qan. Qan dövrəni. Tənəffüs” bölməsinə aid, açıq tipli (ardıcılığını seçmək) bu test tapşırığına abituriyentlərin 27,47%-i doğru cavab vermiş, 38,28%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün 9-cu sinfin “İnsan” dərslində insan orqanizmində qanın hər iki dövrəni üzrə hərəkət ardıcılığını bilmək lazımdır. İnsanda aşağı boş vena aşağı ətraflar və gövdədəki daxili orqanlardan, o cümlədən böyrəklərdən gələn venoz qanı toplayaraq onu ürəyin bilavasitə sağ qulaqcığına daxil edir. Buradan qan sağ mədəciyə axaraq kiçik qan dövrəni ilə ağciyər arteriyasına daxil olur. Bu damarla ağciyərlərə gələn venoz qan ağciyər kapilyarlarında oksigenlə zənginləşərək ağciyər venaları ilə ürəyin sol qulaqcığına qayıdır. Beləliklə, tələb olunan ardıcılıq aşağıdakı kimi olmalıdır: böyrək venası - aşağı boş vena - ürəyin sağ hissəsi - ağciyər arteriyası - ağciyər kapilyarları - ağciyər venası.

Doğru cavab: 1,5,4,2,6,3

22 iyul tarixli imtahan, A variantı, 56 sayılı test tapşırığı

Tısbəşada toxumluğun yetişmə zonasına 8 hüceyrə daxil olmuşsa, əmələ gəlmiş qametlərin neçəsi x – cinsiyyət xromosomu daşıyacaq?

A) 8 B) 4 C) 0 D) 16 E) 32

“Çoxalma. Ontogenez” bölməsinə aid, bu test tapşırığına abituriyentlərin 33,89%-i doğru cavab vermiş, 21,51%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün 10-cu sinfin “Ümumi biologiya” dərslində təqdim edilmiş qametogenez prosesinin mexanizmini bilmək, eyni zamanda dişi və ya erkək heteroqametliyi olan heyvanlar haqqında biliklərə malik olmaq lazımdır. Spermatoqenez zamanı toxumluğun yetişmə mərhələsinə (zonasına) daxil olmuş bir hüceyrənin meyoza məruz qalması nəticəsində 4 haploid hüceyrə əmələ gəlir. Daha sonra bu hüceyrələrin hər biri formalaşaraq spermatozoidə, yəni qametə çevrilir. Deməli, toxumluğun yetişmə zonasına daxil olmuş 8

hüceyrədən 32 qamet (8x4) əmələ gələr. Digər tərəfdən məlumdur ki, sürünənlər sinfinin erkək nümayəndələri erkək homoqametliyə malikdir. Erkək tısbağanın diploid hüceyrəsində 2 ədəd x – cinsiyyət xromosomu var. Deməli, 32 qametin hamısı x – cinsiyyət xromosomu daşıyacaq.

Doğru cavab: E

22 iyul tarixli imtahan, B variantı, 61 sayılı test tapşırığı

Hormon ifraz edən vəzilər kişilərdə neçə bədən boşluğunda yerləşir?

A) 2 B) 1 C) 4 D) 5 E) 3

“İfrazat. Dəri. Daxili sekresiya vəziləri. Əməyin fiziologiyası” bölməsinə aid, bu test tapşırığına abituriyentlərin 28,02%-i doğru cavab vermiş, 11,55%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün ilk növbədə 9-cu sinfin “İnsan” dərsliyindən insan orqanizmində olan əsas bədən boşluqlarını bilmək lazımdır. Əsas bədən boşluqlarının sayı 8-dir. Başdan gövdəyə doğru ardıcılıqda birinci bədən boşluğu kəllə boşluğudur ki, burada hormon ifraz edən vəzilərdən epifiz və hipofiz yerləşir. Başda olan digər bədən boşluqlarında (göz yuvası, burun və ağız) belə vəzilər yoxdur. Gövdədə döş boşluğunda timus vəzi, qarın boşluğunda isə hormon ifraz edən vəzilərdən böyrəküstü vəzilər və mədəaltı vəzi yerləşir. Kişilərdə, qadınlardan fərqli olaraq, çanaq boşluğunda hormon ifraz edən vəzilər yoxdur. Belə ki, qarışıq vəzilər olan toxumluqlar bədən boşluğunda deyil, xayalıqda yerləşir. Beləliklə, kişilərdə hormon ifraz edən vəzilər 3 əsas bədən boşluğunda – kəllə, döş və qarın boşluqlarında yerləşirlər.

Doğru cavab: E

22 iyul tarixli imtahan, B variantı, 64 sayılı test tapşırığı

Əgər çay xanısının bel üzgəclərinin sayı kəlkədə olduğu qədər olsaydı, onda onun cüt üzgəclərinin sayının tək üzgəclərin sayına nisbəti neçə olardı?

A) 3:4 B) 2:1 C) 1:2 D) 1:1 E) 4:3

“Xordalılar, balıqlar, suda-quruda yaşayanlar, sürünənlər” bölməsinə aid, bu test tapşırığına abituriyentlərin 27,17%-i doğru cavab vermiş, 40,96%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. 8-ci sinfin “Zoologiya” dərsliyində çay xanı balığının misalında balıqların daxili və xarici quruluşu, həmçinin

təsnifatı haqqında geniş məlumat verilmişdir. Ümumiyyətlə, balıqlarda döş və qarın üzgəcləri cüt, anal (quyruqaltı), quyruq və bel üzgəcləri isə tək üzgəclər hesab edilir. Lakin növbədən asılı olaraq balıqlarda bel üzgəclərinin sayı müxtəlif (bir, iki, yaxud üç) ola bilər. Buna baxmayaraq onlar forma və yerləşməsinə görə fərqləndiyi üçün tək üzgəc hesab olunurlar. Xanı balığında bel üzgəclərinin sayı ikidir, kəlkədə isə - bir (bu illüstrasiyalarda da öz əksini tapmışdır). Deməli, əgər çay xanısının bel üzgəclərinin sayı kəlkədə olduğu qədər, yəni bir ədəd olsaydı, onda onun cüt üzgəclərinin (2 döş + 2 qarın=4) sayının tək üzgəclərin (1bel+1quyruq+1anal=3) sayına nisbəti 4:3 olardı.

Doğru cavab: E

İNGİLİS DİLİ

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Ş.A.Musayeva,
S.N.Haqverdiyeva, A.D.Salehova, K.T.Həsənova.

İngilis dili fənni üzrə qəbul imtahanlarında istifadə edilmiş test tapşırıqları qəbul proqramına və ümumtəhsil məktəblərində qüvvədə olan dərslərə tam uyğun olmuşdur. Proqrama əsasən ümumtəhsil məktəblərində xarici dil kommunikativ məqsədlə tədris olunmalıdır. Yəni şagirdlərə öyrəndikləri xarici dildə ünsiyyət yaratmaq bacarığı və vərdişi aşılanmalıdır.

Məlumdur ki, dil vahid sistem şəklində fəaliyyət göstərir. Dili bilmək dilin qrammatik quruluşuna, sözlərə və kommunikativ bacarıqlara (dinləyib-anlama, danışma, oxu və yazı) yiyələnmək deməkdir. Qrammatik və leksik minimuma malik olmadan nitq fəaliyyəti mümkün deyildir.

Bunları nəzərə alaraq, 2017-ci ildə qəbul imtahanlarında istifadə edilmiş test modeli abituriyentlərin qrammatika və leksika sahəsində qazandıqları bilik və bacarıqlarını yoxlayan, onlardan təhlil etmə, ümumiləşdirmə və məntiqi nəticə çıxarma tələb edən praktikiyönümlü tapşırıqlardan ibarət olmuşdur.

Ötən tədris ilinin məzunlarının 2 dəfə imtahan vermək imkanları olmuşdur. II və III ixtisas qrupları üzrə qəbul imtahanı eyni gündə keçirildiyinə görə, hər iki qrupda eyni test blokundan istifadə edilmişdir.

İmtahanların nəticələrinin statistik göstəriciləri əsasında hər bir test tapşırığı məzmun baxımından, mürəkkəblik dərəcələri və qabiliyyət göstəricilərinə görə təhlil edilmişdir. Təhlil göstərmişdir ki, abituriyentlər “Mübtədə ilə xəbərin uzlaşması”, “Təyin və tamamlıq budaq cümlələri”, “İsmi yiyəlik halı”, “Modal feillər” bölmələrinə aid test tapşırıqlarına cavab verməkdə çətinlik çəkmişlər.

Abituriyentlərin bəzi səhvləri onların aktiv lüğət fondunun kifayət qədər olmaması, sözlərin leksik mənasını anlamaması, onların sinonim və antonimlərin yerli-yerində işlədə bilmək bacarıqlarının lazımi səviyyədə olmamasından irəli gəlir.

Abituriyentlərin cavablandırmaqda çətinlik çəkdiyi bəzi test tapşırıqlarının izahlı şərhli təqdim olunur:

07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu A variantı 103 sayılı test tapşırığı

Choose the correct variant.

Growing flowers and trees ... Mr. Brown's main job.

1. was
 2. is
 3. has been
 4. have been
 5. were
- A) 1, 5 B) 3, 4 C) 2, 3, 4 D) 1, 2, 3 E) 4, 5

“Mübtədə ilə xəbərin uzlaşması” bölməsinə aid bu test tapşırığına abituriyentlərin 18,28%-i doğru cavab vermiş, 15,22%-i isə cavab verməkdən imtina etmişlər. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün mübtədə ilə xəbərin uzlaşmasına diqqət yetirmək və mübtədəni müəyyən etmək lazımdır. Çünki mübtədə bir sözdən deyil, söz birləşməsindən ibarətdir (*Growing flowers and trees*). Verilən cümlənin mübtədəsi “*flowers and trees*” söz birləşməsi deyil, “*Growing flowers and trees*” cərənd tərkibidir. Bu baxımdan cümlənin xəbəri III şəxsin təkində olmalıdır.

Doğru cavab: D.

07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu B variantı 109 sayılı test tapşırığı

Complete the sentence.

The girl looked through the magazine and asked how much....

- A) will it cost B) it cost C) is it cost
D) did it cost E) it is cost

“Cümlətamamlama” bölməsinə aid bu test tapşırığına abituriyentlərin 14,66%-i doğru cavab vermiş, 30,46%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün verilmiş cümləni düzgün tamamlıq budaq cümləsi ilə bitirmək tələb olunur. Bunun üçün nəzərə almaq lazımdır ki, ingilis dilində budaq cümlələrində söz sırası nəqli cümlədə olduğu kimi olur, yəni: **mübtədə + xəbər + tamamlıq + zərflik** müvafiq düzgün söz sırasına əsaslanmaq lazımdır. Buna görə A, C və D bəndlərində söz sırası sual formasında olduğu üçün bu bəndlər səhvdir. “*Cost*” feilinin təsirsiz feil olduğunu və məchul növdə işlənmədiyini nəzərə alaraq, E (it is cost) bəndi, və eləcə də C (is it cost) bəndi yanlıştır.

Doğru cavab: B.

30 aprel tarixli imtahan, II ixtisas qrupu A variantı 116 sayılı test tapşırığı

Choose the correct variant.

1. these composers' fame
 2. this inventors' success
 3. those people's greed
 4. these peoples' independence
 5. those surgeon's tools
- A) 2, 5 B) 3, 4, 5 C) 1, 2, 3 D) 1, 3, 4 E) 4, 5

İsmi yiyəlik halında işlənmiş düzgün ifadələrin müəyyənləşdirilməsi tələb olunan bu test tapşırığına

abituriyentlərin 26,28%-i doğru cavab vermiş, 30,88-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir.

Məlumdur ki, əksər təkdə olan isimlərin yiyəlik halı 's ilə, cəm formasını –s/-es şəkilçisi artırılmaqla düzələn isimlərin yiyəlik halı isə həmin şəkilçidən sonra (') apostrof işarəsi artırılmaqla düzəlir. Bu tapşırıqda həmçinin işarə əvəzlilikləri ilə ifadə olunmuş təyinedicilərə (*this, that, these, those*) də diqqət yetirmək tələb olunur. Məlumdur ki, onlar isimlə kəmiyyətə görə uzlaşır. "*This/that*" işarə əvəzlilikləri tək isimlərin qarşısında, "*these/those*" isə cəm isimlərin qarşısında işlənir. *People* ismi həm tək, həm də cəm formada işləyə bilər (a person – şəxs, people – adamlar), (a people – xalq, millət; peoples – xalqlar). 2-ci bənddəki (*this inventors' success*) isim cəmdə olduğuna görə, onun qarşısındakı "*this*" əvəzinə "*these*" işlənə bilər. 5-ci bənddəki (*those surgeon's tools*) "*those*" əvəzliyinin yerinə isə "*that*" işlənə bilər. Bu baxımdan 2 və 5-ci bəndlər yanlıştır. "*These composers' fame*", "*these peoples' independence*" və "*those people's greed*" söz birləşmələrindəki yiyəlik halın əmələ gəlməsi və işarə əvəzliliklərinin isimlə uzlaşması qaydalarına düzgün riayət olunub.

Doğru cavab: D.

**30 aprel tarixli imtahan, II ixtisas qrupu A variantı
119 sayılı test tapşırığı**

Complete the sentence.

Let's buy something ...

- A) what suits you B) that suit you
C) that suits you D) what suit you
E) which suit you

Cümləni təyin budaq cümləsi ilə tamamlamaq tələb olunan bu test tapşırığına abituriyentlərin 25,81%-i doğru cavab vermiş, 38,29%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir.

Məlumdur ki, təyin budaq cümləsi təyin funksiyasında çıxış edir və baş cümlədə təyin etdiyi isim və ya əvəzlikdən sonra gəlir. "What" bağlayıcı sözü təyin budaq cümləsini baş cümləyə bağlaya bilməz. Odur ki, A və D bəndləri səhvdir. Təyin budaq cümləsinin bağlayıcı sözü (*who, which, that*) mübtədə funksiyasını yerinə yetirirsə, həmin bağlayıcıdan sonra gələn xəbər (*suit/ suits*), təyin olunan "*something*" qeyri-müəyyən əvəzliyi ilə şəxsə və kəmiyyətə görə uzlaşmalıdır. Bu baxımdan, B və E bəndləri də səhvdir.

Doğru cavab: C.

**30 aprel tarixli imtahan, II ixtisas qrupu B variantı
116 sayılı test tapşırığı**

Choose the correct modal verb.

The water is cold enough. The child ... stay in the pool so much.

- A) should B) ought C) don't have to
D) hasn't to E) shouldn't

"Modal feillər" bölməsinə aid qrammatik biliklərin yoxlanılması tələb olunan bu test tapşırığına abituriyentlərin 27,19%-i doğru cavab vermiş, 22,86%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün modal feillərin qrammatik cəhətdən düzgün müəyyənəndirilməsi ilə yanaşı, onların verilmiş fikrə məntiqi baxımdan tam uyğun gəlməsinə də diqqət etmək lazımdır. "*Ought*" modal feilindən sonra gələn məsdərin qarşısında "*to*" hissəciyi işlənə bilər. B bəndində bu qaydaya əməl olunmamışdır. A bəndində verilmiş cavab məntiqi baxımdan cümlədə ifadə olunmuş fikrə uyğun gəlmir. C bəndində verilmiş cavab məntiqi baxımdan düzgündür, qrammatik cəhətdən səhvdir. Çünki cümlənin mübtədası (*The child*) III şəxsin təkindədir və bu halda "*don't have to*" deyil, "*doesn't have to*" işlənə bilər. "To have" feili modal feil kimi işləyəndə sual və inkar forması köməkçi feil vasitəsi ilə düzəlir. D bəndində bu qayda pozulub. E bəndi isə həm mənə, həm də qrammatik qaydaların tətbiqi baxımından doğrudur.

Doğru cavab: E.

**30 aprel tarixli imtahan, III ixtisas qrupu B variantı
101 sayılı test tapşırığı**

Choose the correct variant.

It's hardly rained this summer, ... ?

- A) is it B) has it C) isn't it
D) hasn't it E) did it

"Ayırıcı sual" mövzusunda aid olan bu test tapşırığına abituriyentlərin 18,90%-i doğru cavab vermiş, 11,35%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir.

Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün əvvəlcə xəbərin hansı zaman formasında olduğunu müəyyənəndirmək lazımdır. "s" şəkilçisi –is" və ya "has" feillərinin qısa formasıdır. Əgər 's –is feilinin qısa formasıdırsa, cümlənin xəbəri məchul növdə olur (*is rained*). "To rain" feilinin təsirsiz olduğu və təsirsiz feillərin məchul növdə işlənmədiyini nəzərə alınsa, "is it" və "isn't it" qısa ümumi sual formaları səhvdir.

Deməli "s" – "has" feilinin qısaltmasıdır. Ayırıcı suallar iki hissədən ibarət olur, birinci tərəf nəqli cümlə, ikinci tərəf isə qısa ümumi sualdan ibarətdir. Əgər birinci tərəf təsdiqdədirsə, ikincisi inkarda və əgər birinci tərəf inkardadırsa, ikinci tərəf təsdiqdə olur.

"Hardly" zərfi bu sual cümləsinin birinci tərəfinin inkarda olduğunu göstərir. Bu baxımdan cümlənin ikinci tərəfindəki köməkçi feil təsdiqdə olmalıdır. Deməli, C və D bəndləri səhvdir.

Cümlənin xəbərinin *Present Perfect* zaman formasında olduğu nəzərə alınaraq, köməkçi feilin “*did*” deyil, “*has*” olduğu aydınlaşır.

Doğru cavab: B.

**22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, B variantı
108 sayılı test tapşırığı**

Choose the correct sentences.

1. Many of the satellites orbiting the earth is used for communications.
 2. Having good computer skills is necessary if you want to get a highly paid job.
 3. One of the biggest problems in the world today is the lack of clean, fresh drinking water.
 4. Both boys and girls needs to learn how to do housecleaning.
- A) 3, 4 B) 1, 2 C) 2, 4 D) 1, 4 E) 2, 3

Mübtədə ilə xəbərin uzlaşması bölməsinə aid bu test tapşırığına abituriyentlərin 20,18%-i ona doğru cavab vermiş, 44,43%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Məlumdur ki, xəbər mübtədə ilə şəxsə və kəmiyyətə görə uzlaşır. Abituriyentlərin zəif nəticə göstərmələrinin səbəbi ondadır ki, onlar verilmiş cümlələrdə mübtədə və onun təyininin düzgün ayırd edə bilməmişlər.

Verilmiş test tapşırığında birinci cümlədə indiki zaman feili sifəti tərkibi ilə ifadə olunmuş “*orbiting the earth*” (yer kürəsinin ətrafında dövrə vuran), “*many of the satellites*” (çoxlu peyklər) mübtədasından sonra işlənmiş və onu təyin etmişdir. Bu cümlədə mübtədə cəmdə işləndiyindən xəbər də cəmdə olmalı idi, lakin təkdə işlənmişdir (*is used*).

Məlumdur ki, mübtədə cərənd tərkibi ilə ifadə olunduqda, xəbər təkdə işlədilir. 2-ci cümlədə mübtədə “*having good computer skills*” cərənd tərkibi ilə ifadə olunduğundan xəbər də təkdə işlənmişdir. 3-cü cümlədə mübtədə funksiyasında işlənmiş “*one*” söznümlü birləşmə (*of the biggest problems in the world*) ilə təyin olunmuşdur. Bu cümlədə xəbərin “*one*” mübtədası ilə uzlaşması doğrudur.

4-cü cümlədə iki həmcins mübtədə “*Both...and*” bağlayıcısı ilə bağlanıb. Bu səbəbdən də xəbər cəmdə olmalı idi. Lakin bu cümlədə uzlaşma pozulub.

Doğru cavab: E.

**14 iyul tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, A variantı
107 sayılı test tapşırığı**

Choose the correct variant.

This is the doctor ... saved the child's life.

1. who 2. that 3. which
 4. – 5. whom
- A) 1, 2, 4 B) 1, 4, 5 C) 2, 3, 4
D) 1, 2 E) 3, 5

Təyin budaq cümləsində bağlayıcı sözlərin (nisbi əvəzliliklərin) düzgün işlədilməsi tələb olunan bu test tapşırığına abituriyentlərin yalnız 18,77%-i doğru cavab vermiş, 16,39% cavab verməkdən imtina

etmişdir. Məlumdur ki, təyin budaq cümləsi baş cümlədə isim və ya əvəzliliklə ifadə edilmiş hər hansı bir üzvə aid olur, onu təyin edir və nisbi əvəzliliklər və ya nisbi zərflərlə təqdim olunur. Baş cümlədə təyin olunan “*doctor*” sözdür, canlı varlığı bildirir. Ona görə də “*which*” nisbi əvəzliyi doğru cavabda ola bilməz. Test tapşırığında verilmiş təyin budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlənin budaq cümləsində mübtədə vəzifəsində nisbi əvəzlik işlətmək tələb olunur. Əgər bağlayıcı söz təyin budaq cümləsində mübtədə funksiyasında (*who, that, which*), ÇIXIŞ edərsə o atıla bilməz. Lakin tamamlıq (*whom, that, which*) rolunda olarsa, o atıla bilər. Ona görə də 4-cü bənd doğru deyil.

“*Who*” və “*whom*” nisbi əvəzlilikləri yalnız canlı varlığı, “*which*” nisbi əvəzliyi isə cansız varlığı, yaxud heyvan adını bildirən isimlərlə işləndiyi halda, “*that*” nisbi əvəzliyi həm canlı, həm də cansız varlığı bildirən isimlərlə işlənir.

Bu cümlədə mübtədə funksiyasında işlənə bilən nisbi əvəzlik tələb olunduğundan 5-ci (*whom*) bənd doğru deyil.

Doğru cavab: D.

Abituriyentlər mətnin məzmununa uyğun tərtib edilmiş test tapşırıqlarının yerinə yetirilməsində də çətinlik çəkmişlər. Mətn əsasında tərtib edilmiş test tapşırıqlarının yerinə yetirilməsi üçün ilk növbədə mətni diqqətlə oxumaq və onun məzmununu başa düşmək lazımdır. Yalnız bundan sonra mətnin ideyası və məzmunu ilə bağlı test tapşırıqlarını doğru cavablandırmaq olar.

**Read the passage and
answer questions 121 – 125.**

Coffee came from Brazil, Colombia, Indonesia and Ethiopia. These four countries produce most of the coffee in the world today. Brazil produces about half of the world's crop of coffee beans. The coffee plant is a small tree with shiny leaves. A coffee plant grows for about three years before it produces any fruit. After that, it produces fruit for about forty years. The coffee bean is the seed of the fruit. It's difficult to pick coffee beans. Machines can't do it. So people pick most of the coffee beans by hand. They pick between 20 and 40 pounds of coffee beans a day. The old way to grow coffee plants is under large trees. The trees protect the coffee plant from the sun.

**22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, A variantı
122 sayılı test tapşırığı**

Which word in the passage means “to increase in size, number, strength or quality”?

- A) to grow B) to protect C) to pick
- D) to gather E) to start

Mətnə işlədilmiş bir sözün leksik mənasının yoxlanılmasına aid, bu test tapşırığına abituriyent-

lərin 19,90%-i ona doğru cavab vermiş, 51,84%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün dırnaq içərisində olan feili birləşməni “to increase in size, number, strength or quality” oxuyub anlamaq lazımdır. Onun mənası belədir: “ölçüsünə, sayına, gücünə və keyfiyyətinə görə böyümək (artmaq)”. Bu mənanı ifadə edən “to grow” sözüdür.

Doğru cavab: A.

Read the passage and answer questions 121 – 125.

Naming customs are not the same in all societies. In some countries only parents name the baby. In other societies grandparents, family members or special friends choose the name for a baby. Sometimes people name their children after famous people. In China people give their children names with special meanings to bring them good luck and fortune.

A Chinese family might name a baby “Po Lock”. “Po” means “good” and “Lock” means “happiness”. In France a child must have a traditional name from that culture only. In the United States parents are free to give their child any name. In some cultures people have religious names. Sometimes muslims choose names from the Holy Koran, such as Mohammed, Ali and Hasan.

**22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, B variantı
125 sayılı test tapşırığı**

Which statements are true to the passage?

1. Naming customs are the same in all countries.
 2. Chinese people believe that the names of famous people can make their children happy.
 3. The meaning of the name is important in China.
 4. In some societies only parents name their children.
- A) 1, 2 B) 1, 2, 3 C) 3, 4
D) 2, 4 E) 1, 3, 4

Mətnin mənasına aid bu test tapşırığına abituriyentlərin 19,69%-i doğru cavab vermiş, 52,33%-i cavab verməkdən imtina etmişlər.

Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün doğru məntiqi nəticə çıxarmaq və mətni diqqətlə oxumaq lazımdır. Mətni oxuduqca nəinki sözlərin mənasını, həmçinin fikirlər arasındakı qarşılıqlı əlaqəni başa düşmək olar. Bu əlaqələr müəyyən faktları gizlədə və yaxud nəzərdə tuta bilər. Faktları aşkara çıxarmaqla mətni daha da yaxşı başa düşmək olar. Sonra isə hər bir cavab seçimi ilə mətni tutuşduraraq və ya qarşılaşdıraraq məntiqi cəhətdən düzgün cavabı müəyyənləşdirmək olar.

1-ci cümlə (*Naming customs are the same in all countries.*) məndəki leksikanı demək olar ki, təkrarlayır. Yalnız eyni leksikanın təkrarlandığına görə həmin bəndi doğru hesab etmək olmaz. Çünki seçim cavabındakı cümlədə xəbər məndən fərqli olaraq təsdiqdə işlənmişdir. Ona görə də 1-ci bənd səhvdir.

2-ci cümlədə isə “names with special meanings” birləşməsi təhrif olunaraq əvəzində “names of famous people” işləndiyindən bu seçim də səhvdir.

Yalnız 3-cü və 4-cü seçim cavablarındakı cümlələrdəki fikirlər məndəki fikirləri özündə ehtiva etdiyinə görə və ya həmin fikirlər bir-biri ilə üst-üstə düşdüyünə görə doğrudur.

Doğru cavab: C.

**14 iyul tarixli imtahan, III ixtisas qrupu, B variantı
125 sayılı test tapşırığı**

Which word in the passage has the meaning “something important, interesting or typical of a place or thing”?

- A) tent B) feature C) area
D) nature E) wildlife

Məndə işlədilmiş bir sözün leksik mənasını yoxlanılmasına aid bu test tapşırığına abituriyentlərin 14,08%-i doğru cavab vermiş, 44,36%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığında dırnaq içərisində verilmiş söz birləşməsinin (something important, interesting or typical of a place or thing) mənası belədir: bir yer və ya əşya, iş, hadisə və s. üçün vacib, maraqlı və tipik (səciyyəvi) olan bir şey. B bəndində verilmiş “feature” sözü bu mənada işlənmişdir.

Doğru cavab: B.

Əziz abituriyentlər!

İmtahana hazırlaşarkən mövcud dərsliklərdən istifadə etməklə bərabər, Dövlət İmtahan Mərkəzinin hazırladığı “İngilis dili” vəsaitindən, lüğətdən, siniflər üzrə test tapşırıqları toplusundan yararlanmağınız da məsləhət görülür. Məktəb kursundan əldə etdiyiniz bilik və bacarıqları bu vəsaitlərlə sistemli şəkildə təkrarlamağınız imtahanda uğur qazanmağınıza zəmin yaradacaqdır.

ALMAN DİLİ

*filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, professor Ş.H. Şabanov,
dosent R.T. Həsənova*

Qəbul imtahanlarında alman dili fənnindən istifadə edilmiş test tapşırıqları ümumtəhsil məktəblərində istifadədə olan ənənəvi tədris proqramı və dərsliklər əsasında hazırlanmış qəbul proqramına tam uyğun olmuşdur. Test bloklarında leksik bilikləri yoxlayan, məntiqi düşünmə və nəzəri biliklərin tətbiqini tələb edən tapşırıqlara üstünlük verilmiş, oxuyub-anlama, tətbiqetmə bacarıqlarının hərtərəfli qiymətləndirilməsi üçün mətnlər daxil edilmişdir.

II və III ixtisas qrupları üzrə qəbul imtahanları eyni gündə keçirildiyi üçün hər iki qrupda abituriyentlərin bilik səviyyəsi eyni, I ixtisas qrupunda isə ixtisasların peşə xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla başqa test bloku ilə yoxlanılmışdır.

Ötən illərdə olduğu kimi, hər bir test tapşırığı imtahanın nəticələrinin statistik göstəriciləri əsasında elmi-metodiki baxımdan təhlil edilmişdir. Təhlil göstərmişdir ki, abituriyentlər faktoloji biliklərə əsaslanan test tapşırıqlarına yaxşı cavab vermiş, səbəb-nəticə əlaqələri əsasında qurulan, ümumiləşdirmə, izahat və məntiqi düşünmə tələb edən tapşırıqları cavablandırmaqda isə bir qədər çətinlik çəkmişdir.

Təhlil onu da göstərmişdir ki, ayrı-ayrı ixtisas qrupları üzrə abituriyentlərin əksəriyyəti “Əvəzlik”, “Feilin şəxssiz formaları” mövzularına dair test tapşırıqlarını yaxşı, “Feilin məchul növü”, “Zaman formaları”, “Partizip”, “Məsdər”, “Leksika”, “Sözünü”, “Cümlədüzəltmə”, “Dialogqurma”, “Sifətin hallanması” bölmələrinə aid test tapşırıqlarını isə zəif cavablandırmışdır.

30 aprel tarixli imtahanlarda II və III ixtisas qruplarında istifadə edilmiş mətnlə bağlı tapşırıqlara (121, 122, 123, 124 sayılı) cavab verməkdən imtina edənlərin sayı çox olmuşdur. Mətnə aid test tapşırıqları abituriyentin oxuyub-anlama və tətbiqetmə bacarıqlarını yoxlamağa yönəlmiş olur. Belə tapşırıqları yerinə yetirmək üçün mətni diqqətlə oxumaq, ayrı-ayrı söz və ifadələrin mənasını başa düşərək nəticə çıxarmaq lazımdır. Mətnin məzmununu başa düşmək üçün zəngin lüğət ehtiyatına malik olmaq, sözdüzəltmə qaydalarını, frazeoloji birləşmələri, sözlərin və cümlələrin sinonim və antonimlərini, köməkçi nitq hissələrinin məna çalarlarını bilmək, geniş dünyagörüşünə, məntiqi nəticə çıxarmaq və ümumiləşdirmə bacarığına malik olmaq vacib şərtidir.

Abituriyentlərin cavablandırmaqda çətinlik çəkdiyi bəzi test tapşırıqlarının izahı təqdim olunur.

07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, 104 sayılı test tapşırığı

Wählen Sie die entsprechende Variante aus.

Woher kommst du? Ich komme ...

- A) über Hamburg B) in Hamburg C) aus Hamburg
D) nach Hamburg E) bei Hamburg

Test tapşırığı sözlünləri bölməsinə aiddir. Tapşırıqda “Woher kommst du?” (Sən haradan gəlmisən?) sualına cavab vermək tələb olunur. Bu suala cavab vermək üçün “über, in, aus, nach, bei” sözlünlərindən uyğunu Hamburg sözünün qarşısında işlənməlidir. “Aus” sözlünü seçmək əvəzinə bəzi abituriyentlər “in Hamburg” (20,81%) (Hamburqda), digərləri “nach Hamburg” (25,43%) (Hamburqa) cavabına üstünlük vermiş, 20,81%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Halbuki **über**-haqqında, **in**-da,də, **aus**-dan,dən, **nach**-a,ə, **bei**-yaxınlığında deməkdir. Göründüyü kimi, nöqtələrin yerinə “aus Hamburg” (Hamburqdan)” ifadəsi işlənməlidir.

Doğru cavab: C.

07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, 105 sayılı test tapşırığı

Wählen Sie die richtige Variante aus.

Sie beschäftigt sich oft mit ... Pflanzen.

- A) ihre B) ihrer C) ihrem D) ihr E) ihren

Bu, “Yiyəlik əvəzlilikləri” (Possessivpronomen) bölməsinə aid orta çətinlikli test tapşırığıdır. Abituriyentlərin 21,97%-i tapşırığı doğru cavablandırmış, 27,17%-i isə C bəndinə üstünlük vermişdir. “Sie beschäftigt sich oft mit ... Pflanzen” cümləsinin mübtədası “sie” (o-III şəxsin təkində qadın cinsi ilə bağlı şəxs əvəzliyidir) və “Pflanzen” ismi “mit” sözlünü ilə Dativ halında işlənməlidir. Buna görə də “ihren” cavabı doğrudur. Məktəb dərsliklərində bu mövzuya kifayət qədər geniş yer verilmişdir.

Doğru cavab: E.

Lesen Sie den Text und antworten Sie auf die Fragen 121 – 125.

Der berühmte österreichische Komponist Franz Schubert kam eines Tages in ein Gasthaus. Er war sehr hungrig und wollte essen, aber er hatte kein Geld. Ohne Geld wollte ihm der Wirt kein Mittagessen geben. Da sah Schubert in der Zeitung ein Gedicht. In wenigen Minuten schrieb er Musik zu diesem Gedicht. Dann rief er den Wirt zu sich und gab ihm das Gedicht zusammen mit den Noten. Der Wirt wurde sehr zufrieden. Er konnte doch diese Noten verkaufen. Sofort brachte er dem Komponisten Fleisch mit Kartoffeln. Schubert aß mit großem Appetit.

30 Jahre nach Schuberts Tod verkaufte man diese Noten in Paris für 401000 Franken. Es war das berühmte Wiegenlied von Schubert.

07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, 124 sayılı test tapşırığı

Der Text ist ...

- A) ein Märchen von Brüder Grimm.
B) eine Information über Geld.
C) eine Geschichte über einen Wirt.
D) eine Episode aus dem Leben einer weltberühmten Person.
E) eine Erzählung über österreichisches Mittagessen.

Test tapşırığı “Ortaq mətn üzərində iş”ə aiddir. Ümumiyyətlə, təhlil göstərir ki, bir sıra abituriyentlər mətn üzərində işləməkdə çətinlik çəkirlər. Bunu onunla izah etmək olar ki, onlar mətni oxuyub anlamır, digərləri isə sözlərin mənasını anlasalar da, məntiqi nəticə çıxara bilmirlər. Bu test tapşırığına abituriyentlərin 13,87%-i doğru cavab vermiş, 24,28%-i E bəndinə üstünlük vermiş, 37,57%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Səhv seçilmiş cavab “Der Text ist eine Erzählung über österreichisches Mittagessen” (Mətn Avstriyada günorta yeməyi haqqındadır) mətnin məzmununa uyğun deyil. Mətnə “Mittagessen” sözünün işləndiyi kiçik bir cümlə var. Doğru cavab D bəndidir. Çünki mətnə Franz Şubertin həyatı haqqında bir epizod verilib.

Doğru cavab: D.

30 aprel tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, 107 sayılı test tapşırığı

Wählen Sie die entsprechende Variante aus.

An den letzten Wettkämpfen ... Junge wurde mit der Medaille ausgezeichnet.

- A) teilnehmende B) teilnehmenden
C) teilnehmender D) teilnehmend
E) teilnehmendes

Test tapşırığı “Partizip”lərin sifət kimi işlənməsi və ismin qarşısında hallanmasına aiddir. Bu test tapşırığına abituriyentlərin 19,61%-i doğru cavab vermiş, 22,88%-i A, 24,18%-i B bəndinə üstünlük vermiş, 30,72%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün “Sifət” bölməsini xatırlamaq lazımdır. Çünki Partizip I, II cümlədə ismin qarşısında təyin kimi işlənir və hallandıqda sifətin bütün əlamətlərini qəbul edir. A bəndində verilmiş “teilnehmende” sözü doğru cavab deyil, çünki “Junge” ismi kişi cinsinə mənsub isimdir. B bəndindəki “teilnehmenden” sözü Akkusativ halında olduğu üçün doğru deyil. D bəndindəki sifət hallanmayıb, E bəndində sifət orta cinsli ismə mənsub “-es” şəkilçisi qəbul etdiyindən doğru deyil. Düzgün cavab üçün sifət və sifət mövqeyində çıxış edən sözlərin qarşısında təyinedici söz olmadıqda onların qüvvətli hallanmasını bilmək tələb olunur.

Doğru cavab: C.

30 aprel tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, 115 sayılı test tapşırığı

Wählen Sie die entsprechende Variante aus.

1. Heute gehen wir ... ihm.
 2. Hören Sie aufmerksam ... !
 3. Mein Sohn hatte den Wunsch, Advokat ... werden.
 4. Dieser Mantel gefällt mir, aber er ist ... teuer.
- A) seit B) bei C) mit D) von E) zu

Test tapşırığında beş müxtəlif məzmunlu cümlə verilib. Bütün cümlələr üçün isimlərin qarşısında qoyulmuş nöqtələrin yerinə müxtəlif mənalı sözlərləndən (seit, bei, mit, von, zu) yalnız biri uyğundur. Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün cümlə-

ləri nəzərdən keçirmək, sonra isə sözlülərinin mənalılarına diqqət yetirmək lazımdır. 4 cümlənin hər biri yalnız “zu” sözlünü ilə tamamlana bilər.

Doğru cavab: E.

30 aprel tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, 121 sayılı test tapşırığı

Lesen Sie den Text und antworten Sie auf die Fragen 121 – 125.

In einem großen amerikanischen Warenhaus gab es einmal schöne Herrenhemden. Fast alle Menschen in dieser Stadt trugen diese Hemden. Die Direktion des Warenhauses wünschte, dass der Schriftsteller Hemingway auch ihr Kunde wurde. Deshalb schickte sie ihm ein schönes Hemd und legte einen Brief bei:

“Unsere Hemden werden sehr gern getragen. Wir hoffen, dass Sie auch unser Kunde werden und dass Sie uns für das Hemd zwei Dollar schicken.”

Einige Tage später erhielt das Warenhaus ein Paket, in dem ein Brief lag: “Meine Bücher werden sehr gern gelesen. Ich hoffe, dass auch Sie Leser meiner Bücher werden und dass Sie meine letzte Erzählung kaufen werden, die ich Ihnen in diesem Paket schicke. Sie kostet zwei Dollar, achtzig Cent. Sie müssen also mir noch achtzig Cent bezahlen.”

Welcher Gedanke passt dem Text zusammen?

- A) Keiner liest die Werke von Hemingway, deshalb möchte er sein Buch verkaufen.
B) Hemingway hat für das Hemd zwei Dollar bezahlt.
C) Die Hemden dieses Kaufhauses wurden in Amerika von vielen Menschen getragen.
D) Ein Hemd im Warenhaus kostet zwei Dollar achtzig Cent.
E) Die Direktion wartete auf Hemingway, aber er kam nicht.

Test tapşırığında mətnin məzmununa aid olan cümlənin müəyyənləşdirilməsi tələb edilir. Bu test tapşırığına II ixtisas qrupu abituriyentlərinin 10,46%-i doğru cavab vermiş, 15,03%-i B bəndini, 13,07%-i D bəndini seçmiş, 52,29%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. III ixtisas qrupu abituriyentlərinin 6,17%-i bu tapşırıqda doğru cavab vermiş, 67,90%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. B distraktoruna üstünlük verənlər Heminqueyin yazıçı olduğunu bilməyiblər. D bəndindəki cümlədə köynəyin qiymətindən bəhs edildiyi üçün doğru cavab deyil.

Doğru cavab: C.

30 aprel tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, 122 sayılı test tapşırığı

Worum handelt es sich im Text?

- A) Um eine kluge Antwort.
B) Um die Erzählungen von Hemingway.
C) Um die berühmten Hemden.
D) Um die Direktion des Warenhauses.
E) Um Geld.

Tapşırıqda mətnə nədən söhbət getdiyini müəyyənləşdirmək tələb olunur. Test tapşırığına II ixtisas qrupu abituriyentlərinin 10,46%-i, III ixtisas qrupu abituriyentlərinin 10,49%-i doğru cavab vermişdir. II ixtisas qrupu abituriyentlərinin 26,80%-i D bəndinə üstünlük vermiş, 44,44%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. III ixtisas qrupu abituriyentlərinin də 23,46%-i D distraktoruna üstünlük vermiş, 51,23%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir.

Mətnə nədən söhbət getdiyini aydınlaşdırmaq üçün cavablarda verilmiş ifadələrin tərcüməsini bilmək lazımdır. A-da “ağıllı cavabdan”, “B-də “Heminqueyin hekayələrindən”, C-də “məşhur köynəklərdən”, D-də “univermağın müdiriyyətdən”, E-də “puldən” danışıldığı deyilir. Tərcümələrdən aydın olduğu kimi, doğru cavab “Um eine kluge Antwort” bəndidir.

Doğru cavab: A.

30 aprel tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, 123 sayılı test tapşırığı

Welcher Gedanke passt dem Text *nicht*?

- A) Hemingway schenkte der Direktion die Erzählung, die er geschrieben hatte.
 B) Die Hemden des Warenhauses waren unter den Männern in der Stadt berühmt.
 C) Die Direktion musste am Ende 80 Cent zurückschicken.
 D) Die Direktion des Warenhauses wollte dem Schriftsteller ihr Hemd verkaufen.
 E) Die Direktion schickte Hemingway ein Hemd mit einem Brief.

Test tapşırığında mətnə uyğun olmayan cavabı müəyyənləşdirmək tələb olunur. II ixtisas qrupu abituriyentlərinin 5,23%-i, III ixtisas qrupu abituriyentlərinin isə 4,94%-i tapşırığa doğru cavab vermişdir. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün mətnin məzmununu anlamaq lazımdır.

B, C, D, E distraktorları mətnə uyğundur. Yəni həmin bəndlərdə verilmiş cümlələr ilə mətnin məzmunu arasında müəyyən əlaqə var. B-də “Univermağın köynəkləri şəhərin kişiləri arasında məşhur idi”, C-də “Müdiriyyət sonda 80 sent geri göndərməli oldu”, D-də “Müdiriyyət yazıçıya öz köynəyini satmaq istəyirdi” E-də “Müdiriyyət Heminqueyə bir məktubla birlikdə köynək göndərdi” cümlələri verilmişdir. Tərcümədən aydın olur ki, bu cümlələrin hamısı mətnə uyğundur. Təkcə A bəndindəki cümlə mətnin məzmunu ilə bağlı deyil.

Doğru cavab: A.

22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, 103 sayılı test tapşırığı

Wählen Sie die entsprechende Variante aus.

Hier ist Rauchen verboten. Sie ... nicht rauchen!

- A) können B) wollen C) sollen
 D) müssen E) dürfen

Tapşırıq “Modal feillər” bölməsinə aiddir. Bu test tapşırığında nöqtələrin yerinə uyğun gələn modal feili müəyyənləşdirmək tələb olunur. Abituriyentlərin 13,46%-i tapşırığa doğru cavab vermiş, 43,59%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığında verilmiş cümlə belə səslənir: “Hier ist Rauchen verboten. Sie ... nicht rauchen!” (Burada papiros çəkmək qadağandır. Sizə siqaret çəkmək ... !) Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün modal feillərin mənalara diqqət yetirmək, qadağa bildirən modal feilin “dürfen” olduğunu bilmək lazımdır.

Doğru cavab: E.

22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, 108 sayılı test tapşırığı

Welche Sätze kann man im Passiv gebrauchen?

1. Der neue Anzug gefällt mir.
 2. Man wählte ihn zum Vorsitzenden der Versammlung.
 3. Mein Bruder schreibt einen Brief.
 4. Nach dem Kino kamen wir nach Hause.
 5. Ich bin im Sommer in Berlin gewesen.
 A) 2, 3 B) 2, 5 C) 3, 4 D) 3, 5 E) 1, 2

“Passiv” bölməsinə aid bu test tapşırığına abituriyentlərin 8,97%-i doğru cavab vermiş, 47,44%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığının tələbi məlum növdə verilmiş 5 cümlədən hansının məchul növə çevrilməsinin mümkünliyünü müəyyənləşdirməkdir. Orta məktəbdə “Passiv” mövzusu 7-ci sinifdən başlayaraq tədrisin sonunadək keçilir və fəal material kimi tədris olunur. Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün ilk növbədə “Passiv”-in təsirli feillərdən düzəldilməsi qaydasını xatırlamaq lazımdır. 1-ci cümlə düzgün deyil, çünki “gefallen” feilindən Passiv düzəlmir. 2 və 3-cü cümlələr düzgündür, çünki “wählen” və “schreiben” feillərindən Passiv düzəltmək olur. 4,5-ci cümlələrdə işlənən “kommen”, “sein” feillərindən Passiv düzəldilmir, çünki onlar təsirsiz feillərdir.

Doğru cavab: A.

22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, 112 sayılı test tapşırığı

Wählen Sie die richtige Variante aus.

Frau Weinert überlegt, ... sie im Sommer fahren wird.

- A) als B) wohin C) woher
 D) wo E) wenn

Test tapşırığında uyğun sual sözü ilə tabeli mürəkəb cümləni tamamlamaq tələb olunur. Abituriyentlərin 16,67%-i test tapşırığına doğru cavab vermiş, 21,15%-i E bəndinə üstünlük vermiş, 36,54%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Bunun bir neçə səbəbi var: birinci növbədə abituriyentlər überlegen (fikirləşmək, götür-qoy etmək) sözünün mənasını bilməyib, 2-cisi isə, onlar tamamlıq budaq cümləsinin əksər sual əvəzlilikləri ilə işləmə bilməsi məqamını gözdən qaçırmışdır. Nöqtələrin yerinə “wohin” sualı işlənsə, cümlənin düzgün variantı belə olardı: “Frau Weinert überlegt, wohin sie im Sommer fahren wird. (xanım Waynert yayda haraya gedəcəyini götür-qoy edir.) Alman dilində ikinci cümlənin xəbəri olan “fahren” feili “miniklə getmək” mənasını verir ki, bu da “haraya” sual sözünün tələb edir.

Doğru cavab: B.

22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, 114 sayılı test tapşırığı

Wählen Sie die entsprechende Variante aus.

Es ist schon spät, darum ...

- A) wir müssen gehen nach Hause
 B) wir nach Hause müssen gehen
 C) wir müssen nach Hause gehen
 D) müssen wir nach Hause gehen
 E) wir nach Hause gehen müssen

“Cümlətamamlama” bölməsinə aid bu test tapşırığına abituriyentlərin 15,38%-i doğru cavab vermiş, 30,13%-i C bəndinə üstünlük vermiş, 32,69%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Belə tapşırıqların yerinə yetirilməsi üçün cümlə quruluşuna xüsusi diqqət yetirmək əsas şərtədir, çünki tabesiz mürəkkəb cümlələri tamamlayarkən istifadə olunan bağlayıcıların bəziləri söz sırasına təsir edir, bəziləri isə təsir etmir. Tapşırığı düzgün tamamlamalı olan “darum” bağlayıcısı da söz sırasına təsir edən bağlayıcı olub, özündən sonra xəbərin dəyişən hissəsinin işlənməsini tələb edir. Cümlənin düzgün variantı belə olmalı idi: “Es ist schon spät, darum müssen wir nach Hause gehen.”

Doğru cavab: D.

22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, 121 sayılı test tapşırığı

Lesen Sie den Text und antworten Sie auf die Fragen 121 – 125.

In Bakı gibt es viele Museen. Eines dieser Museen ist das historische Museum. In diesem Museum gibt es verschiedene Abteilungen. Diese Abteilungen sind reich an interessanten Exponaten. In einer Abteilung gibt es viele Kleider aus allen Zeiten. Der Exkursionsführer des Museums gibt den Besuchern interessante Informationen über diese alten Kleider. Hier sind die Kleider aus verschiedenen Stoffen. Die Kleider sind nicht nur die Mode der Zeit, sondern auch die Geschichte des Volkes.

Welcher Satz entspricht dem Inhalt des Textes?

- A) Die Kleider sind die Sehenswürdigkeiten von Bakı.
- B) Der Exkursionsführer gibt den Besuchern verschiedene Kleider.
- C) Die Besucher interessieren sich für die Kleider.
- D) Die Kleider sind Nationalwert des Volkes.
- E) Die Kleider stellen nur die Mode dar.

Test tapşırığı “Mətn üzərində iş” bölməsinə aiddir. Şərtə görə bəndlərdə verilmiş cümlələrin hansının mətnin məzmununa uyğun olduğunu müəyyənləşdirmək tələb olunur. Test tapşırığına abituriyentlərin 7,05%-i doğru cavab vermiş, 29,49%-i B bəndinə, 15,38% C bəndinə üstünlük vermiş, 35,90%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. B və C bəndlərində verilmiş cümlələr “Der Exkursionsführer gibt den Besuchern verschiedene Kleider” (Muzey bələdçisi gələn qonaqlara müxtəlif paltarlar verir.) və “Die Besucher interessieren sich für die Kleider” (Gələn qonaqlar paltarlarla maraqlanırlar.) mətnin məzmununa uyğun deyil. Mətnin məzmununa uyğun gələn “Die Kleider sind Nationalwert des Volkes” (Paltarlar xalqın milli dəyəridir.) cümləsidir.

Doğru cavab: D.

14 iyul tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, 121 sayılı test tapşırığı

Lesen Sie den Text und antworten Sie auf die Fragen 121 – 125.

Kassel ist eine Großstadt in Nordhessen. In dieser Stadt sind viele Sehenswürdigkeiten. Alle fünf Jahre findet hier eine große und wichtige Ausstellung für moderne Kunst statt. Bekannt ist Kassel auch durch die Brüder Grimm, die hier einen Teil ihres Lebens verbrachten und ihre Märchen aufschrieben. Brüder Grimm lernten hier Dorothea Viehmann kennen, die ihnen viele Geschichten erzählte. Brüder Grimm sammelten diese Geschichten und schrieben dann ihre Märchen auf.

Zum Andenken an beide Brüder wurde in Kassel ein Museum eingerichtet.

Was passt zum Text?

- A) Die Brüder Grimm lebten ihr ganzes Leben in Kassel.
- B) Die Brüder Grimm richteten in Kassel ein Museum ein.
- C) Die Brüder Grimm lernten Dorothea Viehmann im Museum kennen.
- D) Die Brüder Grimm lebten einige Jahre in Kassel.
- E) Für die Brüder Grimm schrieb Dorothea Viehmann Märchen.

Test tapşırığı “Mətn üzərində iş” bölməsinə aiddir. Tapşırıqda “Was passt zum Text?” (Nə mətnə uyğundur?) tələbi qoyulmuşdur. Test tapşırığına abituriyentlərin 8,96%-i doğru cavab vermiş, 11,94%-i A bəndinə, 14,93%-i B bəndinə, 12,69% -i C bəndinə üstünlük vermiş, 45,52%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. A bəndinə üstünlük verənlər “Qrim qardaşlarının bütün həyat boyu Kassel şəhərində yaşamışdır.”, C bəndinə üstünlük verənlər “Qrim qardaşları Doroteya Fimanla muzeydə tanış olmuşdur”, B bəndinə üstünlük verənlər isə “Qrim qardaşları Kasseldə muzey yaratmışdılar.” cavablarını doğru cavab kimi müəyyənləşdirmişdir. Halbuki mətnin məzmununda bu cümlələrə uyğun gələn məqamlar yoxdur, əksinə, həmin cavablar müxtəlif sözlər vasitəsi ilə məzmunundan uzaqlaşdırılır. Tapşırığa uyğun fikir – “Die Brüder Grimm lebten einige Jahre in Kassel” (Qrim qardaşları bir neçə il Kasseldə yaşamışdır.). Çünki mətndə bu məzmununda olan bir cümlə işlənmişdir – “Sie verbrachten in Kassel einen Teil ihres Lebens” (Onlar həyatlarının bir hissəsini Kasseldə keçirmişlər.)

Doğru cavab: D.

14 iyul tarixli imtahan, III ixtisas qrupu, 116 sayılı test tapşırığı

Ergänzen Sie den Satz.

Mein ältester Bruder und ich haben beschlossen, ...

- A) um eine Reise auf die Krim zu machen
- B) ohne eine Reise auf die Krim zu machen
- C) eine Reise auf die Krim machen
- D) eine Reise auf die Krim zu machen
- E) statt eine Reise auf die Krim zu machen

Test tapşırığı “Cümlətamamlama” bölməsinə aiddir və özündə məsdərin “zu” ilə və ya “zu”suz işlənməsi, məsdər tərkibləri kimi çətin qrammatik bilikləri ehtiva edir. Tapşırığa abituriyentlərin 18,35%-i doğru cavab vermiş, 18,99%-i A bəndinə üstünlük vermiş, 49,37%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. A bəndinə üstünlük verənlər “beschließen”(qərara almaq) feilinin özündən sonra gələn məsdərin “zu” hissəciyi ilə işlənməsini nəzərə almayıblar və cümləni “um...zu+Infinitiv” variantı ilə tamamlayaraq səhv nəticə əldə etmişlər. İmtina faizinin yüksək olması isə belə nəticəyə gəlməyə əsas verir ki, orta məktəbdə bu mövzu səthi öyrədilir. Baxmayaraq ki, məktəb dərslərlərində məsdərin “zu” ilə və “zu”suz işlənməsi-nə dair kifayət qədər material var.

Doğru cavab: D.

FRANSIZ DİLİ

*filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, professor Ç.O.Babaxanova,
Ü.M.Cəfərova*

Qəbul imtahanlarında istifadə edilmiş test bloklarına qrammatika, leksika və şifahi ünsiyyət sahəsində bilik və bacarıqları yoxlamağa, qiymətləndirməyə imkan verən ümumiləşdirmə xarakterli, məntiqi düşünməyə əsaslanan, biliklərin tətbiqi tələb edilən tapşırıqlar daxil edilmişdir.

Test tapşırıqları ümumtəhsil məktəblərində qüvvədə olan tədris proqramı və dərsləklər əsasında hazırlanmış qəbul proqramını tam əhatə etmişdir.

II və III ixtisas qrupları üzrə qəbul imtahanları eyni gündə keçirildiyi üçün, imtahanda eyni test tapşırıqlarından istifadə edilmişdir.

Ötən illərdə olduğu kimi qəbul imtahanlarının nəticələrinin statistik göstəriciləri əsasında hər bir test tapşırığı məzmun, mürəkkəblilik dərəcəsi və qabiliyyət göstəriciləri baxımından təhlil edilmişdir.

Təhlil göstərmişdir ki, abituriyentlər 30 aprel və 7 may tarixli qəbul imtahanlarında “Artikllər (hissə bildirən artikl)”, “Determinativlər”, “İsim”, “Sifət”, “Sifətin dərəcələri”, “İşarə əvəzlilikləri”, “Modal feillər”, “Şəxssiz feillər və şəxssiz cümlələr”, “İnkər cümlə”, “Cümləqurma”, “Cümləni tamamlama”, “Azərbaycan dilindən tərcümə”, 14 və 22 iyul tarixli qəbul imtahanlarında isə “Miqdar sayları”, “Zərf (məna növü)”, “İşarə əvəzlilikləri”, “Feilin məchul növü”, “Pronominal feillər”, “Determinativlər”, “Feilin xəbər şəklinin zaman formaları”, “*Si* bağlayıcısından sonra zaman uzlaşması”, “Cümlənin növləri (sual cümləsi)”, “Sözönlər”, “Bağlayıcılar”, “Dialog”, “Mətnlə bağlı test tapşırıqları” mövzularına dair test tapşırıqlarına yaxşı cavab vermişlər. Bununla yanaşı, abituriyentlərin müəyyən hissəsi 30 aprel və 7 may tarixli imtahanlarda “*Y*” və “*en*” zərf əvəzlilikləri”, “Artiklin işlənməməsi halları”, “Sıra sayları”, “Feilin şəxslənməyən formaları (feili bağlama)”, “Sözönlər”, “Mətnlə bağlı test tapşırıqları (sonuncu I qrupa aid edilmir)”, “Feilin məchul növü”, “Dialog”, “*Si* bağlayıcısından sonra zaman uzlaşması”, 14 və 22 iyul tarixli imtahanlarda isə “İsim”, “Sifətin dərəcələri”, “Cümləqurma”, “Azərbaycan dilindən tərcümə”, “Miqdar sayları” (bu mövzu I qrupa aid edilmir) ilə bağlı test tapşırıqlarını zəif cavablandırmışdır.

Qəbul imtahanlarında abituriyentlərin zəif cavab verdikləri bəzi test tapşırıqlarının izahlı şərh təqdim olunur:

07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, 104 sayılı test tapşırığı

Dans quelle série l'article ne s'emploie pas?

- A) C'est un livre sur ... médecine.
- B) Il travaille dans ... hôpital comme médecin.
- C) ... médecin entre dans la chambre du malade.
- D) L'homme qui parle à mon frère est ... médecin.
- E) C'est ... médecin de mon frère.

Test tapşırığı “Artikl” bölməsinə aiddir. Leksik və qrammatik biliklərin yoxlanılmasını tələb edən bu tapşırıqda şərtə görə artiklin işlənmədiyini cümləni müəyyənləşdirmək lazımdır. Tapşırığa abituriyentlərin 14,45%-i doğru cavab vermiş, 46,13%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Abituriyentlərin bir hissəsi yanlış olaraq B (9,20%), C (11,97%) və E (10,80%) distraktorlarına üstünlük vermişdir. Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün tapşırığı diqqətlə oxumaq, şərtini başa düşmək lazımdır. Verilmiş cümlələr anlaşılıqdır, leksik baxımdan da çətinliyi yoxdur. Ümumi qayda üzrə ismi xəbərin ad hissəsi ixtisas, peşə, milliyyət bildirdikdə həmin sözün qarşısında artikl işlənmir. Beləliklə, düzgün cavab D bəndidir, çünki bu bənddə verilmiş “*médecin*” (*həkim*) sözü peşə bildirən xəbərin ad hissəsidir (*Qardaşımın danışan adam həkimdir*). E distraktorunda isə “Bu qardaşımın həkimidir” cümləsində “*médecin*” sözü xəbərin ad hissəsi olmadığı üçün doğru cavab hesab oluna bilməz.

Doğru cavab: D.

07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, 106 sayılı test tapşırığı

Choisissez la bonne série.

Il aime travailler ...

- A) chantée B) chanté C) chantant
- D) chanter E) en chantant

Test tapşırığı feilin şəxslənməyən formalarına aid olmaqla yanaşı, faktoloji biliklərə əsaslanır. Bu test tapşırığına abituriyentlərin 21,46%-i doğru cavab vermiş, 21,31%-i isə B distraktoruna üstünlük vermişdir. Göründüyü kimi, bu faiz göstəricisi doğru cavab faizinə çox yaxındır. Cavab verməkdən imtina edənlər də olmuşdur (26,57%). Doğru cavabı müəyyən etmək üçün cümlənin (*Mən işləməyi sevirəm*) leksik mənasını anlamaqla nəzərdə tutulan əsas fikri başa düşmək lazımdır. Leksik mənalari

başla düşmədən sözü müəyyənləşdirmək mümkün deyil. Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün diqqət şəxslənməyən formaların düzəldilmə qaydasına və mənasına, xüsusilə də *gérondif*-in –ant ilə bitən *participe présent*-dan fərqi və onların leksik mənalara yönəlməlidir. Cümləni tamamlamaq üçün lazım olacaq söz “*en chantant*” (*mahnı oxuya-oxuya*).

Doğru cavab: E.

**07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu,
108 sayılı test tapşırığı**

Choisissez la bonne série.

Je ne peux pas monter au ... étage.

- A) première B) trente-huit C) seconde
D) neuf E) neuvième

“Say” bəhsinə aid olan bu test tapşırığına abituriyentlərin 21,90%-i doğru cavab vermiş, 26,28%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. Abituriyentlərin 18,98%-i yalnız olaraq D və 16,79%-i isə A distraktorlarına üstünlük vermişdir.

Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün həm fəal leksikaya, lüğət ehtiyatına, təhlil etmək bacarığına malik olmaq, həm də bəndlərdəki leksik vahidlərin mənalərini fərqləndirmək lazımdır. D distraktorundakı “*neuf*” miqdar sayı olduğu üçün nöqtələrin yerinə işlənmə bilməz. A distraktorundakı “*première*” (*birinci*) sıra sayı olmasına baxmayaraq “*étage*” (*mərtəbə*) sözü kişi cinsli isim olduğundan doğru cavab hesab olunmur. Nöqtələrin yerinə işlənməli olan söz “*neuvième*” sözüdür. Cümlə isə belə səslənir: “*Mən doqquzuncu mərtəbəyə qalxa bilmirəm*”.

Doğru cavab: E.

**Lisez le texte et répondez
aux exercices de 121 à 125.**

Les forêts sont importantes dans notre vie. Elles sont nécessaires pour l'oxygène de la Planète. Les forêts abritent les animaux. Mais elles sont malades aujourd'hui: on coupe les arbres pour construire des maisons, pour faire des meubles, des papiers, des navires ... Dans beaucoup de pays, les forêts sont devenues plus petites.

**07 may tarixli imtahan, I ixtisas qrupu,
121 sayılı test tapşırığı**

Dans le texte il s'agit ...

- A) de l'utilisation des papiers
B) de la situation actuelle des forêts
C) des animaux de la forêt
D) de l'importance des meubles
E) de la construction des navires

Bu, mətn üzərində qurulmuş test tapşırığıdır. Məqsəd mətnədə söhbətin nədən getdiyini müəyyənləşdirməkdir. Bu test tapşırığına abituriyentlərin 16,93%-i doğru cavab vermiş, 46,28%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Abituriyentlərin 25,55%-i isə yanlış olaraq C distraktoruna üstünlük vermişdir.

Bu faiz göstəricisi isə doğru cavab faizindən çox olmuşdur.

Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün mətnin məzmununu, istifadə olunmuş söz və ifadələrin, cümlələrin leksik mənalərini tam başa düşmək vacibdir. Doğru cavab B bəndidir, çünki mətnədə “*Meşələrin indiki, hazırkı vəziyyətindən*” danışılır. Digər üstünlük verdikləri C distraktorunda isə “*meşə heyvanlarından*” bəhs olunduğu üçün doğru cavab kimi seçilməsi mümkün deyil.

Doğru cavab: B.

**30 aprel tarixli imtahan, II və III ixtisas qrupları,
103 sayılı test tapşırığı**

Choisissez la bonne série.

Je sortirai de l'hôpital bientôt, car ...

- A) je me porterai mal B) je me porte bien
C) j'avais mal à la gorge D) j'ai mal à la tête
E) je suis encore malade

Leksik, qrammatik və məntiqi düşüncə tələb edən bu test tapşırığı “Cümləni tamamlama” bölməsinə aiddir. Əsas məqsəd leksik bazanı yoxlamaqdır. Tapşırığa abituriyentlərin II ixtisas qrupu üzrə 23,54%-i, III ixtisas qrupu üzrə 30,65%-i doğru cavab vermiş, II ixtisas qrupu üzrə 30,77%, III ixtisas qrupu üzrə isə 30,17% -i cavab verməkdən imtina etmişdir. Abituriyentlərin bir hissəsi isə yanlış olaraq A və E distraktorlarına üstünlük vermişdir:

II ixtisas qrupu üzrə-A) 12,12% E) 21,45%

III ixtisas qrupu üzrə-A) 10,27% E) 17,69%

Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün fəal leksikaya, lüğət ehtiyatına, təhlil etmə və nəticə çıxartma bacarığına malik olmaq, verilmiş cümləni diqqətlə oxuyub məzmunu anlamaq və bəndlərdəki ifadələrin leksik mənalərini bir-birindən fərqləndirmək lazımdır. Beləliklə, cümlənin leksik mənasına, “*Mən özümü pis hiss edəcəyəm*” (je me porterai mal), “*mən hələ də xəstəyəm*” (je suis encore malade) deyil, müvafiq doğru cavab “*mən özümü yaxşı hiss edirəm*”-dir.

Doğru cavab : B.

**30 aprel tarixli imtahan, II və III ixtisas qrupları,
110 sayılı test tapşırığı**

Choisissez les propositions impersonnelles.

- Il est resté quelques minutes devant la porte.
- Il n'y avait personne dans la rue.
- Il a frappé à la porte voisine, mais on n'a pas répondu.
- Il a regardé autour de lui.
- Il n'a rien vu.
- Il était tard.
- Il fallait rentrer.

- A) 1, 3, 4 B) 2, 5, 7 C) 1, 4, 6
D) 3, 5, 7 E) 2, 6, 7

Test tapşırığı “Şəxssiz feillər və şəxssiz cümlələr” bölməsinə aiddir. Bu test tapşırığında məqsəd leksik biliklərlə yanaşı, digər linqvistik bilikləri yoxlamaqdır. Test tapşırığına abituriyentlərin II ixtisas qrupu üzrə 32,63%-i, III ixtisas qrupu üzrə isə 34,28%-i doğru cavab vermişdir. Abituriyentlərin II ixtisas qrupu üzrə 22,38%, III ixtisas qrupu üzrə 22,43%-i C distraktoruna üstünlük vermişdir.

Test tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün şəxssiz feillər və şəxssiz cümlələrə dair nəzəri biliklərə, lüğət ehtiyatına, təhliletmə və nəticəçixartma bacarığına malik olmaq, verilmiş cümlələri diqqətlə oxuyub anlamaq və onların leksik mənalarını fərqləndirmək, xüsusilə də, şəxssiz “il” əvəzliyinin, şəxslə “il” əvəzliyindən fərqi yada salmaq əsas şərtidir. Şəxssiz cümlələrdə “il” əvəzliyi heç bir konkret şəxs və ya əşya ifadə etmir, lakin şəxslə cümlələrdə “il” əvəzliyi konkret şəxs bildirir. Bu cümlələrdə işlənən feillər də şəxssiz feil kimi işlənir. Beləliklə, doğru cavab E bəndidir, çünki “*Küçədə heç kim yoxdur*”, “*Artıq gec idi*”, “*Qayıtmaq lazım idi*” cümlələrində “il” şəxssiz əvəzlikdir. Digər bəndlərdə verilmiş bu cümlələrdə isə “*O, bir neçə dəqiqə qapının qarşısında qaldı*”, “*O qonşunun qapısını döydü, amma heç kim cavab vermədi*”, “*O ətrafına baxdı*” – “il” şəxs əvəzliyi olduğu üçün doğru cavab hesab olunmur.

Doğru cavab: E.

30 aprel tarixli imtahan, II və III ixtisas qrupları, 114 sayılı test tapşırığı

Choisissez la bonne série.

Si notre père ..., il nous ... des conseils.

- A) donne, viendra B) est venu, a donné
C) viendra, donne D) viendra, donnera
E) vient, donnera

Test tapşırığı “*Si* bağlayıcısından sonra zaman uzlaşmasına” aiddir. Faktoloji biliklərə əsaslanan test tapşırığıdır. Tapşırıqda abituriyentlərin II ixtisas qrupu üzrə 20,05%-i, III ixtisas qrupu üzrə isə 20,85%-i doğru cavab vermişdir. Abituriyentlərin II ixtisas qrupu üzrə 33,10%-i, III ixtisas qrupu üzrə isə 30,65%-i cavab verməkdən imtina etmiş, II ixtisas qrupu üzrə 22,38%-i, III ixtisas qrupu üzrə isə 24,80%-i A distraktoruna üstünlük vermişdir.

Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün mükəmməl leksik və qrammatik biliklərə malik olmaq, əsasən “*si*” (əgər) bağlayıcısının mənasını və funksiyasını, bu bağlayıcıdan sonra baş və budaq cümlələrdə hansı zamanların işlənməsini, zaman uzlaşması qaydasını yada salmaq lazımdır. Doğru cavabı müəyyən etmək üçün cümlənin leksik mənasını anlamaqla nəzərdə tutulan əsas fikri başa düşmək lazımdır: “*Əgər bizim*

atamız ... ,o bizə ... məsləhət” fikrinə “*vient, donnera*” bəndi uyğundur.

Doğru cavab: E.

22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, 102 sayılı test tapşırığı

Complétez.

D'habitude, nous partions ... des amis. Cet été nous sommes partis ... eux.

- A) à, avec
B) chez, pour
C) avec, sans
D) à, sans
E) avec, dans

Test tapşırığı “Sözönlər” bölməsinə aiddir. Faktoloji biliklərə əsaslanan bu test tapşırığına abituriyentlərin 18,85%-i doğru cavab vermiş, 31,78% abituriyent isə cavab verməkdən imtina etmiş, 19,16%-i yanlış olaraq E distraktoruna üstünlük vermişdir.

Leksik proqrama uyğun seçilmiş bu test tapşırığında nöqtələrin yerinə hansı sözünün işlədilməsi müəyyənəndirilməlidir. Bu mövzu 5-ci sinifdə daha geniş öyrənilir. Doğru cavabı müəyyən etmək üçün leksik-qrammatik biliklər əsasında verilmiş cümlələrin və sözönlərin mənalarını başa düşməklə yanaşı, onların işlənmə xüsusiyyətlərini də yada salmaq, fərqləndirmək daha vacibdir. “*Adətən, biz yola düşürdük...*”, “*Bu yay biz yola düşdük...*” cümlələrində əsas fikrə uyğun olacaq sözönlər “*avec, sans*” olan bənddir.

Doğru cavab: C.

22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, 103 sayılı test tapşırığı

Choisissez la bonne traduction.

Ətraf mühiti müdafiə etmək üçün şagirdləri məlumatlandırmaq, onları sərgilərə dəvət etmək daha yaxşı olardı.

- A) Pour protéger l'environnement les élèves sont bien informés, ils sont invités aux expositions.
B) Il est très bien d'informer les élèves, les inviter aux réunions pour protéger l'environnement.
C) Il sera bon de prévenir les élèves, d'organiser des expositions pour qu'ils protègent l'environnement.
D) Pour protéger l'environnement nos élèves organisent des expositions et des réunions.
E) Il serait mieux d'informer les élèves, les inviter aux expositions pour protéger l'environnement.

Test tapşırığı “Azərbaycan dilindən tərcümə” bölməsinə aiddir. Verilmiş cümlənin fransız dilində müvafiq tərcüməsini müəyyənəndirmək tələb olunur. Tapşırıqda abituriyentlərin 14,02%-i doğru cavab vermiş, 42,68%-i isə cavab verməkdən imtina etmiş, 21,18%-i A bəndinə üstünlük vermişdir.

Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün fəal leksikaya, lüğət ehtiyatına, təhliletmə və nəticəçixartma bacarı-

ğına malik olmaqla cümlələri diqqətlə oxuyub anlamaq və bəndlərdəki ifadələrin leksik mənalərini bir-birindən fərqləndirmək lazımdır. Daha çox diqqəti bəndlərdəki cümlələrin ikinci tərəfinə yönəltmək gərəkdir. Belə ki, doğru cavabda “*onları sərgilərə dəvət etmək*” olduğu halda, digərlərində (məsələn, üstünlük verilən cümlədə) “*onlar sərgilərə dəvət olunublar*”, “*onları iclaslara dəvət etmək*”, “*onların ətraf mühiti müdafiə etməsi üçün sərgilər təşkil etmək*”, “*şagirdlərimiz sərgilər təşkil edirlər*” olan tərcümələr cavab üçün verilmiş cümlənin mənasına uyğun deyil.

Doğru cavab: E.

22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, 112 sayılı test tapşırığı

Formez la phrase.

1. achètent
2. familles françaises
3. beaucoup de
4. chaque semaine
5. “Télé Magazine”

- A) 5, 1, 3, 2, 4 B) 3, 2, 5, 1, 4
C) 2, 3, 4, 5, 1 D) 3, 2, 1, 5, 4
E) 1, 3, 5, 2, 4

Test tapşırığı “Cümləqurma” bölməsinə aiddir. Ümumiləşdirmə xarakterli və məntiqi təfəkkürlə bağlı test tapşırığıdır. Bu test tapşırığında məqsəd leksik biliklərlə yanaşı, digər linqvistik bilikləri, o cümlədən, fransız dilində düzgün söz sırası və cümləqurma bacarıqlarını da yoxlamaqdır. Test tapşırığına abituriyentlərin 20,87%-i doğru cavab vermiş, 27,57%-i isə cavab verməkdən imtina etmiş, 25,70%-i yanlış olaraq A distraktoruna üstünlük vermişdir. Bu faiz göstəricisi doğru cavab faizindən çox olmuşdur.

Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün fəal leksikaya, lüğət ehtiyatına, təhliletmə və nəticə çıxartma bacarıqlarına malik olmaqla sözlərin leksik mənalərini başa düşüb onları ardıcılıqla düzmək lazımdır.

Fransız dilində nəqli cümlənin quruluşu (cümlə üzvlərinin işlənmə yeri) bu şəkildə olur:

Mübtəda + xəbər + vasitəsiz tamamlıq + vasitəli tamamlıq

Zaman zərfliyi həm cümlənin əvvəlində, həm də cümlənin sonunda işlənə bilir (*chaque semaine – hər həftə*). Buna görə tapşırıqda verilmiş cümlə belə səslənir: *Beaucoup de familles françaises achètent “Télé Magazine” chaque semaine. (Fransız ailələrin çoxu hər həftə “Télé Magazine” alırlar).*

Doğru cavab: D.

22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, 117 sayılı test tapşırığı

Complétez.

Vous vous promenez avec des amis dans un parc national. Vous êtes un grand défenseur de la nature. Vous leur dites:

...

- A) Je pense qu'on peut installer nos tentes ici. Cela a l'air agréable.
B) La prochaine fois nous pourrions faire une randonnée en montagne.
C) Les promenades en plein air sont très fatigantes, mais bonnes pour la santé.
D) Il ne faut jamais cueillir des fleurs dans ce parc, car vous pourriez mettre les espèces rares en danger.
E) J'adore ce genre de promenade, cela nous permet de rêver. On doit en faire plus souvent.

Test tapşırığı “Məntiqi təfəkkürlə əlaqədar test tapşırıqları” bölməsinə aiddir. Tapşırığın əsas məqsədi leksik bilik və məntiqi təfəkkürlə bağlı ümumiləşdirmə qabiliyyətinə dair bilikləri yoxlamaqdır. Tapşırığa abituriyentlərin 10,28%-i doğru cavab vermiş, 70,87%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Bu faiz göstəricisi doğru cavab faizindən çox yüksəkdir.

Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün tapşırığın leksik mənalərini, məzmununu başa düşmək, cümlələri bir-birindən fərqləndirmək və məntiqi nəticə çıxarma bacarığına malik olmaq tələb olunur. “*Siz bir milli parkda öz dostlarınızla gəzirsiniz. Siz təbiətin böyük bir müdafiəçisisiniz. Siz onlara deyirsiniz: ...*” sorğusuna doğru cavab olaraq “*Bu parkda heç vaxt gül dərmək olmaz, çünki nadir növləri təhlükədə qoya bilərsiniz.*” cümləsi mənacə onu tamamlaya bilir. A distraktorunda verilmiş “*Düşünürəm ki, çadırlarımızı burada yerləşdirə bilirik. Əla havası var*”; C distraktorunda “*Açıq havada gəzintilər çox yorucudur, amma sağlamlıq üçün yaxşıdır*” cümlələri məntiqi cəhətdən doğru cavaba uyğun deyil. Digər B və E distraktorları da, həmçinin məntiqi baxımdan mənacə tapşırığın məzmununu ilə bağlı deyil.

Doğru cavab: D.

14 iyul tarixli imtahan, II və III ixtisas qrupları, 113 sayılı test tapşırığı

Choisissez la variante qui convient aux mots soulignés.

Il est neuf heures moins vingt-cinq.

- A) 9³⁵ B) 8²⁵ C) 8³⁵ D) 9²⁵ E) 10²⁵

Test tapşırığı “Saylar” bölməsinə aiddir. Tapşırıqda miqdar sayı ilə bağlı altından xətt çəkilmiş sözlərlə uyğunluğu seçmək tələb olunur. Əsas məqsəd fransız dilində özünəməxsus ifadə xüsusiyyətinə malik olan “*işləmiş*”, “*qalmış*” kimi saat – vaxt

münasibətləri bildirən ifadələrin mənimsənilməsi və nitqdə işlədilməsi bacarıqlarını yoxlamaqdır. Tapşırıqda abituriyentlərin II ixtisas qrupu üzrə 35,71%-i, III ixtisas qrupu üzrə isə 27,98%-i doğru cavab vermiş, III ixtisas qrupu üzrə 10,93%-i cavab verməkdən imtina etmişdir. II ixtisas qrupu üzrə isə cavab verməkdən imtina edənlər olmamışdır. Digər A, B və D distraktorlarına üstünlük verən abituriyentlərin də sayı az deyil:

II ixtisas qrupu üzrə- A) 16,67% B) 14,05% D) 23,33%
III ixtisas qrupu üzrə- A) 15,89% B) 12,42% D) 29,30%

Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün bu sahədə mütləq müvafiq leksik biliklərə malik olmaq, saat-vaxt münasibəti bildirən ifadələri bir-birindən fərqləndirməyi bacarmaq lazımdır. Bu mövzu tədrisdə “*şagird və onu əhatə edən mühit*” mövzusunun əsas tərkib hissələrindən biridir və bu ifadələr tədrisin ilk mərhələsindən etibarən şifahi nitqin əsas elementlərindən birini təşkil edir. Leksik mənanı başa düşmədən doğru cavabı seçmək qeyri-mümkündür. Beləliklə, “*Saat doqquza iyirmi beş dəqiqə qalır*” ifadəsinin rəqəmlə ifadəsi C bəndindəki 8³⁵ -dir, digər cavablar isə mənaya uyğun deyil.

Doğru cavab: C.

Lisez le texte et répondez aux exercices de 121 à 125.

Le cinéma occupe une place importante dans la vie des Français. Tout le monde connaît bien les acteurs français. Parmi eux, Jean-Paul Belmondo est un acteur le plus connu, le plus aimé et le mieux payé. Parce qu'il est très comique et les Français l'aiment beaucoup. Mais il n'a jamais eu le premier prix du Conservatoire.

La famille Belmondo a du talent. Son père est sculpteur. Sa sœur est danseuse. Pendant dix ans, Belmondo travaille dans le théâtre. Il joue aussi des petits rôles au cinéma. Après le film «A bout de souffle» on l'a beaucoup aimé. Dans la rue les gens le reconnaissent et lui sourient.

14 iyul tarixli imtahan, II və III ixtisas qrupları, 121 sayılı test tapşırığı

«Avoir le prix» veut dire:

- A) diminuer le prix B) demander le prix
C) augmenter le prix D) recevoir le prix
E) dire le prix

Mətn əsasında hazırlanmış bu test tapşırığına abituriyentlərin II ixtisas qrupu üzrə 13,33%-i, III ixtisas qrupu üzrə isə 15,07%-i doğru cavab vermiş, II ixtisas qrupu üzrə 62,14%-i, III ixtisas qrupu üzrə isə 66,72%-i cavab verməkdən imtina etmişdir.

Tapşırığın məqsədi eyni məna kəsb edən ifadəni müəyyən etməkdir. Şərtə dırnaq içərisində verilmiş ifadə dilimizə “*mükafatı olmaq*” kimi tərcümə olunur. Bu mənaya isə “*recevoir le prix*” (*mükafat almaq*) ifadəsi uyğun gəlir.

Doğru cavab: D.

14 iyul tarixli imtahan, II və III ixtisas qrupları, 122 sayılı test tapşırığı

Complétez.

Belmondo est devenu célèbre ...

- A) grâce à son rôle dans le film «A bout de souffle»
B) parce que sa famille était très riche
C) grâce à son père qui était sculpteur
D) parce qu'il était fort
E) parce qu'il était mieux payé

Mətn üzərində qurulmuş bu test tapşırığına abituriyentlərin II ixtisas qrupu üzrə 30,48%-i, III ixtisas qrupu üzrə isə 26,82%-i doğru cavab vermiş, II ixtisas qrupu üzrə 38,57%-i, III ixtisas qrupu üzrə isə 37,91%-i cavab verməkdən imtina etmiş, II ixtisas qrupu üzrə 19,76%-i, III ixtisas qrupu üzrə isə 25,99%-i E distraktoruna üstünlük vermişdir

Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün mətni diqqətlə oxuyaraq verilmiş cümlədəki yarımçıq fikri tamamlamaq tələb olunur. Mətnin məzmununu başa düşmək əsas şərtidir. Cümlənin (*Belmondo məşhur oldu...*) məzmununu və bəndlərdəki ifadələrin leksik mənalərini oxuyub-anlamaq və onların mənalərini fərqləndirmək də zəruridir. Beləliklə, mətnin məzmununa görə doğru cavab A bəndidir, çünki (“*A bout de souffle*” *filmindəki rolu sayəsində*”) fikri cümləni məzmunca tamamlaya bilir, amma digər distraktorlardakı “*çünki onun ailəsi çox varlı idi*” (*parce que sa famille était très riche*), “*heykəltaraş olan atasının sayəsində*” (*grâce à son père qui était sculpteur*) bu cümlələr məntiqi cəhətdən cümləni tamamlaya bilməz.

Doğru cavab: A.

Əziz abituriyentlər!

Qəbul imtahanlarını uğurla vermək üçün həm mükəmməl leksik və qrammatik biliklərə, həm də təhlil edib nəticə çıxartmaq qabiliyyətlərinə malik olmaq önəmlidir. Bu səbəbdən lüğət ehtiyatını zənginləşdirmək, öyrənilən dilin qrammatik qaydalarını sistemli şəkildə təkrarlamaq və həmin qaydalara uyğun yetərincə çalışmalar yerinə yetirmək lazımdır.

Rus DİLİ

✎ *pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru N.Ç. Bədəlova,*
baş müəllim A.A. Mürsəliyeva

Qəbul imtahanlarında Azərbaycan bölməsində rus dili fənni üzrə istifadə edilmiş test bloku nəzəri biliklərin tətbiqini və məntiqi düşünmə tələb edən, bu sahədə bacarıq və vərdisləri aşkara çıxarmağa və yoxlamağa imkan verən tapşırıqlardan ibarət olmuşdur.

Test tapşırıqları respublikanın ümumtəhsil məktəblərində istifadədə olan ənənəvi tədris proqramı və dərsliklər əsasında hazırlanmış qəbul proqramına tam uyğun olmuşdur. İmtahanda istifadə edilmiş test tapşırıqlarının modelləri fənn üzrə elmi-metodiki seminarlarda geniş müzakirə olunmuş və sınaq imtahanlarında yoxlanılmışdır.

İmtahan II və III ixtisas qruplarında eyni gündə olduğuna görə, hər iki qrupda imtahan verən abituriyentlərin bilik səviyyəsi eyni test bloku ilə yoxlanılmışdır.

İmtahan nəticələrinin statistik göstəriciləri əsasında hər bir test tapşırığı məzmun, mürəkkəblik dərəcəsi və qabiliyyət göstəricilərinə görə elmi-metodiki baxımdan təhlil edilmişdir.

Təhlil göstərmişdir ki, test tapşırıqları ilə abituriyentlərin bilik və bacarıqlarını obyektiv yoxlamaq və dəyərləndirmək mümkün olmuşdur. Abituriyentlər “Tərcümə”, “Cümlədüzəltmə”, “Fonetika”, “Dialog” bölmələrinə aid test tapşırıqlarına yaxşı cavab vermişlər. Lakin söz ehtiyatı kifayət qədər olmayan abituriyentlər sözlərin leksik mənasını müəyyənləşdirmək, məna etibarilə söz birləşmələri tərtib etmək, sözlər arasında sinonim uyğunluğu yaratmaq, frazeoloji birləşmələrin məzmununu fərqləndirmək kimi test tapşırıqlarına zəif cavab vermiş və ya cavab verməkdən imtina etmişlər.

Abituriyentlərin cavab verməkdə çətinlik çəkdiyi test tapşırıqlarından bir neçəsinin izahlı şərh təqdim edilir.

22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, A variantı 103 sayılı test tapşırığı

Укажите пары антонимов.

1. односторонне – многосторонний
 2. постоянный – временный
 3. отрицательный – положительно
 4. пасмурный – ясный
 5. победа – поражение
 6. полезный – безвредный
- A) 2, 4, 5 B) 1, 5 C) 2, 6 D) 1, 4, 6 E) 3, 5, 6

“Leksika” bölməsinə aid bu test tapşırığına abituriyentlərin 29,03%-i doğru cavab vermiş, 21,19%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığı abituriyentin söz ehtiyatını yoxlamaq üçün nəzərdə tutulmuşdur. Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün bilmək lazımdır ki, antonim sözlər eyni nitq hissəsinə aid olan və eyni suala cavab verən əks mənəli sözlərdir. Həmçinin verilmiş test tapşırığında sözlərin mənasını dərk etmək, onların hansı nitq hissəsinə aid olduğunu müəyyən etmək vacibdir. *Односторонне* sözü – zərf, *многосторонний* sözü – sifət, *отрицательный* sözü – sifət, *положительно* sözü – zərf; *полезный*, *безвредный* sözləri sifətdirlər, lakin əksmənalı deyillər. Deməli, verilmiş sözlər antonim deyil.

Постоянный (daimi) və *временный* (müvəqqəti), *пасмурный* (tutqun) və *ясный* (aydın) sözləri sifətdirlər, *победа* (qələbə, zəfər) və *поражение* (məğlubiyyət) sözləri isə isimdirlər. Bu sözlər eyni suala cavab verir və əks-mənəlidir. Ona görə də onlar antonim sayılır.

Doğru cavab: A.

22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, A variantı 109 sayılı test tapşırığı

Выберите правильный вариант.

– Куда ты идёшь?

– ...

– ...

– ...

1. – Иду с консультации.

2. – С консультации.

3. – На консультацию.

4. – С консультацией.

5. – А куда ты идёшь?

6. – А откуда ты идёшь?

A) 2, 5, 3

B) 3, 6, 1

C) 3, 5, 4

D) 3, 6, 4

E) 2, 5, 4

“Sintaksis” bölməsinə aid bu test tapşırığına abituriyentlərin 20,34%-i doğru cavab vermiş, 29,24%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün dialoqun replikalarını düzgün məna ardıcılığı ilə düzmək lazımdır.

– Куда ты идёшь?

– На консультацию.

– А откуда ты идёшь?

– Иду с консультацией.

Doğru cavab: B.

**22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, B variantı
101 sayılı test tapşırığı**

Со словами **оба, два** сочетаются:

- A) край, мысль B) племя, гость
C) змея, пользователь D) расписание, традиция
E) озеро, брошь

“Morfologiya” bölməsinə aid, bu test tapşırığına abituriyentlərin 16,28%-i doğru cavab vermiş, 34,24%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün, xatırlamaq lazımdır ki, “*Оба, два* sayları ismin kişi və orta cinsi ilə uzlaşır, *обе, две* sayları isə ismin qadın cinsi ilə uzlaşır”. *Мысль, змея, традиция, брошь* isimləri qadın cinsinə aiddir. Yalnız *B* bəndindəki cavabda orta cinsə aid olan *племя* ismi və kişi cinsinə aid olan *гость* ismi *оба, два* sayları ilə uzlaşırlar.

Doğru cavab: B.

**22 iyul tarixli imtahan, I ixtisas qrupu, B variantı
118 sayılı test tapşırığı**

Синонимом слова *делегат* является

- A) гражданин B) депутат C) мыслитель
D) демократ E) представитель

“Leksika” bölməsinə aid bu test tapşırığına abituriyentlərin 16,49%-i doğru cavab vermiş, 56,99%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün bilmək lazımdır ki, sinonimlər - eyni nitq hissəsinə aid olub, tələffüzünə və yazılışına görə fərqli, lakin eyni və oxşar mənalı sözlərdir. *Делегат* (nümayəndə) sözünün sinonimi verilmiş test tapşırığının şərtində olan *представитель* sözüdür.

Doğru cavab: E.

**14 iyul tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, A variantı
113 sayılı test tapşırığı**

Укажите **неверный** вариант.

- A) *главный* цель B) *новый* календарь
C) *умный* читатель D) *сильная* личность
E) *слабая* метель

“Morfologiya” bölməsinə aid bu test tapşırığına abituriyentlərin 16,01%-i doğru cavab vermiş, 39,15%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün bilmək lazımdır ki, sifətlər cinsə, tək və cəmdə olmasına və hallara görə isimlərlə uzlaşır: *календарь* (какой?) *новый*; *читатель* (какой?) *умный*; *личность* (какая?) *сильная*; *метель* (какая?) *слабая*. *Цель* sözü qadın cinsində olan isimdir, kişi cinsində olan *главный* sifəti bu isimlə uzlaşmır.

Doğru cavab: A.

**14 iyul tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, A variantı
117 sayılı test tapşırığı**

Слово *эволюция* означает:

- A) быстрое течение времени
B) процесс развития, постепенного изменения
C) норма поведения, образ жизни
D) положение, обстановка
E) официальный документ

“Leksika” bölməsinə aid bu test tapşırığına abituriyentlərin 22,06%-i doğru cavab vermiş, 61,92%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Test tapşırığında izahı düzgün olmayan sözü müəyyənləşdirmək tələb olunur. Şərtə verilmiş sözlərin leksik mənası abituriyentlərə dərslərdən tanışdır. Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün *эволюция* sözünün leksik mənasını bilmək lazımdır. Tapşırıqda bu sözün müxtəlif şərhləri verilmişdir: *быстрое течение времени* – vaxtın sürətlə keçməsi; *норма поведения, образ жизни* – ədəb qaydaları, hərəkət tərz, həyat tərz; *положение, обстановка* – vəziyyət, şərait, mühit; *официальный документ* – rəsmi sənəd.

Слово *эволюция* - *процесс развития, постепенного изменения* (inkışaf, təcridcən dəyişilmə prosesi) deməkdir.

Doğru cavab: B.

**14 iyul tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, B variantı
101 sayılı test tapşırığı**

Буква **ь** **не пишется** в слове

- A) ноч... B) роскош... C) вещь...
D) кирпич... E) молодеж...

“Orfoqrafiya” bölməsinə aid bu test tapşırığına abituriyentlərin 27,46%-i doğru cavab vermiş, 16,76%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir.

Ж, ш, ч, щ samitlərdən sonra *ь* qadın cinsinə aid olan sözlərin sonunda yazılır. Kişi cinsində olan isimlərdə sözün sonunda *ж, ш, ч, щ* samitlərindən sonra *ь* yazılmır. *Ночь, роскошь, вещь, молодежь* sözləri qadın cinsinə aid olan isimlərdir, ona görə sözlərin sonunda *ж, ш, ч, щ* sonra *ь* yazılır. *Кирпич* sözü kişi cinsinə aiddir, ona görə sözün sonunda *ч*-dan sonra *ь* yazılmır.

Doğru cavab: D.

**14 iyul tarixli imtahan, II ixtisas qrupu, B variantı
118 sayılı test tapşırığı**

Фразеологизм *не из робкого десятка* означает:

- A) самый надёжный B) самый ответственный
C) очень стеснительный
D) умелый, знающий E) смелый, отважный

“Frazeologiya” bölməsinə aid bu test tapşırığına abituriyentlərin 8,67%-i doğru cavab vermiş,

75,14%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Frazeoloji birləşmələr - emosional-ekspressiv xüsusiyyətə malik olan və bütövlükdə bir leksik mənası olan sabit söz birləşmələridir. Şərtə verilmiş sözlərin leksik mənası abituriyentlərə dərslərdən tanışdır. Bu tipli test tapşırıqlarını düzgün cavablandırmaq üçün təqdim edilmiş frazeoloji birləşməni bilmək lazımdır: *He iz robkogo desyataka - smelyiy, otvazhnyiy* (cəsur, mərd).

Doğru cavab: E.

Прочитайте текст и выполните задания 121-125.

Австрия – в основном горная страна. Большая часть Австрии занята горами – Восточными Альпами. Самая высокая точка – гора, на которой находится один из крупнейших в Европе ледников. Горнолыжный сезон длится с октября до апреля. А летний отдых на озёрах привлекателен с июня по август. Туристов в этой стране интересуют многочисленные памятники истории, древние замки и церкви.

На весь мир известны музыкальная столица – город Зальцбург, Венская Опера, Филармонический Оркестр и музыкальные фестивали, которые проводятся в стране. Австрийцы умеют создавать атмосферу праздника. В каждом крупном городе Австрии отмечают как государственные праздники, так и свои собственные.

14 iyul tarixli imtahan, III ixtisas qrupu, A variantı 122 saylı test tapşırığı

Выделенное в тексте слово можно заменить:

A) стоит	B) содержится
C) возвышается	D) располагается
E) присутствует	

Bu test tapşırığına abituriyentlərin 18,73%-i doğru cavab vermiş, 50,16%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Mətnə *находится* sözü seçilmişdir. Verilmiş test tapşırığındakı *возвышается, присутствует, стоит, содержится* sözləri *находится* sözünün sinonimi deyillər və mənaca bu mətnə uyğun deyil. *Находится* sözünü kontekstinə görə *располагается* sözü ilə sinonim kimi əvəz etmək olar.

Doğru cavab: D.

14 iyul tarixli imtahan, III ixtisas qrupu, B variantı 107 saylı test tapşırığı

Дополните предложение.

Вчера я был на почте. Там я ...

A) отправляю письмо товарищу
B) посылаю сестре телеграмму
C) отправлю посылку подруге
D) отправил посылку брату
E) отправила открытку другу

“Sintaksis” bölməsinə aid bu test tapşırığına abituriyentlərin 27,81%-i doğru cavab vermiş, 39,69%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Test

tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün diqqət yetirmək lazımdır ki, *Вчера я был на почте* cümləsində *был* feili - keçmiş zamanda, kişi cinsində və tək halda istifadə edilmişdir. Müvafiq olaraq, *Там я ...* cümləsində buraxılmış feil həmin formada: keçmiş zamanda, kişi cinsində və tək halda istifadə olunmalıdır. *Посылаю, отправляю* feilləri indiki zamanda istifadə olunub, *отправляю* feili – gələcək zamanda, *отправил* feili isə - keçmiş zamanda qadın cinsindədir. *Отправил* feili keçmiş zaman kişi cinsi formasında istifadə olunub.

Doğru cavab: D.

14 iyul tarixli imtahan, III ixtisas qrupu, B variantı 116 saylı test tapşırığı

Выберите правильный вариант.

Мы сможем отдохнуть, ... сдадим экзамен.

1. если бы	2. чтобы	3. если
4. куда	5. поэтому	6. когда
A) 1, 3, 4	B) 4, 5	C) 1, 2
D) 3, 6	E) 2, 4, 6	

“Sintaksis” bölməsinə aid bu test tapşırığına abituriyentlərin 28,75%-i doğru cavab vermiş, 49,69%-i isə cavab verməkdən imtina etmişdir. Tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün, tabeli mürəkkəb cümləni seçməyi, əsas cümlədən əlavə cümləyə düzgün sual verməyi, bağlayıcını və ya bağlayıcı sözü əlavə cümlədən əsas cümləyə birləşmə vasitəsi ilə seçməyi bacarmaq lazımdır. *Мы сможем отдохнуть* (при каком условии?), *если сдадим экзамен* (tabeli mürəkkəb cümlə əlavə şərti ilə); *Мы сможем отдохнуть* (когда?), *когда сдадим экзамен* (tabeli mürəkkəb cümlə əlavə vaxt ilə).

Doğru cavab: D.

ABİTURİYENTLƏR ÜÇÜN ELMİ-METODİKİ MƏQALƏ

KİMYA

V.S. Əliyev, M.M. Abbasov, Q.Z. Hüseynov,
N.V.Məmmədov

MƏHLULLAR.

HƏLLOLMANIN MEXANİZMİ

Bir çox hallarda məhlullar da qarışıqlara aid edilir.

Ümumiyyətlə, bir maddənin kiçik hissəciklər şəklində başqa maddənin içərisində paylanması alınan sistemə dispers sistem deyilir. Paylanan maddə *dispers faza*, digəri isə *dispers mühit* adlanır.

Mühiti maye olan dispers sistemlər paylanan maddənin hissəciklərinin ölçüsünə görə üç qrupa ayrılır:

1. Asılqanlar. Hissəciklərinin ölçüsü 100 nm-dən ($1\text{nm}=10^{-9}\text{m}$) böyük olan sistemlər asılqanlar adlanır. Asılqanlar mayədə bərk və ya maye maddənin praktiki olaraq həll olmadığı hallarda alınır. Maye mühitdə bərk maddə hissəcikləri paylanan sistemlər suspenziyalar adlanır. Məsələn, təbaşir tozunun suda qarışığı, gilli su suspenziyalardır. Maye mühitdə maye hissəcikləri paylanan sistemlər emulsiyalar adlanır. Məsələn, yağ – su, neft - su qarışıqları emulsiyalardır.

2. Kolloid məhlullar. Hissəciklərinin ölçüsü 1 nm-lə 100 nm arasında olan sistemlər kolloid məhlullar adlanır. Məsələn, nişasta yapışqanı, silikat yapışqanı və s.

3. Həqiqi məhlullar. Hissəciklərinin ölçüsü 1 nm-dən kiçik olan sistemlər həqiqi məhlullar və ya sadəcə olaraq məhlullar adlanır. Həqiqi məhlullar mayədə qaz, maye və bərk maddələrin həll olduğu hallarda alınır.

Dispers mühit həlledici (su, spirt, aseton və s.), paylanan maddə isə həll olan maddə adlanır.

Praktikada həlledici kimi daha çox sudan istifadə olunur. Həll olan maddənin və həlledicinin miqdarından asılı olmayaraq su həlledici adlanır. Maddələrin suda həll olması müxtəlifdir. Məsələn, adi şəraitdə 1 litr suda 350 q xörək duzu, 2040 q şəkər həll ola bilər.

Müəyyən temperaturda 1000 ml həlledicidə (əsasən suda) maddənin maksimum həll ola bilən qramlarla miqdarına *həllolma əmsali* deyilir. Həllolma əmsali K_h ilə işarə olunur, onun ölçü vahidi q/l -dir. Həllolma əmsali (K_h) aşağıdakı kimi hesablanır.

$$K_h = \frac{m_{h.o.m}}{V_{h.edici}} - \text{həcm litrlə verildikdə;}$$

$$K_h = \frac{m_{h.o.m}}{V_{h.edici}} \cdot 1000 - \text{həcm millilitrlə verildikdə.}$$

Suyun sıxlığı $\rho=1$ q/ml olduğundan suyun millilitrlə həcmi qiymətə qramlarla kütləsinə bərabər olur. Ona görə də həlledici su olduqda çox vaxt düsturda suyun həcmi əvəzinə qramlarla kütləsi

$$\text{göstərilir: } K_h = \frac{m_{h.o.m}}{m_{su}} \cdot 1000$$

Düsturda $m_{h.o.m}$ - həll olan maddənin kütləsi (q), m_{su} – suyun kütləsi (q).

Həll olan maddədən və həlledicidən asılı olaraq həllolma zamanı müxtəlif proseslər baş verir. Maddələrin suda həll olması zamanı aşağıdakı proseslər baş verə bilər: molekullar arasında qarşılıqlı təsir qüvvələrinin qırılması, kristal qəfəsin dağılması, elektrolitik dissosiasiya, molekulların və ya ionların hidratlaşması, su ilə həll olan maddə arasında kimyəvi reaksiya (bu zaman reaksiyadan alınan maddənin məhlulu əmələ gəlir), hidroliz, istiliyin udulması və ya ayrılması və s. Bu məqalədə maddələrin suda həllolmasının mexanizmi qısa formada, sizə lazım olan səviyyədə aydınlaşdırılacaq.

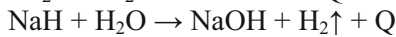
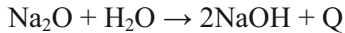
Maddələrin həllolmasını fiziki, kimyəvi və fiziki-kimyəvi həllolmaya ayırmaq olar.

Fiziki həllolma zamanı həll olan maddənin tərkibi dəyişmir, alınmış məhlulda həll olan maddə molekulları ilə su molekulları arasında qarşılıqlı təsir qüvvəsi çox zəif olur. Fiziki həllolma zamanı praktiki olaraq istiliyin ayrılması və ya udulması baş vermir. Fiziki həllolmaya bəzi molekulyar maddələrin (məsələn, O_2 , N_2 , H_2 və s.) suda həll olmasını misal göstərmək olar. Belə məhlullardan həll olan maddə fiziki üsullarla asanlıqla ayrılır.

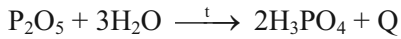
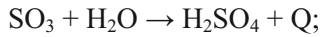
Kimyəvi həllolma zamanı həllolma prosesi kimyəvi reaksiya ilə müşayiət olunur. Bu zaman həll olan maddənin yox, həmin maddənin su ilə reaksiyası nəticəsində alınan maddənin məhlulu alınır. Ona görə belə məhlullardan həll etdiyimiz maddəni fiziki üsullarla ayırmaq olmur. Məsələn, qələvi metalların, onların oksidlərinin, turşu oksidlərinin və s. suda həll olması zamanı yeni maddənin məhlulu əmələ gəlir.

Bir neçə misala baxaq.

Qələvi metalları, onların oksidlərini və hidridlərini suda həll etdikdə qələvi məhlulu alınır.

Turşu oksidlərini suda həll etdikdə turşu məhlulu alınır.

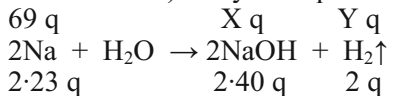
Kimyəvi həllolma zamanı alınan məhlulda həllolan maddənin kütlə payının hesablanmasına aid məsələ həllində aşağıdakılara əməl etmək lazımdır:

a) kimyəvi reaksiya tənliyinə əsasən alınan maddənin (məhlulda həll olan maddə adlanır) və qaz ayrılarsa, qazın kütləsi hesablanır.

b) reaksiya nəticəsində qaz ayrılarsa, məhlulun kütləsi=həll etdiyimiz maddənin kütləsi + suyun kütləsi – ayrılan qazın kütləsi. Reaksiya nəticəsində qaz ayrılırsa, məhlulun kütləsi=həll etdiyimiz maddənin kütləsi + suyun kütləsi. Məsələn:

1) 69 q Na metalını 334 q suda həll etdikdə alınmış məhlulda həll olan maddənin kütlə payını (%-lə) hesablayın. $A_r(\text{Na})=23$, $A_r(\text{O})=16$, $A_r(\text{H})=1$

Həlli: Reaksiya tənliyi yazılaraq alınan NaOH-ın (həll olan maddə) və ayrılan qazın kütləsi hesablanır.

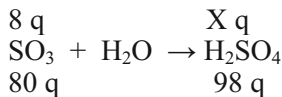
$$X = m_{\text{h.o.m}} = 120 \text{ q}, \quad Y = 3 \text{ q}$$

$$m(\text{məhlul}) = 69 + 334 - 3 = 400 \text{ q}$$

$$\omega(\text{NaOH}) = \frac{120}{400} \cdot 100\% = 30\%$$

2) 8 q SO_3 -ü 42 q suda həll etdikdə alınmış məhlulda həll olan maddənin kütlə payını (%-lə) hesablayın. $A_r(\text{S})=32$, $A_r(\text{O})=16$, $A_r(\text{H})=1$

Həlli:

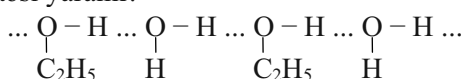
$$X = m_{\text{h.o.m}} = 9,8 \text{ q}$$

$$m(\text{məhlul}) = 8 + 42 = 50 \text{ q}$$

$$\omega(\text{H}_2\text{SO}_4) = \frac{9,8}{50} \cdot 100\% = 19,6\%$$

Fiziki-kimyəvi həllolmanı iki yerə ayırmaq olar:

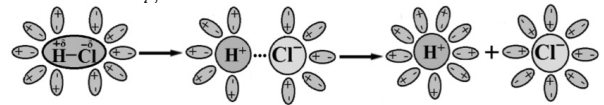
1. Qeyri-elektrolitlərin suda həll olması. Qeyri-elektrolit molekulyar maddələr suda həll olduqda, həll olan maddənin molekulları ilə su molekullarının qarşılıqlı təsirindən hidratlaşmış molekullar əmələ gəlir. Məsələn, etil spirtinin suda həll olması zamanı spirt molekulları ilə su molekulları arasında hidrogen rabitəsi yaranır.

2. Elektrolitlərin suda həll olması. Elektrolitlərin suda həll olması zamanı həll olan maddə ionlara dissosiasiya edir, ona görə də məhlul elektrik cərəyanını keçirir.

Güclü polyar kovalent rabitəli molekulyar (turşular) və ion rabitəli elektrolitlər suda həll olduqda ionlara dissosiasiya edir, bu zaman hidratlaşmış ionlar əmələ gəlir, duzları suda həll etdikdə hidroliz də baş verə bilər. Belə məhlullar elektrik cərəyanını keçirir. Ona görə də bu tip maddələrin həllolma prosesi elektrokimyəvi həllolma da adlanır:

a) Güclü polyar – kovalent rabitəli molekulyar elektrolitlərin (turşuların) suda həll olma prosesini aşağıdakı kimi təsvir etmək olar. Güclü polyar kovalent rabitəli elektrolitləri suda həll etdikdə polyar su molekulları mənfə qütbü ilə müsbət yüklənmiş atomları, müsbət qütbü ilə mənfə yüklənmiş atomları özünə çəkir, polyar kovalent rabitəni ion rabitəyə çevirərək qırır və hidratlaşmış ionlar əmələ gəlir.

Məhlulların hazırlanmasında bəzən suda həll edilən maddə qaz halında olur. Bu tip məhlullara aid hesablamalarda bir çox hallarda qazın həcmi verilir. Belə məsələləri həll etmək üçün ilk növbədə qazın həcmi əsasında kütləsini hesablamaq lazımdır.

Məsələ. 44,8 litr (n.ş.) HCl-u 427 q suda həll etdikdə alınmış məhlulda həll olan maddənin kütlə payını hesablayın. $A_r(\text{Cl})=35,5$; $A_r(\text{H})=1$

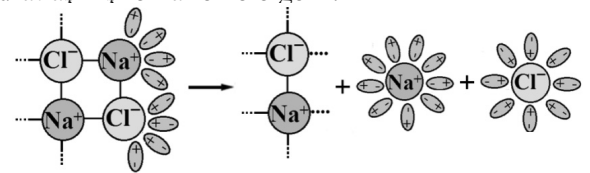
Həlli: $M_r(\text{HCl})=36,5$

$$m(\text{HCl}) = \frac{44,8}{22,4} \cdot 36,5 = 73 \text{ q}; \quad m(\text{məhlul}) = 73 + 427$$

$$= 500 \text{ q}$$

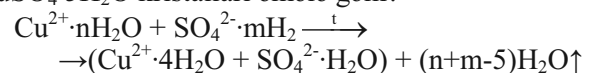
$$\omega(\text{HCl}) = \frac{73}{500} \cdot 100 = 14,6\%$$

b) İon rabitəli elektrolitlər suda həll olduqda polyar su molekulları mənfə qütbü ilə müsbət yüklü ionları, müsbət qütbü ilə mənfə yüklü ionları özünə çəkərək rabitəni qırır (kristal qəfəsi dağıdır) və hidratlaşmış ionlar əmələ gəlir.

Elektrolitlərin suda həll olması zamanı məhlulda hidratlaşmış ionların əmələ gəlməsinə baxmayaraq, hesablamalarda həll olan maddə kimi həll etdiyimiz maddənin miqdarı götürülür. Belə məhlullardan həll etdiyimiz maddəni fiziki üsullarla ayırmaq olur.

Bir çox elektrolitləri məhluldan fiziki üsullarla ayırdıqda kristalhidratlar əmələ gəlir. Məsələn, ağ rəngli mis(II)sulfat CuSO_4 duzunu suda həll etdikdə göy rəngli məhlul əmələ gəlir. Məhlulun göy rəngə boyanmasına səbəb göy rəngli hidratlaşmış mis $\text{Cu}^{2+} \cdot n\text{H}_2\text{O}$ ionlarıdır. Məhluldan suyu buxarlandırdıqda göy rəngli mis kuporosu $\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$ kristalları əmələ gəlir.

Mis kuporosu $\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$ kristallarının düyünlərində ($\text{Cu}^{2+} \cdot 4\text{H}_2\text{O}$) və ($\text{SO}_4^{2-} \cdot \text{H}_2\text{O}$) ionları yerləşir, ona görə mis kuporosu $\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$ kristalları da göy rəngdə olur. Tərkibində su olan belə maddələrə kristalhidratlar, suya isə kristallaşma suyu deyilir. Kristalhidratlardan hazırlanmış məhlullara aid hesablamalarda kristalhidratın tərkibində olan təmiz duzun kütləsini hesablamaq lazım gəlir.

Məsəl. 339 q 20 %-li Na_2SO_4 məhluluna 161 q $\text{Na}_2\text{SO}_4 \cdot 10\text{H}_2\text{O}$ əlavə etdikdə alınan məhlulda duzun kütlə payını (%-lə) hesablayın. $M_r(\text{Na}_2\text{SO}_4)=142$, $M_r(\text{Na}_2\text{SO}_4 \cdot 10\text{H}_2\text{O})=322$.

Həlli: İlkin məhlulda duzun kütləsi $m(\text{Na}_2\text{SO}_4)_{\text{ilk}} = \frac{339 \cdot 20}{100} = 67,8$ q;

Kristalhidratda duzun kütləsi tənəsüblə hesablanabilir.

322 q $\text{Na}_2\text{SO}_4 \cdot 10\text{H}_2\text{O}$ -da ----- 142 q Na_2SO_4 var

161 q $\text{Na}_2\text{SO}_4 \cdot 10\text{H}_2\text{O}$ -da ----- X q Na_2SO_4 var

$$X = m(\text{Na}_2\text{SO}_4)_{\text{kr}} = \frac{64,4 \cdot 142}{322} = 71 \text{ q}$$

Alınmış məhlulda duzun ümumi kütləsi $m(\text{Na}_2\text{SO}_4)_{\text{üm}} = 67,8 + 71 = 138,8$ q

Alınmış məhlulun kütləsi $m_{\text{məh}} = 339 + 161 = 500$ q

$$\omega(\text{Na}_2\text{SO}_4) = \frac{138,8}{500} \cdot 100 = 27,76 \%$$

Həllolma zamanı molekullararası qarşılıqlı təsir qüvvələri və ya kimyəvi rabitələr qırılır, bu zaman istilik udulur ($-Q_1$). Hidratlaşmış molekullar və ya ionlar əmələ gəldikdə isə istilik ayrılır ($+Q_2$). Bu istiliklərin cəbri cəmi həllolmanın istilik effekti olur.

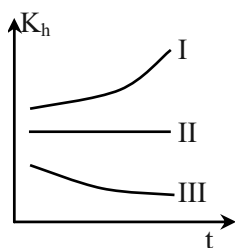
$Q(\text{həllolma}) = (-Q_1) + (+Q_2)$. Udulan istilik ayrılan istilikdən çox olduqda, həllolma prosesi endotermik, ayrılan istilik udulan istilikdən çox olduqda, həllolma prosesi ekzotermik olur. Yəni,

$|Q_1| > |Q_2|$ olduqda istilik udulur. NH_4NO_3 -ün həllolma istiliyi $Q = -30$ kC/moludur.

$|Q_2| > |Q_1|$ olduqda istilik ayrılır. CuSO_4 -ün həllolma istiliyi $Q = +90$ kC/moludur.

Həllolma əmsalının temperaturdan asılılığını göstərən əyriyə həllolma əyriyi deyilir. Həllolma əyriyi təcrübələr əsasında qurulur.

Ümumi halda həllolma əyriələrini üç qrupa bölmək olar:

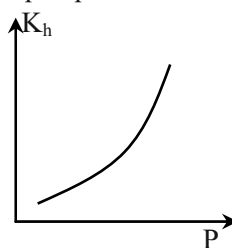

I asılılıq -maddələrin həllolması endotermik prosesdir. Ona görə temperatur artdıqda onların həllolması artır. Əksər bərk maddələrin (KI , KNO_3 , NH_4Cl , NH_4NO_3 və s.) həllolması bu tipə aiddir.

II asılılıq -maddələrin həllolmasının istilik effekti praktiki olaraq sıfıra bərabərdir. Ona görə temperatur artdıqda onların həllolması praktiki olaraq dəyişmir (NaCl , $\text{Ca}(\text{OH})_2$ və s.).

III asılılıq -maddələrin həllolması ekzotermik prosesdir. Ona görə temperatur artdıqda onların həllolması azalır. Qazların həllolması bu tipə aiddir (CO_2 , N_2 , HCl və s.).

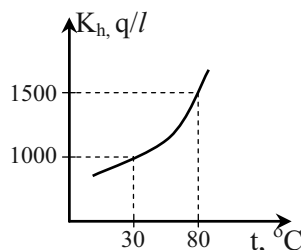
Qazların həllolmasına təzyiq də təsir edir. Təzyiq artdıqda qazların həllolması artır.

Həllolma əyriələrinə görə aşağıdakı hesablamaları aparmaq olar:

1. Verilmiş temperaturda maddənin həllolma əmsalını;
2. Doymuş məhlulda həll olan maddənin kütlə payını;
3. Doymuş məhlulun soyuması zamanı ayrılan kristalın kütləsini;
4. Doymuş məhlulu qızdırdıqda əlavə həll ola bilən kristalın kütləsini.

Məsəl.

Qrafikə əsasən 80°C -də doymuş duz məhlulunun 500 qramını 30°C -ə qədər soyutduqda neçə qram duz ayrılır?

Həlli: Məsələni iki üsulla həll etmək olar.

1) *Düsturla:* ayrılan duzun kütləsi $m(a.d.) = \frac{(K_2 - K_1) \cdot m_{\text{məh.}}}{K_2 + 1000} = \frac{(1500 - 1000) \cdot 500}{1500 + 1000} = 100$ q

2) *Tənəsüblə:* temperaturu 80°C -dən 30°C -ə qədər azaldıqda $(1500 + 1000)$ q məhluldan ----- $(1500 - 1000)$ q duz ayrılır

500 q məhluldan ----- X q duz ayrılır;

$$X = \frac{500 \cdot 500}{2500} = 100 \text{ q}$$

XƏYAL QURMAQ VƏ HƏYATIN PLANLAŞDIRILMASI

Xəyal edə bildiyiniz hər şey gerçəkdir.

Pikasso

İndiki dövrdə yaşından və sənətindən asılı olmayaraq hər kəs gün ərzində güclü informasiya axınının təsirinə məruz qalır. TV proqramları, sosial media, həyatın bütün sahələrinə yayılmış reklamlar, ünsiyyətdə olduğumuz insanlar istəsək də, istəməsək də həyatımıza müdaxilə edir, fikirlərimizin formalaşmasına təsir göstərir. Bu informasiya axınında hansı fikir və arzularımızın bizim iradəmizlə, hansılarının iradəmizdən kənar formalaşdığını çox vaxt özümüz də anlamırıq. Bizə kənardan xoşbəxtlik, uğur modelləri təlqin olunur, həyatımızı fərqiñə varmadığımız informasiya mənbələri tərəfindən yönləndirilir.

Qlobal məkanda baş verən proseslərə təsir imkanımızın olmadığı bir şəraitdə xoşbəxt və uğurlu insan olmağın yeganə yolu duyğu və düşüncələrimizi idarə etmək, onları öz arzu və məqsədlərimizə uyğun şəkildə formalaşdırma qabiliyyətindən keçir.

Şübhəsiz, uğur və xoşbəxtlik anlayışları çox vaxt rifahla əlaqələndirilir. Buna görə də əsas mövzuya keçməzdən əvvəl müasir dünyada rifahın mənbəyini müəyyən etməkdə fayda var. Tarixin müxtəlif dövrlərində bu mənbələr də fərqli olub. Feodalizm dövründə yüksək rifaha sahib olmaq üçün saraya yaxın olmaq və böyük torpaq sahibi olmaq vacib idisə, kapitalizm dövründə kapital güc və rifah mənbəyi sayılırdı. Müasir dünyada isə rifah dövrün tələblərinə cavab verən bilik və bacarıqlar hesab olunduğundan digər amilləri sıxışdırmaqdadır. Məqsədli şəkildə əldə olunmuş bilik və bacarıqlar, onlardan yaradıcı şəkildə istifadə bizi həyatda uğur və xoşbəxtliyə qovuşduracaq əsas dəyərlərdir.

Əslində, bilik və bacarığın dəyərini hər kəs anladığı halda, onun əldə olunması prosesi – təhsil, təlim, kitab oxumaq, elmi fəaliyyət bir çox insan üçün çətin və ya darıxdırıcı görünür. Bunun səbəbi isə odur ki, insanlar bu biliklərlə öz xoşbəxtlikləri arasında bir əlaqə qura bilmirlər. Bunun əvəzində onlara daha cəlb- edici görünən və xoşbəxtliyin “obrazlarını” əks etdirən şəkil, video və söhbətlərlə dolu sosial şəbəkələrə meyil edir, gündəlik “məmnuniyyətlərlə” vaxtlarını keçirirlər. İnsanların, xüsusilə də gənclərin təhsilə, öyrənməyə və yaradıcı fəaliyyətə yönəlmiş motivasiyasını artıрмаğın yolu bu bacarıq və fəaliyyətlərlə onların xəyalları arasında əlaqə yaratmaqdan keçir. Bəs bunu necə etməli? Bunu etmək o qədər asandırımı? Dünyanın müxtəlif ölkələrində aparılan araşdırmalar göstərir ki, insanların əksəriyyəti müəyyən yaşdan sonra xəyal qurmaq, məqsədyönlü hədəf qoyub ona nail olmaqdan əl çəkir və hər şeyi həyatın axarına buraxırlar. Bu halda isə onlar kənardan gələn yönləndirici təsirlərə qarşı dayanıqlılığını itirir, bir növ, küləyin təsiri ilə tez-tez hərəkət istiqamətini dəyişən qayığa bənzəyirlər.

Dünyanın hər yerində uşaqlar ailələri, müəllimləri, dostları tərəfindən yönləndirilməyə çalışılır. Xüsusən ailə uşaqlarda özü-özlüyündə dəyərlilik duyğusunu formalaşdırmırsa və ona müəyyən uğurların və “düzgün davranışların” qarşılığında sevgi verilsə, uşaqda valideynlərini, daha sonra isə başqalarını (məsələn, məktəb vaxtı müəllimlərini, karyera zamanı müdirlərini) məmnun etmə arzusu güclənir və özünü onların arzularına tabe edir. Evdə sevgi və diqqət çatışmazlığı uşağın bu diqqəti başqa yerdə axtarmasına səbəb olur, fikir və davranışlarının formalaşmasında evdən kənar amillərin rolu artır. Özü-özlüyündə dəyərlilik duyğusu inkişaf etmiş uşaqlar daha inamlı olur və onlarda müstəqil qərarvermə və təşəbbüsgöstərmə mexanizmi güclənir. Digər tərəfdən, əldə edilən yeni biliklər, oxunan kitablar da insanın özünə inamına müsbət təsir edər, yeni xəyallar qurmasına və təşəbbüskarlığının artmasına səbəb ola bilər.

İstənilən halda sosial statusu və maddi vəziyyətindən asılı olmayaraq hər bir insan həyatının istənilən mərhələsində yeni hədəflər qoyub, öz həyatını yenidən planlaşdırma bilər. Xəyal qurmaq, hədəfi düzgün müəyyənləşdirmək, planlaşdırma və fəaliyyət planlı həyatın dörd əsas mərhələsidir.

Xəyal

Xəyal qurmaq uğurlu və xoşbəxt həyata aparan ilk addımdır. Çox vaxt biz beynimizdə kənar amillərin təsiri ilə formalaşan ötəri obrazları, arzuları öz xəyallarımız kimi qəbul edirik. Bizə elə gəlir ki, xəyal özü özlüyündə formalaşan bir prosesdir və ona vaxt ayırmağa ehtiyac yoxdur. Halbuki, başqaları ilə müqayisədən doğan kimdənsə üstün olmaq, kiməsə bir şey sübut etmək, kiminsə diqqətini cəlb etmək kimi arzular bizim vaxtımızı və enerjimizi tükədir; biz özümüzü sözün əsl mənasında dəyərli və xoşbəxt şəxsiyyətə çevirəcək xəyallarımıza vaxt ayıra bilmirik. Xəyal qurmaq, həyatı planlaşdırmaq vaxt və diqqət tələb edir. Alimlər insanların həqiqi xəyalları ilə uğur qazanması arasında ciddi əlaqə olduğunu aşkar ediblər. İnsan öz xəyallarına çatmağı nə qədər çox arzu edirsə, bu istiqamətdə irəliləyərəkən prosesin yorucu, bəzən darıxdırıcı mərhələlərindən o qədər mətanət və səbrlə keçir. Xəyalın göz önündə daim canlanması insanın motivasiyasını artırır və çətin anlarda ona güc verir.

Hədəf

Prosesin ikinci mərhələsi xəyalın hədəfə çevrilməsidir. Hədəf görünməyəni görünənə çevirən prosesdir. Hədəf xəyala nisbətən daha realdır, konkret element və tarixlərlə ifadə olunmalıdır. Xəyal sizin həyat enerjinizi səfərbər edərsə, hədəf bu enerjini hansı istiqamətdə istifadə edəcəyinizi müəyyənləşdirir.

Bir çox insan real hədəf müəyyənləşdirmək, hətta xəyal qurmaqdan belə çəkinir. Onlar çox vaxt çevrəsinin və keçmiş təcrübələrinin təsirlə formalaşan yanlış inamlar nəticəsində ən pis ssenarini gözləri önündə canlandırır və geri çəkilirlər. İnsanın içindəki tənbellik və ətrafından gələn diqqəti yayındıran amillər də bu qorxulara təkan verir. Bu amillərin təsirindən qurtarmaq üçün ən yaxşı metodlardan biri vizuallaşdırma texnikasından istifadə etməkdir. Məsələn, sakit bir otaqda oturub özünüzü hədəfinizə nail olmuş vəziyyətdə təsəvvür etməyiniz, həmin duyğuları hiss etməyiniz, daha sonra həmin vəziyyəti və duyğuları 5-10 dəqiqə ərzində kağıza yazaraq təsvir etməyiniz həmin hədəfə nail olmaq üçün motivasiyanızı ciddi şəkildə artırmağa bilərə (praktiki çalışma aşağıda təqdim olunub). Əsas məsələ arzu etdiyiniz nəticənin sizə gətirəcəyi müsbət duyğuları hiss etməyiniz və bunu arzulamağınızdır. Buna nail olsanız, beyniniz bütün əsəb sisteminizə davamlı siqnal göndərəcək və siz inadla hədəfə nail olmaq istiqamətində çalışacaqsınız.

Plan

Hədəf müəyyən olunduqdan sonra üçüncü mərhələ fəaliyyətin panlaşdırılması, real addım və tarixlərin bir-bir yazılmasıdır. Bu planın həyata keçirilməsinə mane olan amilləri müəyyən edib onları aradan qaldırın və ya alternativ variantlar tapın. Fəaliyyət prosesində müntəzəm olaraq planı gözdən keçirib atacağınız addımlarda və tarixlərdə müəyyən dəyişikliklər edə bilərsiniz.

1952-ci ildə ABŞ-ın Yale Universitetində belə bir təcrübə keçirilib. Bir qrup psixoloq həmin ilin məzunlarından öz həyat planlarını addım-addım yazmalarını xahiş edib. Məlum olub ki, məzunların cəmi 3 faizinin dəqiq planı var, digərlərinin hər hansı ciddi planı yoxdur. 1972-ci ildə həmin təcrübədə iştirak edən məzunları yenidən tapıb onların nə işlə məşğul olduqlarını müəyyən ediblər. Məlum olub ki, dəqiq planı olan 3 faiz məzunun gəlirləri ciddi planı olmayan 97 faizin ümumi gəlirlərindən daha çoxdur. Təsəvvür edin, dəqiq plan eyni universitetdən məzun olmuş eyni savad kateqoriyasına aid insanların həyatında nə qədər böyük fərq olmasına səbəb olub.

Fəaliyyət

Son olaraq unutmayın ən gözəl xəyallar və ən ideal planlar yalnız fəaliyyət nəticəsində həyata keçir. Sizin beş və ya on il sonra kim olacağınız, hansı vəziyyətdə olacağınızı həyatda verdiyiniz qərarlar müəyyən edir. Qərarın meyarı isə fəaliyyətdir. Siz ancaq bir istiqamətdə fəaliyyətə keçdiyinizdə o qərarı vermiş sayılırsınız.

Yekun

Həyatınızı ya öz həqiqi xəyallarınız, ya da başqalarının sizə təlqin etdiyi yalançı xəyallar əsasında qurmağınız sizdən asılıdır. Öz hədəfi istiqamətində hərəkət etmək insana daim daxili stabillik verir və onun diqqətinin yayınmasının qarşısını alır. Əks halda daim kənardan gələn yalançı uğur hekayələri, bəxt gözləntiləri və başqalarının fikirlərindən asılı vəziyyətə düşə bilərsiniz. Hədəfsiz insan küləyin təsiri ilə tez-tez hərəkət istiqamətini dəyişən qayıqdırsa, hədəfi istiqamətində hərəkət edən şəxs külək enerjisindən öz məqsədinə uyğun istifadə edən böyük yelkənli gəmidir.

Çalışma

Xəyal qurmağın prinsipləri:

- Xəyal pozitiv xarakter daşmalıdır. Xəyalda sizin istəmədikləriniz yox, istədikləriniz əks olunmalıdır. Məsələn, “mən filan hadisələrin baş verməsini istəmirəm və ya filan şeylərdən qurtulmaq istəyirəm” yanlış xəyal formasıdır. Düzgün xəyal forması “mən filan şeyləri həyata keçirmək, filan şeylərə nail olmaq istəyirəm” şəkildə olmalıdır.
- Xəyal dağınıq yox, mümkün qədər konkret olmalıdır. Bütün duyğu orqanlarınızla hiss edə bildiyiniz elementlərdən ibarət olmalıdır.
- Aydın təzahürləri olmalıdır. Məsələn, siz necə görünəcəksiniz, necə danışacaqsınız, özünüzü necə hiss edəcəksiniz, duruşunuz necə olacaq və s.
- Reallaşması ancaq sizdən asılı olmalıdır.
- Başqaları üçün də faydalı və ya heç olmasa, zərərsiz olmalıdır.

Addım 1. Sakit bir yerdə oturun 5-10 dəqiqə ərzində əlinizi qaldırmadan yadınıza düşən bütün xəyallarınızı ardıcılıqla dəftərə yazın. Özünüzü tamamilə sərbəst hiss edin, heç bir məhdudiyyət qoymayın. Bura ən sadə xəyallardan tutmuş ən absurd xəyallara kimi istədiyinizi yazma bilərsiniz. Bəzi xəyallarınız sizdə gülüş doğuracaq, bəziləri isə sizi həyəcanlandıracaq – bu emosiyaları hiss edin.

- Addım 2.** Yazdığınız xəyallar arasından ən tez reallaşdırmaq istədiyiniz dördünü seçib onları bir hədəf kimi başqa bir səhifəyə yazın. Hər hədəfin qarşısında onu həyata keçirməyi nəzərdə tutduğunuz tarixi yazın. Tarixləri yazarkən cəsarətli olun. Lazım olsa, sonradan müəyyən dəyişikliklər edə bilərsiniz.
- Addım 3.** Sonra onları həyata keçirmək üçün əlinizdə olan resursları yazın. Buraya zaman, maddi imkan, öyrənmə qabiliyyətiniz, internetdən istifadə, hazırkı bilikləriniz, sizə dəstək və məsləhət verə biləcək insanlar və s. aid ola bilər.
- Addım 4.** Bu resursların bəzilərindən həyatınızda nə vaxt uğurla istifadə etdiyiniz vaxtları yadınıza salın və onları da ətraflı yazın.
- Addım 5.** İndi həyatınızda əldə etdiyiniz 3-5 uğuru yadınıza salın və ətraflı yazın. Buraya özünüzü uğurlu hiss etdiyiniz istənilən hadisə, o cümlədən hansısa çətin dərsi öyrənməyiniz və ya dərslə cavab verməyiniz, idman yarışları zamanı və ya oyun oynayarkən uğurlu hərəkətləriniz, evdə, həyətdə, məktəbdə orijinal fikir və qərarlarınız və s. aid ola bilər.
- Addım 6.** İndi bu hədəflərə nail olmaq üçün necə bir insan olmaq lazım olduğunu təsvir edin və yazın. Lazım olan bütün keyfiyyətləri də sıralayın: məsələn, nizam-intizam, diqqət, vaxtı idarə etmək qabiliyyəti, düzgün ünsiyyət, səbr və s.
- Addım 7.** Hazırda bu hədəfə nail olmaq üçün sizə mane olan cəhətlərinizi müəyyən edin və yazın. Məsələn: aydın planın olmaması, plan olduğu halda hərəkətə keçməmək, eyni anda çox yükün altına girmək, bir detala həddindən çox diqqət yetirmək, özünü qorxutmaq, çətinlikləri şışirtmək və s.
- Addım 8.** İndi hər bir hədəf üçün addım-addım konkret plan yazın. Buraya günbəgün və ya aybaay görəcəyiniz işlər, onların tarixləri, gündə sərf edəcəyiniz vaxt, görüşəcəyiniz insanlar, gedəcəyiniz təlimlər və s. daxil edilməlidir.
- Addım 9.** Bu gündən başlayaraq bu planı həyata keçirməyə başlayın. Özünü belə bir sual verin: bu hədəfə nail olmaq üçün nədən başlamalıyam, bunun üçün mənə nə mane olur? İlk addımı müəyyən edin, maneələr varsa, dərhal aradan qaldırın və fəaliyyətə başlayın.
- Addım 10.** Həyatda bilavasitə və ya mediadan tanıdığınız, sizin nail olmaq istədiyiniz hədəflərə nail olmuş və ya özünü nümunə olaraq gördüyünüz 3-5 insan müəyyən edin. Sonra bu insanların hazırkı vəziyyətdə sizə nə məsləhət verə biləcəyini təsvir edin və yazın.
- Addım 11.** Hədəfə nail olandan sonrakı ideal bir gününüzü təsvir edin və yazın. Yuxudan oyanandan axşam yatana qədər nə edəcəyinizi ardıcıl yazın: gün ərzində nə edəcəksiniz, gün necə başlayacaq, haralarda olacaqsınız, axşam yatanda özünüzü necə hiss edəcəksiniz və s. Unutmayın, əgər siz nəticə əldə etdiyiniz şəraiti təsvir edə bilmirsinizsə, ona nail olmaq şansınız demək olar ki, yoxdur.
- Addım 12.** Son olaraq hədəfə nail olandan sonrakı yaşayış şəraitinizi təsvir edin. Heç bir məhdudiyyət qoymayın və özünüzü həyatınızın kralı kimi hiss edin. Öz evinizi, onun yerləşdiyi yeri (kənd, şəhər, dəniz kənarı və s.), evinizin içini, mebelləri, alətləri (kompüter, musiqi aləti və s.), divarların rənglərini, duyacağınız qoxuları, eşidəcəyiniz səsləri, yanınızda olan insanları mümkün qədər aydın təsvir edin. Vəziyyəti nə qədər incəliklərlə təsvir etsəniz, beyninizə bir o qədər dərin həkk olunacaq və özünüzü bu hədəfə doğru yönəldəcəksiniz.

Pərviz Kazimov,

Təhsil və psixoloji hazırlıq üzrə ekspert

Bu tipli materiallarla tanış olmaq üçün **Pozitiv Zəka** (www.facebook.com/pozitivzeka) səhifəsinə qoşula bilərsiniz.

"ABİTURIYENT" JURNALININ 4-cü NÖMRƏSİNDƏ !!!

Biz öz gələcəyimizlə əlaqədar xəyallar qurarkən həyatda istədiklərimizlə yanaşı digər insanlara nə verə biləcəyimiz barədə də düşünməliyik. Cəmiyyətə faydalı insan kimi yaşamaq xoşbəxt həyatın zəruri şərtidir. Bu isə bizim seçdiyimiz peşə və ya ixtisasla bilavasitə əlaqədardır. "Abituriyent" jurnalının 4-cü nömrəsində həyatda düzgün seçim etmənin əhəmiyyətindən danışacaq və öz xəyallarımıza və bacarıqlarımıza uyğun ixtisas seçmənin yollarına nəzər salacağıq.

Hörmətli abituriyentlər!

Əvvəlki illərdə ali təhsil müəssisələrinə tələbə qəbulu müsabiqəsində ixtisaslar üzrə formalaşmış keçid balları ixtisas seçimi zamanı sizə düzgün istiqamət götürməkdə kömək edə bilər. Keçid balı müsabiqə nəticəsində hər ixtisas üzrə formalaşan və müvafiq ixtisasa ən aşağı balla qəbul olan abituriyentin balına bərabər olan göstəricidir. Qeyd edək ki, ayrı-ayrı ixtisaslar üzrə minimal keçid balları müvafiq ixtisası öz ərizəsində göstərən abituriyentlərin sayı, ixtisas üzrə plan yerləri və abituriyentlərin imtahan nəticələri əsasında formalaşır.

Onu da bilməlisiniz ki, hər il keçid ballarında oxşar, təkrarlanan meyillər, tendensiyalar özünü göstərsə də, müəyyən dəyişikliklər də müşahidə olunur. Odur ki, keçid ballarına istinad edərkən onların hər ilin müsabiqə nəticələrindən asılı olaraq dəyişməsinə nəzərdən qaçırılmamalıdır.

Ümidvarıq ki, bu məlumatlar ixtisas seçiminizi müəyyənləşdirməkdə sizə kömək edəcəkdir.

2017-ci ilin tələbə qəbulu müsabiqəsində ali təhsil müəssisələrinin ixtisasları üzrə formalaşmış

KEÇİD BALLARI (Azərbaycan bölməsi)

- 1) Keçid balı sütununda mötərizə içərisində müvafiq ixtisas üzrə dövlət sifarişi əsasında qəbulun keçid balı göstərilmişdir.
- 2) Nəticəsi balla qiymətləndirilən xüsusi qabiliyyət imtahanı tələb edən iki ulduzlu (**) ixtisasların keçid balı kəsr (/) işarəsi ilə verilmişdir. Kəsrin surətində müvafiq ixtisas üzrə qabiliyyət imtahanından ən aşağı bal toplayan abituriyentin qabiliyyət imtahanı üzrə balı, məxrəcində isə həmin abituriyentin test imtahanı üzrə balı göstərilmişdir.
- 3) Keçid balı sütununda mötərizə içərisində tire (-) işarəsi göstərir ki, müvafiq ixtisasda dövlət sifarişi əsasında təhsil almaq hüququ qazanmış abituriyent yoxdur. Təhsili yalnız ödənişli əsaslarla olan ixtisasların qarşısında belə mötərizə göstərilməmişdir.

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
Bakı Dövlət Universiteti			
I qrup			
1.	Fizika müəllimliyi	Ə	444 (444)
2.	Riyaziyyat müəllimliyi	Ə	524 (524)
3.	İnformatika müəllimliyi	Ə	270 (377)
4.	Riyaziyyat	Ə	323 (498)
5.	Riyaziyyat	Q	275 (-)
6.	Riyaziyyat (tədris ingilis dilində)	Ə	538 (538)
7.	Mexanika	Ə	277 (450)
8.	Fizika	Ə	284 (406)
9.	Fizika (tədris ingilis dilində)	Ə	413 (413)
10.	Geologiya	Ə	250 (381)
11.	Geologiya	Q	250 (-)
12.	Kompüter elmləri	Ə	334 (550)
13.	Kompüter elmləri	Q	300 (-)
14.	Kompüter elmləri (tədris ingilis dilində)	Ə	621 (621)
15.	Geologiya mühəndisliyi	Ə	250 (437)
16.	Geologiya mühəndisliyi	Q	200 (-)
17.	Hidrogeologiya mühəndisliyi	Ə	249 (355)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
18.	Hidrogeologiya mühəndisliyi	Q	200 (367)
19.	Geofizika mühəndisliyi	Ə	248 (419)
20.	Geofizika mühəndisliyi	Q	200 (-)
21.	Geodeziya və xəritəçilik mühəndisliyi	Ə	325 (325)
22.	Kimya mühəndisliyi	Ə	299 (573)
23.	Torpaqşünaslıq və aqrokimya	Ə	325 (325)
24.	Torpaqşünaslıq və aqrokimya	Q	200 (258)
25.	Yer quruluşu, torpaq və şəhər kadastrı	Ə	345 (345)
26.	Yer quruluşu, torpaq və şəhər kadastrı	Q	200 (310)
27.	Fizika müəllimliyi (Qazax filialı)	Ə	200 (-)
28.	Riyaziyyat və informatika müəllimliyi (Qazax filialı)	Ə	210 (528)
29.	Riyaziyyat müəllimliyi (Qazax filialı)	Ə	200 (-)

II qrup

1.	Coğrafiya müəllimliyi	Ə	431 (459)
2.	Sosiologiya	Ə	426 (439)
3.	Sosiologiya (tədris ingilis dilində)	Ə	441 (441)
4.	Regionsünaslıq (Qafqaz üzrə)	Ə	200 (471)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
5.	Regionşünaslıq (Amerika üzrə)	Ə	359 (464)
6.	Regionşünaslıq (ərəb ölkələri üzrə)	Ə	200 (-)
7.	Regionşünaslıq (İran üzrə)	Ə	200 (-)
8.	Regionşünaslıq (Türkiyə üzrə)	Ə	305 (463)
9.	Regionşünaslıq (Yaponiya üzrə)	Ə	200 (540)
10.	Regionşünaslıq (İsrail üzrə)	Ə	268 (-)
11.	Regionşünaslıq (Pakistan üzrə)	Ə	200 (-)
12.	Regionşünaslıq (Koreya üzrə)	Ə	300 (475)
13.	Beynəlxalq münasibətlər	Ə	254 (581)
14.	Beynəlxalq münasibətlər	Q	235 (-)
15.	Beynəlxalq münasibətlər (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (586)
16.	Dünya iqtisadiyyatı	Ə	322 (585)
17.	Dünya iqtisadiyyatı	Q	257 (-)
18.	Dünya iqtisadiyyatı (tədris ingilis dilində)	Ə	240 (600)
19.	İqtisadiyyat	Ə	299 (558)
20.	İqtisadiyyat	Q	271 (-)
21.	İqtisadiyyat (tədris ingilis dilində)	Ə	500 (560)
22.	Menecment	Ə	329 (538)
23.	Coğrafiya	Ə	342 (440)
24.	Coğrafiya	Q	278 (447)
25.	Hidrometeorologiya	Ə	330 (442)
26.	Turizm və otelçilik	Ə	477 (477)
27.	Turizm və otelçilik (tədris ingilis dilində)	Ə	521 (521)
28.	Tarix və coğrafiya müəllimliyi (Qazax filialı)	Ə	269 (463)
29.	Coğrafiya müəllimliyi (Qazax filialı)	Ə	224 (-)
30.	Turizm və otelçilik (Qazax filialı)	Ə	193 (376)
31.	Turizm və otelçilik (Qazax filialı)	Q	183 (-)

III qrup

1.	Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi	Ə	541 (541)
2.	Tarix müəllimliyi	Ə	536 (536)
3.	Korreksiyaedici təlim	Ə	309 (403)
4.	Təhsildə sosial-psixoloji xidmət	Ə	492 (492)
5.	Filologiya (Azərbaycan dili və ədəbiyyatı)	Ə	444 (613)
6.	Filologiya (Azərbaycan dili və ədəbiyyatı)	Q	361 (-)
7.	Filologiya (alman dili və ədəbiyyatı)	Ə	200 (-)
8.	Filologiya (fransız dili və ədəbiyyatı)	Ə	200 (-)
9.	Filologiya (ərəb dili və ədəbiyyatı)	Ə	334 (672)
10.	Filologiya (fars dili və ədəbiyyatı)	Ə	310 (-)
11.	Filologiya (türk dili və ədəbiyyatı)	Ə	332 (-)
12.	Fəlsəfə	Ə	387 (488)
13.	Tərcümə (fars dili üzrə)	Ə	251 (-)
14.	Tərcümə (ərəb dili üzrə)	Ə	293 (-)
15.	Kitabşünaslıq	Ə	316 (399)
16.	Tarix	Ə	473 (567)
17.	Tarix	Q	421 (-)
18.	Tarix (tədris ingilis dilində)	Ə	586 (586)
19.	Antropologiya	Ə	442 (480)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
20.	Politologiya	Ə	467 (632)
21.	Hüquqşünaslıq	Ə	568 (674)
22.	Hüquqşünaslıq	Q	509 (676)
23.	Hüquqşünaslıq (tədris ingilis dilində)	Ə	671 (675)
24.	Kitabxanaçılıq və informasiya	Ə	296 (406)
25.	Kitabxanaçılıq və informasiya	Q	295 (412)
26.	Kitabxanaçılıq və informasiya (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (408)
27.	Dövlət və ictimai münasibətlər	Ə	503 (667)
28.	Sosial iş	Ə	520 (520)
29.	Jurnalistika	Ə	285 (396)
30.	Jurnalistika	Q	232 (-)
31.	Jurnalistika (tədris ingilis dilində)	Ə	410 (410)
32.	Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi (Qazax filialı)	Ə	301 (517)
33.	Tarix müəllimliyi (Qazax filialı)	Ə	296 (-)
34.	İbtidai sinif müəllimliyi (Qazax filialı)	Ə	270 (462)
35.	Məktəbəqədər təlim və tərbiyə (Qazax filialı)	Ə	210 (387)
36.	Tarix (Qazax filialı)	Ə	267 (-)
37.	Tarix (Qazax filialı)	Q	211 (-)
38.	Sosial iş (Qazax filialı)	Ə	256 (-)
39.	Sosial iş (Qazax filialı)	Q	224 (-)

IV qrup

1.	Biologiya müəllimliyi	Ə	426 (426)
2.	Kimya müəllimliyi	Ə	348 (464)
3.	Psixologiya	Ə	412 (470)
4.	Psixologiya (tədris ingilis dilində)	Ə	471 (471)
5.	Kimya	Ə	345 (496)
6.	Kimya (tədris ingilis dilində)	Ə	480 (496)
7.	Biologiya	Ə	333 (473)
8.	Biologiya	Q	258 (493)
9.	Biologiya (tədris ingilis dilində)	Ə	416 (482)
10.	Ekologiya	Ə	353 (353)
11.	Ekologiya	Q	200 (333)
12.	Ekologiya (tədris ingilis dilində)	Ə	359 (359)
13.	Su bioehtiyatları və akvabitkilər	Ə	312 (312)
14.	Kimya və biologiya müəllimliyi (Qazax filialı)	Ə	200 (-)

Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti

I qrup

1.	Geologiya	Ə	314 (382)
2.	Kompüter elmləri	Ə	550 (550)
3.	Kompüter elmləri (tədris ingilis dilində)	Ə	607 (607)
4.	Materialşünaslıq mühəndisliyi	Ə	325 (325)
5.	Geologiya mühəndisliyi	Ə	272 (431)
6.	Geologiya mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	440 (440)
7.	Hidrogeologiya mühəndisliyi	Ə	247 (356)
8.	Geofizika mühəndisliyi	Ə	298 (419)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
9.	Geofizika mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (423)
10.	Dağ-mədən mühəndisliyi	Ə	246 (344)
11.	Neft-qaz mühəndisliyi	Ə	355 (595)
12.	Neft-qaz mühəndisliyi	Q	258 (-)
13.	Neft-qaz mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	604 (604)
14.	Neft-qaz qurğuları mühəndisliyi	Ə	324 (522)
15.	Neft-qaz qurğuları mühəndisliyi	Q	217 (-)
16.	Elektroenergetika mühəndisliyi	Ə	452 (452)
17.	Elektroenergetika mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	367 (431)
18.	İstilik energetikası mühəndisliyi	Ə	281 (360)
19.	Enerji maşınqayırması mühəndisliyi	Ə	349 (349)
20.	Cihazqayırma mühəndisliyi	Ə	265 (402)
21.	Cihazqayırma mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (402)
22.	Texnoloji maşın və avadanlıqlar mühəndisliyi	Ə	374 (374)
23.	Texnoloji maşın və avadanlıqlar mühəndisliyi	Q	200 (349)
24.	Elektrik mühəndisliyi	Ə	413 (413)
25.	Elektronika, telekommunikasiya və radiotexnika mühəndisliyi	Ə	485 (485)
26.	Elektronika, telekommunikasiya və radiotexnika mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	484 (484)
27.	Proseslərin avtomatlaşdırılması mühəndisliyi	Ə	530 (530)
28.	Proseslərin avtomatlaşdırılması mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	594 (594)
29.	Mexatronika və robototexnika mühəndisliyi	Ə	200 (-)
30.	Mexatronika və robototexnika mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	554 (554)
31.	Mexanika mühəndisliyi	Ə	292 (443)
32.	Kompüter mühəndisliyi	Ə	546 (546)
33.	Kompüter mühəndisliyi	Q	245 (548)
34.	Kompüter mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	600 (600)
35.	Kimya mühəndisliyi	Ə	272 (551)
36.	Kimya mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	584 (584)
37.	Təkrar emal və bərpa texnologiyaları mühəndisliyi	Ə	269 (329)
38.	Metrologiya, standartlaşdırma və sertifikatlaşdırma mühəndisliyi	Ə	242 (439)
39.	Metrologiya, standartlaşdırma və sertifikatlaşdırma mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (440)
40.	Biotibbi texnologiya mühəndisliyi	Ə	437 (437)
41.	Biotibbi texnologiya mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (417)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
42.	Ekologiya mühəndisliyi	Ə	372 (372)
43.	Ekologiya mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (338)
44.	Fövqəladə hallar və həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi mühəndisliyi	Ə	453 (453)
45.	İnformasiya texnologiyaları	Ə	546 (546)
46.	İnformasiya texnologiyaları (tədris ingilis dilində)	Ə	588 (588)
47.	Sistem mühəndisliyi	Ə	247 (559)
48.	Sistem mühəndisliyi (tədris ingilis dilində, mütəxəssis hazırlığı Almanyanın Ziqen Universiteti ilə Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universitetinin birgə beynəlxalq proqramları üzrə həyata keçirilir)	Ə	617 (617)
49.	Sistem mühəndisliyi (tədris ingilis dilində, mütəxəssis hazırlığı ABŞ-ın Corciya Dövlət Universiteti ilə Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universitetinin birgə beynəlxalq proqramları üzrə həyata keçirilir)	Ə	629 (629)

II qrup

1.	İqtisadiyyat (tədris ingilis dilində)	Ə	422 (560)
2.	Sənayenin təşkili və idarə olunması	Ə	497 (497)
3.	Sənayenin təşkili və idarə olunması	Q	213 (-)
4.	Sənayenin təşkili və idarə olunması (tədris ingilis dilində)	Ə	527 (527)
5.	Menecment (tədris ingilis dilində)	Ə	309 (538)
6.	Marketing (tədris ingilis dilində)	Ə	393 (524)
7.	Biznesin idarə edilməsi	Ə	367 (622)
8.	Biznesin idarə edilməsi	Q	200 (-)
9.	Biznesin idarə edilməsi (tədris ingilis dilində)	Ə	409 (581)

Azərbaycan Texniki Universiteti

I qrup

1.	Silah və silah sistemlərinin istehsal texnologiyası	Ə	494 (494)
2.	Optotexnika	Ə	345 (345)
3.	Pirotexniki vasitələrin texnologiyası	Ə	326 (326)
4.	Çoxkanallı radiorele və troposfer rabitəsinin yerüstü aparatlarının hazırlanması, istismarı və təmiri	Ə	360 (360)
5.	Kompozisiya materiallarından müdafiə təyinatlı məmulatların layihələndirilməsi və istehsalı	Ə	314 (314)
6.	İnformasiya təhlükəsizliyi	Ə	471 (471)
7.	Kompüter elmləri	Ə	300 (-)
8.	Materialşünaslıq mühəndisliyi	Ə	200 (320)
9.	Dağ-mədən mühəndisliyi	Ə	218 (347)
10.	Elektroenergetika mühəndisliyi	Ə	241 (402)
11.	İstilik energetikası mühəndisliyi	Ə	230 (360)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
12.	İstilik energetikası mühəndisliyi	Q	200 (-)
13.	Enerji maşınqayırması mühəndisliyi	Ə	212 (347)
14.	Metallurgiya mühəndisliyi	Ə	213 (306)
15.	Maşın mühəndisliyi	Ə	312 (312)
16.	Maşın mühəndisliyi	Q	200 (-)
17.	Dəmiryol nəqliyyatı və təsərrüfatı mühəndisliyi	Ə	244 (325)
18.	Yerüstü nəqliyyat vasitələrinin mühəndisliyi	Ə	254 (338)
19.	Yerüstü nəqliyyat vasitələrinin mühəndisliyi	Q	200 (339)
20.	Nəqliyyatda daşınmaların və idarəetmənin təşkili mühəndisliyi	Ə	291 (360)
21.	Cihazqayırma mühəndisliyi	Ə	214 (-)
22.	Texnoloji maşın və avadanlıqlar mühəndisliyi	Ə	210 (352)
23.	Elektrik mühəndisliyi	Ə	236 (375)
24.	Elektrik mühəndisliyi	Q	200 (392)
25.	Elektronika, telekommunikasiya və radiotexnika mühəndisliyi	Ə	250 (402)
26.	Elektronika, telekommunikasiya və radiotexnika mühəndisliyi	Q	250 (-)
27.	Proseslərin avtomatlaşdırılması mühəndisliyi	Ə	248 (517)
28.	Proseslərin avtomatlaşdırılması mühəndisliyi	Q	200 (-)
29.	Mexanika mühəndisliyi	Ə	230 (445)
30.	Kompüter mühəndisliyi	Ə	277 (538)
31.	Kompüter mühəndisliyi	Q	214 (-)
32.	Poliqrafiya mühəndisliyi	Ə	223 (317)
33.	Təkrar emal və bərpa texnologiyaları mühəndisliyi	Ə	202 (329)
34.	Metrologiya, standartlaşdırma və sertifikatlaşdırma mühəndisliyi	Ə	241 (-)
35.	Biotibbi texnologiya mühəndisliyi	Ə	241 (414)
36.	Biotibbi texnologiya mühəndisliyi	Q	200 (-)
37.	Ekologiya mühəndisliyi	Ə	263 (336)
38.	Fövqəladə hallar və həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi mühəndisliyi	Ə	266 (445)
39.	İnformasiya texnologiyaları	Ə	270 (512)
40.	İnformasiya texnologiyaları	Q	250 (-)
41.	Sistem mühəndisliyi	Ə	248 (-)

II qrup

1.	Sənayenin təşkili və idarə olunması	Ə	320 (472)
2.	Sənayenin təşkili və idarə olunması	Q	244 (-)
3.	Menecment	Ə	340 (-)
4.	Nəqliyyat servisi (avtomobil nəqliyyatı üzrə)	Ə	335 (449)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
-----------	---------------	----------------	------------

Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universiteti

I qrup

1.	Materialşünaslıq mühəndisliyi	Ə	217 (322)
2.	Neft-qaz qurğuları mühəndisliyi	Ə	254 (-)
3.	Yerüstü nəqliyyat vasitələrinin mühəndisliyi	Ə	246 (340)
4.	Texnoloji maşın və avadanlıqlar mühəndisliyi	Ə	211 (350)
5.	Elektrik mühəndisliyi	Ə	258 (375)
6.	Proseslərin avtomatlaşdırılması mühəndisliyi	Ə	242 (-)
7.	Mexanika mühəndisliyi	Ə	234 (-)
8.	İnşaat mühəndisliyi	Ə	255 (411)
9.	İnşaat mühəndisliyi	Q	250 (-)
10.	İnşaat mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	465 (465)
11.	Mühəndis sistemlərinin və qurğularının tikintisi mühəndisliyi	Ə	218 (331)
12.	Mühəndis sistemlərinin və qurğularının tikintisi mühəndisliyi	Q	200 (-)
13.	Nəqliyyat tikintisi mühəndisliyi	Ə	250 (337)
14.	Nəqliyyat tikintisi mühəndisliyi	Q	250 (-)
15.	Meliiorasiya və su təsərrüfatı tikintisi mühəndisliyi	Ə	236 (311)
16.	Meliiorasiya və su təsərrüfatı tikintisi mühəndisliyi	Q	200 (351)
17.	Tikinti materialları və məmulatlarının texnologiyası mühəndisliyi	Ə	211 (318)
18.	Geodeziya və xəritəçilik mühəndisliyi	Ə	219 (322)
19.	Metrologiya, standartlaşdırma və sertifikatlaşdırma mühəndisliyi	Ə	234 (-)
20.	Ekologiya mühəndisliyi	Ə	226 (336)
21.	Ekologiya mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (-)
22.	Fövqəladə hallar və həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi mühəndisliyi	Ə	255 (445)
23.	İnformasiya texnologiyaları	Ə	268 (513)
24.	İnformasiya texnologiyaları (tədris ingilis dilində)	Ə	250 (513)
25.	Yer quruluşu, torpaq və şəhər kadastrı	Ə	322 (322)
26.	*Memarlıq	Ə	200 (329)
27.	*Memarlıq (tədris ingilis dilində)	Ə	378 (378)
28.	Şəhərsalma	Ə	332 (332)

II qrup

1.	Sənayenin təşkili və idarə olunması	Ə	309 (476)
2.	Sənayenin təşkili və idarə olunması (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (473)
3.	Menecment	Ə	302 (-)
4.	Marketing	Ə	294 (-)
5.	Biznesin idarə edilməsi	Ə	303 (-)

V qrup

1.	*Dizayn	Ə	71 (73)
----	---------	---	---------

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
-----------	---------------	----------------	------------

Azərbaycan Tibb Universiteti

IV qrup

1.	Əczaçılıq	Ə	535 (535)
2.	Müalicə işi	Ə	545 (651)
3.	Tibbi profilaktika	Ə	539 (591)
4.	Stomatologiya	Ə	539 (641)

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

I qrup

1.	Fizika müəllimliyi	Ə	367 (426)
2.	Riyaziyyat və informatika müəllimliyi	Ə	476 (476)
3.	Riyaziyyat müəllimliyi	Ə	433 (433)
4.	Texnologiya müəllimliyi	Ə	258 (330)
5.	İnformatika müəllimliyi	Ə	278 (379)
6.	Riyaziyyat və informatika müəllimliyi (Şamaxı filialı)	Ə	252 (438)
7.	Riyaziyyat və informatika müəllimliyi (Şəki filialı)	Ə	305 (429)
8.	Riyaziyyat və informatika müəllimliyi (Ağcabədi filialı)	Ə	237 (479)
9.	Riyaziyyat və informatika müəllimliyi (Quba filialı)	Ə	335 (428)

II qrup

1.	Tarix və coğrafiya müəllimliyi	Ə	447 (447)
2.	Coğrafiya müəllimliyi	Ə	353 (462)
3.	Tarix və coğrafiya müəllimliyi (Şamaxı filialı)	Ə	270 (465)
4.	Tarix və coğrafiya müəllimliyi (Şəki filialı)	Ə	269 (438)
5.	Tarix və coğrafiya müəllimliyi (Ağcabədi filialı)	Ə	248 (-)
6.	Tarix və coğrafiya müəllimliyi (Cəlilabad filialı)	Ə	237 (435)
7.	Tarix və coğrafiya müəllimliyi (Quba filialı)	Ə	309 (435)

III qrup

1.	Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi	Ə	412 (515)
2.	Xarici dil müəllimliyi (fransız dili)	Ə	314 (-)
3.	Xarici dil müəllimliyi (ingilis dili)	Ə	434 (-)
4.	Tarix müəllimliyi	Ə	408 (515)
5.	İbtidai sinif müəllimliyi	Ə	405 (427)
6.	Korreksiyaedici təlim	Ə	305 (403)
7.	Məktəbəqədər təlim və tərbiyə	Ə	334 (387)
8.	Təhsildə sosial-psixoloji xidmət	Ə	333 (473)
9.	Sosial iş	Ə	416 (513)
10.	Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi (Şamaxı filialı)	Ə	327 (-)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
11.	İbtidai sinif müəllimliyi (Şamaxı filialı)	Ə	283 (-)
12.	Məktəbəqədər təlim və tərbiyə (Şamaxı filialı)	Ə	238 (411)
13.	Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi (Şəki filialı)	Ə	346 (518)
14.	Xarici dil müəllimliyi (ingilis dili, Şəki filialı)	Ə	304 (-)
15.	Xarici dil müəllimliyi (fransız dili, Şəki filialı)	Ə	214 (-)
16.	İbtidai sinif müəllimliyi (Şəki filialı)	Ə	290 (439)
17.	Məktəbəqədər təlim və tərbiyə (Şəki filialı)	Ə	249 (391)
18.	Təhsildə sosial-psixoloji xidmət (Şəki filialı)	Ə	273 (488)
19.	Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi (Ağcabədi filialı)	Ə	321 (515)
20.	İbtidai sinif müəllimliyi (Ağcabədi filialı)	Ə	283 (-)
21.	Məktəbəqədər təlim və tərbiyə (Ağcabədi filialı)	Ə	223 (-)
22.	Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi (Cəlilabad filialı)	Ə	314 (515)
23.	İbtidai sinif müəllimliyi (Cəlilabad filialı)	Ə	244 (439)
24.	Məktəbəqədər təlim və tərbiyə (Cəlilabad filialı)	Ə	200 (-)
25.	Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi (Quba filialı)	Ə	337 (527)
26.	İbtidai sinif müəllimliyi (Quba filialı)	Ə	274 (433)
27.	Məktəbəqədər təlim və tərbiyə (Quba filialı)	Ə	226 (397)
28.	Təhsildə sosial-psixoloji xidmət (Quba filialı)	Ə	248 (-)

IV qrup

1.	Biologiya müəllimliyi	Ə	277 (411)
2.	Kimya müəllimliyi	Ə	276 (488)
3.	Kimya və biologiya müəllimliyi	Ə	403 (420)

V qrup

1.	*Fiziki tərbiyə və çağırışa qədərki hazırlıq (qızlar üçün fiziki tərbiyə) müəllimliyi	Ə	61 (72)
2.	*Musiqi müəllimliyi	Ə	25 (65)
3.	*Təsviri incəsənət müəllimliyi	Ə	48 (63)

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti

I qrup

1.	Texnoloji maşın və avadanlıqlar mühəndisliyi	Ə	289 (348)
2.	Qida məhsulları mühəndisliyi	Ə	374 (374)
3.	Qida məhsulları mühəndisliyi	Q	200 (364)
4.	Çoxişlənən malların texnologiyası mühəndisliyi	Ə	348 (360)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
5.	Çoxişlənən malların texnologiyası mühəndisliyi	Q	200 (368)
6.	İstehlak mallarının ekspertizası və marketinqi	Ə	280 (398)
7.	İstehlak mallarının ekspertizası və marketinqi	Q	209 (416)
8.	Metrologiya, standartlaşdırma və sertifikatlaşdırma mühəndisliyi	Ə	205 (438)
9.	Metrologiya, standartlaşdırma və sertifikatlaşdırma mühəndisliyi	Q	200 (-)
10.	İnformasiya texnologiyaları	Ə	520 (520)
11.	Sistem mühəndisliyi	Ə	252 (-)

II qrup

1.	Beynəlxalq münasibətlər (tədris türk dilində)	Ə	317 (596)
2.	Dünya iqtisadiyyatı	Ə	347 (577)
3.	Dünya iqtisadiyyatı	Q	254 (-)
4.	Dünya iqtisadiyyatı (tədris ingilis dilində)	Ə	613 (613)
5.	Mühasibat uçotu və audit	Ə	461 (586)
6.	Mühasibat uçotu və audit	Q	291 (-)
7.	Mühasibat uçotu və audit (tədris ingilis dilində)	Ə	641 (641)
8.	Maliyyə	Ə	433 (632)
9.	Maliyyə	Q	285 (-)
10.	Maliyyə (tədris ingilis dilində)	Ə	658 (658)
11.	Maliyyə (tədris türk dilində)	Ə	407 (-)
12.	İqtisadiyyat	Ə	368 (556)
13.	İqtisadiyyat	Q	269 (558)
14.	İqtisadiyyat (tədris ingilis dilində)	Ə	609 (609)
15.	İqtisadiyyat (tədris türk dilində)	Ə	342 (562)
16.	Sənayenin təşkili və idarə olunması	Ə	519 (519)
17.	Sənayenin təşkili və idarə olunması	Q	269 (-)
18.	Statistika	Ə	366 (504)
19.	Statistika	Q	245 (-)
20.	Menecment	Ə	374 (538)
21.	Menecment	Q	246 (-)
22.	Marketinq	Ə	427 (523)
23.	Marketinq	Q	239 (-)
24.	Biznesin idarə edilməsi	Ə	359 (575)
25.	Biznesin idarə edilməsi	Q	254 (-)
26.	Biznesin idarə edilməsi (tədris ingilis dilində)	Ə	609 (609)
27.	Biznesin idarə edilməsi (tədris türk dilində)	Ə	319 (576)
28.	Dövlət və bələdiyyə idarəetməsi	Ə	540 (540)
29.	Kommersiya	Ə	344 (510)
30.	Kommersiya	Q	233 (-)
31.	Mühasibat uçotu və audit (Zaqatala filialı)	Ə	200 (-)
32.	Mühasibat uçotu və audit (Zaqatala filialı)	Q	200 (-)
33.	Maliyyə (Zaqatala filialı)	Ə	200 (-)
34.	Maliyyə (Zaqatala filialı)	Q	200 (-)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
35.	İqtisadiyyat (Zaqatala filialı)	Ə	200 (-)
36.	İqtisadiyyat (Zaqatala filialı)	Q	200 (-)
37.	Biznesin idarə edilməsi (Zaqatala filialı)	Ə	200 (-)
38.	Biznesin idarə edilməsi (Zaqatala filialı)	Q	200 (-)
39.	Turizm və otelçilik (Zaqatala filialı)	Ə	190 (312)
40.	Turizm və otelçilik (Zaqatala filialı)	Q	187 (402)

IV qrup

1.	Ekologiya	Ə	266 (333)
----	-----------	---	-----------

V qrup

1.	*Dizayn	Ə	62 (75)
----	---------	---	---------

Azərbaycan Dillər Universiteti

II qrup

1.	Regionşünaslıq (Böyük Britaniya üzrə)	Ə	200 (467)
2.	Regionşünaslıq (Almaniya üzrə)	Ə	414 (-)
3.	Regionşünaslıq (Fransa üzrə)	Ə	405 (-)
4.	Regionşünaslıq (Amerika üzrə)	Ə	271 (478)
5.	Regionşünaslıq (Qafqaz üzrə)	Ə	314 (-)
6.	Regionşünaslıq (İsrail və Yaxın Şərq üzrə)	Ə	288 (-)
7.	Regionşünaslıq (Cənub Şərqi Asiya və İndoneziya üzrə)	Ə	267 (-)
8.	Regionşünaslıq (Yaponiya üzrə)	Ə	333 (484)
9.	Regionşünaslıq (ərəb ölkələri üzrə)	Ə	362 (-)
10.	Regionşünaslıq (Çin üzrə)	Ə	293 (530)
11.	Regionşünaslıq (Argentina üzrə)	Ə	273 (-)
12.	Regionşünaslıq (Mərkəzi və Şərqi Avropa üzrə)	Ə	361 (-)
13.	Regionşünaslıq (Norveç üzrə)	Ə	200 (468)
14.	Beynəlxalq münasibətlər	Ə	401 (-)

III qrup

1.	Dil və ədəbiyyat müəllimliyi (ingilis dili üzrə)	Ə	625 (625)
2.	Dil və ədəbiyyat müəllimliyi (alman dili üzrə)	Ə	349 (421)
3.	Dil və ədəbiyyat müəllimliyi (fransız dili üzrə)	Ə	335 (438)
4.	Xarici dil müəllimliyi (ingilis dili)	Ə	395 (555)
5.	Xarici dil müəllimliyi (alman dili)	Ə	357 (579)
6.	Xarici dil müəllimliyi (fransız dili)	Ə	348 (557)
7.	Filologiya (ingilis dili və ədəbiyyatı)	Ə	518 (607)
8.	Filologiya (alman dili və ədəbiyyatı)	Ə	377 (-)
9.	Filologiya (fransız dili və ədəbiyyatı)	Ə	352 (-)
10.	Filologiya (ispan dili və ədəbiyyatı)	Ə	359 (-)
11.	Filologiya (Azərbaycan dili və ədəbiyyatı)	Ə	421 (-)
12.	Tərcümə (Azərbaycan dili-ingilis dili)	Ə	614 (614)
13.	Tərcümə (Azərbaycan dili-ispan dili)	Ə	466 (602)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
14.	Tərcümə (Azərbaycan dili-alman dili)	Ə	200 (-)
15.	Tərcümə (Azərbaycan dili-fransız dili)	Ə	248 (-)
16.	Tərcümə (Azərbaycan dili-italyan dili)	Ə	511 (602)
17.	Tərcümə (Koreya dili-Azərbaycan dili-Koreya dili)	Ə	455 (601)
18.	Jurnalistika (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (419)

Bakı Slavyan Universiteti

II qrup

1.	Regionşünaslıq (Rusiya üzrə)	Ə	278 (-)
2.	Regionşünaslıq (Ukrayna üzrə)	Ə	240 (-)
3.	Regionşünaslıq (Çexiya üzrə)	Ə	243 (-)
4.	Regionşünaslıq (Azərbaycan üzrə)	Ə	276 (-)
5.	Regionşünaslıq (Türkiyə üzrə)	Ə	281 (-)
6.	Beynəlxalq münasibətlər	Ə	359 (-)

III qrup

1.	Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi	Ə	402 (515)
2.	Xarici dil müəllimliyi (ingilis dili üzrə)	Ə	390 (562)
3.	Xarici dil müəllimliyi (alman dili üzrə)	Ə	324 (-)
4.	Xarici dil müəllimliyi (fransız dili üzrə)	Ə	314 (-)
5.	Xarici dil müəllimliyi (rus dili üzrə)	Ə	288 (561)
6.	İbtidai sinif müəllimliyi	Ə	394 (427)
7.	Məktəbəqədər təlim və tərbiyə	Ə	364 (387)
8.	Təhsildə sosial-psixoloji xidmət	Ə	370 (478)
9.	Filologiya (ingilis dili və ədəbiyyatı)	Ə	377 (-)
10.	Filologiya (Azərbaycan dili və ədəbiyyatı)	Ə	385 (-)
11.	Filologiya (Azərbaycan dili və ədəbiyyatı)	Q	356 (-)
12.	Tərcümə (ingilis dili)	Ə	435 (605)
13.	Tərcümə (bolqar dili)	Ə	200 (-)
14.	Tərcümə (yunan dili)	Ə	203 (-)
15.	Tərcümə (Azərbaycan-rus dilləri)	Ə	272 (-)
16.	Jurnalistika	Ə	326 (401)

Bakı Mühəndislik Universiteti

I qrup

1.	Elektroenergetika mühəndisliyi	Ə	200 (421)
2.	Maşın mühəndisliyi	Ə	200 (323)
3.	Proseslərin avtomatlaşdırılması mühəndisliyi	Ə	210 (520)
4.	Mexanika mühəndisliyi	Ə	200 (474)
5.	Mexanika mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	557 (557)
6.	Kompüter mühəndisliyi	Ə	545 (545)
7.	Kompüter mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	638 (638)
8.	İnşaat mühəndisliyi	Ə	250 (429)
9.	İnşaat mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	250 (420)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
10.	Mühəndis sistemlərinin və qurğularının tikintisi mühəndisliyi	Ə	200 (330)
11.	Kimya mühəndisliyi	Ə	200 (579)
12.	Kimya mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	447 (549)
13.	Ekologiya mühəndisliyi	Ə	200 (336)
14.	Ekologiya mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (-)
15.	İnformasiya texnologiyaları	Ə	390 (512)
16.	İnformasiya texnologiyaları (tədris ingilis dilində)	Ə	618 (618)
17.	Sistem mühəndisliyi	Ə	218 (621)
18.	Sənaye mühəndisliyi	Ə	200 (370)
19.	Sənaye mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (370)
20.	Logistika və nəqliyyat texnologiyaları mühəndisliyi	Ə	224 (272)
21.	Səhərsalma	Ə	200 (325)
22.	Memarlıq	Ə	200 (367)
23.	Memarlıq (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (372)

II qrup

1.	Dünya iqtisadiyyatı	Ə	273 (-)
2.	Dünya iqtisadiyyatı (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (604)
3.	Mühasibat uçotu və audit	Ə	308 (-)
4.	Mühasibat uçotu və audit (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (609)
5.	Maliyyə	Ə	298 (-)
6.	Maliyyə (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (632)
7.	Sənayenin təşkili və idarə olunması	Ə	287 (479)
8.	Sənayenin təşkili və idarə olunması (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (486)
9.	Biznesin idarə edilməsi	Ə	272 (-)
10.	Biznesin idarə edilməsi (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (578)
11.	Dövlət və bələdiyyə idarəetməsi	Ə	278 (459)
12.	Dövlət və bələdiyyə idarəetməsi (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (479)

Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası

I qrup

1.	Kompüter elmləri	Ə	642 (642)
----	------------------	---	-----------

II qrup

1.	Beynəlxalq münasibətlər	Ə	619 (619)
2.	İqtisadiyyat	Ə	637 (637)
3.	Menecment	Ə	559 (559)
4.	Dövlət və bələdiyyə idarəetməsi	Ə	558 (558)
5.	Davamlı inkişafın idarə edilməsi	Ə	494 (507)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
-----------	---------------	----------------	------------

III qrup

1.	Politologiya	Ə	647 (647)
2.	Hüquqşünaslıq	Ə	675 (675)

"ADA" Universiteti

I qrup

1.	Kompüter elmləri (tədris ingilis dilində)	Ə	377
2.	Kompüter mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	231
3.	İnformasiya texnologiyaları (tədris ingilis dilində)	Ə	322

II qrup

1.	Beynəlxalq münasibətlər (tədris ingilis dilində)	Ə	200
2.	İqtisadiyyat (tədris ingilis dilində)	Ə	200
3.	Biznesin idarə edilməsi (tədris ingilis dilində)	Ə	500

III qrup

1.	Dövlət və ictimai münasibətlər (tədris ingilis dilində)	Ə	472
----	---	---	-----

Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyası

I qrup

1.	*Memarlıq	Ə	200 (-)
----	-----------	---	---------

III qrup

1.	Sənətsünaslıq	Ə	236 (380)
2.	Sənətsünaslıq	Q	211 (402)

V qrup

1.	*Təsviri incəsənət müəllimliyi	Ə	61 (63)
2.	**Dekorativ sənət	Ə	7/50 (10/60)
3.	**Rəngkarlıq	Ə	9/42 (10/53)
4.	**Qrafika	Ə	9/44 (9/60)
5.	**Heykəltəraşlıq	Ə	8/36 (9/55)
6.	**Dizayn	Ə	8/50 (9/83)

Bakı Musiqi Akademiyası

V qrup

1.	*Musiqi müəllimliyi	Ə	35 (64)
2.	**İnstrumental ifaçılıq (fortepiano, orqan, klavesin, violon (skripka), viola (alt simli), violonçel, kontrabas, arfa, fleyta, qoboy, klarnet, saksofon, faqot, valturna, truba, trombon, tuba, zərb alətləri)	Ə	8/53 (9/60)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
-----------	---------------	----------------	------------

3.	**İnstrumental ifaçılıq (fortepiano, orqan, klavesin, violon (skripka), viola (alt simli), violonçel, kontrabas, arfa, fleyta, qoboy, klarnet, saksofon, faqot, valturna, truba, trombon, tuba, zərb alətləri)	Q	7/25 (-)
4.	**Solo oxuma	Ə	7/25 (10/34)
5.	**Dirijorluq	Ə	7/25 (9/67)
6.	**Dirijorluq	Q	9/58 (9/58)
7.	**Bəstəkarlıq	Ə	10/59 (10/59)
8.	**Musiqişünaslıq	Ə	7/25 (9/77)
9.	**Musiqişünaslıq	Q	8/75 (10/74)

Azərbaycan Milli Konservatoriyası

V qrup

1.	*Musiqi müəllimliyi	Ə	25 (63)
2.	**Solo oxuma (milli vokal)	Ə	8/60 (10/37)
3.	**Solo oxuma (xanəndəlik)	Ə	7/30 (9/79)
4.	**Solo oxuma (xanəndəlik)	Q	8/36 (10/57)
5.	**Dirijorluq	Ə	9/32 (9/55)
6.	**Bəstəkarlıq	Ə	7/25 (-)
7.	**Musiqişünaslıq	Ə	7/25 (9/78)
8.	**Musiqişünaslıq	Q	8/47 (-)
9.	**Estrada sənəti (fortepiano, akkordeon, klarnet, fleyta, gitara, saksofon, truba, tar, kamança, qanun, balaban, qoboy, tütək, ney, ud)	Ə	8/60 (10/72)
10.	**Xalq çalğı alətləri ifaçılığı (tar, saz, kamança, qanun, balaban, ney, zurna, tütək)	Ə	7/30 (10/44)
11.	**Xalq çalğı alətləri ifaçılığı (tar, saz, kamança, qanun, balaban, ney, zurna, tütək)	Q	7/46 (10/60)

Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti

II qrup

1.	Sosiologiya	Ə	280 (444)
----	-------------	---	-----------

III qrup

1.	Kitabxanaçılıq və informasiya	Ə	285 (-)
2.	Muzeşünaslıq, arxiv işi və abidələrin qorunması	Ə	280 (413)
3.	Sənətsünaslıq	Ə	288 (375)
4.	Teatrşünaslıq	Ə	262 (377)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
5.	Bədii yaradıcılıq və ekran dramaturgiyası	Ə	294 (443)
6.	Kinoşünaslıq	Ə	276 (389)
7.	Sosial iş	Ə	344 (-)

V qrup

1.	*Musiqi müəllimliyi	Ə	25 (62)
2.	*Təsviri incəsənət müəllimliyi	Ə	49 (66)
3.	**İnstrumental ifaçılıq (fortepiano, violon (skripka), gitara, klarnet, saksofon, zərb alətləri)	Ə	7/25 (9/66)
4.	**Solo oxuma (xanəndə)	Ə	7/41 (-)
5.	**Musiqişünaslıq	Ə	7/25 (-)
6.	**Estrada sənəti	Ə	8/54 (10/68)
7.	**Xalq çalğı alətləri ifaçılığı (tar, kamança, saz, qanun, nağara, balaban)	Ə	7/30 (10/78)
8.	**Aktor sənəti	Ə	7/40 (9/50)
9.	**Dekorativ sənət	Ə	7/50 (-)
10.	**Rejissorluq	Ə	7/60 (9/70)
11.	**Operator sənəti	Ə	7/40 (9/67)
12.	**Rəngkarlıq	Ə	9/34 (-)
13.	**Qrafika	Ə	8/70 (-)
14.	**Dizayn	Ə	8/53 (-)

Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti

I qrup

1.	Qida məhsulları mühəndisliyi	Ə	353 (353)
----	------------------------------	---	-----------

II qrup

1.	Regionşünaslıq (Qafqaz üzrə)	Ə	239 (-)
2.	Beynəlxalq münasibətlər	Ə	292 (-)
3.	Maliyyə	Ə	315 (-)
4.	Menecment	Ə	286 (553)
5.	Menecment (tədris ingilis dilində)	Ə	281 (538)
6.	Marketinq	Ə	285 (-)
7.	Biznesin idarə edilməsi	Ə	306 (-)
8.	Turizm və otelçilik	Ə	419 (419)
9.	Turizm və otelçilik (tədris ingilis dilində)	Ə	466 (466)
10.	Nəqliyyat servisi (sərnişin daşınmaları nəqliyyatı üzrə)	Ə	282 (457)

III qrup

1.	Tərcümə (ingilis dili-Azərbaycan dili)	Ə	351 (603)
2.	Muzeyşünaslıq, arxiv işi və abidələrin qorunması	Ə	276 (400)
3.	Sosial iş	Ə	429 (514)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
-----------	---------------	----------------	------------

Bakı Xoreoqrafiya Akademiyası

II qrup

1.	Menecment (prodüser)	Ə	206 (-)
2.	Menecment (prodüser)	Q	200 (-)

III qrup

1.	Sənətşünaslıq (səhnəqrafiya tarixi)	Ə	224 (-)
2.	Sənətşünaslıq (səhnəqrafiya tarixi)	Q	205 (-)
3.	Teatrşünaslıq (balet tarixi)	Ə	213 (-)

V qrup

1.	*Rəqs müəllimliyi	Ə	37 (45)
2.	*Rəqs müəllimliyi	Q	25 (-)
3.	*Musiqi müəllimliyi	Ə	25 (-)
4.	*Musiqi müəllimliyi	Q	37 (-)
5.	**İnstrumental ifaçılıq (fortepiano, klarnet, zərb alətləri)	Ə	7/25 (-)
6.	**İnstrumental ifaçılıq (fortepiano, klarnet, zərb alətləri)	Q	7/25 (-)
7.	**Musiqişünaslıq	Ə	7/25 (-)
8.	**Musiqişünaslıq	Q	7/25 (-)
9.	**Xoreoqrafiya sənəti (baletmeyster)	Ə	9/47 (9/47)
10.	**Xoreoqrafiya sənəti (baletmeyster)	Q	10/47 (10/47)
11.	**Xoreoqrafiya sənəti (ifaçılıq)	Ə	7/25 (-)
12.	**Xoreoqrafiya sənəti (ifaçılıq)	Q	7/25 (-)
13.	**Xoreoqrafiya sənəti (milli rəqslər)	Ə	8/33 (9/58)
14.	**Xoreoqrafiya sənəti (milli rəqslər)	Q	8/35 (-)
15.	**Xoreoqrafiya sənəti (modern rəqslər)	Ə	7/25 (-)
16.	**Xoreoqrafiya sənəti (modern rəqslər)	Q	7/25 (-)
17.	**Xalq çalğı alətləri ifaçılığı (nağara, tar, balaban, kamança, qarmon)	Ə	7/30 (-)
18.	**Xalq çalğı alətləri ifaçılığı (nağara, tar, balaban, kamança, qarmon)	Q	7/30 (-)
19.	**Rejissorluq	Ə	7/60 (-)
20.	**Rejissorluq	Q	7/60 (-)

Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası

II qrup

1.	İdman menecmenti və kommunikasiya	Ə	218 (358)
----	-----------------------------------	---	-----------

IV qrup

1.	Bədən tərbiyəsi və idmanda reabilitasiya	Ə	200 (260)
----	--	---	-----------

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
-----------	---------------	----------------	------------

V qrup

1.	*Fiziki tərbiyə və çağırışa qədərki hazırlıq (qızlar üçün fiziki tərbiyə) müəllimliyi	Ə	64 (72)
2.	*Fiziki tərbiyə və çağırışa qədərki hazırlıq (qızlar üçün fiziki tərbiyə) müəllimliyi	Q	57 (72)
3.	*Məşqçi (idman növü üzrə)	Ə	57 (72)
4.	*Məşqçi (idman növü üzrə)	Q	54 (73)

Milli Aviasiya Akademiyası

I qrup

1.	Elektroenergetika mühəndisliyi	Ə	329 (407)
2.	Avianəqliyyat istehsalatının təşkili mühəndisliyi	Ə	317 (418)
3.	Aviasiya texnikası avadanlıqlarının istismarı mühəndisliyi	Ə	466 (466)
4.	Aviasiya texnikası avadanlıqlarının istismarı mühəndisliyi	Q	216 (-)
5.	Hava nəqliyyatının hərəkətinin idarə olunması mühəndisliyi	Ə	347 (347)
6.	Uçuş mühəndisliyi	Ə	336 (363)
7.	Hava nəqliyyatında texnoloji proseslərin və istehsalatın təhlükəsizliyi mühəndisliyi	Ə	333 (426)
8.	Cihazqayırma mühəndisliyi	Ə	369 (402)
9.	Elektronika, telekommunikasiya və radiotexnika mühəndisliyi	Ə	487 (487)
10.	Proseslərin avtomatlaşdırılması mühəndisliyi	Ə	200 (599)
11.	Kompüter mühəndisliyi	Ə	539 (539)
12.	Ekologiya mühəndisliyi	Ə	386 (386)
13.	Kosmik texnika mühəndisliyi	Ə	334 (400)
14.	İnformasiya texnologiyaları	Ə	513 (513)
15.	Sistem mühəndisliyi	Ə	265 (-)

II qrup

1.	Menecment	Ə	345 (557)
2.	Hidrometeorologiya	Ə	451 (451)

III qrup

1.	Hüquqşünaslıq	Ə	564 (-)
----	---------------	---	-----------

Azərbaycan Dövlət Dəniz Akademiyası

I qrup

1.	Gəmiqayırma və gəmi təmiri mühəndisliyi	Ə	347 (395)
2.	Gəmi energetik qurğularının istismarı mühəndisliyi	Ə	339 (379)
3.	Dəniz naviqasiyası mühəndisliyi	Ə	354 (453)
4.	Elektrik mühəndisliyi	Ə	291 (378)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
-----------	---------------	----------------	------------

Bakı Ali Neft Məktəbi

I qrup

1.	Neft-qaz mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	663 (663)
2.	Proseslərin avtomatlaşdırılması mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	685 (685)
3.	Kimya mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	662 (662)

Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin Akademiyası

II qrup

1.	İqtisadiyyat	Ə	498 (556)
----	--------------	---	-----------

III qrup

1.	Hüquqşünaslıq	Ə	561 (-)
----	---------------	---	-----------

Naxçıvan Dövlət Universiteti

I qrup

1.	Fizika müəllimliyi	Ə	290 (429)
2.	Riyaziyyat və informatika müəllimliyi	Ə	442 (442)
3.	Riyaziyyat müəllimliyi	Ə	330 (405)
4.	Texnologiya müəllimliyi	Ə	196 (339)
5.	Elektroenergetika mühəndisliyi	Ə	202 (402)
6.	Dəmiryol nəqliyyatı və təsərrüfatı mühəndisliyi	Ə	200 (337)
7.	Yerüstü nəqliyyat vasitələrinin mühəndisliyi	Ə	204 (338)
8.	Yerüstü nəqliyyat vasitələrinin mühəndisliyi	Q	200 (-)
9.	Meliorasiya və su təsərrüfatı tikintisi mühəndisliyi	Ə	193 (318)
10.	Geodeziya və xəritəçilik mühəndisliyi	Ə	200 (401)
11.	Ekologiya mühəndisliyi	Ə	200 (358)
12.	İnformasiya texnologiyaları	Ə	277 (523)
13.	Torpaqşünaslıq və aqrokimya	Ə	236 (236)
14.	*Memarlıq	Ə	100 (-)

II qrup

1.	Coğrafiya müəllimliyi	Ə	289 (459)
2.	Beynəlxalq münasibətlər	Ə	200 (-)
3.	Dünya iqtisadiyyatı	Ə	317 (585)
4.	Mühasibat uçotu və audit	Ə	360 (593)
5.	Mühasibat uçotu və audit	Q	203 (-)
6.	İqtisadiyyat	Ə	386 (559)
7.	İqtisadiyyat	Q	226 (-)
8.	Menecment	Ə	281 (543)
9.	Dövlət və bələdiyyə idarəetməsi	Ə	278 (455)
10.	Turizm və otelçilik	Ə	275 (311)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
-----------	---------------	----------------	------------

III qrup

1.	Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi	Ə	361 (519)
2.	Xarici dil müəllimliyi (ingilis dili üzrə)	Ə	451 (557)
3.	Xarici dil müəllimliyi (fransız dili üzrə)	Ə	277 (-)
4.	Xarici dil müəllimliyi (alman dili üzrə)	Ə	200 (-)
5.	Xarici dil müəllimliyi (rus dili üzrə)	Ə	255 (-)
6.	Tarix müəllimliyi	Ə	405 (521)
7.	Tərcümə (ərəb dili-Azərbaycan dili)	Ə	200 (-)
8.	Tərcümə (ingilis dili-Azərbaycan dili)	Ə	370 (670)
9.	Hüquqşünaslıq	Ə	542 (682)
10.	Hüquqşünaslıq	Q	488 (-)
11.	Kitabxanaçılıq və informasiya	Ə	200 (422)
12.	Muzeşünaslıq, arxiv işi və abidələrin qorunması	Ə	277 (403)
13.	Sosial iş	Ə	309 (512)
14.	Jurnalistika	Ə	200 (425)

IV qrup

1.	Biologiya müəllimliyi	Ə	291 (422)
2.	Kimya müəllimliyi	Ə	268 (466)
3.	Baytarlıq	Ə	150 (150)
4.	Əczaçılıq	Ə	455 (468)
5.	Müalicə işi	Ə	540 (-)
6.	Tibbi profilaktika	Ə	473 (637)
7.	Stomatologiya	Ə	519 (645)

V qrup

1.	*Fiziki tərbiyə və çağırışqədərki hazırlıq (qızlar üçün fiziki tərbiyə) müəllimliyi	Ə	55 (75)
2.	*Musiqi müəllimliyi	Ə	25 (64)
3.	*Təsviri incəsənət müəllimliyi	Ə	50 (62)
4.	*Bədən tərbiyəsi və idman	Ə	57 (64)
5.	*Bədən tərbiyəsi və idman	Q	55 (66)
6.	**İnstrumental ifaçılıq (fortepiano)	Ə	7/25 (9/61)
7.	**İnstrumental ifaçılıq (violin (skripka), viola (alt simli), violonçel, kontrabas)	Ə	7/25 (10/59)
8.	**İnstrumental ifaçılıq (fleyta, klarnet, truba, saksofon, trombon, qoboy, valtorna, faqot)	Ə	7/25 (10/46)
9.	**Solo oxuma	Ə	9/49 (9/70)
10.	**Dirijorluq	Ə	7/25 (-)
11.	**Bəstəkarlıq	Ə	7/34 (10/37)
12.	**Musiqişünaslıq	Ə	7/25 (10/48)
13.	**Musiqişünaslıq	Q	10/30 (10/30)
14.	**Xalq çalğı alətləri ifaçılığı (tar, kamança, saz, qanun, nağara, balaban, qarmon)	Ə	10/35 (10/44)
15.	**Aktyor sənəti	Ə	7/45 (-)
16.	**Rəngkarlıq	Ə	9/40 (-)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
-----------	---------------	----------------	------------

Naxçıvan Müəllimlər İnstitutu

I qrup

1.	Riyaziyyat və informatika müəllimliyi	Ə	214 (429)
----	---------------------------------------	---	-----------

III qrup

1.	İbtidai sinif müəllimliyi	Ə	200 (431)
2.	Məktəbəqədər təlim və tərbiyə	Ə	200 (392)
3.	Təhsildə sosial-psixoloji xidmət	Ə	200 (493)
4.	Kitabxanaçılıq və informasiya	Ə	200 (-)

V qrup

1.	*Təsviri incəsənət müəllimliyi	Ə	45 (64)
----	--------------------------------	---	---------

Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti (Gəncə ş.)

I qrup

1.	Maşın mühəndisliyi	Ə	200 (308)
2.	Yerüstü nəqliyyat vasitələrinin mühəndisliyi	Ə	205 (338)
3.	Yerüstü nəqliyyat vasitələrinin mühəndisliyi	Q	200 (-)
4.	Elektrik mühəndisliyi	Ə	200 (385)
5.	Elektrik mühəndisliyi	Q	200 (-)
6.	Proseslərin avtomatlaşdırılması mühəndisliyi	Ə	200 (-)
7.	Meliorasiya və su təsərrüfatı tikintisi mühəndisliyi	Ə	294 (294)
8.	Meliorasiya və su təsərrüfatı tikintisi mühəndisliyi	Q	232 (232)
9.	Qida məhsulları mühəndisliyi	Ə	200 (365)
10.	İstehlak mallarının ekspertizası və marketinqi	Ə	198 (-)
11.	Metrologiya, standartlaşdırma və sertifikatlaşdırma mühəndisliyi	Ə	200 (469)
12.	İnformasiya texnologiyaları	Ə	250 (-)
13.	Torpaqşünaslıq və aqrokimya	Ə	254 (254)
14.	Torpaqşünaslıq və aqrokimya	Q	206 (206)
15.	Aqronomluq	Ə	236 (236)
16.	Aqronomluq	Q	194 (194)
17.	Aqronomluq (tədris ingilis dilində)	Ə	150 (153)
18.	Zootexniklik	Ə	201 (201)
19.	Zootexniklik	Q	188 (188)
20.	Yer quruluşu, torpaq və şəhər kadastrı	Ə	200 (307)
21.	Aqromühəndislik	Ə	238 (238)
22.	Aqromühəndislik	Q	192 (192)
23.	Balıqçılıq və balıqçılıq təsərrüfatı işi	Ə	194 (194)
24.	Məşəçilik	Ə	206 (206)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
-----------	---------------	----------------	------------

II qrup

1.	Mühasibat uçotu və audit	Ə	349 (603)
2.	Mühasibat uçotu və audit	Q	208 (-)
3.	Maliyyə	Ə	291 (-)
4.	Maliyyə	Q	200 (-)
5.	İqtisadiyyat	Ə	288 (-)
6.	İqtisadiyyat	Q	200 (-)
7.	İqtisadiyyat (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (576)
8.	Menecment (alman proqramı)	Ə	224 (538)
9.	Marketing	Ə	223 (-)
10.	Marketing	Q	195 (-)
11.	Biznesin idarə edilməsi	Ə	231 (-)

IV qrup

1.	Ekologiya	Ə	196 (196)
2.	Baytarlıq	Ə	167 (167)
3.	Su bioehtiyatları və akvabitkilər	Ə	159 (159)
4.	Əczaçılıq	Ə	243 (243)

V qrup

1.	*Dizayn	Ə	59 (77)
----	---------	---	---------

Gəncə Dövlət Universiteti

I qrup

1.	Fizika müəllimliyi	Ə	237 (436)
2.	Riyaziyyat və informatika müəllimliyi	Ə	339 (430)
3.	Riyaziyyat müəllimliyi	Ə	233 (407)
4.	Texnologiya müəllimliyi	Ə	199 (331)
5.	İnformatika müəllimliyi	Ə	204 (380)
6.	Kompüter elmləri	Ə	300 (-)
7.	Ekologiya mühəndisliyi	Ə	200 (336)

II qrup

1.	Tarix və coğrafiya müəllimliyi	Ə	311 (435)
2.	Coğrafiya müəllimliyi	Ə	293 (474)
3.	Mühasibat uçotu və audit	Ə	268 (-)
4.	Mühasibat uçotu və audit	Q	200 (-)
5.	Maliyyə	Ə	221 (-)
6.	İqtisadiyyat	Ə	260 (-)
7.	İqtisadiyyat	Q	200 (-)
8.	Menecment	Ə	219 (-)
9.	Biznesin idarə edilməsi	Ə	225 (-)
10.	Dövlət və bələdiyyə idarəetməsi	Ə	227 (456)
11.	Turizm və otelçilik	Ə	334 (334)
12.	Turizm və otelçilik	Q	191 (-)

III qrup

1.	Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi	Ə	339 (515)
2.	Xarici dil müəllimliyi (ingilis dili)	Ə	338 (561)
3.	Xarici dil müəllimliyi (rus dili)	Ə	262 (-)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
4.	Xarici dil müəllimliyi (alman dili)	Ə	244 (-)
5.	Xarici dil müəllimliyi (fransız dili)	Ə	241 (-)
6.	Tarix müəllimliyi	Ə	353 (515)
7.	İbtidai sinif müəllimliyi	Ə	431 (431)
8.	Məktəbəqədər təlim və tərbiyə	Ə	284 (389)
9.	Təhsildə sosial-psixoloji xidmət	Ə	293 (473)
10.	Filologiya (Azərbaycan dili və ədəbiyyatı)	Ə	314 (-)
11.	Filologiya (Azərbaycan dili və ədəbiyyatı)	Q	279 (-)
12.	Tərcümə (ingilis dili)	Ə	265 (-)
13.	Tarix	Ə	354 (-)
14.	Tarix	Q	305 (612)
15.	Sosial iş	Ə	315 (514)
16.	Sosial iş	Q	265 (-)

IV qrup

1.	Biologiya müəllimliyi	Ə	215 (411)
2.	Kimya müəllimliyi	Ə	220 (533)
3.	Kimya və biologiya müəllimliyi	Ə	219 (423)
4.	Psixologiya	Ə	200 (498)
5.	Kimya	Ə	200 (-)
6.	Biologiya	Ə	200 (508)

V qrup

1.	*Fiziki tərbiyə və çağırışa qədərki hazırlıq (qızlar üçün fiziki tərbiyə) müəllimliyi	Ə	57 (72)
2.	*Musiqi müəllimliyi	Ə	55 (63)
3.	*Təsviri incəsənət müəllimliyi	Ə	55 (63)
4.	*Bədən tərbiyəsi və idman	Ə	64 (64)
5.	*Bədən tərbiyəsi və idman	Q	59 (64)

Azərbaycan Texnologiya Universiteti (Gəncə ş.)

I qrup

1.	Metallurgiya mühəndisliyi	Ə	200 (316)
2.	Maşın mühəndisliyi	Ə	200 (-)
3.	Nəqliyyatda daşınmaların və idarəetmənin təşkili mühəndisliyi	Ə	199 (393)
4.	Nəqliyyatda daşınmaların və idarəetmənin təşkili mühəndisliyi	Q	192 (-)
5.	Texnoloji maşın və avadanlıqlar mühəndisliyi (yeyinti sənayesi üzrə)	Ə	200 (-)
6.	Elektronika, telekommunikasiya və radiotexnika mühəndisliyi	Ə	250 (404)
7.	Proseslərin avtomatlaşdırılması mühəndisliyi	Ə	200 (-)
8.	Kompüter mühəndisliyi	Ə	202 (-)
9.	Kimya mühəndisliyi	Ə	200 (-)
10.	Qida məhsulları mühəndisliyi	Ə	200 (367)
11.	Çoxişlənən malların texnologiyası mühəndisliyi	Ə	195 (-)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
12.	İstehlak mallarının ekspertizası və marketinqi	Ə	196 (-)
13.	Metrologiya, standartlaşdırma və sertifikatlaşdırma mühəndisliyi	Ə	200 (-)
14.	Ekologiya mühəndisliyi	Ə	200 (355)
15.	İnformasiya texnologiyaları	Ə	250 (-)

II qrup

1.	Mühasibat uçotu və audit	Ə	230 (-)
2.	Mühasibat uçotu və audit	Q	200 (-)
3.	Sənayenin təşkili və idarə olunması	Ə	206 (488)
4.	Sənayenin təşkili və idarə olunması	Q	200 (-)
5.	Menecment	Ə	200 (-)
6.	Menecment	Q	200 (-)
7.	Marketinq	Ə	197 (-)
8.	Marketinq	Q	189 (-)
9.	Biznesin idarə edilməsi	Ə	200 (-)
10.	Biznesin idarə edilməsi	Q	200 (-)
11.	Dövlət və bələdiyyə idarəetməsi	Ə	200 (469)
12.	Dövlət və bələdiyyə idarəetməsi	Q	200 (-)

V qrup

1.	*Dizayn	Ə	55 (-)
----	---------	---	--------

Sumqayıt Dövlət Universiteti

I qrup

1.	Fizika müəllimliyi	Ə	262 (-)
2.	Riyaziyyat və informatika müəllimliyi	Ə	301 (428)
3.	Riyaziyyat müəllimliyi	Ə	265 (407)
4.	Riyaziyyat	Ə	250 (-)
5.	Fizika	Ə	250 (-)
6.	Neft-qaz mühəndisliyi	Ə	222 (-)
7.	Neft-qaz mühəndisliyi	Q	200 (-)
8.	Elektroenergetika mühəndisliyi	Ə	201 (-)
9.	Elektroenergetika mühəndisliyi	Q	200 (-)
10.	İstilik energetikası mühəndisliyi	Ə	200 (-)
11.	İstilik energetikası mühəndisliyi	Q	200 (-)
12.	Enerji maşınqayırması mühəndisliyi	Ə	200 (-)
13.	Elektrik mühəndisliyi	Ə	205 (379)
14.	Elektrik mühəndisliyi	Q	200 (-)
15.	Proseslərin avtomatlaşdırılması mühəndisliyi	Ə	202 (-)
16.	Proseslərin avtomatlaşdırılması mühəndisliyi	Q	200 (-)
17.	Kompüter mühəndisliyi	Ə	244 (-)
18.	Kompüter mühəndisliyi	Q	200 (-)
19.	Kimya mühəndisliyi	Ə	203 (-)
20.	Kimya mühəndisliyi	Q	200 (-)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
21.	Metrologiya, standartlaşdırma və sertifikatlaşdırma mühəndisliyi	Ə	200 (-)
22.	Ekologiya mühəndisliyi	Ə	200 (338)
23.	Ekologiya mühəndisliyi	Q	200 (-)
24.	İnformasiya texnologiyaları	Ə	250 (-)

II qrup

1.	Tarix və coğrafiya müəllimliyi	Ə	324 (434)
2.	Coğrafiya müəllimliyi	Ə	317 (-)
3.	Sosiologiya	Ə	250 (-)
4.	Dünya iqtisadiyyatı	Ə	268 (-)
5.	Dünya iqtisadiyyatı	Q	222 (-)
6.	Mühasibat uçotu və audit	Ə	293 (-)
7.	Mühasibat uçotu və audit	Q	241 (-)
8.	Maliyyə	Ə	285 (-)
9.	İqtisadiyyat	Ə	275 (-)
10.	İqtisadiyyat	Q	223 (-)
11.	Menecment	Ə	263 (-)
12.	Menecment	Q	213 (-)
13.	Biznesin idarə edilməsi	Ə	270 (-)
14.	Biznesin idarə edilməsi	Q	223 (-)

III qrup

1.	Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi	Ə	350 (-)
2.	Xarici dil müəllimliyi (ingilis dili)	Ə	363 (-)
3.	Tarix müəllimliyi	Ə	360 (-)
4.	İbtidai sinif müəllimliyi	Ə	341 (450)
5.	Məktəbəqədər təlim və tərbiyə	Ə	308 (388)
6.	Təhsildə sosial-psixoloji xidmət	Ə	313 (-)
7.	Təhsildə sosial-psixoloji xidmət	Q	293 (-)
8.	Filologiya (Azərbaycan dili və ədəbiyyatı)	Ə	341 (-)
9.	Filologiya (Azərbaycan dili və ədəbiyyatı)	Q	328 (-)
10.	Tarix	Ə	383 (-)
11.	Tarix	Q	322 (-)
12.	Politologiya	Ə	338 (-)

IV qrup

1.	Kimya və biologiya müəllimliyi	Ə	223 (-)
2.	Psixologiya	Ə	207 (-)
3.	Psixologiya	Q	200 (-)
4.	Kimya	Ə	208 (-)
5.	Biologiya	Ə	211 (-)

V qrup

1.	*Fiziki tərbiyə və çağırışqədərki hazırlıq (qızlar üçün fiziki tərbiyə) müəllimliyi	Ə	57 (80)
----	---	---	---------

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
-----------	---------------	----------------	------------

Mingəçevir Dövlət Universiteti

I qrup

1.	Riyaziyyat və informatika müəllimliyi	Ə	308 (428)
2.	Riyaziyyat müəllimliyi	Ə	282 (416)
3.	Elektroenergetika mühəndisliyi	Ə	200 (444)
4.	İstilik energetikası mühəndisliyi	Ə	200 (364)
5.	İstilik energetikası mühəndisliyi	Q	200 (-)
6.	Yerüstü nəqliyyat vasitələrinin mühəndisliyi	Ə	200 (348)
7.	Yerüstü nəqliyyat vasitələrinin mühəndisliyi	Q	200 (-)
8.	Ekologiya mühəndisliyi	Ə	200 (344)
9.	İnformasiya texnologiyaları	Ə	250 (-)

II qrup

1.	Mühasibat uçotu və audit	Ə	321 (-)
2.	Mühasibat uçotu və audit	Q	200 (-)
3.	Maliyyə	Ə	279 (-)
4.	İqtisadiyyat	Ə	261 (581)
5.	İqtisadiyyat	Q	200 (-)
6.	Sənayenin təşkili və idarə olunması	Ə	221 (496)
7.	Sənayenin təşkili və idarə olunması	Q	200 (-)
8.	Menecment	Ə	200 (-)
9.	Marketinq	Ə	196 (-)
10.	Biznesin idarə edilməsi	Ə	207 (-)
11.	Dövlət və bələdiyyə idarəetməsi	Ə	204 (-)
12.	Turizm və otelçilik	Ə	254 (308)

III qrup

1.	Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi	Ə	356 (518)
2.	Xarici dil müəllimliyi (ingilis dili)	Ə	345 (555)
3.	İbtidai sinif müəllimliyi	Ə	298 (428)
4.	Məktəbəqədər təlim və tərbiyə	Ə	242 (386)

Lənkəran Dövlət Universiteti

I qrup

1.	Riyaziyyat və informatika müəllimliyi	Ə	261 (438)
2.	Kompüter mühəndisliyi	Ə	234 (-)
3.	Qida məhsulları mühəndisliyi	Ə	200 (359)
4.	Torpaqşünaslıq və aqrokimyə	Ə	193 (256)
5.	Aqronomluq	Ə	190 (252)
6.	Aqronomluq	Q	188 (-)
7.	Meşəçilik	Ə	187 (273)

II qrup

1.	Tarix və coğrafiya müəllimliyi	Ə	322 (436)
2.	Mühasibat uçotu və audit	Ə	202 (594)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
3.	Mühasibat uçotu və audit	Q	200 (-)
4.	Maliyyə	Ə	202 (-)
5.	Maliyyə	Q	200 (-)
6.	İqtisadiyyat	Ə	200 (-)
7.	İqtisadiyyat	Q	200 (-)
8.	Biznesin idarə edilməsi	Ə	200 (-)
9.	Biznesin idarə edilməsi	Q	200 (-)
10.	Turizm və otelçilik	Ə	199 (318)
11.	Turizm və otelçilik	Q	187 (-)

III qrup

1.	Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi	Ə	331 (519)
2.	Xarici dil müəllimliyi (ingilis dili üzrə)	Ə	313 (561)
3.	İbtidai sinif müəllimliyi	Ə	256 (441)
4.	Məktəbəqədər təlim və tərbiyə	Ə	200 (387)
5.	Təhsildə sosial-psixoloji xidmət	Ə	239 (501)
6.	Tərcümə (ingilis dili üzrə)	Ə	200 (-)
7.	Muzeyşünaslıq, arxiv işi və abidələrin qorunması	Ə	221 (429)

IV qrup

1.	Kimya və biologiya müəllimliyi	Ə	200 (438)
2.	Ekologiya	Ə	155 (351)
3.	Baytarlıq	Ə	150 (274)

V qrup

1.	**Aktyor sənəti	Ə	7/40 (-)
----	-----------------	---	------------

Azərbaycan Kooperasiya Universiteti

I qrup

1.	Riyaziyyat	Ə	250
2.	Qida məhsulları mühəndisliyi	Ə	200 (-)
3.	Çoxişlənən malların texnologiyası mühəndisliyi	Ə	193
4.	İstehlak mallarının ekspertizası və marketinqi	Ə	194
5.	Metrologiya, standartlaşdırma və sertifikatlaşdırma mühəndisliyi	Ə	200

II qrup

1.	Dünya iqtisadiyyatı	Q	200
2.	Dünya iqtisadiyyatı	Ə	200
3.	Mühasibat uçotu və audit	Q	200
4.	Mühasibat uçotu və audit	Ə	200
5.	Maliyyə	Q	200
6.	Maliyyə	Ə	200
7.	İqtisadiyyat	Q	200
8.	İqtisadiyyat	Ə	200
9.	Sənayenin təşkili və idarə olunması	Ə	200
10.	Sənayenin təşkili və idarə olunması	Q	200

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
11.	Menecment	Ə	200
12.	Marketing	Ə	188
13.	Biznesin idarə edilməsi	Ə	200
14.	Biznesin idarə edilməsi	Q	200
15.	Dövlət və bələdiyyə idarəetməsi	Ə	200 (-)
16.	Kommersiya	Ə	186
17.	Kommersiya	Q	185
18.	Coğrafiya	Ə	206 (-)
19.	Turizm və otelçilik	Ə	196

III qrup

1.	Tərcümə (ingilis dili)	Q	206
2.	Tərcümə (ingilis dili)	Ə	203

IV qrup

1.	Ekologiya	Ə	181
----	-----------	---	-----

Bakı İslam Universiteti

III qrup

1.	Dinşünaslıq	Ə	100
2.	Dinşünaslıq	Q	100

"Azərbaycan" Universiteti

I qrup

1.	Riyaziyyat	Ə	250 (-)
2.	Kompüter elmləri	Ə	300 (-)
3.	Kompüter mühəndisliyi	Ə	200 (-)

II qrup

1.	Dünya iqtisadiyyatı	Ə	200 (-)
2.	Dünya iqtisadiyyatı (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (-)
3.	Mühasibat uçotu və audit	Ə	200 (-)
4.	Mühasibat uçotu və audit (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (-)
5.	Maliyyə	Ə	200 (-)
6.	Maliyyə (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (-)
7.	İqtisadiyyat	Ə	200 (-)
8.	Menecment	Ə	200 (-)
9.	Marketing	Ə	194 (-)
10.	Dövlət və bələdiyyə idarəetməsi	Ə	200 (-)

III qrup

1.	Filologiya (Azərbaycan dili və ədəbiyyatı)	Ə	235 (-)
2.	Tərcümə (ingilis dili)	Ə	209 (-)
3.	Tarix	Ə	258 (-)
4.	Sosial iş	Ə	232 (-)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
-----------	---------------	----------------	------------

Qərb Universiteti

I qrup

1.	Cihazqayırma mühəndisliyi	Ə	200 (-)
2.	Elektronika, telekommunikasiya və radiotexnika mühəndisliyi	Ə	250 (-)
3.	Mexatronika və robototexnika mühəndisliyi	Ə	200 (-)
4.	Mexanika mühəndisliyi	Ə	200 (-)
5.	Kompüter mühəndisliyi	Ə	202 (-)
6.	Mühəndis sistemlərinin və qurğularının tikintisi mühəndisliyi	Ə	200 (-)
7.	Məşə materiallarının və ağac emalının texnologiyası mühəndisliyi	Ə	194 (269)
8.	İstehlak mallarının ekspertizası və marketinqi	Ə	196 (-)
9.	Poliqrafiya mühəndisliyi	Ə	195 (-)
10.	Təkrar emal və bərpa texnologiyaları mühəndisliyi	Ə	200 (-)
11.	Ekologiya mühəndisliyi	Ə	200 (-)
12.	İnformasiya texnologiyaları	Ə	250 (-)
13.	Sistem mühəndisliyi	Ə	200 (-)
14.	Yer quruluşu, torpaq və şəhər kadastrı	Ə	200 (-)
15.	Məşəçilik	Ə	191 (-)
16.	Memarlıq	Ə	200

II qrup

1.	Regionşünaslıq (Qərbşünaslıq)	Ə	198 (-)
2.	Beynəlxalq münasibətlər	Ə	216 (-)
3.	Beynəlxalq münasibətlər	Q	200 (-)
4.	Dünya iqtisadiyyatı	Ə	221 (-)
5.	Mühasibat uçotu və audit	Ə	250 (-)
6.	Maliyyə	Ə	249 (-)
7.	İqtisadiyyat	Ə	229 (-)
8.	İqtisadiyyat	Q	200 (-)
9.	Sənayenin təşkili və idarə olunması	Ə	207 (-)
10.	Menecment	Ə	223 (-)
11.	Biznesin idarə edilməsi	Ə	222 (-)
12.	Dövlət və bələdiyyə idarəetməsi	Ə	200 (-)
13.	Turizm və otelçilik	Ə	276 (317)

III qrup

1.	Filologiya (Azərbaycan dili və ədəbiyyatı)	Ə	237 (-)
2.	Filologiya (ingilis dili və ədəbiyyatı)	Ə	226 (-)
3.	Fəlsəfə	Ə	200 (-)
4.	Tərcümə (ingilis, alman, fransız, çin)	Ə	247 (-)
5.	Tarix	Ə	237 (-)
6.	Tarix	Q	240 (-)
7.	Politologiya	Ə	227 (-)
8.	Politologiya	Q	216 (-)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
-----------	---------------	----------------	------------

IV qrup

1.	Psixologiya	Ə	238 (-)
2.	Psixologiya	Q	200 (-)
3.	Biologiya	Ə	200

V qrup

1.	**Dizayn	Ə	7/50 (-)
----	----------	---	----------

Xəzər Universiteti

I qrup

1.	Fizika müəllimliyi	Ə	200 (428)
2.	Riyaziyyat və informatika müəllimliyi	Ə	200 (435)
3.	Kompüter elmləri (tədris ingilis dilində)	Ə	562 (562)
4.	Neft-qaz mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (631)
5.	Elektronika, telekommunikasiya və radiotexnika mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	250 (405)
6.	Mexanika mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (460)
7.	Kompüter mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (541)
8.	İnşaat mühəndisliyi	Ə	250 (435)
9.	Kimya mühəndisliyi (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (564)

II qrup

1.	Coğrafiya müəllimliyi	Ə	200 (477)
2.	Regionşünaslıq (Amerika, Böyük Britaniya, tədris ingilis dilində)	Ə	181 (463)
3.	Beynəlxalq münasibətlər (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (-)
4.	Mühasibat uçotu və audit (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (587)
5.	Maliyyə (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (643)
6.	İqtisadiyyat (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (559)
7.	Menecment (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (541)
8.	Marketinq (tədris ingilis dilində)	Ə	182 (546)
9.	Biznesin idarə edilməsi (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (-)
10.	Turizm və otelçilik (tədris ingilis dilində)	Ə	356 (356)

III qrup

1.	Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi	Ə	200 (517)
2.	Xarici dil müəllimliyi (ingilis dili, tədris ingilis dilində)	Ə	200 (568)
3.	Tarix müəllimliyi	Ə	200 (523)
4.	İbtidai sinif müəllimliyi	Ə	200 (427)
5.	Filologiya (Azərbaycan dili və ədəbiyyatı)	Ə	200 (-)
6.	Filologiya (ingilis dili və ədəbiyyatı, tədris ingilis dilində)	Ə	200 (-)

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
-----------	---------------	----------------	------------

7.	Tərcümə (ingilis, ərəb, fars və çin dili, tədris ingilis dilində)	Ə	200 (627)
8.	Politologiya (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (639)

IV qrup

1.	Biologiya müəllimliyi	Ə	200 (425)
2.	Kimya müəllimliyi	Ə	200 (-)
3.	Kimya və biologiya müəllimliyi	Ə	200 (428)
4.	Psixologiya (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (-)

V qrup

1.	**Dizayn (tədris ingilis dilində)	Ə	7/50 (-)
----	-----------------------------------	---	----------

Bakı Avrasiya Universiteti

II qrup

1.	Regionşünaslıq (ABŞ və Kanada)	Ə	186 (-)
2.	Regionşünaslıq (Avropa ölkələri)	Ə	185 (-)
3.	Regionşünaslıq (Yaxın və Orta Şərq)	Ə	183 (-)
4.	İqtisadiyyat	Ə	214 (-)
5.	İqtisadiyyat	Q	200 (-)

III qrup

1.	Filologiya (Azərbaycan dili və ədəbiyyatı)	Ə	275 (-)
2.	Filologiya (Azərbaycan dili və ədəbiyyatı)	Q	277 (-)
3.	Filologiya (ingilis dili və ədəbiyyatı)	Ə	221 (-)
4.	Filologiya (türk dili və ədəbiyyatı)	Ə	217 (-)
5.	Tərcümə (ingilis dili)	Ə	215 (-)
6.	Tərcümə (alman dili)	Ə	202 (-)
7.	Tərcümə (fransız dili)	Ə	201 (-)
8.	Tərcümə (ərəb dili)	Ə	200 (-)

Bakı Qızlar Universiteti

I qrup

1.	Riyaziyyat və informatika müəllimliyi	Ə	200 (-)
----	---------------------------------------	---	---------

II qrup

1.	Coğrafiya müəllimliyi	Ə	227 (-)
----	-----------------------	---	---------

III qrup

1.	Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi	Ə	256 (-)
2.	Xarici dil müəllimliyi (ingilis dili)	Ə	253 (-)
3.	Tarix müəllimliyi	Ə	227 (-)
4.	İbtidai sinif müəllimliyi	Ə	228 (442)
5.	Məktəbəqədər təlim və tərbiyə	Ə	205 (-)
6.	Təhsildə sosial-psixoloji xidmət	Ə	207 (-)

IV qrup

1.	Psixologiya	Ə	200 (-)
----	-------------	---	---------

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
-----------	---------------	----------------	------------

"Odlar Yurdu" Universiteti

I qrup

1.	Kompüter mühəndisliyi	Ə	200 (-)
2.	Ekologiya mühəndisliyi	Ə	200 (-)

II qrup

1.	Beynəlxalq münasibətlər	Ə	200 (-)
2.	Dünya iqtisadiyyatı	Ə	200 (-)
3.	Mühasibat uçotu və audit	Ə	200 (-)
4.	Maliyyə	Ə	200 (-)
5.	Menecment	Ə	200 (-)
6.	Marketinq	Ə	191 (-)
7.	Biznesin idarə edilməsi	Ə	200 (-)
8.	Dövlət və bələdiyyə idarəetməsi	Ə	200 (-)
9.	Turizm və otelçilik	Ə	197 (344)

III qrup

1.	Xarici dil müəllimliyi (ingilis dili üzrə)	Ə	265 (-)
2.	Filologiya (dil və ədəbiyyat göstərilməklə)	Ə	216 (-)
3.	Tərcümə (ingilis dili üzrə)	Ə	202 (-)

IV qrup

1.	Psixologiya	Ə	200 (-)
2.	Biologiya	Ə	200 (-)

V qrup

1.	**Dizayn	Ə	7/50 (-)
2.	*Dizayn	Ə	59 (-)

Bakı Biznes Universiteti

II qrup

1.	Dünya iqtisadiyyatı	Ə	200 (-)
2.	Mühasibat uçotu və audit	Ə	203 (-)
3.	Maliyyə	Ə	200 (-)
4.	İqtisadiyyat	Ə	200 (-)
5.	İqtisadiyyat (tədris ingilis dilində)	Ə	200 (-)
6.	Sənayenin təşkili və idarə olunması	Ə	200 (-)
7.	Menecment	Ə	200 (-)
8.	Marketinq	Ə	189 (-)
9.	Biznesin idarə edilməsi	Ə	200 (-)
10.	Dövlət və bələdiyyə idarəetməsi	Ə	200 (-)

III qrup

1.	Tərcümə (ingilis dili)	Ə	206 (-)
----	------------------------	---	---------

Sıra №-si	İxtisasın adı	Təhsil forması	Keçid balı
-----------	---------------	----------------	------------

Azərbaycan Əmək və Sosial Münasibətlər Akademiyası

II qrup

1.	Mühasibat uçotu və audit	Ə	200 (-)
2.	Maliyyə	Ə	200 (-)
3.	İqtisadiyyat	Ə	200 (-)
4.	Dövlət və bələdiyyə idarəetməsi	Ə	200 (-)

III qrup

1.	Sosial iş	Ə	269 (-)
----	-----------	---	---------

"Naxçıvan" Universiteti (Naxçıvan şəhəri)

I qrup

1.	Riyaziyyat və informatika müəllimliyi	Ə	200 (-)
2.	İnformatika müəllimliyi	Ə	200 (-)

II qrup

1.	Coğrafiya müəllimliyi	Ə	209 (-)
2.	Beynəlxalq münasibətlər	Ə	200 (-)
3.	Mühasibat uçotu və audit	Ə	200 (-)
4.	Maliyyə	Ə	203 (-)
5.	İqtisadiyyat	Ə	200 (-)
6.	Turizm və otelçilik	Ə	189 (393)

III qrup

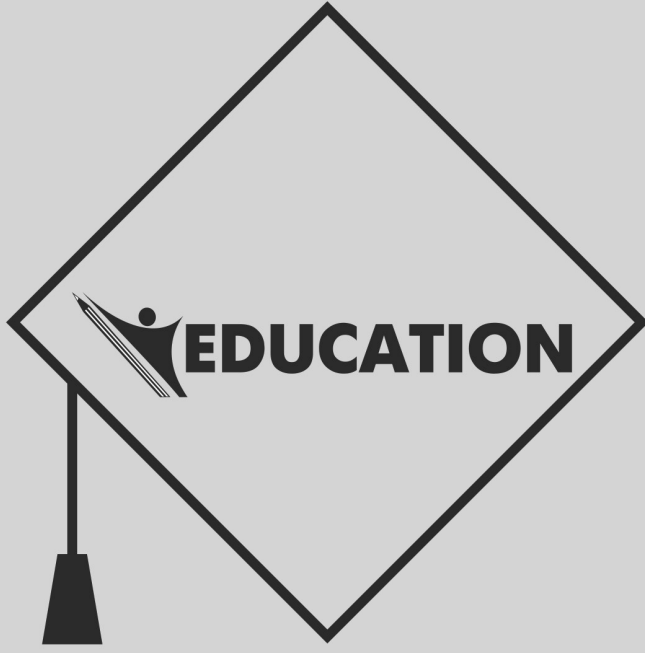
1.	Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi	Ə	248 (-)
2.	Xarici dil müəllimliyi (ingilis dili)	Ə	200 (-)
3.	Tarix müəllimliyi	Ə	236 (-)
4.	Filologiya (alman dili və ədəbiyyatı)	Ə	200 (-)
5.	Dinşünaslıq	Ə	200 (-)

IV qrup

1.	Kimya və biologiya müəllimliyi	Ə	200 (-)
----	--------------------------------	---	---------

V qrup

1.	*Bədən tərbiyəsi və idman	Ə	47 (-)
----	---------------------------	---	--------

12-ci Azərbaycan Beynəlxalq

TƏHSİL SƏRGİSİ

11-13 OKTYABR 2018

BAKİ EKSPON MƏRKƏZİ

**UŞAQLARIN
GƏLƏCƏYİNƏ
SƏRMAYƏ!**

SƏRGİDƏ TƏQDİM OLUNUR

- ◆ DÜNYANIN
20-dən ÇOX ÖLKƏSİNİN
APARICI TƏHSİL OCAQLARINDA
- BAKALAVR PROGRAMLARI
- MAGİSTR PROGRAMLARI
- MBA
- PhD
- ◆ YAY MƏKTƏBLƏRİ
- ◆ DİL KURSLARI

NƏZƏRİNİZƏ ÇATDIRIRIQ Kİ,
SƏRGİ TƏQDİM EDİLMİŞ
İŞTİRAKÇI ŞİRKƏTLƏRİN
TƏRKİBİ İLƏ ƏLAQƏDAR OLARAQ
YALNIZ AŞAĞIDAKI ŞƏXSLƏR ÜÇÜN
AÇIQ OLACAQ:

- 9-11-ci sinif şagirdləri
- abituriyentlər
- tələbələr
- valideynlər
- təhsil sahəsinin peşəkarları

Təşkilatçı

Tel. : +994 12 447 47 74

Faks : +994 12 447 85 58

E-mail : eduexpo@ceo.az

#EducationAzerbaijan

f www.fb.com/EducationAzerbaijan

www.eduexpo.az